

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน

นางสาววิภาพร พารักษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LEGAL PROBLEMS ON PRESENTMENT OF BILL FOR PAYMENT

Miss Vipaporn Paruxsa

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws

Faculty of Law

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

Copyright of Chulalongkorn University

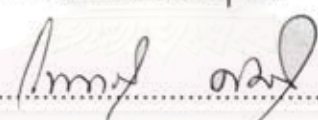
หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน
โดย นางสาววิภาพร พารักษา
สาขาวิชา นิติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะนิติศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์นิติพันธุ์ เชื้อบุญชัย)

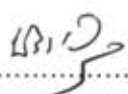
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์คณิง ภาไชย)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ทองธาร เหลืองเรืองรอง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์)

วิภากร พารักษา : ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตั๋วเงินเพื่อให้ชำระเงิน. (LEGAL PROBLEMS ON PRESENTMENT OF BILL FOR PAYMENT) อ. ที่ปรึกษา : รศ. ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, 173 หน้า.

หนี้ตามตั๋วเงินมีลักษณะเป็นหนี้ซึ่งต้องชำระตามเขาสั่ง ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้เจ้าหนี้มีหน้าที่ที่จะต้องนำตั๋วเงินดังกล่าวยื่นทวงถามให้มีการชำระเงินในวันที่ตั๋วเงินถึงกำหนด ซึ่งแตกต่างจากหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ ทั่วไป ที่มีลักษณะเป็นหนี้ซึ่งต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งกฎหมายมิได้บังคับให้เจ้าหนี้จะต้องทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้ในวันที่หนี้ถึงกำหนดให้ชำระเงิน เพียงแต่กฎหมายได้กำหนดให้เจ้าหนี้เกิดสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนได้ศึกษาถึงเรื่องหน้าที่ของผู้ทรงในการยื่นตั๋วเงินให้ชำระเงิน โดยได้ศึกษาทั้งกรณีตั๋วแลกเงินตั๋วสัญญาใช้เงินและเช็ค ซึ่งจากผลของการศึกษาพบว่ายังมีปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตั๋วให้ชำระเงิน ดังตัวอย่างเช่น ปัญหากรณีตั๋วเงินไม่ลงวันที่ที่ตั๋วถึงกำหนดให้ชำระเงิน ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย บัญญัติให้ผู้ทรงตั๋วแลกเงินโดยชอบสามารถทำการโดยสุจริตจนวันที่ถูกต้องแท้จริงลงได้ ซึ่งนำมาใช้กับเช็คด้วยตามมาตรา 989 ส่วนกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงินก็เช่นกันตามมาตรา 984 วรรคท้าย ซึ่งผู้ทรงจะเก็บตั๋วเงินนั้นไว้นานเพียงใดก็ได้เพราะกฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาในการจดวันที่ลงในตั๋วเงินเอาไว้ หรือกรณีปัญหาในเรื่องของการสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเพราะการไม่ยื่นตั๋วแลกเงินให้ชำระเงิน เนื่องจากมาตรา 973 (1) และ (3) ได้บัญญัติถึงกรณีของผู้ทรงตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ชำระเงินเมื่อได้เห็นหรือตั๋วที่มีวันถึงกำหนดให้ชำระเงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นและตั๋วที่มีข้อความว่า "ไม่จำเป็นต้องมีคำค้ำค้ำ" ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วให้จ่ายใช้เงินในวันที่ตั๋วถึงกำหนด ก็จะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นตามมาตรา 973 วรรคสอง จึงทำให้เกิดปัญหาว่า ในตั๋วแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ชำระเงินในกรณีอื่น ๆ หากผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วให้ชำระเงินจะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ยแก่ลูกหนี้ทั้งหลายตามตั๋วแลกเงินนั้นหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าตั๋วแลกเงินในกรณีอื่น ๆ นั้น ก็ยังคงต้องบังคับตามมาตรา 941 ประกอบมาตรา 914 นั่นคือ ผู้ทรงต้องยื่นตั๋วเพื่อให้ชำระเงินในวันที่ตั๋วถึงกำหนด ถ้าและปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงก็สามารถไต่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้อื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นได้ นอกจากนี้มาตรา 903 ก็บัญญัติไว้ว่า "ในการใช้เงินตามตัว ท่านห้ามมิให้มีวันผ่อน" ถ้าผู้ทรงยอมผ่อนเวลาออกไป ผู้ทรงก็ยอมที่จะเสียสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาคนก่อนซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นด้วยตามมาตรา 948

จากตัวอย่างปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นว่าในกรณีที่ตั๋วเงินมิได้ลงวันที่ที่ตั๋วถึงกำหนดให้ชำระเงิน กฎหมายควร จะกำหนดให้ผู้ทรงจดวันที่ถูกต้องแท้จริงในเวลาอันสมควร โดยให้พิจารณาถึงลักษณะแห่งตราสาร ประเพณีและพฤติการณ์แห่งกรณีเฉพาะเรื่อง ส่วนกรณีปัญหาในเรื่องของการสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเพราะการไม่ยื่นตั๋วให้ชำระเงิน ผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายควร จะระบุผลของตั๋วเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ชำระเงินกรณีอื่น ๆ ด้วยว่า ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วให้ชำระเงินในวันที่ตั๋วถึงกำหนดแล้วผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเช่นเดียวกันกับตั๋วที่มีวันถึงกำหนดให้ชำระเงินตามมาตรา 973 (1) และ (3) หากได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจนทั้งสองกรณีดังกล่าวแล้วย่อมทำให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างถูกต้องชัดเจน

สาขาวิชา.....นิติศาสตร์.....
ปีการศึกษา.....2549.....

ลายมือชื่อนิติ.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4786324334 : MAJOR LAWS

KEY WORD: LEGAL PROBLEMS/PRESENTMENT/ BILL/ PAYMENT

VIPAPORN PARUXSA: LEGAL PROBLEMS ON PRESENTMENT OF BILL FOR PAYMENT. THESIS ADVISOR: ASSOC. PROF. PAITON KONGSOMBOON, 173 pp.

Obligation under a bill is the obligation to pay under the order of a person. The law enacts that the creditor shall have the duty to present a bill for payment on the day of its maturity. On the other hand, any other obligation under general contracts is the obligation to pay under the specific creditor; moreover, the creditor is not obliged to demand the performance from the debtor on the maturity. The law only specifies that the creditor is entitled to legally claim from the debtor.

This thesis intends to study on the duty of the holder in presentment of bill for payment in bill of exchange, promissory note and cheque. From the study, it is found that there are several legal issues regarding the presentment for payment. For instance, if a bill does not mention the maturity date, according to the fifth paragraph of Section 910 of the Civil and Commercial Code, any lawful holder, acting in good faith, may insert the true date which is similarly applied to cheque and promissory note pursuant to Section 989 and the last paragraph of Section 984 respectively. The holder, consequently, is able to keep the bill as long as he wishes because the time to insert the true date is not fixed. Another example is the issue about the losing of rights of recourse owing to default of presentment for payment. As stated by Section 973 (1) and (3), either the holder of a bill of exchange payable at sight or at certain time after sight or the holder of a bill of exchange stipulated "protest not necessary", failing to present such bill of exchange on a day of maturity, will lose his rights of recourse against any debtors who are liable under the bill pursuant to the second paragraph of Section 973. As a result, in case of other bills of which day of maturity is stated otherwise, if the holder does not present a bill for payment, whether or not his rights of recourse against debtors will be lost. It is viewed that the other bills are still subject to Sections 941 and 914, describing that the holder has to present a bill for payment on the day of maturity in order to maintain rights of recourse against any debtors liable under the bill in case of non-payment. In addition, Section 903 stipulated "no days of grace are allowed for the payment of a bill". Provided that the holder grants an extension of time, he loses his right of recourse against the prior parties who do not agree to such extension according to Section 948.

From the said problems, the author, hence, opines that in case of a bill not mentioned the maturity date, the law should specify the holder to write the true date within reasonable time, also the characteristic of the instrument, usage, and the circumstance of the case should be taken into consideration. In relation to the losing of rights of recourse due to default of presentment for payment, the law should prescribe the result of the bill of which day of maturity is stated otherwise that failing to present a bill on a day of maturity, the holder will lose his rights of recourse against any debtors who are liable under the bill, likewise the bill of which day of maturity is stated in Section 973 (1) and (3). This will lead to the better clarification of the court's interpretation.

Field of study.....Laws..... Student's signature..... *V. Paruxsa.*
Academic year.....2006..... Advisor's signature..... *P. Kongsomboon*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์คณิ่ง ภาไชย ที่ได้กรุณาเสียสละเวลารับเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ เป็นอย่างสูงที่กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้เขียน และได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษา คำแนะนำหนังสือ ตลอดจนชี้แนะในการหาคำตอบให้กับปัญหาต่าง ๆ ที่มีขึ้นในระหว่างที่ได้จัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไขร่างวิทยานิพนธ์อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเอาใจใส่อย่างยิ่ง วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้โดยความกรุณาของท่านโดยแท้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สำเรียง เมฆเกรียงไกร, อาจารย์ทองธาร เหลืองเรืองรอง และอาจารย์ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์ ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำ ชี้แนะประเด็นปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนให้ข้อท้วงติงอันเป็นประโยชน์ต่อการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาของผู้เขียน รวมทั้งขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวที่คอยสนับสนุนและคอยเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนด้วยดีตลอดมา รวมทั้งเจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษาทุกท่านที่คอยให้กำลังใจและอำนวยความสะดวกให้กับผู้เขียน ตลอดจนเพื่อน ๆ ผู้ศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ ทุกท่านที่คอยสอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียนมาโดยตลอด และขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.4	ตัวเงินจัดเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ.....	28
2.4.1	ลักษณะทั่วไปของสัญญาตัวเงิน.....	29
2.4.2	ลักษณะเฉพาะของสัญญาตัวเงิน.....	30
2.4.3	ประเภทของตัวเงิน.....	31
2.4.3.1	ตัวแลกเงิน.....	31
2.4.3.2	ตัวสัญญาใช้เงิน.....	32
2.4.3.3	เช็ค.....	33
2.5	การทวงถามให้ใช้เงินตามตัวเงิน.....	35
บทที่ 3	หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงินตามหลักกฎหมายไทย.....	37
3.1	บทบัญญัติในกฎหมายที่กำหนดให้หนี้ตามตัวเงิน เป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ.....	37
3.2	วันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน.....	38
3.2.1	ตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน.....	39
3.2.2	เช็ค.....	44
3.3	กรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน.....	45
3.4	หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าได้มีการยื่นตัวเงินให้มีการใช้เงินโดยชอบ.....	47
3.4.1	การทวงถามให้ใช้เงิน.....	49
3.4.2	หลักกฎหมายและวิธีการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน.....	50
3.4.2.1	ผู้ยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	51
3.4.2.2	ผู้ใช้เงินหรือผู้ที่ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ใช้เงิน.....	52
3.4.2.3	สถานที่ยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	53
3.4.2.4	กำหนดเวลาในการยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	54
3.4.2.5	วิธีการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน.....	56
3.4.2.6	กรณีมีการผ่อนเวลาการยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	57
3.5	ผลของการยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	59
3.5.1	ผลต่อผู้ให้เงิน.....	59
3.5.2	ผลต่อผู้รับเงิน.....	61
3.5.3	การเวนคืนตัวภายหลังมีการใช้เงินตามตัว.....	62
3.5.4	จำนวนเงินที่ต้องใช้.....	63

3.6 ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวเงินครบกำหนด.....	63
3.6.1 กรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ย.....	64
3.6.2 กรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงไม่สิ้นสิทธิไต่เบี่ย.....	67
3.7 ผลของการที่ตัวเงินถูกปฏิเสธการใช้เงินเมื่อยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	69
3.7.1 กรณีทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามตัวเงิน.....	69
3.7.1.1 บุคคลที่จะเกิดสิทธิไต่เบี่ย.....	69
3.7.1.2 บุคคลที่เจ้าหนี้มีสิทธิไต่เบี่ย.....	70
3.7.1.3 กรณีที่จะมีการใช้สิทธิไต่เบี่ย.....	70
3.7.1.4 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกรณีที่มีการใช้สิทธิไต่เบี่ย.....	72
3.7.1.5 จำนวนเงินที่ผู้ทรงอาจไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ได้.....	73
3.7.2 กรณีทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ย.....	75
บทที่ 4 การยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงินตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	78
4.1 วันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน.....	84
4.1.1 ประเภทวันถึงกำหนดใช้เงิน.....	84
4.1.2 กำหนดเวลายื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน.....	88
4.1.3 เวลาที่ควรยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน.....	92
4.2 วิธีการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน.....	93
4.2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นตัวให้ใช้เงิน.....	95
4.2.2 ผู้ต้องใช้เงินตามตัวเงิน.....	96
4.2.3 สถานที่ใช้เงิน.....	98
4.3 ผลของการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน.....	99
4.4 ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวเงินครบกำหนด.....	100
บทที่ 5 วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน และแนวทางแก้ไข.....	104
5.1 วิเคราะห์ปัญหากรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน.....	104
5.2 วิเคราะห์ปัญหาการยื่นตัวให้ใช้เงินกรณีเป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น.....	112
5.3 วิเคราะห์ปัญหาในเรื่องของการสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเพราะการไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน.....	117

5.4	วิเคราะห์ปัญหาของการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบ อันจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 หากเช็คฉบับดังกล่าวถูกระงับการชำระเงิน.....	122
5.5	วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน กรณีที่ผู้ออกตัวถึงแก่กรรมก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน.....	125
5.6	วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดและการเริ่มนับอายุความ.....	133
5.7	วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน กรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน.....	142
บทที่ 6	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	154
6.1	บทสรุป.....	154
6.2	ข้อเสนอแนะ.....	166
	รายการอ้างอิง.....	168
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	172

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตที่ผ่านมา การพึ่งพาซึ่งกันและกันของมนุษย์มักจำกัดอยู่ในเรื่องของการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินขั้นพื้นฐานต่าง ๆ แต่เมื่อสังคมมีความเจริญมากยิ่งขึ้น การแลกเปลี่ยนทรัพย์สินย่อมเป็นการไม่สะดวก เพราะมีความต้องการทรัพย์สินในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น รวมถึงประเภทตลอดจนมูลค่าที่มากขึ้น ต่อมาจึงได้มีการพัฒนาสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือตอบแทนมาเป็นเงินตรา แต่อย่างไรก็ตาม เงินตราก็ยังไม่เป็นวัตถุที่อำนวยความสะดวกในการชำระหนี้มากเท่าที่ควร เมื่อสังคมมีความเจริญมากยิ่งขึ้นไปเรื่อย ๆ ซึ่งอาจจะไม่ปลอดภัยและไม่สะดวกในการนำเงินจำนวนมากไปชำระราคาสินค้าที่ซื้อขายกัน

ดังนั้น จึงได้มีการสร้างสื่อกลางชนิดใหม่ที่เรียกว่า ตั๋วเงิน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ในการชำระหนี้แทนการชำระหนี้ด้วยเงินสด ซึ่งในปัจจุบันตั๋วเงินตามกฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 3 ชนิด คือ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงินและเช็ค ซึ่งตั๋วเงินจัดว่าเป็นตราสารทางการค้าที่ได้รับการยอมรับและนิยมใช้กันมาก ได้แก่ การใช้เพื่อการชำระหนี้และสาเหตุที่ตั๋วเงินเป็นที่นิยมกันมากและมีการนำไปใช้เป็นตราสารทางการเงินในตลาดทุนเพื่อใช้ในการระดมเงินหรือระดมทุนแทนตราสารทางการเงินปกติ ด้วย เพราะเนื่องจากตั๋วเงินเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ที่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ง่ายเพียงแค่สลักหลังและส่งมอบหรือเพียงแค่ส่งมอบในกรณีเป็นตั๋วผู้ถือหรือเหตุจากการที่ให้ความคุ้มครองผู้รับโอนทั้งในแง่ที่ว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นลูกหนี้แห่งตั๋วได้หลายคน ทำให้เจ้าหนี้ผู้ครอบครองตั๋วเงินมีความมั่นใจว่าตนจะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้คนใดคนหนึ่ง และในแง่ที่ว่าผู้รับโอนที่สุจริตอาจมีสิทธิในตัวนั้นดีกว่าผู้โอนอันเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” นอกจากนี้ยังสามารถนำตั๋วเงินนั้นไปชำระหนี้ต่อได้หากตนไม่ประสงค์ที่จะนำตั๋วเงินนั้นไปขึ้นเงินจากผู้จ่ายเมื่อตั๋วถึงกำหนดใช้เงิน ถ้าเจ้าหนี้ยินยอมรับชำระหนี้ด้วยตั๋วเงินนั้น หรือเมื่อตั๋วเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระเงินตามที่กำหนดไว้ในตั๋ว ผู้ถือหรือผู้ทรงตั๋วก็สามารถหาประโยชน์จากสภาพคล่องของตั๋วเงินนั้น โดยการโอนตั๋วเพื่อการชำระหนี้ต่อไปได้ โดยการสลักหลังและส่งมอบหรือเพียงการส่งมอบและผู้รับโอนตัวย่อมเป็นเจ้าหนี้ซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้และสามารถกระทำการต่าง ๆ ที่จะบังคับชำระหนี้ได้เช่นเดียวกับผู้ที่ได้รับตัวนั้นเป็นคนแรก กำหนดสิทธิและความรับผิดชอบของเจ้าหนี้และลูกหนี้ เช่น เจ้าหนี้มีสิทธิไล่เบี้ยหากตัวขาดความเชื่อถือ มีสิทธิบอกปิดข้อเสนอกการใช้เงินบางส่วน มีหน้าที่ยื่นตั๋วเมื่อเรียกเก็บเงิน ตลอดจนได้รับความคุ้มครองหากเป็นผู้ทรงตั๋วโดยสุจริต

ตัวเงินจัดว่าเป็นเอกเทศสัญญาประเภทหนึ่ง ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินก็เป็นผู้รับผิดชอบตามตัวเงิน การลงลายมือชื่อในตัวเงินจึงต้องกระทำด้วยความสมัครใจ เช่นเดียวกับการทำสัญญาประเภทอื่น ๆ และตามกฎหมายการที่บุคคลยอมลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินถือว่าบุคคลนั้นยอมได้ประโยชน์จากการกระทำนั้น กฎหมายจึงบัญญัติให้ผู้ลงลายมือชื่อในตัวเงินต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้นไม่ว่าผู้ลงลายมือชื่อนั้นจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล ซึ่งตัวเงินมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือที่มีข้อความระบุว่า ลูกหนี้จะใช้เงินให้แก่เจ้าหนี้ตามตราสารนั้นด้วยตนเองหรือสั่งให้บุคคลอื่นที่มีชื่ออยู่ในตราสารนั้นใช้เงินแทน

เนื่องจากตัวเงินนั้นมีจุดประสงค์สำคัญคือ ใช้ในการชำระหนี้ ในตัวเงินทุกประเภทจึงต้องระบุรายการหนึ่งก็คือ วันถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากว่าการใช้เงินตามตัวเงินนั้นเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญในการออกตัวเงิน ซึ่งจะต้องมีการใช้เงินตามตัวเงินเมื่อตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยผู้ทรงจะต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในตัวเงินนั้น ซึ่งหากผู้จ่ายใช้เงินตามตัวดังกล่าวก็จะส่งผลให้หนี้นั้นระงับสิ้นไป และผู้จ่ายไม่อาจที่จะบังคับให้ผู้ทรงต้องรับการใช้เงินในวันก่อนที่ตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินได้ ซึ่งหากผู้จ่ายได้ใช้เงินไปก่อนที่ตัวถึงกำหนดผู้จ่ายก็ต้องรับความเสี่ยงเคราะห์ดังกล่าวด้วยตนเอง แต่ถ้าเจ้าหนี้หรือผู้ทรงไม่ทำการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน ก็จะส่งผลกระทบต่อสิทธิของผู้เป็นเจ้าหนี้หรือผู้ทรง เช่น ผู้ทรงอาจจะลั่นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลายได้ ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังและคู่สัญญาคนอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้น เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินในเรื่องของการยื่นตัวให้ใช้เงินยังขาดความชัดเจนและแน่นอนก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ ตัวอย่างเช่น ปัญหากรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดหรือปัญหาของการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือปัญหาในเรื่องของการลั่นสิทธิไล่เบี้ยเพราะการไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน หรือปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดและการเริ่มนับอายุความ เป็นต้น

ดังนั้น วิทยานิพนธ์เล่มนี้จึงมุ่งเน้นที่จะศึกษาเพื่อให้ทราบถึงวันที่ตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินและการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน โดยจะศึกษาทั้งตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค ในกรณีที่มีการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน หรือผลจากการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวเงินนั้นถึงกำหนด หรือผลของการที่ตัวเงินนั้นถูกปฏิเสธการใช้เงินเมื่อยื่นตัวให้ใช้เงิน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงิน หรืออาจเกิดกรณีทำให้ผู้ทรงลั่นสิทธิไล่เบี้ยแล้วแต่กรณี เป็นต้น โดยในการศึกษานั้นผู้เขียนได้ทำขึ้นโดยรวบรวมหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน ทั้งจากกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวคำพิพากษาศาลฎีกาประกอบในการทำวิทยานิพนธ์นี้ด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักทั่วไปของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ
2. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน ภายใต้อัตลักษณ์กฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
3. วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน ภายใต้อัตลักษณ์กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน
4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความไม่ชัดเจนของกฎหมายของการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการตีความ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำกฎหมายตัวเงินไปบังคับใช้ได้ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป
5. ศึกษาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์และมาตรการแก้ไขปัญหามาตราสารของไทยและของต่างประเทศ เพื่ออาจนำมาปรับปรุงบทบัญญัติแห่งกฎหมายให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

หนี้ตามสัญญาตัวเงินจัดว่าเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ผู้เป็นเจ้าของหนี้ต้องยื่นตราสารเพื่อให้ลูกหนี้ใช้เงินตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในตราสารนั้น หากผู้เป็นเจ้าของหนี้ไม่ยื่นตราสารให้ใช้เงินก็จะเกิดผลกระทบต่อสิทธิของผู้เป็นเจ้าของหนี้ แต่หลักกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินยังมีความไม่ชัดเจนก่อให้เกิดปัญหาการตีความ สมควรที่จะนำปัญหาดังกล่าวมาศึกษา ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในทางวิชาการและในทางปฏิบัติ

1.4 วิธีการวิจัย

วิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (documentary research) กล่าวคือ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ และนำข้อมูลดังกล่าวมาศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมถึงการศึกษาจากตัวบทกฎหมายต่าง ๆ ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แนวคำพิพากษา วิทยานิพนธ์ บทความในวารสาร ข้อมูลทางคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ยังมีการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับตัวเงินเป็นอย่างดี

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาถึงทฤษฎีและหลักทั่วไปของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ โดยเปรียบเทียบกับหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ ทั่วไป โดยพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น เพราะเนื่องจากกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินที่นำมาใช้บังคับในเรื่องของการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน ยังขาดความชัดเจนก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องของการตีความ โดยมีการอ้างถึงกฎหมายเกี่ยวกับตัวเงินของต่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องของการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินมาประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงินตามกฎหมายไทย รวมถึงปัญหาทางกฎหมายที่เกิดขึ้นเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่เหมาะสมในเรื่องนี้โดยเฉพาะเจาะจง เพราะเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องของการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินยังขาดความชัดเจน ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวความคิดทางทฤษฎี และหลักทั่วไปของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

2.1 ทฤษฎีของตราสารเปลี่ยนมือ

2.1.1 ความหมายและลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ

ก่อนที่จะได้อธิบายถึงลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือ ผู้เขียนขออธิบายเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของคำว่า “ตราสาร” ซึ่งคำว่า “ตราสาร” (Instrument) มีปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายฉบับด้วยกัน ซึ่งแต่ละฉบับนั้นมีความมุ่งหมายแตกต่างกันไป แต่กฎหมายแต่ละฉบับไม่ได้ให้คำจำกัดความไว้เลยว่า “ตราสาร” นั้นมีความหมายว่าอย่างไร ยกเว้นในมาตรา 118 แห่งประมวลรัษฎากร กำหนดว่าตราสารต้องปิดอากรแสตมป์จึงจะใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ดังนี้

มาตรา 118 บัญญัติว่า “ตราสารใดไม่ปิดอากรแสตมป์บริบูรณ์จะใช้ต้นฉบับ คู่ฉบับ คู่ฉีก หรือสำเนา ตราสารนั้นเป็นพยานหลักฐานในคดีแพ่งไม่ได้ จนกว่าจะได้เสียอากรโดยปิดแสตมป์ครบจำนวนตามอัตราในบัญชีท้ายหมวดนี้และขีดฆ่าแล้ว แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการเสื่อมสิทธิที่จะเรียกเงินเพิ่มอากรตามมาตรา 113 และ 114”¹

คำว่า “ตราสาร” (Instrument) ที่ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยตราสารเปลี่ยนมือ (Law on Negotiable Instruments) หมายถึง เอกสารอันเป็นลายลักษณ์อักษรที่ใช้เพื่อให้ความมุ่งหมายตามกฎหมายเฉพาะอย่างมีผลบังคับตราสารนี้มิใช่เป็นหลักฐานแห่งสิทธิหรือหน้าที่เท่านั้นแต่ตัวตราสารนั่นเองเป็นเอกสารที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่และห้ามพิสูจน์แก้ไขเพิ่มเติมข้อความในตราสารโดยพยานบุคคล²

ในตำรากฎหมายต่างประเทศได้อธิบายความหมายของคำว่า “Instrument” ไว้ดังนี้ “Instrument” In general usage the word “Instrument” means any tool used to do a particular job. In English law the word is used in a narrower, more specialised to mean a written document used to effect some particular legal purpose. It has been defined as “any written

¹ ธรรมนูญ, ประมวลรัษฎากรฉบับสมบูรณ์ที่ 2543, (กรุงเทพฯ : บริษัท สำนักพัฒนาการบริษัทธรรมนูญ จำกัด, 2543), หน้า 82.

² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 12.

document under which any right or liability...exists³ A document of this kind is not merely evidence of a right or liability, the document itself is the instrument by which the rights or liabilities are created.⁴

เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงคำนิยามของคำว่า “ตราสาร” ดังกล่าวข้างต้นนั้น มีวลีที่สำคัญที่จะต้องนำมากล่าวถึงอย่างละเอียดดังนี้ คือ คำว่า “เอกสารแห่งสิทธิ” (Document of Title) ซึ่งตัวตราสารมิใช่เป็นแต่เพียงหลักฐานแห่งหนี้เท่านั้น แต่ตราสารนั้นยังก่อตั้งสิทธิตามตราสารอีกด้วย

ดังที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า สิทธิเรียกร้องนั้นถือเป็นทรัพย์สินที่สามารถซื้อขายหรือโอนกันได้ การที่จะโอนสิทธิเรียกร้องซึ่งไม่มีรูปร่างทางกายภาพให้จับต้องได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่สิทธิเรียกร้องนั้นต้องปรากฏเป็นหลักฐานอยู่บนเอกสาร (Document) เพื่อผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิเรียกร้องนั้นจะได้ทราบถึงลักษณะและรายละเอียดต่าง ๆ ของสิทธิเรียกร้องนั้น ๆ เช่น นาย ก. ได้ฝากสินค้าจำนวนหนึ่งไว้ในคลังสินค้า กรรมสิทธิ์ในสินค้าของนาย ก. นั้น ควรจะมีใบรับรองของคลังสินค้าเป็นเอกสารแห่งสิทธิ เมื่อนาย ก. ต้องการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าเหล่านั้น นาย ก. ไม่จำเป็นต้องส่งมอบสินค้าที่ฝากไว้ในคลังสินค้าแก่ผู้รับโอนให้ยุ่งยากแต่ประการใด นาย ก. สามารถสลักหลังและส่งมอบใบรับของคลังสินค้าให้แก่ผู้รับโอนได้ กรรมสิทธิ์ในสินค้าก็จะโอนไปยังผู้รับโอนทันที ตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งได้บัญญัติไว้ใบรับของคลังสินค้าจึงเป็นเอกสารแห่งสิทธิ (Document of Title) ซึ่งในที่นี้ คือ เอกสารที่แสดงว่ากรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ฝากไว้ในคลังสินค้าเป็นของนาย ก. เอกสารแห่งสิทธินี้มีใช้เป็นเพียงหลักฐานที่จะพิสูจน์ถึงความผูกพันระหว่างคู่สัญญา เพราะเอกสารแห่งสิทธินี้ก่อตั้งสิทธิตามตราสารหรือเอกสารนี้ขึ้นมาด้วย

ใน Black Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า “ตราสาร” (instrument) และคำว่า “เปลี่ยนมือ” (negotiable) ไว้ดังนี้

“instrument” A writer legal document that defines fights, duties, entitlements, or liabilities, such as a contract, will, promissory note, or share certificate⁵

“ตราสาร” หมายความว่า เอกสารที่เป็นหนังสือที่ทำขึ้นอย่างเป็นทางการหรือเป็นเอกสารทางกฎหมายโดยระบุถึงสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ เช่น สัญญา พันัยกรรม ตั๋วสัญญาใช้เงิน ใบหุ้น เป็นต้น

³ Mason v. Schuppisser (1899) 81 L.T.147 per Sterling, J. at p.148.

⁴ James Mcloughlin, Introduction to Negotiable Instrument. (London : Butterworths, 1983), p.23.

⁵ Bryan A. Garner, Black's Law Dictionary, 8th ed. (St.Paul, Minn: West Group, 2004), p.813.

“negotiable” (1) To Communicate with another party for the purpose of reading an unstanding (2) To bring about by discussion or bargaining (3) To transfer (an instrument) by delivery or indorsement, whereby the transferee takes the instruments for value, in good faith, and without notice of conflicting title claime or defenses.⁶

“เปลี่ยนมือ” ตามความหมายใน (3) หมายความว่า การโอนตราสารโดยการส่งมอบ หรือโดยการสลักหลัง ซึ่งผู้รับโอนตราสารจะต้องรับโอนด้วยความสุจริต เสียค่าตอบแทน โดยไม่รู้ถึงข้อขัดแย้งหรือข้อบกพร่องแห่งสิทธิเรียกร้องที่รับโอนมา

ดังนั้นจะเป็นได้ว่า คำว่า “เปลี่ยนมือ” (Negotiable) กฎหมายประสงค์ให้เปลี่ยนมือได้โดยง่ายเพื่อความสะดวกรวดเร็วเหมาะสมกับสภาพการค้าและธุรกิจ การโอนย่อมทำได้โดยลงลายมือชื่อผู้ประสงค์จะโอนและส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอนกรณีเป็นตราสารระบุชื่อ หรือเพียงแค่ส่งมอบตราสารให้แก่กันกรณีเป็นตราสารผู้ถือ ก็ถือว่าการโอนนั้นสมบูรณ์ ตราสารที่โอนโดยวิธีนี้ได้แก่ ตั๋วเงิน บัตรเงินฝาก เป็นต้น

คำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” (Negotiable Instruments) นั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังไม่มีกนิยามลักษณะไว้โดยเฉพาะ

ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ ได้ให้ความหมายของตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instruments) ไว้ว่า เป็นเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ ซึ่งเพียงแต่มอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสารนั้นรวมทั้งหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้อื่นได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งกระทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิยึดถือเอกสาร และบังคับตามหนี้นั้นโดยไม่คำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน⁷

รองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ ได้ให้นิยามของคำว่า “ตราสารเปลี่ยนมือ” คือ เป็นเอกสารที่ไม่เป็นเพียงหลักฐานแห่งหนี้เท่านั้น แต่ยังเป็นเอกสารสิทธิที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ขึ้น ซึ่งเพียงแต่ทำการสลักหลังโอนสิทธิและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรือเพียงแต่ทำการส่งมอบเอกสารนั้นก็เพียงพอที่สิทธิตามเอกสารนั้นจะถูกโอนไปยังผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ซึ่งส่งผลให้ผู้รับโอนมีสิทธิที่จะยึดถือเอกสารนั้นไว้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิผู้โอน⁸

Negotiable Instrument หมายถึง ตราสารเปลี่ยนมือ มีคุณสมบัติการเปลี่ยนมือได้ และในกรณีของตั๋วแลกเงินและเช็คจะต้องมีคำสั่งให้จ่ายเงิน ในกรณีตั๋วสัญญาใช้เงินจะต้องมีสัญญา

⁶ Ibid., p.1064.

⁷ จิตติ ติงศภัทิย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตั๋วเงิน , พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 35.

⁸ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตั๋วเงิน, หน้า 14.

ว่าจะใช้เงิน โดยทั้งตัวแลกเงิน เช็ค และตัวสัญญาใช้เงิน ต้องมีคำสั่งให้ใช้เงินในจำนวนที่แน่นอน ดังนั้นหากไม่มีสัญญาที่จะใช้เงินย่อมไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ⁹

ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูปของสหรัฐอเมริกาที่บัญญัติถึงตราสารเปลี่ยนมือในมาตรา 3-104 ดังนี้

3-104 ตราสารเปลี่ยนมือ

(a) เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในอนุมาตรา (c) และ (d), “ตราสารเปลี่ยนมือ” หมายถึง คำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขหรือคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไข ให้จ่ายเงินจำนวนที่กำหนดโดยมีหรือไม่มีดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายอื่น ที่ระบุไว้ในคำมั่นสัญญาหรือคำสั่ง, ถ้าตราสาร

(1) จ่ายเงินให้ผู้ถือ หรือระบุชื่อในเวลาที่ยื่นออก หรือเมื่ออยู่ในความครอบครองของผู้ทรงตั้งแต่ครั้งแรก

(2) จ่ายเมื่อทวงถามหรือในเวลาที่มีกำหนดแน่นอน และ

(3) มิได้ระบุให้กระทำการอื่น หรือคำแนะนำอื่นโดยบุคคลที่ให้คำมั่นสัญญา หรือสั่งให้จ่ายเงิน แต่คำมั่นสัญญาหรือคำสั่งอาจระบุ (i) การกระทำหรืออนุญาตให้ยึดถือหรือคุ้มครองหลักประกันการชำระหนี้ (ii) อนุญาตหรือให้อำนาจผู้ทรงที่จะยอมรับหรือ (iii) การยอมสละประโยชน์ในทางกฎหมายใด ๆ ที่ประสงค์จะให้ประโยชน์หรือคุ้มครองลูกหนี้

(b) “ตราสาร” หมายถึง ตราสารเปลี่ยนมือ¹⁰

⁹ Paul Brown and friends, Halbury's Statutes of England and Wales, (Fourth edition, London Butterworths 1985), p128.

¹⁰ 3-104 Negotiable instrument.

(a) Except as provided in subsections (c) and (d), “negotiable instrument” means an unconditional promise or order to pay a fixed amount of money, with or without interest or other charges described in the promise or order, if it:

(1) is payable to bearer or to order at the time it is issued or first comes into possession of a holder;

(2) is payable on demand or at a definite time; and

(3) does not state any other undertaking or instruction by the person promising or ordering payment to do any act in addition to the payment of money, but the promise or order may contain (i) an undertaking or power to give, maintain, or protect collateral to secure payment, (ii) an authorization or power to the holder to confess judgment or realize on or dispose of collateral, or (iii) a waiver of the benefit or any law intended for the advantage or protection of an obligor.

(b) “Instrument” means a negotiable instrument.

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายกำหนดให้ตราสารต้องมีลายมือชื่อผู้ออกตราสาร หรือผู้ส่งจ่ายด้วย เพราะลายมือชื่อของผู้ออกตราสารหรือผู้ส่งจ่ายถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือเพราะความรับผิดชอบตามตราสารเกิดขึ้นจากการลงลายมือชื่อซึ่งเป็นความรับผิดชอบเด็ดขาด ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3-104 ที่ว่า “A person is no liable on an instrument unless his signature appears thereon” และตราสารที่จะเป็นตราสารเปลี่ยนมือได้นั้นจะต้องเป็นตราสารที่มีคำสั่งหรือคำสั่งสัญญาให้ใช้เงิน เช่น ตั๋วแลกเงิน ต้องมีคำสั่ง (order) ของผู้ส่งจ่ายที่มีต่อผู้จ่าย ซึ่งระบุให้ผู้จ่ายชำระเงิน หรือกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงิน ผู้ออกตั๋วต้องระบุข้อความในตั๋วว่า ตนสัญญา (promise) ที่จะใช้เงินให้ แต่ทั้งนี้คำสั่งหรือคำสั่งสัญญาดังกล่าวจะต้องเป็นลักษณะเชิงบังคับให้จ่ายเงินเป็นจำนวนที่แน่นอน ซึ่งจำนวนเงินที่จ่ายอาจมีดอกเบี้ยหรือไม่ก็ได้โดยจ่ายให้กับผู้ทรงที่มีตัวอยู่ในความครอบครอง ไม่ใช่เป็นเพียงคำร้องขอให้จ่ายเงินหรือเป็นคำสั่งให้จ่ายทรัพย์สินที่มีใช้เงินหรือสั่งให้กระทำการ งดเว้นกระทำการใด ๆ หรือเป็นคำสั่งที่ให้จ่ายเงินโดยมีเงื่อนไขในการจ่ายเงิน ซึ่งตราสารเหล่านี้ย่อมไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ คำสั่งให้จ่ายเงินหรือคำสั่งสัญญาว่าจะใช้เงินนั้นต้องปราศจากเงื่อนไข หมายความว่า ปราศจากเหตุการณ์ใด ๆ ที่จะทำให้การจ่ายเงินหรือการใช้เงินนั้นไม่อาจเกิดขึ้นได้ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนที่ตราสารนั้นจะมีผลหรือเงื่อนไขบังคับหลังที่ความผูกพันตราสารนั้นจะสิ้นสุดลงเมื่อมีเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดได้เกิดขึ้นในอนาคต เพราะการที่มีเงื่อนไขยอมทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการจ่ายเงิน ทำให้ผู้ทรงเกิดความไม่มั่นใจในสิทธิของตน¹¹

นอกจากนั้นก็ได้บัญญัติว่าตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือตามความหมายของประมวลกฎหมายพาณิชย์เอกรูป ซึ่งได้แก่ ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน เช็คต่าง ๆ เช่น แคชเชียร์เช็ค (Cashier's Check) เช็คเดินทาง (Traveler's Check) และบัตรเงินฝาก (Certificate of Deposit)¹² ส่วนในประเทศอังกฤษนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงคำว่า ตราสารเปลี่ยนมือ เพราะมีการใช้ตราสารและพัฒนตราสารดังกล่าวเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งมีกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เกี่ยวกับตราสารนี้ แต่เป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง ตราสารที่สามารถโอนกันได้และผู้รับโอนที่สุจริตและมีค่าตอบแทนย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้โอน¹³ และมีตราสารหลายอย่างที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ เช่น ตั๋วแลกเงิน ซึ่ง

¹¹ ลูตินันท์ มงคลพิทักษ์สุข, “บัตรเงินฝาก: ศึกษาถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือและบทกฎหมายที่นำมาใช้บังคับ,” (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549), หน้า 44-45.

¹² Paul A. Currubba, *UCC Revised Article 3&4 The Banker's Guide to Checks, Drafts and other Negotiable Instruments* (Chicago, Illinois:Bankders Publishing Co., 1993), pp.282-283.

¹³ Dudley Richardson, *Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Acts*, Seventh Edition (London:Butterworths, 1983), p.15.

หมายความรวมถึงเช็คด้วย ตัวสัญญาใช้เงิน สิทธิที่จะซื้อหุ้น พันธบัตรชนิดผู้ถือ หุ้นกู้ชนิดผู้ถือ และตัวคลัง สำหรับตราสารบางอย่างแม้จะเป็นการแสดงสิทธิของผู้ทรงตราสารที่ได้รับเงินแต่ก็ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือตามกฎหมายอังกฤษ เช่น ใบหุ้น กรมธรรม์ประกันภัย และหุ้นกู้ที่ไม่ได้ส่งเงินให้ผู้ถือ และตราสารที่แสดงสิทธิในสินค้า เช่น ใบตราส่ง ใบรับของในคลังสินค้า เพราะสิ่งที่จะตัดสินว่าตราสารใดเป็นตราสารเปลี่ยนมือหรือไม่ให้พิจารณาจากคุณสมบัติของตราสารเปลี่ยนมือ 3 ประการดังที่กล่าวมาแล้ว เช่น

ใบหุ้น ไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ เพราะไม่สามารถโอนกันอย่างง่ายโดยการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ แต่ต้องทำด้วยวิธีการอื่น ๆ เช่น ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังบริษัทที่เกี่ยวข้อง

ใบตราส่ง แม้จะมีการโอนโดยการสลักหลังเหมือนตราสารเปลี่ยนมือแต่สิทธิในสินค้าไม่สามารถโอนไปยังผู้รับโอนโดยปลอดจากข้อต่อสู้ของลูกหนี้และผู้ซื้อใบตราส่งจากขโมยจะต้องคืนใบตราส่งและสินค้าให้แก่เจ้าของที่แท้จริง¹⁴

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเปลี่ยนเงินของประเทศอังกฤษ ได้บัญญัติเรื่องตัวเงินอะไรที่เปลี่ยนมือได้และลักษณะของตราสารเปลี่ยนมือไว้โดยเฉพาะในมาตรา 8 และมาตรา 31 ดังนี้

มาตรา 8 (1) “เมื่อใดตัวเงินมีข้อความห้ามโอน หรือแสดงเจตนาห้ามโอนไว้ ตัวเงินนั้นใช้บังคับได้ระหว่างคู่กรณี แต่จะเปลี่ยนมือไม่ได้

(2) ตัวเงินเปลี่ยนมือได้ อาจส่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลหรือแก่ผู้ถือก็ได้

(3) ตัวเงินส่งจ่ายแก่ผู้ถือ คือ ตัวที่มีข้อความให้จ่ายดั่งนั้น หรือเป็นตัวที่รายการสลักหลังอันเดียว หรือรายการสลักหลังอันสุดท้ายเป็นสลักหลังอันเดียว หรือรายการสลักหลังอันสุดท้ายเป็นสลักหลังลอย

(4) ตัวเงินส่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคล คือ ตัวที่มีข้อความให้จ่ายดั่งนั้น หรือมีข้อความให้จ่ายแก่บุคคลซึ่งระบุชื่อไว้โดยมีข้อความห้ามโอนหรือแสดงเจตนาห้ามโอน

(5) เมื่อใดตัวเงินมีข้อความแต่แรกออกตัว หรือในการสลักหลังให้จ่ายเงินแก่บุคคลที่ระบุชื่อไว้ ถึงแม้ว่าจะมิได้ส่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลนั้น ก็ยังอาจจ่ายเงินให้แก่บุคคลคนนั้นหรือตามคำสั่งของบุคคลนั้นได้ ตามแต่บุคคลนั้นจะเลือก”

มาตรา 31 (1) “ตัวเงินยอมโอนจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งเมื่อใดโอนไปโดยลักษณะที่จะทำให้ผู้รับโอนได้เป็นผู้ทรงตัวนั้น

(2) ตัวเงินส่งจ่ายแก่ผู้ถือ ย่อมโอนไปด้วยเพียงส่งมอบให้แก่กัน

(3) ตัวเงินส่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคล ย่อมโอนไปด้วยการสลักหลังและส่งมอบ

¹⁴ Dudley Richardson, *Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Acts*, pp.16-17.

(4) เมื่อผู้ทรงแห่งตั๋วเงินที่สั่งจ่ายตามคำสั่งของตนโอนตั๋วไป โดยมีสินจ้างตอบแทน แต่มิได้สลักหลังตัวนั้น ท่านถือว่าการโอนนั้นทำให้ผู้รับโอนได้ไปซึ่งสิทธิของผู้โอนในตัวนั้น ในกรณีเช่นนี้ ผู้รับโอนยังมีสิทธิที่จะให้ผู้โอนสลักหลังตัวให้แก่ตนด้วย

(5) เมื่อบุคคลใดมีความผูกพันจะต้องสลักหลังตั๋วเงิน ในฐานะเป็นตัวแทน ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะสลักหลังด้วยข้อความบอกปิดความรับผิดชอบเป็นส่วนตัว”¹⁵

จากพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษดังกล่าว หมายความว่า ตั๋วแลกเงินย่อมสามารถโอนได้จากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งการโอนนี้จะทำให้ผู้รับโอนมีฐานะเป็นผู้ทรงตั๋วเงินนั้น โดยตั๋วเงินสั่งจ่ายแก่ผู้ถือยอมโอนกันได้ด้วยการส่งมอบ และตั๋วเงินสั่งจ่ายตามคำสั่งของบุคคลยอมโอนไปด้วยการสลักหลังและส่งมอบ และถ้าหากผู้ทรงตั๋วเงินที่สั่งจ่ายตามคำสั่งของตนได้

¹⁵ Section 8

(1) When a bill contains words prohibiting transfer, or indication on intention that it should not be transfereable, it is valid as between the parties there to, but is not negotiable.

(2) A negotiable bill may be payable either to order or to bearer.

(3) A bill is payable to bearer which is expressed to be so payable, or on which the only or last indorsement is an indorsement in blank.

(4) A bill is payable to order which is expressed to be so payable or which is expressed to be payable to a particular person, and does not contain words prohibiting transfer or indicating an intention that it should not be transfereable.

(5) Where a bill, either originally or by indorsement, is expressed to be payable to the order of a specified person, and not to him or his order, it is nevertheless payable to him or his order at his option.

Section 31

(1) A bill is negotiated when it is transferred from one person to another in such a manner as to constitute the transferee the holder of the bill

(2) A bill payable to bearer is negotiated by a delivery

(3) A bill payable to order is negotiated by the indorsement of the holder completed by delivery.

(4) Where the holder of a bill payable to his order transfers it or value without indorsing it, the transfer gives the transferee such title as the transferor had in the bill, and the transferee in addition acquires the right to have the indorsement of the transferor.

(5) Where and person is under obligation to indorse a bill in a representative capacity, he may indorse the bill in such terms as to negative personal liability.

โอนตัวนั้นไปโดยมีสินจ้างตอบแทนแม้จะไม่ได้สลักหลังตัวนั้นก็ตาม การโอนนั้นจะทำให้ผู้รับโอนได้ไปซึ่งสิทธิของผู้โอนในตัวนั้น กรณีเช่นนี้ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิที่จะให้ผู้โอนสลักหลังตัวให้แก่ตนได้ด้วย

ซึ่งหลักเกณฑ์การโอนดังกล่าวในมาตรา 31 มีบัญญัติไว้อย่างเดียวกับการโอนตัวเงิน ตามกฎหมายลักษณะตัวเงินของประเทศไทยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 917 และมาตรา 918 แต่ผู้รับโอนที่ได้สิทธิเป็นผู้ทรงโดยสมบูรณ์ หากต้องมีค่าสินจ้างตอบแทนอย่างพระราชบัญญัติตัวแลกเงินประเทศอังกฤษ มาตรา 31(4) ไม่ หลักเกณฑ์ความเป็นตราสารเปลี่ยนมือตามพระราชบัญญัติตัวแลกเงินประเทศอังกฤษนี้ จะต้องต้องมีค่าสินจ้างตอบแทนด้วยเสมอ การโอนตัวจะโอนจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งโดยการส่งมอบ ซึ่งผู้รับโอนตราสารจะได้รับสิทธิตามตราสารโดยสมบูรณ์จนกระทั่งผู้รับโอนสามารถยื่นฟ้องคดีได้ในนามตนเอง และผู้รับโอนโดยสุจริต และเสียค่าสินจ้างตอบแทนได้รับสิทธิตามตัวอย่างเต็มที่ปราศจากข้อต่อสู้ในสิทธิตามตัวเงิน (free from defect in title) ในกรณีตัวแลกเงินและเช็คต้องสั่งจ่ายเงินในจำนวนที่แน่นอน และตัวสัญญาใช้เงินต้องมีคำกล่าวว่าจะใช้เงินในจำนวนที่แน่นอน เช่น ตัวแลกเงินจ่ายเงินในเงื่อนไขที่ว่าต้องมีใบตราส่ง (bill of lading) แนบมาด้วยจึงจะบังคับตามตัวแลกเงินได้ ดังนี้ ไม่ใช่ตัวแลกเงิน¹⁶ ตราสารเป็นเพียงใบเสร็จรับเงินโดยไม่มีคำสัญญาใด ๆ เช่น deposit receipt ย่อมไม่ใช่ตราสารเปลี่ยนมือ¹⁷

ในเรื่องของตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instruments) ของตัวเงินนั้น ตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับตราสารเปลี่ยนมือ ไม่ว่าจะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่น แม้ว่าลักษณะของตัวเงินจะตรงกับสภาพของตราสารเปลี่ยนมือและเป็นส่วนสำคัญของตราสารเปลี่ยนมืออย่างหนึ่งก็ตาม เพียงแต่มีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้ในมาตรา 309-313 เรื่องการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันถึงกำหนดต้องชำระตามคำสั่ง ซึ่งการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันถึงต้องชำระตามคำสั่งจะใช้ยันต่อลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้เมื่อสลักหลังการโอนไว้ในตราสารและส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอน (มาตรา 309) โดยไม่ต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังลูกหนี้หรือได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากลูกหนี้ และผู้รับโอนสุจริตไม่ว่าจะรับโอนมาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม ก็ย่อมได้รับความคุ้มครองโดยลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นต่อสู้ผู้รับโอนไม่ได้ เว้นแต่ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั่นเอง หรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 312) กล่าวโดยสรุป ก็คือ การโอนนี้อาจจะทำให้ผู้รับโอนที่สุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน

¹⁶ Guaranty Trust Co of New York Hannay & Co [1918] 1 KB 43.

¹⁷ Akbar Khan Attar Singh [1936] 2 AllER545;PC[deposit receipt not 3 promissory note within the Indian stamp Act 1899[no.2 of 1899]

ซึ่งตราสารที่เปลี่ยนมือได้ (Negotiable Instrument) นั้น เท่าที่ได้เคยพบกันมานั้น มักจะเป็นประเภทของตราสารที่ใช้กันในวงการค้า ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษและส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ ความผูกพันทางการเงิน (Financial Obligation) ในนิติสัมพันธ์หลายประเภท ตราสารที่เปลี่ยนมือได้ จะเข้าไปแทนที่เงินสด (Cash) หรือมีขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้แทนเงินสด ดังนั้น ลักษณะพิเศษของตราสารที่เปลี่ยนมือได้จึงมีลักษณะบางส่วนของเงินสดอยู่ด้วย ลักษณะพิเศษดังกล่าว คือ สามารถโอนได้ง่ายและผู้รับโอนมีความเชื่อมั่นว่าได้รับโอนสิทธิมาเต็มที่ถ้ารับโอนมาโดยสุจริต แต่ ลักษณะที่แตกต่างจากเงินสด คือ ผู้ที่ได้รับเงินสดสามารถนำเงินสดนั้นไปใช้ได้ทันที แต่ผู้รับโอน สิทธิตามตราสารที่เปลี่ยนมือได้มานั้น จะต้องพิจารณาถึงความสามารถในการจ่ายเงินตามสิทธิตาม ตราสารที่เปลี่ยนมือได้ของผู้ทำสัญญาหรือคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกับตราสารที่เปลี่ยนมือได้นั้นอีกด้วย

ลักษณะพิเศษของตราสารที่เปลี่ยนมือได้ดังกล่าว ก่อให้เกิดผลดีในการติดต่อทาง การเงินและความเชื่อมั่นของผู้รับโอน แต่ตราสารต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนั้น มิได้เป็นตราสารที่มี ลักษณะพิเศษของความเปลี่ยนมือได้เสมอไป

2.1.2 ผลทางกฎหมายของตราสารเปลี่ยนมือ

2.1.2.1 บุคคลใดลงลายมือชื่อในตราสารต้องรับผิดชอบเพื่อความในตราสาร

ตราสารเปลี่ยนมือเกิดขึ้นเนื่องจากคู่สัญญาได้แสดงเจตนา เพื่อที่จะเข้าผูกพันตาม ตราสารด้วยการลงลายมือชื่อของตนในตราสาร ส่งผลให้เจ้าหน้าที่เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องตามตราสาร และบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตราสารมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบเพื่อความแห่งตราสารนั้น ๆ ดังที่ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 ที่ว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัว เงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบเพื่อความในตัวเงินนั้น ถ้าลงเพียงแต่เครื่องหมายอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น แกงไต พร้อมลายพิมพ์นิ้วมืออ้างเอาเป็นลายมือชื่อในตัวเงินไซ้ร้ แม้ถึงว่าจะมีพยานลงชื่อรับรองก็ตาม ท่านว่าหาให้ผลเป็นลายมือชื่อในตัวเงินนั้นไม่” และการลงลายมือชื่อของคู่สัญญาจะต้องเป็นการแสดง เจตนาด้วยความสมัครใจและเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำนิติกรรมตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ด้วย ในความรับผิดชอบของบุคคลที่ลงลายมือชื่อนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ความรับผิดชอบในฐานะ ลูกหนี้ชั้นต้น เช่น ความรับผิดชอบของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ความรับผิดชอบของผู้รับรอง และความรับผิดชอบในฐานะ ลูกหนี้ลำดับรอง เช่น ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังหรือผู้รับอาวัล ซึ่งความรับผิดชอบของลูกหนี้ ลำดับรองนั้นจะต้องรับผิดชอบก็ต่อเมื่อลูกหนี้ชั้นต้นไม่ใช้เงิน

อย่างไรก็ตาม บุคคลผู้ลงลายมือชื่อในตราสารอาจไม่ต้องรับผิดชอบหากพบว่าลายมือชื่อนั้น เป็นการลงโดยปราศจากอำนาจหรือเป็นลายมือชื่อปลอมตามมาตรา 1008 หรือผู้ลงลายมือชื่อนั้น

ไม่มีความสามารถหรือมีความบกพร่องเรื่องความสามารถดังที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 902 ดังนี้คือ

มาตรา 902 บัญญัติว่า “ถ้าตัวเงินลงลายมือชื่อของบุคคลหลายคนมีทั้งบุคคลซึ่งไม่อาจจะเป็นคู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นได้เลย หรือเป็นได้แต่ไม่เต็มผลไซ้ร้ ท่านว่าการนี้ย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงความรับผิดชอบของบุคคลอื่น ๆ นอกนั้น ซึ่งคงต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หมายความว่า บุคคลผู้ลงลายมือชื่อซึ่งไม่อาจจะเป็นคู่สัญญาได้เลย คือ บุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดที่ให้เข้าทำสัญญาได้ เช่น บุคคลล้มละลาย หรือบุคคลซึ่งอาจเป็นคู่สัญญาได้แต่ไม่เต็มผล คือ บุคคลที่ไม่มีความสามารถบริบูรณ์ในการที่จะเข้าทำสัญญาได้ เช่น ผู้เยาว์ บุคคลวิกลจริต คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ บุคคลเหล่านี้ไม่ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตราสาร แต่ทั้งนี้จะไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ โดยจะอ้างเหตุว่าบุคคลผู้ไม่มีความสามารถหรือความสามารถบกพร่องมาเป็นข้อยกเว้นความรับผิดชอบของตนเองไม่ได้ เพราะการที่ไม่ต้องรับผิดชอบนี้เป็นเหตุเฉพาะตัว

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 ได้บัญญัติถึงหลักแห่งความรับผิดชอบตามตราสารไว้ในมาตรา 23 ดังนี้คือ

มาตรา 23 “บุคคลจะมีความรับผิดชอบตามตัวเงินในฐานะเป็นผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลัง หรือผู้รับรองตัวเงิน ต่อเมื่อได้ลงลายมือชื่อในตัวไว้ในฐานะเช่นนั้น แต่ท่านบัญญัติไว้ด้วยว่า

(1) เมื่อบุคคลใดลงชื่อในตัวโดยอาศัยชื่อการค้า หรือชื่อบุคคลอื่น ท่านว่าบุคคลนั้นต้องรับผิดชอบตามตัวเสมือนดังว่าได้ลงชื่อของตนเอง

(2) เมื่อหุ้นส่วนคนใดลงลายมือชื่อห้างหุ้นส่วนในตัว การลงชื่อเช่นนั้น ท่านถือเท่ากับว่าเป็นการลงชื่อของหุ้นส่วนทุกคนในห้างหุ้นส่วนนั้น”¹⁸

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁸ Section 23: Signature essential to liability

No person is liable as drawer, indorser, or acceptor of the bill who has not signed it as such:
Provided that

(1) Where a person signs a bill in a trade or assumed name, he is liable there on as if he had signed in it own name:

(2) The signer of the name of a firm is equivalent to the signature by person so signature of the name of all person liable as partner in the firm.

2.1.2.2 เป็นการยกเว้นหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

ตราสารเปลี่ยนมือ นั้น หากผู้ทรงหรือผู้รับโอนตราสารได้รับโอนตราสารมาโดยสุจริต คือ ไม่รู้ถึงเหตุที่ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบและต้องปราศจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง และถ้าหากเป็นตราสารชนิดระบุชื่อก็ต้องได้รับโอนมาโดยการสลักหลังไม่ขาดสาย จึงจะทำให้ผู้ทรงมีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามเนื้อความในตราสาร และมีสิทธิดีกว่าผู้โอนตราสารให้แก่ตน ดังนั้นผลของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือจึงเป็นข้อยกเว้นของหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้รับโอนตราสารที่สุจริตว่าตนได้รับความคุ้มครองแม้ว่าผู้โอนตราสารให้ตนจะไม่มีสิทธิในตราสารนั้นโดยสมบูรณ์ก็ตาม ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองแก่ผู้รับโอนตัวโดยสุจริตไว้ในมาตรา 905 วรรคสอง และวรรคสาม ดังนี้

มาตรา 905 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากความครอบครองท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตัวเงินตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้มาโดยทุจริตหรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่งข้อความในวรรคก่อนนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินซึ่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

จากบทบัญญัติดังกล่าว หมายความว่า ตัวเงินไม่ว่าจะเป็นตัวชนิดระบุชื่อหรือชนิดผู้ถือ หากตัวเงินนั้นได้ตกอยู่ในความครอบครองของผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย คือ ได้รับโอนมาโดยสุจริต ผู้ใดจะมาเรียกตัวเงินคืนไม่ได้ แม้ผู้โอนจะเคยเป็นเจ้าของตัวเงินนั้นมาก่อนแต่ตัวได้หลุดมือไปไม่ ว่าเพราะเหตุใด ๆ ก็ตาม เว้นแต่ผู้รับโอนได้รับตัวเงินนั้นมาโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งเจ้าของเดิมจะเรียกตัวดังกล่าวกลับคืนไปได้ และหากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ใด ๆ ลูกหนี้ก็สามารถยกขึ้นใช้ยันต่อเจ้าหนี้ผู้โอนได้ แต่จะยกข้อต่อสู้นั้นขึ้นยันต่อผู้รับโอนโดยสุจริตไม่ได้

นอกจากนี้ มาตรา 916 ได้บัญญัติไว้ว่า “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงิน หากอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สั่งจ่ายหรือผู้ทรงคนก่อน ๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล” หมายความว่า ข้อต่อสู้ที่ลูกหนี้ไม่สามารถยกขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้นั้นเป็นข้อต่อสู้ที่อาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้โอนตัวนั้นให้ผู้ทรง ซึ่งข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลหมายความว่า เรื่องใด ๆ ที่มีความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างลูกหนี้กับผู้รับชำระหนี้ด้วยตัวนั้นจากลูกหนี้ อันมีผลทำให้ลูกหนี้สามารถยกขึ้นเป็นข้ออ้างเพื่อไม่ต้องรับผิดชอบหรือรับผิดชอบน้อยลง และต้องไม่ใช่สิ่งที่สามารถดูได้จากตัวเงินนั้น หรือมิใช่สิ่งที่เป็นธรรมดาสืบจากสภาพของตัวเงินนั้นไม่ว่าจะเป็นการชำระหนี้ด้วยตัวเงินเพราะถูก

หลอกหลวง ช่มชู้ ไม่มีหนี้ต่อกัน หรือมีมูลหนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย¹⁹ เช่น ดำ ช่มชู้ให้ ชาว สลักหลังโอน ตัวเงินที่ ชาว เป็นผู้ยึดถือให้แก่ ดำ แล้ว ดำ โอนตัวนั้นให้ เขียว เขียวจึงเป็นผู้ทรงมีสิทธิฟ้องให้ ชาว ใช้เงินแก่ เขียว ตามตัวนั้น ซึ่ง ชาว จะต่อสู้ว่าตนถูกช่มชู้ การโอนตัวดังกล่าวจึงเป็นโมฆียะมาต่อสู้ เขียว ไม่ได้ ชาว จะยกต่อสู้ เขียว ได้ก็ต่อเมื่อ เขียว รู้อยู่แล้วว่า ดำ ได้รับตัวเงินดังกล่าวมาด้วยการช่มชู้ ชาว แล้วยังรับโอนไว้ อันเป็นการโอนโดยไม่สุจริต²⁰

ในพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 ได้บัญญัติถึงสิทธิและอำนาจของผู้ทรงที่สุจริตไว้ในมาตรา 38 ดังนี้คือ

มาตรา 38 “สิทธิและอำนาจของผู้ทรงตั๋วเงิน มีดังต่อไปนี้

(1) ฟ้องคดีตามตั๋วเงินในนามของตนเอง

(2) เมื่อเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมทรงสิทธิในตัวโดยปลอดจากข้อบกพร่องใด ๆ ในสิทธิของคู่สัญญาคนก่อน ๆ ทั้งปลอดจากข้อต่อสู้ใด ๆ ที่คู่สัญญาเหล่านั้นมีต่อกันเอง กับมีสิทธิที่จะบังคับใช้เงินเอาจากผู้รับผิดชอบตามตัวทุกคน

(3) เมื่อมีข้อบกพร่องในสิทธิของตนเอง หากโอนตั๋วให้แก่ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายย่อมได้ไปซึ่งสิทธิอันครบถ้วนบริบูรณ์ในตัวนั้น ซึ่งเมื่อได้รับใช้เงินจากผู้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายคนใด ผู้ใช้เงินคนนั้นย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด²¹

2.1.2.3 ผู้รับโอนตราสารสามารถเรียกร้องสิทธิตามตราสารได้ในนามของตน

จะเห็นได้ว่า การโอนตราสารมีผลทำให้ผู้รับโอนได้รับสิทธิต่าง ๆ มาในฐานะเจ้าของตั๋วเงิน คือ ผู้รับโอนได้รับโอนสิทธิตามตราสารมาโดยสมบูรณ์และสามารถใช้สิทธินั้นเรียกร้องหรือ

¹⁹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 125.

²⁰ จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 13.

²¹ Section 38: The right and powers of the holder of a bill as follows

(1) He may sue on the bill in his own name.

(2) Where he is a holder in due course, he holds the bill free from only defect of little of prior parties; as well as frees from personal defenses available to prior parties among themselves, and may enforce payment against all parties liable on the bill.

(3) Where his little is defective (a) if he negotiates the bill to a holder in due course that holder obtains a good and complete little to the bill and (b) if he obtain payment of the bill the person who pays him in due course get a valid discharge for the bill.

บังคับตามสิทธินั้นได้ในนามของตนเอง เนื่องจาก หนังสือตราสารเปลี่ยนมือมีข้อความให้จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้รับเงินซึ่งเป็นบุคคลที่ถูกระบุชื่อไว้โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งหากมีการโอนตราสารนั้นต่อไป ก็ต้องมีหลักฐานปรากฏอยู่ในตราสารโดยการสลักหลังและส่งมอบจนถึงผู้รับโอนคนสุดท้าย ส่วนกรณีที่เป็นตราสารที่ให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือ ถ้าบุคคลใดก็ตามได้ครอบครองตราสารอยู่เป็นผู้ถือและผู้ทรงตราสารนั้น จึงทำให้ผู้รับโอนตราสารดังกล่าวทั้งสองกรณี มีฐานะเป็นเจ้าของนี้ตามตราสารและมีสิทธิที่จะสลักหลังและส่งมอบหรือส่งมอบตราสารให้กับผู้ใดก็ได้ ดังนั้นผู้รับโอนตราสารไม่ว่าชนิดระบุชื่อหรือชนิดผู้ถือจึงเป็นเจ้านี้ตามตราสาร ซึ่งสามารถเรียกร้องสิทธิตามตราสารได้ในนามของตนเอง โดยไม่ต้องอาศัยสิทธิของผู้ที่โอนตราสารแต่อย่างใด²²

2.1.2.4 ตราสารสามารถโอนต่อไปได้ไม่จำกัดจำนวน

คุณลักษณะพิเศษของการเป็นตราสารเปลี่ยนมือก็คือ สามารถโอนต่อไปให้ผู้อื่นได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว เพียงทำการสลักหลังและส่งมอบหรือส่งมอบ และผู้รับโอนก็สามารถโอนตราสารนั้น ๆ ไปให้ผู้อื่นต่อ ๆ ไปได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามตราสารและผู้ที่เกี่ยวข้องในตราสารนั้นต้องรับผิดชอบ ทำให้คู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้นมีได้ไม่จำกัดจำนวน ซึ่งผลจากการที่เป็นตราสารที่คู่สัญญาสามารถโอนไปได้โดยไม่จำกัดจำนวน โดยการสลักหลังและส่งมอบต่อ ๆ กันไปนั้น ทำให้เกิดหลักที่สำคัญขึ้นมาคือ “Accumulation of Secondary Contract” คือ การเพิ่มลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารทุกครั้งที่มีการโอนเปลี่ยนมือ ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงสามารถเรียกร้องไม่เฉพาะแต่ผู้ออกตราสารให้รับผิดชอบเท่านั้น แต่ยังคงเรียกร้องต่อผู้สลักหลังตราสารคนอื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งลักษณะเช่นนี้เป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้และลูกหนี้ทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรง โดยผู้สลักหลังแต่ละคนจะอ้างหลักความสัมพันธ์เฉพาะตัวระหว่างคู่สัญญามาเป็นข้อปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ และจากหลังนี้เองจึงเกิดผลว่า เมื่อมีการสลักหลังโอนตราสารกันทุกครั้งที่เกิด Secondary of Contract ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอนคนต่อ ๆ ไปทุกคน ซึ่งหลัก Accumulation of Secondary Contract ได้นำมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 914 และ มาตรา 967 ดังนี้

มาตรา 914 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงิน ย่อมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำมายื่นโดยชอบแล้ว จะมีผู้รับรองใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัวและถ้าตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือ โดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง

²² Rudof Huebner, *A history of Germanic Private Law*, (New York: Augusts M. Kelly Publishers, 1968), pp 570-571.

หรือแก่ผู้สละหลังคนหลัง ซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อ
ไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินแล้ว”

มาตรา 967 บัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้สั่งจ่ายก็ดี ผู้รับรองก็ดี
ผู้สละหลังก็ดี หรือผู้รับอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียกตัวหรือรวมกันก็ได้ โดย
มีพักต้องดำเนินการตามลำดับที่คนเหล่านั้นต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ย่อมมีแก่บุคคล ซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงิน และเข้าถือเอาตัวเงิน
นั้นในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่งซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าว
เอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมา
ก่อน”

จากบทบัญญัติ มาตรา 914 และ มาตรา 967 สรุปได้ว่า ในการโอนตัวเงินทุกครั้งจะ
เป็นการเพิ่มตัวลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบ โดยผู้ทรงมีสิทธิเรียกให้ผู้สั่งจ่าย ผู้ออกตัว ผู้รับรองและผู้สละหลังรับ
ผิดได้ โดยอาจจะเรียกให้รับผิดชอบตัวเอง โดยไม่ต้องเรียงตามลำดับที่บุคคลเหล่านี้เข้ามาผูกพัน หรือ
อาจเรียกให้เข้ามารับผิดชอบกันในฐานะลูกหนี้ร่วม และเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้ใช้เงินให้กับผู้ทรงไปแล้ว ก็ทำ
ให้บุคคลนั้นอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้คนใหม่ที่มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาคู่สัญญาก่อน ๆ ให้ต้องรับผิด
ใช้เงินให้แก่ตน

2.2 หลักทั่วไปของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

จากความหมายของตราสารเปลี่ยนมือที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า ตัวเงินนั้นมี
คุณลักษณะที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ เนื่องจากตัวเงินเป็นตราสารที่ลูกหนี้ออกให้แก่เจ้าหนี้เพื่อใช้ในการ
ชำระหนี้ และเจ้าหนี้ก็สามารถโอนตัวนั้นต่อไปเพื่อการชำระหนี้เป็นทอด ๆ กันไป (negotiable
instrument) จึงเป็นเครื่องมือที่อำนวยความสะดวกแก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ในการชำระหนี้ต่อกัน เพราะ
แทนที่จะชำระหนี้ด้วยเงินซึ่งยุ่งยาก และไม่ปลอดภัยเนื่องจากอาจถูกแย่งชิงหรือสูญหายไปได้ใน
ระหว่างที่ลูกหนี้นำเงินไปชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ ก็จะเปลี่ยนมาชำระหนี้กันด้วยตราสารประเภทตัวเงิน โดย
อาจเป็นการชำระด้วยตัวแลกเงิน หรือตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค ซึ่งเจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ในเวลาและ
ตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในตัวเงินและตามกฎหมาย

2.2.1 เป็นหนี้ที่ต้องมีตราสาร

จากที่ผู้เขียนได้เคยกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ตัวเงินนั้นเป็นตราสารที่เปลี่ยนมือได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นเอกสารสิทธิ เนื่องจากผู้ครอบครองตัวเงินในฐานะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมาย ย่อมมีสิทธิที่จะบังคับให้ลูกหนี้ตามตัวเงินชำระเงินตามตัวเงินนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 900, 904, 905, 914 และ 967 และสัญญาตัวเงินเป็นหนี้ซึ่งจะต้องมีตราสารตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 309 – 313 โดยมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้เป็นการใช้เงิน

มาตรา 309 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย”

มาตรา 310 บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้มีสิทธิที่จะสอบสวนถึงตัวผู้ทรงตราสาร หรือสอบสวนความถูกต้องแท้จริงแห่งลายมือชื่อหรือดวงตราของผู้ทรงได้ แต่หากมีความผูกพันที่จะต้องทำถึงเพียงนั้นไม่ แต่ถ้าลูกหนี้ทำการโดยทุจริตหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไซ้ การชำระหนี้นั้นก็ไม่ใช่อันสมบูรณ์”

มาตรา 311 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่มีกำหนดตัวเจ้าหนี้ระบุไว้ในตราสารซึ่งมีข้อความจดไว้ด้วยว่า ให้ชำระหนี้แก่ผู้ทรงตราสาร”

มาตรา 312 บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้น หาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตราสารนั้นเองหรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น”

มาตรา 313 บัญญัติว่า “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือหนี้ด้วย แล้วแต่กรณี”

เมื่อได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย ในการบัญญัติคำว่า “ตราสาร” จากบทบัญญัติดังกล่าว จะพบว่า คำว่า “ตราสาร” เป็นองค์ประกอบของวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามแบบของการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามแบบการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ซึ่งหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งถือเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

สิทธิเรียกร้องที่จะโอนนั้นต้องมีตราสารแสดงสิทธิ ดังนั้นคำว่า “ตราสาร” ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายในเรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้องในหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง จึงเป็นการแสดงถึงการโอนสิทธิเรียกร้องตามแบบที่กฎหมายกำหนดดังกล่าว

ในเอกเทศสัญญาลักษณะตัวเงินก็ได้ปรากฏคำว่า “ตราสาร” ไว้ในมาตรา 908, 910, 975, 982, 984 และ 987 ดังนี้

มาตรา 908 บัญญัติว่า “อันว่าตัวแลกเงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จ่าย ให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน”

มาตรา 910 บัญญัติว่า “ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน เว้นแต่.....”

มาตรา 975 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น นอกจากชนิดที่สั่งจ่ายแก่ผู้ถือแล้วจะออกไปเป็นคู่ฉีกความต้องกันสองฉบับหรือว่านั้นก็อาจจะออกได้

คู่ฉีกเหล่านี้ต้องมีหมายลำดับลงไว้ในตัวตราสารนั่นเอง มิฉะนั้นคู่ฉีกแต่ละฉบับย่อมใช้ได้เป็นตัวแลกเงินฉบับหนึ่ง ๆ แยกเป็นตัวเงินต่างฉบับกัน.....

.....”

มาตรา 982 บัญญัติว่า “อันว่าตัวสัญญาใช้เงินนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้ออกตัว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน”

มาตรา 984 บัญญัติว่า “ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวสัญญาใช้เงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

.....”

มาตรา 987 บัญญัติว่า “อันว่าเช็คคั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถาม ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่าผู้รับเงิน”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า คำว่า “ตราสาร” ที่ปรากฏในบทบัญญัติข้างต้นนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะแสดงให้เห็นว่า สัญญาตัวเงินแต่ละประเภทต้องกระทำให้อยู่ในรูปของตราสาร และมีรายการตามที่กฎหมายกำหนดไว้จึงจะถือว่าเป็นสัญญาตัวเงิน คำว่า “ตราสาร” ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติลักษณะตัวเงินนั้น จึงสามารถกล่าวได้ว่า กฎหมายบัญญัติขึ้นมาเพื่ออธิบายถึงรูปแบบและลักษณะของสัญญาตัวเงินแต่ละประเภท

ดังนั้นการออกตัวเงินนั้นต้องเขียนเป็นหนังสือตราสาร ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 908, 982 และ 987 คู่สัญญาตัวเงินจะตกลงกันด้วยวาจาโดยไม่เขียนตัวเงินเป็นหนังสือตราสารเหมือนสัญญาทั่วไปไม่ได้ การที่ตัวเงินเป็นหนังสือตราสารจึงต้องตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 9 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในส่วนที่บัญญัติถึงคำว่าหนังสือ เนื่องจากไม่มีกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติไว้ กล่าวคือ ในการเขียนตัวเงิน (การออกตัวเงิน) ผู้ออก

ตัวอาจเขียนหรือพิมพ์ด้วยตนเอง หรือให้บุคคลอื่นเป็นผู้เขียนแทน²³ หรือพิมพ์ก็ได้หรืออาจใช้ภาษาไทยหรือภาษาอื่น ๆ แต่ต้องลงลายมือชื่อของผู้ออกตัว เพราะหากขาดลายมือชื่อของผู้ออกตัวย่อมทำให้รายการในตัวเงินขาดตกบกพร่องไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน

นอกจากตัวเงินจะต้องทำเป็นหนังสือแล้ว ตัวเงินเป็นตราสารที่ต้องทำตามวิธีการที่กำหนดไว้ คือ มีรายการครบถ้วนตามที่ระบุไว้ในบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องมิฉะนั้นย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน เช่น ต้องมีลายมือชื่อผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินตามมาตรา 908 (8) หรือในเช็คตามมาตรา 988 (7) หรือลายมือชื่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 983 (7) เว้นแต่เป็นรายการในตัวเงินที่กฎหมายยกเว้นว่าหากขาดไปก็ยังใช้บังคับได้โดยกฎหมายบัญญัติทางแก้ไข เช่น ตัวเงินที่มีได้ระบุด้านที่ใช้เงินนั้นให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงินในกรณีตัวแลกเงินตามมาตรา 910 วรรคสาม หรือเช็คตามมาตรา 989 วรรคแรกประกอบกับมาตรา 910 วรรคสาม หรือให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นสถานที่ใช้เงินในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 984 วรรคสาม ซึ่งแตกต่างจากบทบัญญัติทั่วไปในเรื่องนิติกรรมตามมาตรา 152 ที่วางหลักไว้ว่า การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมายบัญญัติไว้การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ²⁴ (ทั้งนี้ก็เป็นบทบัญญัติพิเศษซึ่งมีอยู่ในกฎหมายลักษณะตัวเงินจึงไม่นำบทบัญญัติทั่วไปมาใช้บังคับ)

2.2.2 เป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง

“หนี้อันพึงต้องชำระตามคำสั่ง” (obligation performable to order) ได้แก่ หนี้ซึ่งลูกหนี้สัญญาว่าจะชำระให้แก่เจ้าหนี้หรือตามคำสั่งของเจ้าหนี้ โดยมีตราสารแสดงสิทธิของเจ้าหนี้ไว้ด้วย เป็นหนี้ซึ่งไม่อาจโอนแยกต่างหากจากตราสารได้ และตราสารนั้นแสดงความเป็นหนี้ในตัวมันเองโดยสมบูรณ์ เป็นอิสระจากมูลเหตุที่ก่อให้เกิดหนี้ การโอนหนี้ชนิดนี้จึงต้องโอนพร้อมกับตราสาร และต้องมีการบันทึกโดยวิธีการสลักหลังให้ปรากฏการโอนไว้ที่ตราสารนั่นเองด้วย ตราสารเหล่านี้เป็นตราสารเปลี่ยนมือ (negotiable instrument) ชนิดหนึ่ง หนี้ชนิดนี้มีอยู่หลายประเภทด้วยกัน เช่น

(1) ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินหรือเช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงิน หรือระบุชื่อผู้รับเงินพร้อมกับคำว่า หรือตามคำสั่ง ตัวเงินเหล่านี้ย่อมสลักหลังโอนต่อ ๆ ไปได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 วรรคหนึ่ง, มาตรา 985 และมาตรา 989)

²³ มาตรา 9 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “เมื่อกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ บุคคลผู้จะต้องทำหนังสือจำเป็นต้องเขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น”

²⁴ ประมวล สุวรรณศร, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน ประกันภัย (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2493), หน้า 11.

(2) กรมธรรม์ประกันภัยซึ่งทำเป็นรูปใบให้ใช้เงินตามเขาสั่ง ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 891 วรรค 2 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 309 มาใช้บังคับด้วย

(3) ใบตราส่ง ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 614 บัญญัติไว้ว่า “แม้ใบตราส่งจะได้ออกให้แก่บุคคลใดโดยนามก็ตาม ท่านว่าย่อมสลักหลังโอนให้กันได้ เว้นแต่จะมีข้อห้ามการสลักหลังไว้”

(4) ใบรับของคลังสินค้าและใบประทวนสินค้า ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 776 และมาตรา 777 ให้สิทธิผู้ฝากสินค้าที่จะสลักหลังเพื่อโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าให้ผู้อื่นหรือเพื่อการจำหน่ายได้ เป็นต้น

นอกจากนั้น หนังสืออื่นที่ลูกหนี้ให้คำรับรองว่าจะจ่ายเงินหรือสินค้าตามคำสั่งของเจ้าหนี้ โดยมีเอกสารเป็นหลักฐานให้ผู้รับโอนสิทธินำไปรับเงินหรือสินค้าโดยไม่ต้องชำระหนี้ตอบแทนทำนองเดียวกับตราสารต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น ก็น่าจะถือได้ว่าเป็นหนังสืออื่นซึ่งต้องชำระตามเขาสั่งเช่นกัน เช่น บัตรเงินฝาก ซึ่งธนาคารออกให้แก่ผู้ฝากเงิน เป็นต้น

เนื่องจากหนังสืออื่นซึ่งต้องชำระตามเขาสั่ง เป็นหนังสือตามตราสารเปลี่ยนมืออันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ที่เปลี่ยนมือได้ และเป็นตราสารที่ระบุชื่อผู้ทรงสิทธิตามตราสารไว้โดยเฉพาะแล้ว เช่น ตั๋วแลกเงิน เช็ค กรมธรรม์ประกันภัย ใบตราส่งหรือใบรับของคลังสินค้าที่ออกให้โดยระบุชื่อผู้ทรงสิทธิ เป็นต้น การโอนสิทธิเรียกร้องตามตราสารดังกล่าวจึงต้องมีการสลักหลังและส่งมอบตราสารแก่ผู้รับโอน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 309 ว่า “การโอนหนังสืออื่นซึ่งต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย”

คำพิพากษาฎีกาที่ 3338/2527 หนี้ที่เจ้าหนี้มีต่อลูกหนี้เป็นหนี้เงินฝากโดยมีตัวเงินเป็นหลักฐานแห่งหนี้ สิทธิเรียกร้องที่เจ้าหนี้โอนให้แก่ธนาคาร ก. จึงเป็นสิทธิเรียกร้องในหนี้เงินฝากดังกล่าว แม้เจ้าหนี้จะได้มอบตัวเงินซึ่งเป็นหลักฐานแห่งหนี้ให้แก่ธนาคาร ก. ไปพร้อมกับการทำสัญญาโอนสิทธิเรียกร้องก็ไม่ใช่การโอนตัวเงินอันจะต้องมีการสลักหลังตัวเงินนั้น

ซึ่งหนังสืออื่นซึ่งต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะไม่อยู่ในฐานะที่จะรู้ได้ว่าใครเป็นผู้มีสิทธิโดยแท้จริงว่าตนจะต้องชำระหนี้ให้แก่ใครจนกว่าเจ้าหนี้จะสั่งให้ใช้เงินให้แก่ใคร ซึ่งหมายถึงตราสารอันซึ่งชำระหนี้ตามเขาสั่ง (pay to the order of) และหมายความรวมถึงกรณีที่มีการระบุตัวเจ้าหนี้ไว้ในตราสารด้วย²⁵ หรือจะต้องถือว่าผู้ที่มีตราสารซึ่งมีการสลักหลังอยู่ในมือเป็นผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตราสารนั้น ซึ่งตราสารเหล่านี้ อาจเปลี่ยนมือได้ (Negotiable) หรืออาจเปลี่ยนมือไม่ได้ (Non-

²⁵ จี๊ด เศรษฐบุตร. คำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะทั่วไปแห่งหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520), หน้า 126.

negotiable) ตราสารที่เปลี่ยนมือได้ ผู้รับโอนอาจมีสิทธิดีกว่าผู้โอน ส่วนตราสารที่เปลี่ยนมือไม่ได้ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนไม่ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากลูกหนี้เกิดมีเหตุอันควรสงสัยในตัวผู้ทรงตราสารตลอดจนดวงตราหรือลายมือชื่อของผู้โอน หรือสงสัยว่าตราสารนั้นจะถูกลักมาหรือได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายโดยประการอื่น ลูกหนี้จะระงับการจ่ายเงินไว้ก่อน จนกว่าจะได้ทำการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องนี้ก่อนก็ได้ (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 310)

2.2.3 เป็นหนี้อันพึงต้องชำระ ณ วันที่ตราสารถึงกำหนด

ตัวเงินถือเป็นเครื่องมือสำหรับชำระหนี้แทนเงินสดระหว่างบุคคลหลายคน ที่มีหนี้สินเกี่ยวค้างกันอยู่ โดยแต่ละคนไม่ต้องนำเงินสดมาชำระหนี้ของตน จึงทำให้เกิดความสะดวกสำหรับคนที่อยู่ห่างไกลกัน เพราะตัวเงินสามารถส่งทางไปรษณีย์ได้ โดยปกติ ตัวเงินมีความเป็นตราสารเปลี่ยนมือซึ่งโดยธรรมชาติของตราสารเปลี่ยนมือนี้มีลักษณะ 3 ประการคือ

- 1) โอนกันได้โดยการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบ
- 2) ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ตามตัว และ
- 3) คู่ครองผู้รับโอนโดยสุจริต อันเป็นข้อยกเว้นหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

ในตัวเงินทุกประเภท จะต้องระบุรายการหนึ่งคือ วันถึงกำหนดใช้เงินและเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ลูกหนี้ก็ต้องใช้เงินเมื่อถึงกำหนดนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 941 ว่า “อันตัวแลกเงินนั้นย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวแลกเงินไปยื่นให้ใช้เงินในวันนั้น” จะเห็นได้ว่ามาตรานี้ใช้คำว่า “ต้อง” แสดงว่าผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำตัวเงินไปยื่นให้ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด การใช้เงินก็ต้องใช้ในวันที่ตัวถึงกำหนดด้วยเช่นกัน ถ้าผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นในวันที่ตัวถึงกำหนดและปล่อยให้กำหนดเวลานั้นล่วงผ่านไป ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรองตามมาตรา 973 ซึ่งหากได้ยื่นตามกำหนด ผู้ทรงย่อมมีสิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959, มาตรา 967 และมาตรา 968 ซึ่งในเรื่องของการที่ผู้ทรงจะมีสิทธิไต่เบี่ยหรือจะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยนั้นผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

อนึ่ง วันถึงกำหนดนั้น ผู้ทรงจะผ่อนเวลาหรือยืดกำหนดเวลาใช้เงินออกไปจากที่กำหนดไว้ไม่ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 903 ซึ่งบัญญัติว่า “ในการใช้เงินตามตัวเงิน ท่านมิให้ให้วันผ่อน” หากผู้ทรงไปยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่าย ผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อนซึ่งมิได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นตามมาตรา 948

เหตุผลที่กฎหมายลักษณะตัวเงินไม่ยอมให้มีวันผ่อนเพราะว่า การชำระหนี้ด้วยตัวเงินนั้นตามปกติมักเป็นการผ่อนเวลาให้กับลูกหนี้ที่อยู่ในตัวแล้ว²⁶ เนื่องจากโดยมากเจ้าหนี้มักยังมิได้รับชำระหนี้ในทันทีที่ได้รับตัวเงิน เช่น ออกตั๋วสัญญาใช้เงินโดยมีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ 3 เดือน นับจากวันที่ออกตั๋ว และนอกจากนั้น การยอมให้มี การเลื่อนเวลาการใช้เงินออกไปอีกจากเวลาที่กำหนดไว้ อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอื่น ๆ ในตัวเงิน เพราะในตัวเงินอาจมีบุคคลที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีได้ตกลงยอมให้มีการเลื่อนเวลาใช้เงินนั้นออกไปอีก เพราะโดยปกติแล้วผู้ออกตั๋วเงินทั้งหลาย หรือผู้สละหลังและลูกหนี้คนอื่น ๆ ย่อมรู้ถึงกำหนดเวลาที่จะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงิน เช่น เมื่อตัวถึงกำหนดซึ่งบุคคลเหล่านี้จะต้องเตรียมเงินจำนวนที่ตนเองจะต้องชำระให้แก่ผู้มีสิทธิในตัวเงินนั้นหากผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือผู้ออกตั๋วหรือธนาคารไม่ยอมใช้เงิน ซึ่งถ้ามีการเลื่อนเวลาการชำระหนี้ออกไปโดยอัตโนมัติ บุคคลเหล่านี้ก็ต้องเก็บเงินไว้เพื่อรอการชำระหนี้ที่เลื่อนออกไป ซึ่งไม่เป็นธรรม เนื่องจากทำให้เสียประโยชน์ในเชิงธุรกิจเพราะบุคคลเหล่านี้ไม่สามารถนำเงินนั้นไปประกอบธุรกิจต่าง ๆ ได้ เนื่องจากไม่มีความแน่นอนว่าตนจะถูกเรียกให้ชำระหนี้เมื่อใด

ด้วยเหตุนี้เอง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทราบว่า วันถึงกำหนดตามตั๋วที่ชอบด้วยกฎหมายลักษณะตัวเงิน ได้กำหนดวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินหรือตั๋วสัญญาใช้เงิน ย่อมเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 913 ดังนี้

มาตรา 913 บัญญัติว่า “อันวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินนั้น ท่านว่า ย่อมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้คือ

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือ
- (3) เมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือ
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น”

ซึ่งบทบัญญัติในมาตรา 913 และ 941 นี้ นำไปใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงินด้วยโดยอนุโลมตามมาตรา 958 วรรคแรก

ส่วนในเรื่องของเช็คนั้น ได้มีระบุไว้ในมาตรา 988(6) ในเรื่องของวันออกเช็ค ซึ่งถือเป็นวันที่เช็คถึงกำหนดให้ใช้เงิน ที่ผู้ทรงสิทธินำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินได้ตั้งแต่วันที่ลงในเช็คเป็นต้นไป

²⁶ เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2514), หน้า 8-9

2.2.4 เป็นหนี้ที่เจ้าหนี้พึงต้องยื่นตราสารเพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้

เนื่องจากหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ ลูกหนี้จะไม่สามารถรู้ได้ว่าใครเป็นเจ้าของหนี้ที่แท้จริง ดังนั้นเมื่อหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือถึงกำหนดให้ใช้เงิน กฎหมายจึงต้องบังคับให้เจ้าหนี้ต้องนำตราสารแห่งหนี้ดังกล่าวยื่นให้ลูกหนี้เพื่อให้ลูกหนี้ได้ใช้เงินเมื่อตราสารถึงกำหนด ในกรณีที่หนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว แต่เจ้าหนี้มิได้นำไปยื่นให้ลูกหนี้เพื่อให้ใช้เงิน ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อเจ้าหนี้ซึ่งทำให้ลูกหนี้บางคนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในหนี้หนี้ได้ เพราะหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมืออาจจะไม่ได้มีลูกหนี้แต่เพียงคนเดียวเท่านั้น เนื่องจากมีคุณสมบัติในการเปลี่ยนมือกันได้ง่ายและคล่องตัว ซึ่งเพียงแต่มอบเอกสารให้แก่กันก็อาจโอนกรรมสิทธิ์แห่งเอกสาร รวมถึงหนี้ที่ปรากฏในเอกสารนั้นไปยังผู้รับโอนโดยชอบด้วยกฎหมายได้

ตัวอย่างเช่น

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 973 บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้วคือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง...”

จากบทบัญญัติดังกล่าวในมาตรา 973 วรรคแรก และวรรคสองจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้วางหลักเกณฑ์ว่าเมื่อกำหนดเวลาต่าง ๆ ตาม (1) – (3) ผ่านพ้นไป เช่น กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น หรือกำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรองอันแสดงว่าผู้รับรองนั้นอยู่ในความหมายของคำว่า คู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบและผู้รับรองถูกไต่เบี่ยได้เนื่องจากใช้คำว่า ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไต่เบี่ย...เว้นแต่ผู้รับรอง

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 990 บัญญัติว่า “ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินคือว่า ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นท่านว่า ผู้ทรงเช็คที่ไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งปวง

ทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้ส่งจ่ายด้วย เพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้ส่งจ่าย เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้น

“อนึ่งผู้ทรงเช็คซึ่งผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น ท่านให้รับช่วงสิทธิของผู้ส่งจ่ายคนนั้นอันมีต่อธนาคาร”

ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 990 นั้น ระยะเวลาที่ผู้ทรงต้องนำเช็คไปยื่นให้ใช้เงิน ถ้าหากออกเช็คสั่งให้ใช้เงินในเมืองเดียวกับที่ออกเช็ค (จังหวัดเดียวกัน) มีระยะเวลา 1 เดือน นับแต่วันออกเช็ค แต่ถ้าให้ใช้เงินต่างเมืองกันมีระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันออกเช็ค ถ้าผู้ทรงไม่นำเช็คไปยื่นภายในกำหนด 1 เดือน หรือ 3 เดือน ผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งหลายและเสียสิทธิแก่ผู้ส่งจ่ายเท่าที่ผู้ส่งจ่ายเสียหาย ถ้าผู้ส่งจ่ายไม่เสียหายก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามเช็ค (คำพิพากษาฎีกาที่ 1865/2492) และไม่ทำให้ผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค (คำพิพากษาฎีกาที่ 59/2507, 1079/2508)

มีข้อสังเกตว่า ผู้สลักหลังทั้งปวงไม่ได้หมายความว่ารวมถึงผู้สลักหลังเช็คผู้ถือ เพราะผู้สลักหลังเช็คผู้ถือมีความรับผิดชอบในฐานะเป็นผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่าย (คำพิพากษาฎีกาที่ 2181/2517)

ที่ว่าผู้ทรงเสียสิทธิแก่ผู้ส่งจ่ายเท่าที่ผู้ส่งจ่ายเสียหายนั้น ความเสียหายที่ว่านี้มีความหมายเกี่ยวกับเงินที่ผู้ส่งจ่ายมีอยู่ในธนาคารอันผู้ส่งจ่ายต้องเสียหายไป เพราะการละเลยไม่ยื่นเช็คนั้น เช่น ในกรณีที่ผู้ทรงมิได้นำเช็คไปขึ้นเงินภายในกำหนด แล้วต่อมาธนาคารล้มละลายซึ่งผู้ส่งจ่ายพิสูจน์ได้ว่า ตนมีเงินในธนาคารพอที่จะจ่ายตามเช็คนั้นตั้งแต่ต้นตลอดจนกระทั่งธนาคารนั้นล้มละลาย ในกรณีเช่นนี้จะเห็นได้ว่าการละเลยของผู้ทรงยอมเป็นเหตุให้ผู้ส่งจ่ายเสียหาย เพราะเมื่อธนาคารล้มละลายแล้ว เงินของผู้ส่งจ่ายที่มีอยู่ในธนาคารก็ต้องถูกนำไปเฉลี่ยให้แก่เจ้าหนี้อื่น ๆ ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่ละเลยธนาคารก็คงจ่ายเงินตามเช็คนั้นให้ไปแล้ว ดังนั้นจึงเรียกได้ว่าผู้ส่งจ่ายเสียหายซึ่งกระทำให้ผู้ส่งจ่ายหลุดพ้นไปตามจำนวนเงินในเช็คนั้น (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1162/2515)

2.3 เปรียบเทียบหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือกับหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในส่วนของหลักทั่วไปของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือว่า หนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือนั้นเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ซึ่งกฎหมายบังคับให้เจ้าหนี้มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตราสารเพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดให้ใช้เงิน เพราะเนื่องจากว่าหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือนั้น ผู้เป็นลูกหนี้จะไม่รู้ว่าผู้ใดเป็นเจ้าของหนี้ที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ตามตราสารดังกล่าวจากตน เพราะหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือมีวิธีการโอนที่ง่ายและสะดวก เนื่องจากเป็นตราสารที่ใช้ในการชำระหนี้แทนเงินสดและมักใช้กันในวงการธุรกิจจึงต้องง่ายและไม่ยุ่งยาก เพียงแต่สลักหลังและส่งมอบ หรือเพียงแต่ส่งมอบตราสารเพียงอย่างเดียวก็ถือว่าการโอนสิทธิเรียกร้องแล้ว เมื่อเทียบกับหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ

ทั่วไป มีลักษณะเป็นหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งหมายความว่า ลูกหนี้จะรู้ตัวเจ้าหนี้แน่นอนว่าตนเองจะต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนใด ซึ่งกฎหมายมิได้บังคับให้เจ้าหนี้จะต้องนำหนี้ตามสัญญาดังกล่าวไปยื่นให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เพียงแต่กฎหมายได้กำหนดสิทธิเรียกร้องไว้เท่านั้น ซึ่งเจ้าหนี้จะเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ และการโอนสิทธิเรียกร้องจะมีวิธีการที่ยุ่งยากกว่าหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ คือ การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจงต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นการโอนก็จะไม่สมบูรณ์ และจะต้องบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือถึงลูกหนี้ หรือลูกหนี้ต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือเห็นชอบกับการโอนนั้นจึงจะใช้จ่ายลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306)

ข้อแตกต่างที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว แต่เจ้าหนี้มิได้นำหนี้ดังกล่าวไปยื่นให้ลูกหนี้เพื่อใช้เงิน ก็อาจจะส่งผลให้ลูกหนี้บางคนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเจ้าหนี้ได้ เช่น ไม่ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง²⁷ แต่หนี้ตามสัญญาอื่น ๆ ทั่วไป เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วกฎหมายมิได้บังคับให้เจ้าหนี้ต้องนำหนี้ดังกล่าวไปยื่นให้ลูกหนี้ชำระ เพียงแต่เจ้าหนี้จะเกิดสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย และถึงแม้ว่าเจ้าหนี้จะมีสิทธิเรียกร้องแต่เจ้าหนี้มิได้ใช้สิทธิเรียกร้องดังกล่าวให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ลูกหนี้ก็ยังไม่หลุดพ้นในการชำระหนี้ถึงแม้ว่าหนี้จะถึงกำหนดให้ชำระแล้วก็ตาม ลูกหนี้จะหลุดพ้นก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้ไม่ได้ใช้สิทธิดังกล่าวภายในอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193/30 ซึ่งบัญญัติว่า “อายุความนั้นถ้าประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้มีกำหนดสิบปี” ซึ่งหมายความว่า เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วแม้เจ้าหนี้จะไม่ใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ในทันที ก็ไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระหนี้นั้นได้ จนกว่าเจ้าหนี้จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้เลย กำหนดอายุความ 10 ปี ซึ่งถือว่าหนี้นั้นขาดอายุความแล้ว

²⁷ มาตรา 973 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสละสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

.....”

2.4 ตั๋วเงินจัดเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

เนื่องจากตั๋วเงินเป็นตราสารที่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ และส่วนใหญ่ใช้ในวงการค้าธุรกิจจึงต้องเป็นตราสารที่สามารถโอนกันได้ง่ายและคล่องตัว มีความสะดวกรวดเร็วและมีข้อยุ่งยากน้อย เช่น โอนกันได้โดยผู้โอนส่งมอบให้ผู้รับโอนสำหรับตั๋วเงินชนิดผู้ถือ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 918) ซึ่งมีอยู่ในตั๋วแลกเงิน และเช็ค หรือโดยผู้โอนสลักหลังตั๋วและส่งมอบให้ผู้รับโอนในกรณีที่เป็นตั๋วเงินชนิดระบุชื่อ (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 และมาตรา 918) ซึ่งมีอยู่ในตั๋วเงินทุกประเภท

จากวิธีการโอนตั๋วเงินที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า ทำได้ง่ายกว่าการโอนหนี้โดยทั่วไป อันเป็นการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 306) แก่เจ้าหนี้คนใดคนหนึ่ง อันมีวิธีการที่ยุ่งยากมากกว่า เพราะจะต้องทำการโอนเป็นหนังสือลงลายมือชื่อระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอน มิฉะนั้นการโอนย่อมไม่สมบูรณ์ และจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ก็ต่อเมื่อบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ให้ความยินยอมกับการโอน โดยการบอกกล่าวหรือความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

ซึ่งตั๋วเงินนั้นย่อมมีการโอนกันได้เสมอจนกว่าจะหยุดหมุนเวียนเปลี่ยนมือ เช่น เมื่อถึงกำหนดใช้เงินแต่ผู้สั่งจ่ายอาจห้ามโอนตั๋วเงินกันได้ โดยเขียนระบุไว้ในตั๋วเงินห้ามผู้รับเงินเปลี่ยนมือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 917 วรรคสอง ซึ่งบทบัญญัตินี้นำไปใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงินและเช็ค และผู้สลักหลังตั๋วเงินทุกประเภทอาจเขียนคำสั่งหลังโดยระบุห้ามเปลี่ยนมือไว้ในตั๋วเงินได้เช่นกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 923 นอกจากนั้นในกรณีเช็คซึ่งมีการเขียนขีดคร่อมก็อาจมีการห้ามเปลี่ยนมือได้เช่นกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 995 (3)

ดังนั้น โดยหลักดังกล่าวแล้ว ตั๋วเงิน (Bills) จึงเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ที่นำมาใช้แทนการชำระหนี้เดิม (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคสาม) ไม่ใช่เป็นหลักฐานแห่งการก่อหนี้ การออกตั๋วเงินนั้นสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นการออกเพื่อชำระหนี้

นอกจากนั้นยังมีตราสารอื่นที่เป็นตราสารเปลี่ยนมือได้หากสามารถโอนกันได้ง่ายโดยเพียงการส่งมอบหรือสลักหลังและส่งมอบแล้วแต่กรณี อันทำให้ผู้รับโอนสามารถบังคับสิทธิตามตราสารนั้นด้วยตนเองได้ และผู้รับโอนที่สุจริตอาจมีสิทธิดีกว่าผู้โอน เช่น บัตรเงินฝาก (certificate of deposit) ของธนาคารและบริษัทเงินทุน แต่ตราสารบางชนิดนั้นลูกหนี้ยังคงสามารถยกข้อต่อสู้ที่ตนมี

อยู่กับผู้โอนขึ้นต่อผู้รับโอนได้ อันทำให้ไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือแต่อย่างใด เช่น ใบรับของคลังสินค้า ใบตราส่ง²⁸ ซึ่งทำให้ตราสารนั้นไม่เป็นตราสารเปลี่ยนมือ

2.4.1 ลักษณะทั่วไปของตั๋วเงิน

1. มีลักษณะเป็นสัญญาระหว่างคู่กรณีหลายฝ่าย แต่เป็นสัญญาที่กฎหมายวางหลักเกณฑ์ไว้เป็นพิเศษ เพราะฉะนั้นต้องเอาหลักเกณฑ์พิเศษมาใช้บังคับก่อนที่จะเอาหลักทั่วไปของนิติกรรมสัญญามาใช้
2. ตั๋วเงินต้องทำเป็นหนังสือ การทำเป็นหนังสือก็นำหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 9 วรรคหนึ่งมาใช้ กล่าวคือ ผู้ทำหนังสือต้องลงลายมือชื่อของตน จะเป็นภาษาอะไรก็ได้แต่ไม่จำเป็นต้องเขียนเอง
3. วัตถุประสงค์ต้องเป็นเงินตราไม่ใช่ทรัพย์สินอย่างอื่นหรือกระทำการ งดเว้นกระทำการ เงินตราต้องเป็นสิ่งชำระหนี้ได้ตามกฎหมายไม่จำเป็นต้องเป็นเงินตราไทย ถ้าตั๋วเงินระบุเป็นเงินตราต่างประเทศแต่ให้จ่ายในประเทศไทยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 196 ให้ชำระเป็นเงินตราไทยก็ได้ โดยคิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงิน ณ สถานที่และในเวลาที่ใช้เงิน
4. ผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงินต้องรับผิดชอบในความในตั๋วเงิน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 วรรคหนึ่ง บุคคลที่ลงลายมือชื่ออาจมีได้หลายคน ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีฐานะเป็นลูกหนี้ตามตั๋วเงิน
5. ตั๋วเงินโอนกันได้เป็นปกติและโดยคลองตัว (เว้นแต่จะมีข้อความห้ามโอน) แตกต่างจากการโอนหนี้ทั่วไปตามมาตรา 306 ซึ่งมีวิธีค่อนข้างยุ่งยากมากกว่า
6. ด้านเจ้าหนี้แห่งตั๋ว ซึ่งกฎหมายเรียกว่า “ผู้ทรง” คือ บุคคลที่มีตัวอยู่ในครอบครอง ในฐานะผู้รับเงิน หรือผู้รับสลักหลัง หรือผู้ครอบครองตัวผู้ถือ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 – 905 รวมทั้งผู้สืบสิทธิของผู้ทรง และบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 970 ซึ่งผู้ทรงนี้จะเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น จะต้องเป็นผู้ที่รับโอนตัวมาโดยสุจริต ซึ่งจะมีค่าตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แตกต่างจากผู้ทรงตามพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษที่ว่า ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายนั้นจะต้องเป็นผู้ทรงโดยสุจริตและมีค่าตอบแทน
7. ตั๋วเงินเป็นเอกเทศสัญญาที่ยกเว้นจากหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” กล่าวคือ แม้ว่าผู้โอนจะไม่มีสิทธิในตัวที่โอนนั้น ผู้รับโอนก็มีสิทธิในตัวถ้าได้รับโอนมาโดยสุจริต

²⁸ สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์, “ใบตราส่ง (Bill of Lading) และสิทธิของผู้รับใบตราส่ง” บทบัญญัติ 2524 ตอน 3 : หน้า 336-346

ไม่ว่าจะได้มาโดยมีค่าตอบแทนหรือไม่ (ขอให้ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 312, มาตรา 313 และ มาตรา 916) การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้มีการโอนตัวเงินกันได้คล่องตัว

8. การออกตัวเงินกู้ การสลักหลังโอนให้คนอื่นก็ดี ไม่ใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เพราะการแปลงหนี้ใหม่ทำให้หนี้เดิมระงับแต่การออกตัวเงินเพื่อชำระหนี้เดิมนั้นเข้าหลักที่ว่า ถ้าลูกหนี้ขอชำระหนี้เป็นประการอื่นและเจ้าหนี้ยอมรับ หนี้เดิมนั้นจะถือว่ามีการชำระแล้วต่อเมื่อมีการชำระเงินตามตัวแล้ว (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคสาม) เพราะฉะนั้นหนี้เดิมจะยังไม่ระงับเมื่อมีการออกตัวหรือสลักหลังตัว ถ้าหนี้ตามตัวขาดอายุความเจ้าหนี้ก็อาจฟ้องบังคับตามอายุความของหนี้เดิมได้ ถ้าเป็นหนี้กู้ยืมเงินก็ต้องคำนึงถึงหลักฐานการกู้ยืมด้วย

2.4.2 ลักษณะเฉพาะของตัวเงิน

1. เป็นตราสาร (Instrument หรือ Document of Title) ที่ใช้แทนการชำระหนี้เดิม (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคสาม) ไม่ใช่เป็นหลักฐานแห่งการก่อหนี้ ตัวอย่างเช่น ออกเช็คเพื่อใช้แทนการชำระหนี้เงินกู้ อีกนัยหนึ่งก็คือ ต้องมีมูลหนี้กันอยู่ก่อนแล้วจึงจะออกตัวเงินเพื่อการชำระหนี้นั้น และหนี้เดิมต้องมีวัตถุแห่งหนี้เป็นเงินด้วย เช่น หนี้เงินกู้ หนี้ชำระราคาสินค้าที่ซื้อขายกัน เป็นต้น

คำพิพากษาฎีกาที่ 1595/2503 (ประชุมใหญ่) “เช็คไม่ใช่หลักฐานแห่งการกู้ยืม สภาพของเช็คเป็นการใช้เงินไม่ใช่การกู้หรือยืมเงิน จึงจะนำพยานบุคคลมาสืบว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินไม่ได้”

ศาลฎีกาได้ให้เหตุผลว่า คดีมีปัญหาว่า เช็คเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินหรือไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 653 บัญญัติไว้ชัดแจ้งว่า การกู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาประชุมแล้วเห็นว่า เช็คในฉบับนี้มีได้มีคำว่ากู้หรือยืมและอ่านข้อความในเช็คทั้งสองก็ไม่ได้คำว่าเป็นการกู้ยืมแต่ประการใดเลย สภาพของเช็คก็เป็นการใช้เงินไม่ใช่การกู้หรือยืมเงิน ฉะนั้นเช็คจึงไม่ใช่เป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงิน จะนำสืบว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมหาได้ไม่ ยิ่งกว่านั้นสำหรับเช็ครายพิพาทนี้จำเลยก็เป็นเพียงผู้สลักหลังแสดงว่าเป็นผู้ยอมรับผิดแต่เฉพาะตามเช็ค สำหรับจำเลยยังไม่มีทางจะเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมได้เลย

2. เป็นตราสารที่ใช้ในวงการค้า ซึ่งเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ระหว่างบุคคลหลายรายที่มีหนี้เกี่ยวข้องกัน จึงอาจมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องของหลายคน ในกรณีนี้บุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้เกี่ยวข้องกันหลายรายนั้น ย่อมเป็นการสะดวกสำหรับบุคคลเหล่านี้ที่จะตกลงชำระหนี้ในระหว่างกันด้วยตัวเงินบางประเภทโดยเป็นการชำระหนี้เพียงครั้งเดียว ซึ่งไม่ต้องให้แต่ละคนชำระ

หนึ่งหรือรับชำระหนี้เป็นราย ๆ ไป เช่น นายหนึ่ง เป็นลูกหนี้ นายสอง จำนวน 1,000,000 บาท และ นายสองเป็นลูกหนี้ นายสาม จำนวน 1,000,000 บาท แทนที่ นายหนึ่ง จะต้องชำระหนี้ให้ นายสอง และ นายสอง ต้องชำระหนี้ให้นายสาม ซึ่งเป็นการชำระหนี้สองราย ก็อาจตกลงกันได้ นายหนึ่ง ชำระหนี้ให้นายสาม โดย นายสองออกตั๋วแลกเงินสั่งให้ นายหนึ่ง ให้จ่ายเงินให้นายสาม และให้ นายหนึ่ง รับรองตั๋วแลกเงินนั้น ดังนั้นก็จะสามารถระงับหนี้ระหว่างบุคคลทั้งสามได้ด้วยวิธีการกระทำเพียงครั้งเดียว คือ การออกตั๋วแลกเงินฉบับดังกล่าว

3. เป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) กล่าวคือ มีลักษณะพื้นฐานอยู่ 3 ประการดังต่อไปนี้คือ

3.1 วิธีการโอนตราสาร โอนโดยการส่งมอบในกรณีที่เป็นตราสารอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือ (Bearer Instrument) หรือโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบในกรณีที่เป็นตราสารอันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง (Order Instrument) ทั้งนี้ตราสารอันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ในตัวตราสารนั้น จะมีการระบุชื่อผู้รับเงิน ส่วนตราสารอันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือในตัวตราสารนั้นไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงิน มีแต่ข้อความให้ชำระเงินแก่ผู้ถือ

3.2 ไม่ต้องมีคำบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้แห่งตราสาร ซึ่งต่างจาก มาตรา 306 การโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือและบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้

3.3 ผู้รับโอนที่สุจริตจะมีสิทธิดีกว่าผู้โอนเป็นลักษณะที่สำคัญต่างจากหลักทั่วไปซึ่งผู้รับโอนแม้จะสุจริตแต่ก็ไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน

2.4.3 ประเภทของตั๋วเงิน

ตั๋วเงินนั้นมีอยู่ 3 ประเภทดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 898 คือ ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) ตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Notes) และเช็ค (Cheques) ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.3.1 ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange)

ตั๋วแลกเงินนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 908 บัญญัติไว้ว่า “เป็นหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้จ่ายให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งแก่บุคคลคนหนึ่งหรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับเงิน” ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าตั๋วแลกเงินคือ

- 1) หนังสือตราสาร หมายถึง หนังสือสัญญาซึ่งกฎหมายรับรอง
- 2) หนังสือที่บุคคลหนึ่งสั่งบุคคลอีกคนหนึ่ง กล่าวคือ หนังสือนั้นจะต้องเป็นการสั่งมิใช่การขอร้อง เช่น นาย ก. สั่ง นาย ข. ให้จ่ายเงินแก่ นาย ค.
- 3) คำสั่งในตราสารต้องเป็นคำสั่งให้บุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้จ่าย” จ่ายเงิน จำนวนหนึ่งแก่บุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งเรียกว่า “ผู้รับเงิน” หรือจะเป็นคำสั่งให้ใช้เงินตามคำสั่งของผู้รับเงิน เช่น นาย ก. สั่ง นาย ข. ให้จ่ายเงิน นาย ค. หรือตามสั่ง ซึ่งหมายความว่าให้ นาย ข. จ่ายเงิน นาย ค. หรือตามคำสั่ง นาย ค.

จากมาตรา 908 นี้จะเห็นได้ว่าตัวแลกเงินจะต้องมีบุคคล 3 ฝ่าย คือ (ก) ผู้สั่งจ่าย (ข) ผู้จ่าย และ (ค) ผู้รับเงิน แต่ในขณะเดียวกัน กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงิน สั่งให้จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายเอง หรือจะสั่งจ่ายเพื่อบุคคลภายนอกก็ได้

ลักษณะสำคัญของตัวแลกเงินนั้น จะต้องมีการตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ มิฉะนั้นถือว่าตัวแลกเงินนั้นไม่สมบูรณ์ แต่ความไม่สมบูรณ์ของตัวเงินนั้นไม่เป็นโมฆะเสียเปล่าใช้ไม่ได้เลยแต่บางรายการหากขาดหายไปก็ยังคงใช้ได้อยู่

ตัวอย่าง

- อ. ออกตัวแลกเงินสั่ง จ. ให้จ่ายเงินจำนวน 500,000 บาท ให้แก่ ร. หรือตามคำสั่งของ ร. หรือ อ. ออกตัวแลกเงินสั่ง จ. ให้จ่ายเงินจำนวน 500,000 บาท ให้แก่ผู้ถือ

2.4.3.2 ตัวสัญญาใช้เงิน (Promissory Notes)

ตัวสัญญาใช้เงินนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 982 บัญญัติไว้ว่าเป็น “หนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้ออกตัว ให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลคนหนึ่งซึ่งเรียกว่า ผู้รับเงิน”

ดังนั้น ตัวสัญญาใช้เงินจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) หนังสือตราสาร หมายถึง หนังสือที่กฎหมายรับรอง
- 2) ผู้ออกหนังสือให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งหรือใช้เงินตามคำสั่ง
- 3) ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง คือ การออกตัวสัญญาใช้เงินนั้น มีบุคคลเกี่ยวข้องด้วยกัน 2 ฝ่าย ได้แก่ ผู้ออกตัว และผู้รับเงิน

ซึ่งตัวสัญญาใช้เงินจะต้องมีการตามที่กฎหมายระบุไว้ มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ไม่สมบูรณ์ รายการนั้นส่วนมากเหมือนรายการตัวแลกเงิน แต่มีข้อแตกต่างเล็กน้อย ดังนี้ คือ

1. ตัวแลกเงินเป็นคำสั่งให้บุคคลอีกคนหนึ่งจ่ายเงินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง แต่ตัวสัญญาใช้เงินเป็นคำมั่น สัญญาของผู้ออกตัวว่าจะใช้เงิน
2. ชื่อและชื่อผู้จ่ายไม่มี เพราะผู้ออกตัวเป็นผู้จ่าย
3. ตัวสัญญาใช้เงินจะออกให้แก่ผู้ถือไม่ได้ เพราะตัวสัญญาใช้เงินที่ไม่ระบุชื่อหรือชื่อผู้รับเงิน ไม่เป็นตัวสัญญาใช้เงิน

ในกรณีที่ตัวสัญญาใช้เงินไม่สมบูรณ์ ตัวสัญญาใช้เงินนั้นย่อมไม่เป็นตัวสัญญาใช้เงินเลย แต่บางครั้งตัวสัญญาใช้เงินก็ยังคงใช้ได้โดยมีข้อยกเว้นเป็นต้นว่า หากตัวสัญญาใช้เงินไม่ระบุวันที่ใช้เงิน ให้ถือว่าใช้เงินเมื่อได้เห็น เป็นต้น เว้นแต่ในเรื่องสถานที่ใช้เงินก็คือภูมิลาเนาของผู้ออกตัวนั่นเอง ฉะนั้น ในกรณีที่มีได้มีการระบุสถานที่ใช้เงินไว้ ก็ถือว่าให้ใช้เงิน ณ ภูมิลาเนาของผู้ออกตัว

เนื่องจากตัวสัญญาใช้เงินก็เป็นตัวเงินชนิดหนึ่ง เช่นเดียวกับ ตัวแลกเงิน ฉะนั้นในเรื่องนี้กฎหมายจึงได้บัญญัติให้นำวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในตัวแลกเงินมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลม

ตัวอย่าง

- อ. ออกตัวสัญญาใช้เงินให้ ร. สัญญาว่าจะจ่ายเงินให้จำนวน 500,000 บาท

2.4.3.3 เช็ค (Cheques)

สำหรับเช็คนั้น ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 989 บัญญัติไว้ว่าเป็น “หนังสือตราสารซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเรียกว่าผู้รับเงิน” จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้คำจำกัดความว่าเช็คต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

- 1) หนังสือตราสาร หมายถึง ตราสารที่กฎหมายรับรอง
- 2) เป็นหนังสือที่สั่งให้ธนาคาร
- 3) จ่ายเงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถาม กล่าวคือ เมื่อยื่นเช็ควันใดธนาคารต้องจ่ายเงินในวันนั้น
- 4) ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง จะเห็นได้ว่าผู้ซึ่งจะสั่งให้ธนาคารจ่ายเงินให้ใครก็ได้ ผู้นั้นจะต้องเป็นเจ้าของธนาคารเสียก่อนโดยมีเงินฝาก ฝากไว้ในธนาคาร มิฉะนั้นแล้วธนาคารก็จะไม่จ่ายเงินให้ตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายเช็ค จะมีผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย คือ ธนาคารซึ่งเป็นผู้จ่ายเงิน ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นผู้ออกเช็ค และผู้รับเงิน ซึ่งเป็นผู้ทรงเช็ค แต่ผู้สั่งจ่ายและผู้รับเงินอาจเป็นบุคคลเดียวกันก็ได้

ตัวอย่าง

อ. ออกเช็ค สั่งธนาคาร จ. ให้จ่ายเงินจำนวน 500,000 บาท ให้แก่ ร. หรือตามคำสั่งของ ร. หรือ อ. ออกเช็คธนาคาร จ. ให้จ่ายเงินจำนวน 500,000 บาท ให้แก่ผู้ถือ

ในปัจจุบันได้เกิดระบบการค้าอิเล็กทรอนิกส์ขึ้นโดยการนำเอาอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการดำเนินธุรกรรมทางธุรกิจอย่างจริงจัง จึงได้เกิดแนวคิดที่จะพัฒนารูปแบบการชำระเงินบนเครือข่ายแห่งนี้เพื่อเป็นการสนับสนุนการค้าอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าว แนวคิดของการจ่ายเงินบนอินเทอร์เน็ตมีลักษณะคล้ายคลึงกับการจ่ายเงินตามร้านค้าโดยทั่วไป เพียงแต่แทนที่จะจ่ายเงินให้แก่ผู้ขายเช่นที่เคยปฏิบัติมา ได้เปลี่ยนมาเป็นการชำระเงินทางหน้าจอกอมพิวเตอร์แทน ในระบบการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาจะใช้ระบบการค้าอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งนอกจากจะมีรูปแบบการชำระเงินบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตด้วยบัตรเครดิตอิเล็กทรอนิกส์และเงินสดดิจิทัลแล้ว ยังได้มีการพัฒนาระบบการชำระเงินบนเครือข่ายด้วยการส่งจ่ายเช็คอิเล็กทรอนิกส์ด้วย²⁹ ซึ่งระบบที่ถูกพัฒนาขึ้นมา คือ ระบบของ “Financial Service Technologies Corporation” และระบบของ “Cyber Cash” ระบบทั้งสองทำให้ลูกค้าสามารถส่งจ่ายเงินได้เหมือนการใช้เช็ค โดยลักษณะทั่วไปแล้ว เช็คอิเล็กทรอนิกส์มีลักษณะเช่นเดียวกันกับเช็คในรูปแบบหนังสือตราสารหรือเช็คกระดาษที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไป เพียงแต่หนังสือตราสารดังกล่าวจะถูกเปลี่ยนเป็นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยการซื้อขายสินค้านั้น ผู้ส่งจ่ายเช็คจะส่งจ่ายโดยลงรายการตามเช็คผ่านระบบคอมพิวเตอร์และจะส่งข้อมูลไปยังผู้รับเงิน หลังจากนั้นผู้รับเงินจะส่งข้อมูลผ่านต่อไปยังธนาคาร เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการส่งจ่ายและโอนเงินเข้าบัญชี จากนั้นข้อมูลจะถูกส่งกลับมายังผู้ส่งจ่ายเพื่อแจ้งให้ทราบว่าได้มีการชำระเงินตามเช็คแล้ว ซึ่งกระบวนการออกเช็คอิเล็กทรอนิกส์ จะมีลักษณะคล้ายคลึงกับการออกเช็คกระดาษทั่วไป เพียงแต่จะมีโปรแกรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการประมวลผลและนิติสัมพันธ์ได้กระทำลงบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต³⁰

มีข้อสังเกตว่าการที่ตราสารทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวแล้ว เป็นตัวเงินก็เพราะเป็นตราสารที่ใช้ในการชำระหนี้และสามารถโอนกันต่อไปได้ สำหรับตราสารอื่น ๆ แม้จะสามารถนำไปชำระหนี้ได้หรือสามารถโอนกันได้ก็ไม่เป็นตัวเงินตามกฎหมาย เช่น ใบกำกับของ (Invoice of Goods) ใบตราส่ง (Bill of Lading) ใบรับของคลังสินค้า (Warehouse Receipt) ใบประทวนสินค้า (Warrant) เลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit) เอกสารใบสินค้าเชื่อ (Trust Receipt) บัตรเงินฝาก (Certificate of Deposit)

²⁹ นิรัตน์ พุทธานานนท์, “การส่งจ่ายเช็คอิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ข้อพิจารณาบางประการ : ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่าย,” ดุลพาห 1, 46 (มกราคม-มิถุนายน 2542): 71.

³⁰ เปิดโลกการค้าอิเล็กทรอนิกส์ Microsoft Press (Online), Available URL:<http://www.gsr.raman/cmcltd.com,2001>

2.5 การทวงถามให้ใช้เงินตามตัวเงิน

ในตัวแลกเงินนั้น วันถึงกำหนดใช้เงินถือเป็นรายการที่มีสาระที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีการแจ้งในบัญชีบัญชีไว้ตามมาตรา 909 (4) ซึ่งบทบัญญัติแห่งมาตรา 913 ได้กำหนดถึงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ 4 ประเภท ดังนี้

มาตรา 913 บัญญัติว่า “อันวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินนั้น ท่านว่าย่อมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือ
- (3) เมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือ
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้กำหนดวันถึงกำหนดไว้ 4 ประเภท ซึ่งสามารถแยกออกได้เป็น 2 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ 1) วันถึงกำหนดใช้เงินที่มีกำหนดแน่นอน ตาม (1) และ (2) และ 2) วันถึงกำหนดใช้เงินที่ถึงกำหนดไม่แน่นอน ตาม (3) และ (4)

วันถึงกำหนดใช้เงินที่มีกำหนดแน่นอนนั้น ผู้ทรงตัวจะทราบถึงวันกำหนดใช้เงินของตัวดังกล่าวได้โดยดูจากหน้าตัว ซึ่งผู้ส่งจ่ายระบุไว้อย่างชัดเจนแน่นอนว่าให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองจ่ายเงินตามคำสั่งในวัน เดือน ปี ที่ได้กำหนดไว้ในตัว ซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่กำหนดระยะเวลาการชำระเงินตามวันแห่งปฏิทินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 204³¹ ซึ่งหากลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนด ลูกหนี้ก็จะตกเป็นผู้ผิดนัดไม่ชำระหนี้โดยมิต้องทำหนังสือบอกกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ก่อน รวมถึงกรณีที่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุวันถึงกำหนดใช้เงินในอนาคต กฎหมายถือเป็นกรณีที่เป็นเงื่อนไขของการชำระหนี้ที่ลูกหนี้ได้กำหนดระยะเวลาไว้แล้ว ซึ่งเจ้าหนี้ไม่อาจที่จะทวงถามให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนเวลาที่กำหนดไว้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 942 วรรคแรก ที่ว่า “อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่” ซึ่งถือว่าลูกหนี้จะได้รับประโยชน์จากเงื่อนไขดังกล่าว

ส่วนกรณีวันถึงกำหนดใช้เงินที่มีกำหนดไม่แน่นอนนั้น คือ เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินที่ยังไม่อาจทราบได้แน่นอน เพราะตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น ผู้ทรง

³¹ มาตรา 204 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้วและภายหลังแต่นั้นเจ้าหนี้ได้ให้คำเตือนลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้ยังไม่ชำระหนี้ไซ้ ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดเพราะเขาเตือนแล้ว

ถ้าได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้ตามวันแห่งปฏิทิน และลูกหนี้มิได้ชำระหนี้ตามกำหนดไซ้ ท่านว่าลูกหนี้ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยมิพักต้องเตือนเลย วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ต้องบอกกล่าวล่วงหน้าก่อนการชำระหนี้ ซึ่งได้กำหนดเวลาลงไว้จากจำนวนนับได้โดยปฏิทินนับแต่วันที่ได้บอกกล่าว”

จะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินตามตัวก่อนหรือผู้ทรงต้องทำการทวงถามให้ใช้เงินตามตัวแลกเงิน จึงจะทำให้ทราบถึงวันถึงกำหนดใช้เงินว่าเป็นวันใด แต่สำหรับตัวแลกเงินที่ถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ผู้ทรงต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวดังกล่าวตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 ซึ่งผู้ทรงตัวจะต้องนำตัวเงินดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายเห็นตัวก่อน จึงจะเริ่มนับระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในตัว ซึ่งผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัว ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 928

ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 913 กฎหมายบัญญัติให้นำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรก แต่ห้ามมิให้นำมาใช้กับเช็คเพราะมาตรา 989 วรรคแรก มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 913 มาใช้บังคับในเรื่องเช็คด้วย ดังนั้น ผู้ทรงมีสิทธินำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินได้ในวันที่เช็คถึงกำหนด คือ วันที่ออกเช็คอันเป็นวันที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุไว้ในเช็ค ซึ่งเช็คจะมีกำหนดเวลาใช้เงินเพียงประเภทเดียว คือ ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม แต่กฎหมายก็ได้บังคับให้ผู้ทรงจะต้องนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนดก็ได้ แต่จะต้องยื่นเช็คเพื่อให้ธนาคารใช้เงินภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 990 ซึ่งผู้เขียนจะขอกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 3 ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตั๋วเงินเพื่อให้ใช้เงินตามหลักกฎหมายไทย

3.1 บทบัญญัติในกฎหมายที่กำหนดให้หนี้ตามตั๋วเงินเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

จากที่ได้เคยกล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ตั๋วเงินนั้นเป็นหนังสือตราสารที่ออกใช้เพื่อประโยชน์ในทางการค้า เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการชำระหนี้ซึ่งสามารถโอนกันได้โดยสะดวก เพียงการสลักหลังและส่งมอบ หรือเพียงการส่งมอบเท่านั้น แทนที่จะชำระหนี้กันด้วยเงินสดซึ่งก่อให้เกิดความยุ่งยาก

ดังนั้นตั๋วเงินจึงจัดว่าเป็นตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ได้ ทั้งนี้เพราะได้มีบทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทย ที่เป็นข้อสนับสนุนหนี้ตามตั๋วเงินเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 309, มาตรา 917 และมาตรา 918

มาตรา 309 บัญญัติว่า “การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสาร และตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย”

จากบทบัญญัติในมาตรา 309 นั้น หนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนี้เป็นหนี้ตามตราสารอันเป็นหลักฐานแห่งหนี้ที่เปลี่ยนมือได้ และเป็นตราสารที่ระบุชื่อผู้ทรงสิทธิตามตราสารไว้โดยเฉพาะแล้ว เช่น ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินหรือเช็คที่ระบุชื่อผู้รับเงิน หรือระบุชื่อผู้รับเงินพร้อมทั้งคำว่า หรือตามคำสั่ง กรรมกรรมประกันภัยหรือใบตราส่ง เป็นต้น ซึ่งกำหนดถึงวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องตามตราสารเปลี่ยนมือว่าทำได้ง่ายและสะดวก โดยวิธีสลักหลังไว้ในตราสารและส่งมอบตราสารให้แก่ผู้รับโอนด้วย จึงจะมีผลให้เป็นการโอนสิทธิเรียกร้องกันได้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ในธุรกิจการค้า

อย่างไรก็ตาม ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ตั๋วเงินเป็นตราสารสิทธิในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งและสามารถที่จะเปลี่ยนมือได้ กฎหมายจึงได้บัญญัติเรื่องวิธีการโอนสิทธิเรียกร้องอันเกิดแต่ตั๋วเงินไว้เป็นการเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงินในมาตรา 917 และมาตรา 918 ซึ่งบัญญัติหลักการโอนตั๋วเงินทั้ง ตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค ด้วยการสลักหลังและส่งมอบหรือเพียงการส่งมอบอย่างเดียว

มาตรา 917 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินทุกฉบับ ถึงแม้ว่าจะมิใช่สั่งจ่ายให้แก่บุคคลเพื่อเขาสั่งก็ตาม ท่านว่ายอมโอนให้กันได้ด้วยสลักหลังและส่งมอบ”

เมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงในด้านหน้าแห่งตัวและเงินว่า “เปลี่ยนมือไม่ได้” ดังนี้ก็ดี หรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นทำนองเช่นเดียวกันนั้นก็ดี ท่านว่าตัวเงินนั้นย่อมจะโอนให้กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ

อนึ่ง ตัวเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็ดี ส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้”

มาตรา 917 ได้ระบุถึงวิธีการโอนตัวแลกเงินชนิดระบุชื่อ และในกฎหมายได้ให้นำมาตราดังกล่าวนี้ไปใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คด้วย โดยบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 และมาตรา 989 ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายที่จะให้ตัวเงินมีการโอนเปลี่ยนมือกันได้โดยสะดวกและรวดเร็ว จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการโอนเปลี่ยนมือแห่งตัวเงินไว้ด้วยวิธีง่าย ๆ ด้วยวิธีการสลักหลังและส่งมอบ เหตุนี้ ตัวเงินยอมโอนกันได้เสมอตามวิธีการโอนตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน

มาตรา 918 บัญญัติว่า “ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ ท่านว่ายอมโอนไปเพียงด้วยส่งมอบให้กัน”

ตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 918 นั้น หมายความว่า กรณีที่เป็นตัวเงินชนิดผู้ถือซึ่งมีแต่ในเฉพาะตัวแลกเงินและเช็คเท่านั้น ซึ่งสามารถโอนให้กันได้เพียงการส่งมอบตัวเงินให้กับผู้รับโอนเท่านั้น บุคคลใดครอบครองอยู่โดยชอบด้วยกฎหมาย คือ ได้รับชำระหนี้มาโดยถูกต้องบุคคลนั้นก็เป็นผู้ทรง เนื่องจากตัวเงินนั้นมีได้ออกมาในรูปให้จ่ายในนามของบุคคลใด จึงไม่ต้องมีการสลักหลังและผู้จ่ายหรือผู้รับรองก็สามารถจ่ายเงินให้แก่บุคคลใด ๆ ที่ถือตัวนั้นมาขึ้นเงินแก้ตนได้

3.2 วันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน

วันที่ตัวเงินถึงกำหนดใช้เงิน หมายถึง วันที่ผู้ทรงมีสิทธิได้รับเงินตามตัวเงินโดยที่ผู้ทรงต้องนำตัวไปเรียกเก็บเงินจากผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ซึ่งวันถึงกำหนดใช้เงินของตัวเงินนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่าวันถึงกำหนดชำระหนี้ทั่วไป เพราะในหนี้ธรรมดาแม้จะไม่มีชำระหนี้ในขณะที่หนี้ถึงกำหนดจนล่วงเลยเวลากำหนดดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่ถ้าหนี้นั้นยังไม่ขาดอายุความเจ้าหนี้ก็ยังมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ แต่ในขณะที่ตัวเงินหากกำหนดเวลาได้ล่วงเลยไปโดยที่ผู้ทรงไม่นำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินภายในกำหนด ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงิน ยกเว้นผู้รับรอง (ถ้ามี) ตามมาตรา 973 (1) (3) และวรรคสอง นอกจากนี้วันถึงกำหนดใช้เงินยังมีความสำคัญในเรื่องอื่น ๆ เช่น ในเรื่องของการนับระยะเวลาในการทำคำคัดค้านหากไม่มีการใช้เงินตามตัวแลกเงินเพื่อที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินนั้น ก็

ต้องนับจากวันที่ถึงกำหนดการใช้เงินเช่นกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 960 วรรคสอง

3.2.1 ตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินจะต้องมีรายการวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 909 (4) ซึ่งระบุว่า ตัวแลกเงินจะต้องมีรายการวันถึงกำหนดใช้เงินและในมาตรา 983 (3) ระบุว่า ตัวสัญญาใช้เงิน ต้องมีรายการวันถึงกำหนดใช้เงินเช่นกัน ในกรณีที่ตัวแลกเงินไม่ระบุเวลาใช้เงินให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น ตาม มาตรา 910 วรรคสอง และตัวสัญญาใช้เงินที่ไม่ระบุเวลาใช้เงินให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 วรรคสอง

วันถึงกำหนดใช้เงินซึ่งเป็นรายการของตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินที่เป็นสาระสำคัญแห่งความเป็นตัว กฎหมายได้มีการกำหนดถึงลักษณะของวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ 4 อย่างดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 913 ดังนี้

มาตรา 913 บัญญัติว่า “อันวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินนั้น ท่านว่าย่อมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือ
- (3) เมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือ
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น”

ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 913 นี้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก

จากบทบัญญัติดังกล่าว วันถึงกำหนดใช้เงินของตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน ย่อมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ ได้แก่ วันที่ผู้สั่งจ่ายระบุไว้แน่นอนในตัวว่าให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองจ่ายเงินตามคำสั่งในวันนั้น ๆ โดยอาจเป็นวันที่กำหนดแน่นอนตามปฏิทิน หรือวันอื่นที่กำหนดแน่นอนได้แม้ไม่ใช่วันตามปฏิทิน เช่น ตัวออกเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2541 ในตัวมีข้อความว่า ให้ตัวถึงกำหนดใช้เงินวันที่ 1 พฤษภาคม 2541 หรือวันวิสาขบูชา ถือเป็นวันที่มีกำหนดเวลาแน่นอน หากลูกหนี้ไม่ชำระเงินตามตัวก็ตกเป็นผู้ผิดนัดโดยไม่ต้องบอกกล่าว

(2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตั๋วเงิน ซึ่งเป็นวันที่ถึงกำหนด โดยนับจากวันที่ได้ลงไว้ในตั๋วไปจนครบระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ เช่น เมื่อครบ 3 เดือนนับแต่วันนี้ โปรดจ่ายเงิน หรือหกเดือนนับแต่วันนี้ หรือ 30 วัน นับแต่วันที่ลงในตั๋ว ให้จ่ายเงิน เป็นต้น

(3) เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น โดยตามแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ตั๋วที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามเป็นคนละชนิดกับตั๋วให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น เพราะมาตรา 913 (3) ใช้คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นและมาตรา 928 มิได้นำมาใช้กับตั๋วสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรก คงนำมาใช้เฉพาะกรณีตามมาตรา 986 วรรคสอง คือ ตั๋วสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นเท่านั้น แต่ตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 913 (3) ตอนต้น บทบัญญัติว่าด้วยตั๋วสัญญาใช้เงินไม่มีบทบัญญัติบังคับไว้อย่างกรณีตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็นตั๋วสัญญาใช้เงิน

ตั๋วที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หมายถึง วันที่ผู้ทรงทวงถามให้ใช้เงิน หาจำนวนถึงกำหนดใช้เงินในวันออกตั๋วไม่ (ฎีกาที่ 1062/2540) ซึ่งไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 944 และ 985 วรรคแรก ที่ผู้ทรงจะต้องนำยื่นตั๋วให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตั๋ว ทั้งบทบัญญัติในหมวด 3 ว่าด้วยตั๋วสัญญาใช้เงิน ก็ไม่มีบทบัญญัติบังคับให้ต้องทวงถามภายในระยะเวลาเท่าใด ผู้ทรงตั๋วสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามจึงใช้สิทธิทวงถามให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ แม้เป็นเวลาที่เกิดขึ้นปีจากวันที่ลงในตั๋วผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายตามตั๋วเงิน ดังนั้นแม้นับแต่วันออกตั๋วถึงวันทวงถามจะเกิน 6 เดือน ตามมาตรา 928 และมาตรา 944 และถึงวันฟ้องจะเกิน 3 ปี แต่นับแต่วันทวงถามถึงวันฟ้องไม่เกิน 3 ปี คดีก็ไม่ขาดอายุความตามมาตรา 1001 (ฎีกาที่ 404/2515, 199/2532, 5328/2537, 1062/2540)

ตั๋วที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ผู้ทรงต้องยื่นตั๋วให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตั๋ว นั้น หรือช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายกำหนดตามมาตรา 944 และมาตรา 928 (ถ้าเป็นตั๋วสัญญาใช้เงินก็ประกอบด้วยมาตรา 985) กล่าวคือ

กำหนดเวลาสำหรับยื่นตั๋วแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) ซึ่งมีมาตรา 944 บัญญัติว่า “อันตั๋วแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ท่านว่าย่อมจะพึงใช้เงินในวันเมื่อยื่นตั๋ว ทั้งนี้ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตั๋วเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น” และกำหนดเวลายื่นตั๋วก็มีบัญญัติไว้ในมาตรา 928 ว่า “ผู้ทรงตั๋วแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลากำหนดอย่างไรอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตั๋วเงินยื่นเพื่อรับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตั๋วเงิน หรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะไต่ระบุไว้”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวสรุปได้ว่า ตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงต้องยื่น เพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในเวลาตามมาตรา 928 คือ หกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัว ถ้ายื่นเกินกำหนดมีผล ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959 และมาตรา 973

สำหรับตัวสัญญาใช้เงิน ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดพึงใช้เมื่อได้เห็นอาจนำตัวยื่นให้ ผู้ออกตัวใช้เงินได้ตั้งแต่วันที่ออกตัวซึ่งก็คือวันที่ลงในตัว แต่จะยื่นให้ใช้เงินภายหลังพ้นเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวไม่ได้ กำหนดเวลาใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินชนิดพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น จึงมีได้ตั้งแต่วันที่ลงในตัวจนถึงวันครบกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัว อันเป็นวันสุดท้ายที่อาจยื่นให้ใช้เงินได้ ทั้งนี้แล้วแต่ว่าจะมีการยื่นตัวให้ใช้เงินวันใด รวมถึงตัวที่ไม่ระบุเวลาใช้เงินด้วย

(4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น

กรณีตัวแลกเงิน

ผู้ทรงตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อมารับรองภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หรือภายในเวลาชั่วเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้ กล่าวคือ ถ้ามีการยื่นตัวให้รับรองในวันใดและผู้จ่ายรับรองวันนั้นก็จะเป็นเริ่มเห็นตัว และนับไปจนครบระยะเวลาที่กำหนดไว้ก็จะเป็นวันที่ตัวฉบับนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 928 และมาตรา 943 ดังนี้

มาตรา 928 บัญญัติว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อมารับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หรือภายในเวลาชั่วเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้”

กำหนดเวลาให้ยื่นตัว ตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดนับแต่ได้เห็น มาตรา 913 (4) เช่น “สามเดือนนับแต่ได้เห็นตัวแลกเงินฉบับนี้...” ตัวเงินดังกล่าวผู้ทรงมีหน้าที่ยื่นตัว ให้ผู้จ่ายรับรองมิฉะนั้นก็ไม่อาจเริ่มนับกำหนดเวลาสามเดือนตามตัวเงินได้ แต่เพราะไม่ได้กำหนดเวลา จำกัดไว้ให้ยื่นตามมาตรา 927 วรรคสอง ผู้ทรงอาจยื่นให้รับรองเมื่อไรก็ได้ซึ่งอาจเก็บไว้นานเกินไปและยุ่งยากในทางการค้าเพราะหลักฐานการเป็นหนี้หาไม่พบหรือหลงลืม กฎหมายจึงบัญญัติจำกัดเวลาไม่ให้เก็บตัวเงินไว้นานเกิน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว แต่ถ้าผู้สั่งจ่ายได้กำหนดเวลาไว้ตามมาตรา 927 วรรคสองก็ต้องเป็นไปตามนั้น

มาตรา 943 บัญญัติว่า “อันการถึงกำหนดแห่งตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ท่านให้กำหนดนับแต่วันรับรองหรือวันคัดค้าน

ถ้าไม่มีคำคัดค้าน และคำรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองนั้นในวันท้ายแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ตามกฎหมาย หรือตามสัญญาเพื่อการยื่นตัวนั้น”

กรณีตามมาตรา 943 วรรคแรก ตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่ได้เห็นตามมาตรา 913 (4) แต่การได้เห็นต้องมีหลักฐานเพราะเป็นวันเริ่มต้นนับ

ระยะเวลา มาตรานี้จึงบัญญัติว่า นับแต่ได้เห็นนั้น คือนับแต่วันรับรองนั่นเอง โดยผู้รับรองต้องลงลายมือชื่อและวันที่รับรองไว้

ตัวอย่างเช่น ตัวแลกเปลี่ยนลงวันที่ 1 สั่งให้ นายหนึ่ง ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่ได้เห็น และกำหนดให้ยื่นตัวเพื่อให้รับรองภายใน 15 วัน นายหนึ่ง รับรองและลงวันที่รับรองเป็นวันที่ 3 ก็เริ่มนับระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 3

ส่วนที่ว่า การถึงกำหนดแห่งตัวแลกเปลี่ยนได้บัญญัติให้นับแต่วันคัดค้านด้วยนั้น กรณีตัวที่ขาดความเชื่อถือ เพราะผู้จ่ายไม่ยอมรับรอง ผู้ทรงต้องคัดค้านตามมาตรา 960 และต้องลงวันคัดค้านตามมาตรา 962 (4) ไว้ก็นับระยะตัวถึงกำหนดนับแต่วันคัดค้านนั้น เหตุผลที่ต้องทราบการถึงกำหนดใช้เงินสำหรับตัวที่ขาดความเชื่อถือเพราะไม่มีการรับรองนั้น เนื่องจากกรณีดังกล่าว ถ้าผู้ทรงไม่ใช่สิทธิไล่เบี่ย ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตามมาตรา 914 และมาตรา 959 แล้ว อาจสิ้นสิทธิไล่เบี่ยตามมาตรา 973 (1) ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้วคือ (1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเปลี่ยนชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น ฯลฯ ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและคู่สัญญาอื่นผู้ต้องรับผิดชอบ”

ตัวอย่างเช่น ตัวแลกเปลี่ยนลงวันที่ 1 สั่งให้ นายสอง ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่ได้เห็นและกำหนดให้ยื่นตัวเพื่อให้รับรองภายใน 15 วัน เมื่อ นายหนึ่ง ไม่รับรอง ผู้ทรงทำคัดค้านลงวันคัดค้านวันที่ 16 นับต่อไปหนึ่งเดือนเป็นวันถึงกำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเปลี่ยนชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ถ้าผู้ทรงไม่ใช่สิทธิไล่เบี่ยภายในกำหนดดังกล่าว ย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี่ย

กรณีตามมาตรา 943 วรรคสอง ที่ว่าคำรับรองมิได้ลงวัน ให้ถือวันทำแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ตามกฎหมายนั้นมีความหมายดังที่บัญญัติในมาตรา 927 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า “ในตัวแลกเปลี่ยนนั้น ผู้สั่งจ่ายจะลงข้อกำหนดไว้ว่าให้นายยื่นเพื่อรับรองโดยกำหนดเวลาจำกัดไว้ให้ยื่นหรือไม่กำหนดเวลาก็ได้” และมาตรา 933 บัญญัติไว้ว่า “ถ้าการรับรองมิได้ลงวัน ท่านให้ถือเอาวันสุดท้ายแห่งระยะเวลาอันกำหนดไว้เพื่อรับรองนั้นเป็นวันรับรอง” ซึ่งตัวดังกล่าวผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายเห็น และรับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัวเงิน หรือภายในเวลาชั่วเร็วกว่านั้น ตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้ตามมาตรา 928 ถ้าผู้ทรงไม่กระทำดังกล่าว ย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยตามมาตรา 973 วรรคสอง

ตัวอย่างเช่น ตัวแลกเปลี่ยนลงวันที่ 1 สั่งให้ นายสาม ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่ได้เห็น และกำหนดให้ยื่นตัวเพื่อให้รับรองภายใน 15 วัน เมื่อ นายสาม รับรองแต่ไม่ลงวันรับรอง ก็ถือว่ารับรองวันที่ 16 และเริ่มนับระยะเวลาหนึ่งเดือนนับแต่นั้นไป

กรณีตัวสัญญาใช้เงิน

ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 913 (4) นั้น ต้องนำยื่นให้ผู้ออกตัวจดรับรู้ภายในจำกัดเวลาดังกำหนดไว้ในมาตรา 928 กำหนดเวลานี้ให้นับแต่

วันจตุรวิษุวัตซึ่งลงลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว ถ้าผู้ออกตั๋วบอกปิดไม่ยอมจตุรวิษุวัตและลงวันไชร์ การที่เขาบอกปิด เช่นนี้ ท่านว่าต้องทำให้เป็นหลักฐานขึ้นด้วยคำคัดค้าน และวันคัดค้านนั้นให้ถือเป็นวันเริ่มต้นในการนับกำหนดเวลาแต่ได้เห็น¹

ถึงแม้ว่าในตัวสัญญาใช้เงินจะไม่มี การรับรองตัว เพราะผู้ออกตั๋วมีความผูกพันรับผิดชอบต่อผู้ทรงและเจ้าหนี้อื่น ๆ เสมือนกับผู้รับรองตัว แลกเงินอยู่ในตัวแต่ก็มีการจตุรวิษุวัตสำหรับตัวสัญญาใช้เงินที่ให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวต่อไป

การจตุรวิษุวัตนั้น หมายถึง การที่ผู้ออกตั๋วได้ทำการจดลงไปในตัวว่าผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้ออกตั๋วเห็น เพื่อที่จะนับวันถึงกำหนดใช้เงินอันเป็นวันที่เห็นตัวโดยนับจากวันที่จตุรวิษุวัตหรือวันคัดค้านไปจนถึงวันที่ครบกำหนดการที่ระบุไว้

ตัวสัญญาใช้เงินที่ต้องมีการจตุรวิษุวัต

โดยทั่วไป ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินไม่ต้องนำตัวไปให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัต คงมีเพียงผู้ทรงตัวที่ให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นเท่านั้น ที่ต้องมีการจตุรวิษุวัต เพราะสภาพของตัวบังคับให้ต้องมีการกระทำการดังกล่าว เนื่องจากถ้าไม่มีการยื่นตัวให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัตก็จะเป็นการเริ่มต้นนับระยะเวลาการใช้เงิน เนื่องจากผู้ออกตั๋วจะไม่มีโอกาสได้เห็นตัวในลักษณะที่เป็นการทวงถามว่าจะต้องมีการจ่ายเงินในอนาคต ซึ่งมาตรา 986 วรรคสอง บัญญัติว่า “ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้นต้องนำยื่นให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัตภายในจำกัดเวลาดังกำหนดไว้ในมาตรา 928 กำหนดเวลานี้ให้นับแต่วันจตุรวิษุวัตซึ่งลงลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว ถ้าผู้ออกตั๋วบอกปิดไม่ยอมจตุรวิษุวัตและลงวันไชร์ การที่เขาบอกปิดเช่นนี้ ท่านว่าต้องทำให้เป็นหลักฐานขึ้นด้วยคำคัดค้านและวันคัดค้านนั้นให้ถือเป็นวันเริ่มต้นในการนับกำหนดเวลาแต่ได้เห็น

กำหนดเวลายื่นตัวให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัต

ผู้ทรงต้องนำตัวที่ให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น ยื่นให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัตภายในจำกัดเวลาตามมาตรา 928 คือ ภายในหกเดือนนับแต่วันที่ออกตั๋วหรือกำหนดเวลาช้าหรือเร็วกว่านั้นตามแต่ที่ผู้ออกตั๋วได้ระบุไว้

วิธีการจตุรวิษุวัต

ผู้ออกตั๋วซึ่งประสงค์จะจตุรวิษุวัตก็ต้องระบุข้อความที่จตุรวิษุวัต ลงลายมือชื่อของตนและระบุวันที่ตนจตุรวิษุวัตในตัวสัญญาใช้เงินนั้น ซึ่งจะถือว่าผู้ออกตั๋วได้เห็นตัวในวันที่จตุรวิษุวัตนั้น

¹ มาตรา 986 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น ต้องนำยื่นให้ผู้ออกตั๋วจตุรวิษุวัตภายในจำกัดเวลาดังกำหนดไว้ในมาตรา 928 กำหนดเวลานี้ให้นับแต่วันจตุรวิษุวัตซึ่งลงลายมือชื่อผู้ออกตั๋ว ถ้าผู้ออกตั๋วบอกปิดไม่ยอมจตุรวิษุวัตและลงวันไชร์ การที่เขาบอกปิดเช่นนี้ ท่านว่าต้องทำให้เป็นหลักฐานขึ้นด้วยคำคัดค้าน และวันคัดค้านนั้นให้ถือเป็นวันเริ่มต้นในการนับกำหนดเวลาแต่ได้เห็น

ผลของการยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้จ้ดรับรู้

ในกรณีที่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวจ้ดรับรู้ เมื่อผู้ออกตัวจ้ดรับรู้ก็ทำให้สามารถนับวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวนั้นได้จากวันที่จ้ดรับรู้ โดยมีวิธีการนับเช่นเดียวกับการนับวันถึงกำหนดใช้เงินในตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็น แต่ถ้าผู้ออกตัวไม่ยอมจ้ดรับรู้ ผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านการไม่ยอมจ้ดรับรู้นั้น เช่นเดียวกับการทำคำคัดค้านการไม่รับรองตัวแลกเงินและถือว่าวันที่ทำคำคัดค้านเป็นวันที่ผู้ออกตัวได้เห็นและเริ่มนับจากวันดังกล่าวไปจนถึงวันที่ครบกำหนดระยะเวลานับแต่ได้เห็น ซึ่งจะเป็นวันถึงกำหนดของตัวนั้น ซึ่งเป็นการบัญญัติที่สอดคล้องกับมาตรา 943 ซึ่งได้นำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินด้วยโดยบทบัญญัติมาตรา 985 วรรคแรก ซึ่งมีผลว่า การถึงกำหนดแห่งตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ให้กำหนดนับแต่วันจ้ดรับรู้หรือวันคัดค้าน

3.2.2 เช็ค

วันถึงกำหนดใช้เงินของเช็ค ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 987 และ มาตรา 988 บัญญัติไว้ ดังนี้

มาตรา 987 บัญญัติว่า “อันว่าเช็คนั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง หรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า ผู้รับเงิน”

มาตรา 988 บัญญัติว่า “อันเช็คนั้น ต้องมีรายการดังกล่าวต่อไปนี้คือ

- (1) คำบอกชื่อว่าเป็นเช็ค
- (2) คำสั่งอันปราศจากเงื่อนไขให้ใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอน
- (3) ชื่อ หรือยี่ห้อและสำนักของธนาคาร
- (4) ชื่อ หรือยี่ห้อของผู้รับเงิน หรือคำจ้ดแจ้งว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ
- (5) สถานที่ใช้เงิน
- (6) วันและสถานที่ออกเช็ค
- (7) ลายมือชื่อผู้สั่งจ่าย”

เช็ค เป็นคำสั่งให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม คือ นับแต่วันที่ลงในเช็คเป็นต้นไป รายการในเช็ค มาตรา 988 จะไม่มีวันถึงกำหนดใช้เงิน มีแต่วันที่ออกเช็คตามมาตรา 988 (6) แม้เช็คจะมีลักษณะเหมือนกับตัวแลกเงินในส่วนที่เป็นคำสั่งให้ใช้เงิน แต่ก็มีลักษณะแตกต่างไปจากตัวแลกเงิน ตรงที่เป็นคำสั่งให้ใช้เงินเมื่อทวงถามเท่านั้น ในขณะที่ตัวแลกเงินเป็นคำสั่งให้ใช้เงินที่อาจมีวันถึงกำหนดใช้เงินได้หลายประการดังที่ได้เคยกล่าวมาแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับวันถึงกำหนดใช้เงินของตัวแลกเงิน ดังนั้นเมื่อ

ผู้ส่งจ่ายเขียนหรือพิมพ์วันที่ออกเช็คลงในเช็คเป็นวันใด คือ วันที่ที่ลงในเช็ค (ฎีกาที่ 5829/2540) วันนั้นก็ในวันออกเช็ค ซึ่งผู้ทรงสามารถนำเช็คไปทวงถามเรียกเก็บเงินจากธนาคารตามเช็คได้ในทันทีที่ได้รับเช็ค หากได้รับเช็คในวันที่ถูกระบุไว้ในเช็คว่าเป็นวันออกเช็คหรือได้รับหลังจากวันที่ถูกระบุไว้ในเช็คว่าเป็นวันออกเช็ค แต่ในบางกรณีผู้ส่งจ่ายอาจลงวันที่ในเช็คล่วงหน้าให้ผิดไปจากความเป็นจริง เช่น ผู้ส่งจ่ายเขียนเช็คในวันที่ 1 มิถุนายน 2536 และมอบให้ผู้ทรงไปในวันนั้น แต่เขียนวันที่ออกเช็คเป็นวันที่ 1 มิถุนายน 2537 ในกรณีนี้ วันที่ 1 มิถุนายน 2537 เป็นวันออกเช็ค มิใช่วันที่ 1 มิถุนายน 2536 ซึ่งผู้ทรงจะทวงถามได้ตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2537 ก่อนหน้านั้นผู้ทรงจะทวงถามมิได้

วันออกเช็ค คือ วันที่ผู้ส่งจ่ายระบุลงในเช็คว่าเป็นวันออกเช็ค และเป็นวันที่เช็คถึงกำหนดใช้เงินด้วย เพราะเช็คเป็นคำสั่งให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม ซึ่งผู้ทรงสามารถนำเช็คไปเรียกเก็บได้ตั้งแต่วันที่ระบุลงในเช็คว่าเป็นวันออกตัวเป็นต้นไป และต้องเรียกเก็บเงินภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้

อย่างไรก็ตามวันที่ออกเช็คอาจเป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายทำเชคนั้นขึ้นหรือวันอื่น ๆ นอกจากวันที่ผู้ส่งจ่ายทำเชคขึ้น โดยผู้ส่งจ่ายอาจออกเช็คโดยลงวันที่ล่วงหน้าก็ได้ เช่น จำเลยเขียนเช็ควันที่ 20 สิงหาคม 2499 และนำมาแลกเปลี่ยนสดจากโจทก์ไปโดยในเชคนั้นลงวันส่งจ่ายเป็นวันที่ 29 สิงหาคม 2499 ถือว่าวันที่ 29 สิงหาคม 2599 เป็นวันที่จำเลยออกเช็ค ส่วนวันที่ 20 สิงหาคม 2499 นั้นเป็นเพียงวันเขียนเช็ค (คำพิพากษาฎีกาที่ 254/2503) และการออกเช็คโดยลงวันที่ล่วงหน้านั้นไม่ทำให้เช็คเสียไป เช็คยังคงสมบูรณ์ใช้บังคับได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1254/2497)

3.3 กรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ถึงกำหนดใช้เงิน

จากที่ได้เคยกล่าวมาแล้วว่า วันถึงกำหนดใช้เงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 913 ซึ่งได้แก่ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ตั้งในตัวนั้น หรือเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น นั้นซึ่งกำหนดไว้เพื่อประโยชน์ของลูกหนี้ตามตัว และเพื่อให้ผู้ทรงตัวได้ทราบถึงกำหนดระยะเวลาที่จำต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงิน แม้จะเป็นรายการที่มีความสำคัญในตัวแลกเปลี่ยนก็ตาม แต่ถ้าหากขาดไปก็ไม่ทำให้ตัวนั้นเสียไปเสียทีเดียว ทั้งนี้เพราะมาตรา 910 วรรคแรกและวรรคสอง ได้บัญญัติแนวทางแก้ไขไว้ดังนี้

มาตรา 910 บัญญัติว่า “ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเปลี่ยน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

ตัวแลกเปลี่ยนซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แถลงไว้ในตัวแลกเงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวแลกเงินไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ณ ภูมิลำเนาของผู้สั่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจนวนตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่า ตัวแลกเงินที่มีได้ระบุนับถึงกำหนดใช้เงินไว้หรือระบุไว้แต่ใช้ไม่ได้นั้น ถ้าผู้ทรงนำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ใช้เงินในวันใดผู้จ่ายจะต้องใช้เงินให้ในวันนั้นซึ่งเท่ากับเป็นตัวที่สั่งจ่ายเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) โดยผู้ทรงสามารถยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินได้ในทันทีที่ได้รับตัวนั้น หากตัวนั้นมีได้ลงวันที่ไว้ล่วงหน้า โดยจะต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัวว่าเป็นวันออกตัวตามมาตรา 944 และมาตรา 928 (คำพิพากษาฎีกาที่ 3340/2536) อย่างไรก็ตามต้องไม่หมายความว่าถึงตัวเงินที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ในตัวเพราะผู้สั่งจ่ายมีข้อตกลงกับผู้ทรงว่าให้ผู้ทรงรอกวันเอาเอง

ส่วนกรณีเช็คจะไม่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเพราะมาตรา 987 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันว่าเช็ค นั้น คือหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้สั่งจ่าย สั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง อันเรียกว่า ผู้รับเงิน” หมายความว่า เป็นคำสั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม ดังนั้นผู้ทรงมีสิทธิให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คได้ตั้งแต่วันที่ลงในเช็คเป็นต้นไป

กรณีตัวสัญญาใช้เงินจะพบว่ามาตรา 985 มิได้ระบุให้นำบทบัญญัติมาตรา 910 มาใช้บังคับในเรื่องตัวสัญญาใช้เงินเพราะเนื่องจากตัวแลกเงินและเช็ค ผู้สั่งจ่ายเป็นผู้ออกตัวสั่งให้บุคคลอื่นเป็นผู้จ่ายเงินตามตัว ส่วนตัวสัญญาใช้เงินผู้ออกตัวเป็นผู้ออกตัวนั่นเอง โดยให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้เงินตามตัว กฎหมายจึงได้บัญญัติมาตรา 984 ขึ้นมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินโดยเฉพาะดังนี้

มาตรา 984 บัญญัติว่า “ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวสัญญาใช้เงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แถลงไว้ในตัวสัญญาใช้เงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ออกตราสารนั้นเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวสัญญาใช้เงินไม่ระบุสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวนั้นได้ออก ณ ภูมิลำเนาของผู้ออกตัว

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจนวนตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้”

ดังนั้น แม้ว่ารายการวันถึงกำหนดใช้เงินจะมีความสำคัญยิ่งกับตัวสัญญาใช้เงิน แต่หากขาดไปก็ไม่ทำให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวสัญญาใช้เงิน แต่ให้ถือว่าเป็นตัวที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 วรรคสอง (คำพิพากษาฎีกาที่ 3340/2536) แต่ถ้าได้มีการตกลงกันไว้ในเรื่องของวันถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว เช่น มีการตกลงให้ฝ่ายที่เป็นผู้ทรงตัว มีอำนาจรอกวันถึงกำหนดให้ใช้เงินลงในตัวได้ ดังนั้นจะถือไม่ได้ว่าตัวสัญญาใช้เงินฉบับนั้นเป็นตัวพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 แม้ว่าข้อตกลงระหว่างผู้ออกตัวกับผู้รับเงินดังกล่าวจะนอกเหนือไปจากที่กฎหมายได้กำหนดไว้หรือจะตกลงกันด้วยวาจา แต่ระหว่างคู่กรณีย่อมผูกพันกันและผู้ทรงยอมรอกวันที่ตัวถึงกำหนดลงในตัวสัญญาใช้เงินได้

3.4 หลักเกณฑ์ในการพิจารณาว่าได้มีการยื่นตัวเงินให้มีการใช้เงินโดยชอบ

โดยปกติอาจกล่าวได้ว่า ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นตัวเงินเพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงินตามกำหนด ทั้งนี้เพราะกฎหมายมีความประสงค์ที่จะให้ภาระผูกพันที่เกิดขึ้นตามตัวเงินนั้นสิ้นสุดกันไปโดยเร็วที่สุด เพื่อที่ลูกหนี้ของตัวเงินนั้นจะได้หลุดพ้นจากภาระความรับผิดชอบไปไม่ต้องติดพันยึดเยือกกันอยู่ หรือมิฉะนั้นก็จะได้ทราบว่าผู้จ่ายจะจ่ายเงินหรือไม่เพื่อที่ผู้ทรงจะได้ดำเนินการตามกฎหมายกันต่อไป ซึ่งในตัวแลกเงินได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 ซึ่งบัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินวันนั้น” ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หน้าที่ที่สำคัญของผู้ทรงก็คือ จะต้องยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนด เว้นแต่ตัวแลกเงินนั้น ได้ยื่นให้ผู้จ่ายรับรองแล้ว และผู้จ่ายบอกปิดไม่รับรอง ซึ่งผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านโดยชอบ อันจะส่งผลให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายในตัวเงิน ซึ่งผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินอีก ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 960 วรรคสี่ ว่า “เมื่อมีคำคัดค้านการไม่รับรองนั้นแล้วก็เป็นการไม่ต้องยื่นเพื่อให้ใช้เงิน และไม่ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน” แต่ถ้าไม่ทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินภายในเวลาที่กำหนดแล้ว ผู้ทรงก็จะเสียสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สั่งจ่าย ผู้สละหลัง และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 973(2) และวรรคสอง ทั้งนี้กำหนดเวลาในการทำคัดค้านนั้น มาตรา 960 วรรคสอง บัญญัติว่า “คำคัดค้านการไม่ใช้เงินต้องทำในวันซึ่งจะพึงใช้เงินตามตัวนั้น หรือวันใดวันหนึ่งภายในสามวันต่อแต่นั้นไป” ฉะนั้นถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวในวันที่กำหนดไว้นั้นก็ทำคำคัดค้านไม่ได้ตามกำหนด ซึ่งจะต้องผ่านพ้นในเวลานั้นตามมาตรา 973 (2) ถือว่าสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเช่นกัน

ถึงแม้ว่า ได้มีการทำคำคัดค้านการไม่รับรองแล้วก็ตาม ผู้ทรงก็อาจนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินได้อีก เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติห้ามเอาไว้ และข้อความในมาตรา 943 วรรคแรก ที่กล่าวไว้ว่า อันการถึงกำหนดของตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่วันได้เห็นนั้น

วันถึงกำหนดอาจนับตั้งแต่วันทำการคัดค้าน นั่นแสดงว่าแม้จะได้ทำการคัดค้านการไม่รับรองแล้วก็ยังสามารถยื่นตัวนั้นให้ใช้เงินอีกได้²

ดังนั้น ในตัวเงินทุกประเภทจะต้องระบุนายการหนึ่ง ก็คือ วันถึงกำหนดให้ใช้เงินและเมื่อตัวถึงวันกำหนดในวันใดลูกหนี้ต้องใช้เงินเมื่อถึงกำหนดนั้น ดังที่กล่าวไว้ในมาตรา 941 โดยมีเงื่อนไขว่า การยื่นตัวเงินนั้นจะต้องเป็นการยื่นให้ใช้เงินโดยชอบภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 ที่ว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเป็นการกำหนดความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินได้นำตัวนั้นยื่นโดยชอบต่อผู้จ่าย ซึ่งผู้จ่ายจะรับรองหรือจ่ายเงินตามตัว แต่ถ้าผู้จ่ายไม่รับรองหรือรับรองแต่ไม่จ่ายเงินตามตัว ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินให้แก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งถูกบังคับให้ใช้เงินโดยผู้ทรงต้องร้องขอให้มีการดำเนินการจัดทำคำคัดค้านและส่งคำบอกกล่าว

เหตุที่จะต้องมีบทบัญญัติมาตรา 914 ก็สืบเนื่องมาจากมาตรา 900 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินยอมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัว” ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีมาตรา 914 มาสนับสนุนสิทธิที่จะไล่เบี้ยของผู้ทรงไว้เพราะรายการตามมาตรา 909 มิได้มีข้อความกำหนดความรับผิดชอบเอาไว้

ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 914 เป็นบทบัญญัติของตัวแลกเงินโดยมาตรา 989 ในเรื่องเช็คก็ได้บัญญัติให้นำมาตรา 914 มาใช้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของเช็ค กล่าวคือ “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเช็คยอมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำยื่นให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบแล้ว ธนาคารจะใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและเช็คธนาคารไม่เชื่อโดยไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนหลัง ซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น” หมายความว่า เมื่อผู้ทรงนำเช็คไปยื่นต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงิน เมื่อธนาคารปฏิเสธการใช้เงินแล้ว ผู้ทรงจึงมีสิทธิไล่เบี้ยเอา กับผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังได้ ส่วนข้อความที่ว่า “ถ้าหากได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือในข้อไม่ใช้เงินนั้น” จะไม่นำมาบังคับใช้ด้วยเพราะในเรื่องของเช็ค ตัวจะขาดความเชื่อถือในกรณีที่ธนาคารปฏิเสธไม่จ่ายเงิน เหตุนี้เช็คขาดความเชื่อถือเฉพาะกรณีธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินก็เพราะว่าเช็คไม่มีบทบัญญัติให้ผู้ทรงนำเช็คไปยื่นให้รับรอง (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 989)

² จิตติ ดิงศภัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 16 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 100.

และเมื่อเช็คขาดความเชื่อถือก็ไม่ต้องดำเนินการจัดทำคำคัดค้านตามมาตรา 989 วรรคแรก ในกรณีที่ เป็นเช็คที่ออกภายในประเทศ แต่ถ้าเป็นเช็คที่ออกมาแต่ต่างประเทศ บทบัญญัติตอนท้ายของมาตรา 914 ก็นำมาใช้บังคับด้วย (ดูประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 989 วรรคสอง) กล่าวคือ นำมาใช้ดังนี้ “ถ้าหากได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่ใช้เงินนั้น”

การที่มาตรา 989 ไม่ให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการยื่นตัวให้รับรองมาใช้บังคับกับเช็ค ด้วยนั้น เข้าใจว่าเนื่องจากเช็คเป็นตัวเงินที่กำหนดจ่ายเงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 987 เพราะฉะนั้น โดยสภาพจึงไม่มีความจำเป็นต้องยื่นเช็คให้ธนาคารรับรอง ประกอบกับธนาคารก็มีความผูกพันกับผู้ สั่งจ่ายเช็คตามสัญญาฝากเงินประเภทบัญชีเดินสะพัด (Current Account) หรือสัญญาบัญชีเบิกเงินเกิน บัญชี (Over draft หรือ O/D) อยู่แล้ว ซึ่งสัญญาทั้งสองสัญญามีข้อตกลงว่า ธนาคารจะยินยอม จ่ายเงินตามคำสั่งของผู้สั่งจ่าย ถ้าหากผู้สั่งจ่ายออกเช็คสั่งธนาคารให้จ่ายเงิน

ส่วนกรณีตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 กำหนดไว้ให้นำมาตรา 914 มาใช้บังคับ ด้วย เหตุผลนี้เข้าใจว่าเนื่องจากในรายการของตัวสัญญาใช้เงินนั้นมีข้อความว่า ผู้ออกตัวให้คำมั่น สัญญาอันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนที่แน่นอนตามมาตรา 983(2) เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำมาตรา 914 มาใช้บังคับเพื่อรับรองไว้อีก ประกอบกับตัวสัญญาใช้เงินนั้นไม่ใช่ เรื่องสั่งให้ใครจ่ายเงิน กล่าวคือ ไม่มีตัวผู้จ่ายนั่นเองเพราะฉะนั้นมาตรา 914 จึงไม่มีความสำคัญแก่ตัว สัญญาใช้เงินแต่อย่างใด เพราะถ้าผู้ออกตัวไม่ใช้เงินเมื่อผู้ทรงนำตัวมายื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดผู้ทรง ย่อมมีสิทธิฟ้องให้ผู้ออกตัวรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวได้อยู่แล้วตามมาตรา 900, มาตรา 982 และ มาตรา 986

3.4.1 การทวงถามให้ใช้เงิน

จากบทบัญญัติมาตรา 914 ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า เป็นข้อสัญญาของ ผู้ทรงที่ผู้ทรงจะต้องนำตัวเงินไปยื่นต่อผู้จ่ายเพื่อให้รับรองหรือทวงถามให้ใช้เงินตามตัวแล้วแต่กรณี ถ้า เป็นกรณีการยื่นให้ผู้จ่ายทำการรับรอง ณ ที่อยู่ของผู้จ่ายก็ต้องยื่นภายในกำหนดเวลาตามที่ระบุไว้ใน มาตรา 928 คือ ผู้ทรงจะต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อให้รับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัว หรือภายใน เวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุไว้ รวมทั้งต้องทำให้ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่ จ่ายเงิน นั่นก็คือ ผู้ทรงต้องร้องขอให้มีการจัดทำคำคัดค้านและส่งคำบอกกล่าว เมื่อผู้ทรงได้กระทำการ ดังกล่าวนี้แล้ว ถ้าผู้สั่งจ่ายหรือผู้รับรองไม่ใช้เงินตามตัวอันจะส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือส่งผลให้ ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังได้

ส่วนกรณีของเช็คนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ยื่นเช็คเพื่อให้ธนาคารใช้เงินโดยต้องยื่นเมื่อถึง กำหนด คือ วันออกเช็คหรือวันที่ลงในเช็คตามมาตรา 987 โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำเช็คนั้นไปยื่นให้

ธนาคารผู้จ่ายรับรองก่อนเพราะเช็คเป็นตราสารที่ผู้สั่งจ่ายได้สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อมีการทวงถามและผู้ทรงเช็คทวงถามได้ก็ต่อเมื่อเช็คถึงกำหนดใช้เงินนั่นเอง

คำพิพากษาฎีกาที่ 610/2520 เช็คซึ่งยังไม่ได้นำไปยื่นต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินและธนาคารก็ยังมีได้ปฏิเสธไม่ใช้เงิน ผู้ทรงยื่นฟ้องให้ผู้สั่งจ่ายใช้เงินตามเช็คไม่ได้

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คทวงถามให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบเสียก่อน ถ้าและธนาคารปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คแล้ว ผู้ทรงจึงมีสิทธิฟ้องผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังให้รับผิดชอบได้ แต่ถ้าในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายตาย หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คนั้นเป็นอันสิ้นสุดไปตามมาตรา 992(2) ผู้ทรงเช็คทวงถามผู้จัดการมรดกของผู้สั่งจ่ายแล้วแต่ผู้จัดการมรดกโต้แย้งสิทธิ ดังนี้ผู้ทรงมีอำนาจฟ้องเรียกเงินตามเช็คโดยไม่ต้องนำเช็คยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินเสียก่อน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2524 ประชุมใหญ่)

อนึ่ง นอกจากผู้ทรงเช็คมีหน้าที่ยื่นเช็คแล้วยังต้องยื่นเมื่อถึงกำหนด คือ วันออกเช็คหรือวันที่ลงในเช็คนั้นด้วยตามมาตรา 959 ก) แต่การที่ผู้ทรงเช็คฝากเข้าบัญชีเงินฝากของตนที่ธนาคารผู้รับเงิน เพื่อให้เรียกเก็บเงินตามเช็คมาเข้าบัญชีก่อนกำหนดวันที่ลงในเช็คหนึ่งวัน และธนาคารผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้สั่งจ่ายก็ต้องรับผิดชอบ (คำพิพากษาฎีกาที่ 755/2526)

ในเรื่องของตัวสัญญาใช้เงิน เมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินตามที่ได้ระบุไว้ ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องนำตัวยื่นให้ใช้เงินตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 913 และมาตรา 941 ซึ่งมาตรา 985 วรรคแรก ให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินด้วย ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวทวงถามให้ใช้เงิน ผู้ทรงก็จะใช้สิทธิไต่เบียดอ้างว่าตัวขาดความเชื่อถือยังไม่ได้

คือ มาตรา 913 ได้ระบุวันถึงกำหนดของตัวไว้ 4 ประเภท มีดังนี้คือ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น โดยย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใดผู้ทรงจะต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้นตามมาตรา 941

คำพิพากษาฎีกาที่ 1042/2534 เมื่อตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนด โจทก์ผู้ทรงมิได้นำตัวสัญญาใช้เงินไปยื่นต่อจำเลย ณ ภูมิลำเนาของจำเลยเพื่อให้ใช้เงินตามตัวเพียงแต่มีหนังสือทวงถามไปยังจำเลยผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ถือว่าโจทก์มิได้ปฏิบัติตามวิธีการตามที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 985 ประกอบด้วยมาตรา 941 บังคับไว้ จึงฟังไม่ได้ว่าจำเลยผิดค้ำมั่นไม่ชำระเงินตามตัวแก่โจทก์ แม้ภายหลังจะปรากฏว่าโจทก์ทวงถามจำเลยและจำเลยยังไม่ชำระเงินตามตัว ก็เป็นเรื่องโจทก์ปฏิบัติทวงถามแบบหนึ่งทั่วไป โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้อง

3.4.2 หลักกฎหมายและวิธีการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน

3.4.2.1 ผู้ยื่นตัวให้ใช้เงิน

ตัวเงินนั้น ไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินหรือว่าเช็ค ผู้ที่มีหน้าที่ในการนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินคือ ผู้ทรง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904 ซึ่งบัญญัติว่า “อันผู้ทรงนั้น หมายความว่า บุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครอง โดยฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลังถ้าและเป็นตัวเงินสั่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ ก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน” และในตัวแลกเงินได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 ว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น” ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่า ผู้ทรงต้องเป็นผู้นำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวก็นำมาบังคับใช้กับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก

ส่วนกรณีเช็คดังที่กล่าวแล้วว่า ผู้ที่จะยื่นเช็คให้ธนาคารตามเช็คใช้เงินนั้น คือ ผู้ทรง ตามมาตรา 904 ดังที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 990

อย่างไรก็ตาม ผู้ทรงอาจทำการตั้งตัวแทนเพื่อให้ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินแทนตนได้ ซึ่งการแต่งตั้งดังกล่าวอาจเป็นการแต่งตั้งตัวแทนโดยการสลักหลังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 925 วรรคแรก หรือตัวแทนของผู้ทรงซึ่งมิได้รับสลักหลัง หรือผู้รับสลักหลังอันเป็นการจำนำตามมาตรา 926 ดังจะกล่าวต่อไปนี้

มาตรา 925 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาอยู่ที่เรียกเก็บ” กิติ “เพื่อเรียกเก็บ” กิติ “ในฐานะจัดการแทน” กิติ หรือความสำนวนอื่นใดอันเป็นปริยายว่าตัวแทนไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวเงินนั้นก็ย่อมได้ทั้งสิ้น แต่ว่าจะสลักหลังได้เพียงในฐานะเป็นตัวแทน”

มาตรานี้เป็นการสลักหลังตัวให้ผู้รับสลักหลังเป็นตัวแทนของตนในการจัดการใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้น โดยส่วนใหญ่เป็นการให้ผู้รับสลักหลังเป็นตัวแทนเรียกเก็บเงินแทนผู้สลักหลังซึ่งเป็นตัวการ ซึ่งการสลักหลังดังกล่าวไม่ได้โอนซึ่งบรรดาสิทธิอันเกิดแต่ตัวเงินให้แก่ผู้สลักหลังตามมาตรา 920 วรรคแรก เพียงแต่มีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบตามตัวเงินเฉพาะในฐานะที่เป็นตัวแทนเพื่อเรียกเก็บเงินตามตัวเท่านั้น มิใช่หมายความว่าผู้สลักหลังตามความหมายในมาตรา 919 และ 920 นั้นคือ ผู้รับสลักหลังเป็นเพียงตัวแทนจะไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ในตัวเงินนั้น แต่จะเป็นผู้ทรงตัวในฐานะ

เป็นตัวแทนของผู้ทรงตัวที่แท้จริง ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้สลักหลังกับผู้รับสลักหลังต้องบังคับตามกฎหมายลักษณะตัวการตัวแทน³

มาตรา 926 บัญญัติว่า “เมื่อใดความที่สลักหลังมีข้อกำหนดว่า “ราคาเป็นประกัน” ก็คือ “ราคาเป็นจำนำ” ก็ดี หรือข้อกำหนดอย่างอื่นใดอันเป็นปริยายว่าจำนำไซ้ ท่านว่าผู้ทรงตัวแลกเงิน จะใช้สิทธิทั้งปวงอันเกิดแต่ตัวนั้นก็ยอมได้ทั้งสิ้น แต่ถ้าผู้ทรงสลักหลังตัวนั้น ท่านว่าการสลักหลังยอมใช้ได้เพียงในฐานะเป็นคำสั่งหลังของตัวแทน

คู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบ หากอาจจะต่อสู้ผู้ทรงตัวด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้สลักหลังนั้นได้ไม่ เว้นแต่การสลักหลังจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล”

จากบทบัญญัติดังกล่าว การสลักหลังเพื่อจำนำไม่ใช่การสลักหลังโอนไปซึ่งบรรดาสีทธิอันเกิดแต่ตัวเงินตามมาตรา 920 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “อันการสลักหลังยอมโอนไปซึ่งบรรดาสีทธิอันเกิดแต่ตัวแลกเงิน” ผู้สลักหลังจึงไม่ต้องรับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลังตามมาตรา 914⁴ และผู้รับสลักหลังก็มีฐานะเพียงผู้รับจำนำตัวเงิน จึงไม่มีสิทธิที่จะนำตัวเงินดังกล่าวไปสลักหลังโอนต่อให้บุคคลอื่น เว้นแต่ผู้สลักหลังเพื่อจำนำมอบหมายให้โอนในฐานะผู้รับสลักหลังเพื่อจำนำ ถ้าผู้รับจำนำสลักหลังโอนตัวนั้น ผู้รับสลักหลังหาได้ไปซึ่งบรรดาสีทธิอันเกิดแต่ตัวเงินนั้นไม่

3.4.2.2 ผู้ใช้เงินหรือผู้ที่ผู้ทรงต้องนำตัวไปยื่นให้ใช้เงิน

1. ผู้ใช้เงินตามตัวแลกเงิน

ตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวต่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองตามที่ระบุไว้ในตัวแลกเงินเพื่อให้ใช้เงิน ซึ่งบุคคลที่จะต้องใช้เงินตามตัวในฐานะผู้จ่าย คือ ผู้ที่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุไว้ในมาตรา 909 (3) ว่า เป็นบุคคลผู้รับคำสั่งให้จ่ายเงิน ที่ผู้ถือตัวแลกเงินจะนำตัวแลกเงินนั้นไปขอรับเงินเมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ในตัวแลกเงิน หากตัวแลกเงินดังกล่าวขาดชื่อผู้จ่ายเงินตามตัว จะทำให้ตัวนั้นไม่สมบูรณ์ตามมาตรา 910 วรรคแรก ซึ่งในการยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นเมื่อตัวนั้นถึงกำหนด

³ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า196.

⁴ มาตรา 914 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

ใช้เงินแล้ว แก่ผู้ที่ถูกระบุว่า เป็นผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเงิน แต่หากผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินดังกล่าวก็จะทำให้ผู้จ่ายกลายเป็นผู้รับรองตัวแลกเงิน ซึ่งส่งผลให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวแลกเงินซึ่งมาตรา 937 ได้ระบุไว้ว่า ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้วย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน ซึ่งเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวแลกเงินนั้นมาขึ้นให้ผู้รับรองทำการใช้เงินตามตัว หากผู้รับรองปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามตัว ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้รับรองได้

กรณีที่มีผู้จ่ายหรือผู้รับรองหลายคนร่วมกัน ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวแลกเงินต่อทุกคนรวมกัน หากยื่นตัวต่อคนใดคนหนึ่งก็จะมีผลเฉพาะต่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองคนนั้นเท่านั้น ถ้าบุคคลผู้นั้นปฏิเสธไม่ยอมจ่ายเงิน เฉพาะคน ๆ นั้น เท่านั้นที่เป็นผู้ผิดนัด จะอ้างเป็นเหตุให้ผู้อื่นผิดนัดมิได้ ซึ่งไม่สามารถไล่เบี้ยกับผู้ที่ยังไม่ผิดนัดและลูกหนี้คนอื่น ๆ ได้

2. ผู้ใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงิน

ตัวสัญญาใช้เงิน ผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวนั้นไปยื่นต่อผู้ออกตัวให้ใช้เงินซึ่งเป็นรายการที่ระบุไว้ในมาตรา 983 (7) หากตัวสัญญาใช้เงินดังกล่าวขาดชื่อผู้ออกตัวถือว่าตัวดังกล่าวมีรายการอันขาดตกบกพร่องไปย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 984 วรรคแรก เพราะเนื่องจากลายมือชื่อผู้ออกตัว ถ้าไม่มีเท่ากับไม่รู้ว่าจะไปบังคับเอาชำระหนี้ตามตัวจากบุคคลใด ตัวไม่มีลายมือชื่อผู้ออกตัวจึงไม่สมบูรณ์

ในกรณีที่ผู้ออกตัวมีหลายคน ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวต่อทุกคนรวมกัน เพราะถ้ายื่นตัวต่อผู้ออกตัวคนใดคนหนึ่ง ก็จะมีผู้เฉพาะผู้ออกตัวคนนั้น และถ้าผู้ออกตัวคนนั้นปฏิเสธการจ่ายเงินก็เท่ากับผู้ออกตัวดังกล่าวเท่านั้นที่ผิดนัดแต่ผู้ออกตัวคนอื่น ๆ มิได้ผิดนัดด้วย ซึ่งผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอากับผู้ออกตัวคนอื่น ๆ หรือลูกหนี้คนอื่น ๆ ที่มิได้ผิดนัดไม่ได้

3. ผู้ที่ผู้ทรงเช็คต้องนำตัวไปยื่นให้ใช้เงิน

เช็ค ผู้ใช้เงินตามเช็คนั้น ก็ได้แก่ ธนาคารที่ผู้สั่งจ่ายเป็นผู้เคຍค่าและได้มอบสมุดเช็คให้แก่ผู้สั่งจ่าย และผู้สั่งจ่ายออกเช็คให้แก่ผู้รับเงินและธนาคารตามเช็คนั้นก็จะเป็นผู้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงที่นำเช็คมาขึ้นต่อธนาคารตามเช็ค หรือนำเข้าฝากในบัญชีเงินฝากของผู้ทรงที่ธนาคารตามเช็คหรือธนาคารอื่นเพื่อให้ธนาคารนั้นเรียกเก็บเงินจากธนาคารตามเช็คก็ได้

3.4.2.3 สถานที่ยื่นตัวให้ใช้เงิน

ตัวแลกเงินนั้น กฎหมายกำหนดให้ผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินตามตัว ณ สถานที่ที่ได้ระบุไว้ในรายการตัวแลกเงิน ตามมาตรา 909 (5) แต่ถ้ามิได้ระบุไว้ก็ต้องยื่น ณ ภูมิลำเนาของผู้จ่ายตามมาตรา 910 วรรคสี่ ในกรณีที่หาตัวผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่พบ มีผลเสมือนว่า

ผู้จ่ายหรือผู้รับรองบอกปิดไม่ยอมใช้เงิน ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายให้ต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินได้ตามมาตรา 962 (2)

ในกรณีตัวสัญญาใช้เงินมาตรา 983 (4) กำหนดไว้ว่าให้ตัวสัญญาใช้เงินมีรายการสถานที่ใช้เงิน ซึ่งผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงิน ณ สถานที่ใช้เงินตามที่ระบุไว้ในรายการของตัว แต่ถ้าตัวดังกล่าวผู้ออกตัวมิได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้มาตรา 984 วรรคสาม กำหนดให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้ออกตัวดังกล่าวเป็นสถานที่ใช้เงิน

ส่วนเข็คนั้น ผู้ทรงต้องยื่นเข็คให้ธนาคารใช้เงิน ณ สถานที่ใช้เงินตามที่ระบุไว้ในรายการของเข็คตามมาตรา 988 (5) หรือถ้าเข็คดังกล่าวมิได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้ ก็ต้องยื่นเข็คนั้น ณ ที่ทำการของธนาคารตามเข็คตามมาตรา 910 วรรคสี่ ประกอบมาตรา 989 วรรคแรก

3.4.2.4 กำหนดเวลาการยื่นตัวให้ใช้เงิน

1. กำหนดเวลาในการยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงิน

ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 ที่ว่า อันตัวแลกเงินนั้นยอมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน เท่ากับหมายความว่า ผู้ทรงต้องนำตัวแลกเงินไปยื่นต่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งวันถึงกำหนดให้ใช้เงินนั้นมีบัญญัติไว้ในมาตรา 913, มาตรา 909 (4) และมาตรา 910 วรรคสอง ซึ่งได้เคยกล่าวมาแล้วในส่วนที่เกี่ยวกับวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินว่ามีอยู่ 4 ประเภท คือ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว หรือเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งในกรณีของตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น มีลักษณะเฉพาะคือ ผู้ทรงจะใช้เงินเมื่อใดก็ได้แต่ต้องยื่นให้ใช้เงินภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวตามมาตรา 928 ซึ่งบัญญัติว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินอันสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ต้องนำตัวเงินยื่นเพื่อรับรองภายในหกเดือนนับแต่วันที่ลงในตัว หรือภายในเวลาชั่วเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะได้ระบุไว้” ประกอบกับมาตรา 944 ซึ่งบัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินซึ่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ท่านว่ายอมจะพึงใช้ในวันเมื่อยื่นตัว ทั้งนี้ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตัวเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น”

เมื่อผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแล้ว วันถึงกำหนดให้ใช้เงินที่ผู้ทรงสามารถยื่นตัวให้ใช้เงินได้นั้น ให้นับแต่วันที่ผู้จ่ายทำการรับรองตัวหรือในวันที่ทำคำคัดค้านกรณีที่ไม่มีการรับรองตามมาตรา 943 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “อันการถึงกำหนดแห่งตัวแลกเงิน ซึ่งสั่งให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันใดอันหนึ่งนับแต่ได้เห็นนั้น ท่านให้กำหนดนับแต่วันรับรองหรือวันคัดค้าน” แต่ถ้าหากผู้จ่ายหรือผู้รับรองมิได้จดวันที่รับรองตัวลงไว้ ให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองในวันสุดท้ายที่สามารถยื่นตัวนี้ได้

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 943 วรรคสองที่ว่า ถ้าไม่มีคำคัดค้าน และคำรับรองมิได้ลงวันทำนให้ถือว่าผู้รับรองได้ให้คำรับรองนั้นในวันทำนแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ ตามกฎหมายหรือตามสัญญาเพื่อการยื่นตัวนั้น

2. กำหนดเวลาในการยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้ใช้เงิน

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 วรรคแรก ของ ตัวสัญญาใช้เงินบัญญัติให้นำมาตรา 941 ของตัวแลกเปลี่ยนนั้นมาบังคับใช้โดยอนุโลม ดังนั้นผู้ทรงต้อง นำตัวสัญญาใช้เงินไปยื่นต่อผู้ออกตัว เพื่อให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งวันถึงกำหนดให้ใช้เงินของตัวสัญญาใช้เงินก็เป็นไปตามมาตรา 913 ประกอบมาตรา 985 วรรคแรก เช่นเดียวกับตัวแลกเปลี่ยน แต่สำหรับตัวสัญญาใช้เงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นก็เป็นไปตามมาตรา 944 เพราะ มาตรา 985 วรรคแรกบัญญัติให้นำมาตรา 944 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินด้วย ดังนั้นผู้ทรงก็ต้อง นำตัวสัญญาใช้เงินดังกล่าวไปยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ออกตัวหรือช้าเร็วกว่านั้น ตามที่ผู้ออกตัวได้ระบุไว้และวันที่ผู้ทรงนำตัวไปเรียกเก็บเงินตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ก็เป็นวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ส่วนในกรณีที่ตัวสัญญาใช้เงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาวันใดวันหนึ่งนับแต่ได้เห็นตามมาตรา 913 (4) ให้นำมาตรา 943 มาใช้บังคับโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก โดยให้ถือว่าวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในตัวเงินดังกล่าวให้นับจากวันที่จดรับรู้ ซึ่งจะต้องยื่นให้ผู้ออกตัวจดรับรู้ภายในจำกัดเวลาดังที่กำหนดไว้ในมาตรา 928 คือ ภายในกำหนด 6 เดือน แต่ถ้าผู้ออกตัวบอกปิดไม่ยอมจดรับรู้และลงวันที่ไว้ หลักเกณฑ์ในการนับวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในตัวเงินดังกล่าว โดยให้นับวันที่ผู้ทรงทำคำคัดค้านซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 986 คือ

มาตรา 986 บัญญัติว่า “ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินยอมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยน

ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นนั้น ต้องนำยื่นให้ผู้ออกตัวจดรับรู้ภายในจำกัดเวลาดังกำหนดไว้ในมาตรา 928 กำหนดเวลานี้ให้นับแต่วันจดรับรู้ซึ่งลงลายมือชื่อผู้ออกตัว ถ้าผู้ออกตัวบอกปิดไม่ยอมจดรับรู้และลงวันที่ไว้ การที่เขาบอกปิดเช่นนี้ท่านว่าต้องทำเป็นหลักฐานขึ้นด้วยคำคัดค้าน และวันคัดค้านนั้นให้ถือเป็นวันเริ่มต้นในการนับกำหนดเวลาแต่ได้เห็น”

ตัวอย่างเช่น ตัวสัญญาใช้เงินสั่งให้ใช้เงินเมื่อครบกำหนด 3 เดือน นับแต่ได้เห็น กล่าวคือ 3 เดือนนับแต่วันที่ผู้ออกตัวจดรับรู้ หรือวันที่ทำคำคัดค้านหากผู้ออกตัวปฏิเสธการจดรับรู้ แต่ถ้าตัวนั้นไม่มีการทำคำคัดค้าน เพราะผู้ออกตัวจดรับรู้แต่มิได้ลงวันจดรับรู้ไว้ก็ให้ถือว่าผู้ออกตัวได้รับรู้ในวันทำนแห่งกำหนดเวลาซึ่งจำกัดไว้ให้จดรับรู้ตามกฎหมาย

3. กำหนดเวลาในการยื่นเช็คให้ใช้เงิน

เช็ค จะมีกำหนดเวลาให้ใช้เงินเมื่อทวงถามเท่านั้น ดังนั้นผู้ทรงมีสิทธินำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนด คือ วันออกเช็ค อันเป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุลงไว้ในเช็ค แต่กฎหมายก็ได้บังคับให้ผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คให้ธนาคารตามเช็คใช้เงินในวันที่ถึงกำหนดก็ได้ แต่ต้องยื่นเช็คอย่างช้าต้องไม่เกินกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา 990 ซึ่งถ้าเป็นเช็คที่ให้ใช้เงินในจังหวัดเดียวกันกับที่ออกเช็ค เช่น เช็คออกที่จังหวัดนนทบุรีและให้ใช้เงินที่จังหวัดนนทบุรี ผู้ทรงก็ต้องยื่นเช็คต่อธนาคารตามเช็คให้ใช้เงินภายในกำหนด 1 เดือนนับแต่วันออกเช็คนั้น หมายความว่าผู้ทรงสามารถยื่นเช็คเพื่อเรียกเก็บเงินได้ในวันหนึ่งวันใดนับแต่วันออกเช็คจนถึงวันที่ครบ 1 เดือนนับแต่วันที่ออกเช็ค แต่ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นนอกจากจังหวัดที่ออกเช็ค เช่น เช็คออกที่กรุงเทพมหานคร แต่ให้ใช้เงินที่จังหวัดปทุมธานี ผู้ทรงต้องยื่นเช็คต่อธนาคารตามเช็คให้ใช้เงินภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่ออกเช็คนั้น หมายความว่า ผู้ทรงสามารถยื่นเช็คเพื่อเรียกเก็บเงินในวันใดวันหนึ่งนับแต่วันออกเช็ค จนถึงวันที่ครบ 3 เดือน นับแต่วันออกเช็คนั้น

3.4.2.5 วิธีการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน

ในการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ผู้ทรงเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน หน้าที่ดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 941 ดังนี้

มาตรา 941 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้นย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

ดังนั้นหน้าที่ในการยื่นตัวให้ใช้เงินถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ผู้ทรงพึงต้องกระทำ หากผู้ทรงไม่กระทำ คือ ไม่นำตัวแลกเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดแล้วจะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังและลูกหนี้ตามตัวแลกเงินคนอื่น ๆ ยกเว้นเพียงแต่ผู้รับรองเท่านั้น ซึ่งการยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตามที่มาตรา 914 ได้บัญญัติไว้ แต่หากผู้ทรงได้ปฏิบัติตามหน้าที่ที่พึงต้องกระทำ คือ ได้นำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว ก็จะส่งผลตามกฎหมายเป็นลำดับต่อมา คือ หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้วย่อมทำให้มูลหนี้ตามตัวแลกเงินนั้นระงับสิ้นไป แต่หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ทรงจะต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินก่อนแล้วจึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและลูกหนี้ตามตัวแลกเงินตามมาตรา 960 ประกอบมาตรา 973 ได้

ซึ่งในส่วนของตัวสัญญาใช้เงินนั้น กฎหมายได้บัญญัติให้นำมาตรา 941 มาบังคับใช้กับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก โดยมีได้บัญญัติให้นำมาใช้บังคับกับเช็ค เพราะเนื่องจากเช็คมีบทบัญญัติบังคับไว้โดยเฉพาะแล้ว คือ มาตรา 990 บัญญัติให้ผู้ทรงเช็คมีหน้าที่ต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารตามเช็คเพื่อให้ใช้เงินและมาตรา 914 ประกอบมาตรา 989 วรรคแรก ได้นำมาใช้บังคับในเรื่องเช็คด้วยนั้นบัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดีหรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง ฯลฯ” และในมาตรา 959 ก) ซึ่งมาตรา 989 วรรคแรก นำมาใช้บังคับในเรื่องเช็คเช่นเดียวกัน ก็บัญญัติว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตัวเงินนั้นก็ได้ คือ ไล่เบี่ยได้เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดกรณีไม่ใช้เงิน ฯลฯ” ตามบทบัญญัติดังกล่าวแสดงว่า ผู้ส่งจ่ายเช็คจะรับผิดชอบใช้เงินแก่ผู้ทรงก็ต่อเมื่อได้มีการนำเช็คนั้นไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินแล้วธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก่อน ถ้ายังมีได้นำเช็คไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินและธนาคารก็ยังมิได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจะนำคดีมาฟ้องผู้ส่งจ่ายให้รับผิดชอบใช้เงินตามเช็คนั้นที่เดียวไม่ได้ การนำเช็คไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินก็คือ การเวนคืนเช็คมอบแก่ธนาคาร ดังนั้นการยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินจึงเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้สิทธิไล่เบี่ยของผู้ทรง กล่าวคือ เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คผู้ทรงจึงจะมีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังหรือผู้รับอาวัลได้

ซึ่งหากกรณีที่เป็นเช็คอิเล็กทรอนิกส์อาจเกิดปัญหาขึ้นได้ เพราะเช็คอิเล็กทรอนิกส์นั้นอยู่ในรูปของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ในการส่งจ่ายเช็คอิเล็กทรอนิกส์ (E-check) จะมีการลงลายมือชื่อส่งจ่ายโดยการใช้ลายมือชื่อดิจิตอล (Digital Signature) ซึ่งใช้แสดงตัวว่าเป็นผู้ส่งจ่ายแทนการลงลายมือชื่อบนกระดาษ การส่งมอบเช็คแก่ผู้ทรงจะกระทำโดยผู้ส่งจ่ายส่งข้อมูลไปยังผู้ทรงเช็คโดยผ่านเครือข่ายทางอินเทอร์เน็ตแทนการส่งมอบการครอบครองเช็คกระดาษแก่ผู้รับเช็ค และเมื่อเช็คถึงกำหนดให้ใช้เงินในการเรียกเก็บเงินตามเช็ค มิใช่เป็นการยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินหรือนำเช็คเข้าบัญชีเพื่อเรียกเก็บเงินเหมือนเช็คทั่วไป แต่เป็นกรณีที่ผู้ทรงเช็คแจ้งและส่งข้อมูลไปยังธนาคารผ่านทางเครือข่ายเพื่อให้ธนาคารตรวจสอบความถูกต้องของลายมือชื่อดิจิตอลของผู้ส่งจ่ายและโอนเงินให้แก่ผู้ทรงเช็คตามเงื่อนไข และเมื่อธนาคารโอนเงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงแล้ว จะแจ้งกลับไปยังผู้ส่งจ่ายเพื่อให้ทราบถึงการหักเงินทางบัญชี ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การเรียกเก็บเงินตามเช็คหรือการยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินมีวิธีการที่แตกต่างกับเช็คธรรมดาทั่วไป

3.4.2.6 กรณีมีการผ่อนเวลากการยื่นตัวให้ใช้เงิน

ในเรื่องของตัวเงิน กฎหมายได้กำหนดไว้ไม่ให้มีวันผ่อน (Grace Period) ดังนั้นบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 903 ว่า “ในการใช้เงินตามตัวเงินท่านมิให้ให้วันผ่อน” ซึ่งเป็นบทเบ็ดเสร็จทั่วไปที่นำมาใช้กับตัวเงินทุกประเภท เหตุที่ตัวเงินกำหนดไว้ไม่ให้มีวันผ่อนก็เพราะว่าตัวเงินนั้นผูกพันกับบุคคลหลายคน ดังนั้นหากยอมให้มีการผ่อนวันชำระหนี้ตามตัว ก็จะเป็นการเดือดร้อนแก่เจ้าหนี้คนอื่น ๆ ที่โอนตัวให้ต่อไปโดยมิได้เป็นผู้ทรงซึ่งอาจจะไม่ยินยอมให้มีการผ่อนผัน

กรณีเจ้าหนี้ คือ ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้โดยฝ่าฝืนตามมาตรา 903 เฉพาะในเรื่องตัว แลกเงินก็จะมีผลตามมาตรา 948 คือ

มาตรา 948 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้ ท่านว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น”

การผ่อนเวลาตามมาตรานี้ หมายความว่าถึง การผ่อนเวลา (Extention of time) ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่ผู้ทรงตกลงยอมผ่อนเวลาให้กับผู้จ่าย ซึ่งถือว่าเป็นการตกลงระหว่างคู่สัญญาในตัวเป็นการตกลงว่าผู้ทรงยอมเลื่อนเวลาการชำระเงินตามตัวแลกเงินเป็นระยะเวลาตามที่ได้ตกลงกันไว้ให้แก่ผู้จ่ายเงิน ซึ่งหากผู้ทรงได้ตกลงยอมที่จะผ่อนเวลากการใช้เงินให้กับผู้จ่ายแล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาผู้มีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น แต่ผู้ทรงยังคงมีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาผู้ที่ตกลงยินยอมกับการผ่อนเวลาให้กับผู้จ่ายนั้นอยู่ เพราะมาตรา 948 นั้นเกิดขึ้นจากความตกลงของคู่สัญญา ดังนั้นเมื่อคู่สัญญาคนใดมิได้ยินยอมด้วยในการผ่อนเวลาดังกล่าวจึงยอมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ตามตัวนั้น แต่หากผู้ใดยินยอมในการผ่อนเวลาแล้ว ถือได้ว่าผู้นั้นแสดงเจตนาในการตกลงผ่อนเวลากการชำระหนี้ให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองและถือว่าคู่สัญญาผู้นั้นยังคงมีความผูกพันในการชำระหนี้ตามตัวต่อไป

คำว่า “คู่สัญญาคนก่อน ๆ” นั้น ตามมาตรา 906 ได้บัญญัติให้รวมทั้งผู้ส่งจ่ายหรือผู้ ออกตัวเงินและผู้สลับหลังคนก่อน ๆ หากคู่สัญญาคนก่อน ๆ คนใดยอมตกลงผ่อนเวลาให้กับลูกหนี้ แล้วคู่สัญญาผู้นั้นยอมต้องผูกพันตามหนี้ในตัวแลกเงินนั้นอยู่ แต่หากคู่สัญญาคนใดมิได้ยินยอม ด้วยกันกับการผ่อนเวลากการชำระหนี้แล้ว ผู้นั้นยอมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบในตัวแลกเงิน แต่ สำหรับผู้สลับหลังภายหลังที่ผู้ทรงทำการผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองยอมไม่อาจที่จะอ้าง ประโยชน์ของมาตรา 948 นี้ได้⁵

⁵ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 255.

ซึ่งมาตรา 948 นี้ให้ใช้บังคับแต่เฉพาะตัวแลกเปลี่ยนเท่านั้นเพราะมาตรา 985 และ มาตรา 989 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 948 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค เพราะว่าตัวสัญญา ใช้เงินผู้จ่ายเงินคือ ผู้ออกตัว ดังนั้นการที่ผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้ออกตัว จึงเท่ากับผู้จ่ายซึ่งในที่นี้คือ ผู้ออกตัวได้ยินยอมด้วยในการผ่อนเวลา ดังนั้นผู้ทรงจึงไม่สิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่คู่สัญญาคนก่อน ๆ โดย ปริยาย สำหรับในเรื่องเช็คได้มีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ผู้ทรงเช็คต้องนำเช็คไปยื่นเพื่อให้ธนาคารใช้ เงินตามเช็คภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 990 และเช็คเป็นตราสารที่จะต้องใช้เงินกันทันทีเมื่อทวง ถามและผู้ทรงยอมมีสิทธิทวงถามตามวันที่ลงไว้ไม่มีวันผ่อน ฉะนั้น แม้ผู้ทรงเช็คจะได้ผ่อนเวลาให้ผู้ ออกเช็คก็ไม่มีผลให้ผู้สลักหลังหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้

3.5 ผลของการยื่นตัวให้ใช้เงิน

3.5.1 ผลต่อผู้ใช้เงิน

กรณีตัวแลกเปลี่ยน ผู้ใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยน ก็คือ ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง แต่บุคคลอื่นก็อาจ จ่ายเงินแทนหรือทำในนามของผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ นอกจากนี้ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดในตัวเงินก็อาจเข้า ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงและใช้สิทธิไล่เบี่ยลูกหนี้ผู้ที่ถูกพันตามตัวอยู่ก่อนตนได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 970 และมาตรา 971 ซึ่งเมื่อได้มีการใช้เงินแล้ว ผู้ใช้เงินมีสิทธิเรียกให้ผู้ทรงสละตัว เงินให้แก่ตนรวมทั้งคำคัดค้านตามมาตรา 960, มาตรา 962 และบัญชีรับเงิน ซึ่งได้แก่ หลักฐานแสดง การรับเงินของผู้ทรงที่ไล่เบี่ยแล้วได้รับเงินจากผู้ถูกไล่เบี่ยตามลำดับไป โดยผู้ไล่เบี่ยลงลายมือชื่อรับเงิน ตามตัวนั้นจากผู้ถูกไล่เบี่ยให้ไว้ในตัวเงิน ส่วนกรณีผู้จ่ายเมื่อได้ใช้เงินผู้จ่ายก็อาจเรียกให้เวนคืนตัวเงิน หรือให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้นตามมาตรา 945

ผลของการใช้เงินทำให้ผู้ที่ใช้เงินที่ได้ใช้เงินในเวลาในตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนดให้กับผู้ทรง โดยชอบด้วยมาตรา 904 และมาตรา 905 ย่อมส่งผลให้ผู้ใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 949 ดังนี้

มาตรา 949 บัญญัติว่า “ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 1009 บุคคลผู้ใช้เงินใน เวลาถึงกำหนดยอมเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เว้นแต่ตนจะได้ทำการฉ้อฉลหรือมีความประมาท เลินเล่ออย่างร้ายแรง อนึ่งบุคคลซึ่งกล่าวนี้จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นจริงว่าได้มีการสลักหลังติดต่อกัน เรียบร้อยไม่ขาดสาย แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของเหล่าผู้สลักหลัง”

จากบทบัญญัติดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ผู้ใช้เงินจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลก เงินก็ต่อเมื่อผู้ใช้นั้นได้ใช้เงินไปเมื่อ

1. ตัวแลกเปลี่ยนนั้นถึงกำหนด และ

2. ได้ใช้เงินให้กับผู้ที่ถือตัวแลกเงินไว้ในครอบครอง และ
3. ได้ใช้เงินไปโดยสุจริต คือ

3.1 แสดงให้เห็นได้ว่าการสลักหลังไม่ขาดสาย แม้รายการสลักหลังรายใดจะเป็นลายมือชื่อปลอมหรือผู้ครอบครองตัวมิใช่เป็นตัวผู้ทรงโดยแท้จริง

3.2 ทำไปโดยปราศจากกลฉ้อฉล การใช้เงินไปโดยทำการฉ้อฉลนั้นอาจยกตัวอย่างได้คือ ผู้ใช้เงินรู้อยู่แล้วว่าผู้ถือตัวเป็นผู้ขโมยตัวมาทำการสมคบกับผู้ถือตัวให้เงินให้โดยขอส่วนแบ่ง และ

3.3 ผู้ใช้เงินมิได้ประมาทอย่างร้ายแรง เช่น ผู้ถือตัวไม่มีลักษณะท่าทางเป็นนักธุรกิจและแต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย ผู้ใช้เงินควรดูบัตรประชาชน หรือหลักฐานอื่นแต่ไม่ตรวจดู เป็นต้น ส่วนตัวสัญญาใช้เงินนั้นผู้ใช้เงินตามตัว ก็คือ ผู้ออกตัวนั่นเอง แต่บุคคลอื่นอาจจ่ายเงินแทนหรือทำในนามของผู้ออกตัวได้ รวมถึงลูกหนี้คนใดคนหนึ่งในตัวสัญญาใช้เงินก็อาจเข้าใช้เงินให้ผู้ทรงและใช้สิทธิไล่เบียดลูกหนี้ทั้งหลายที่ผูกพันตามตัวนั้นอยู่ก่อนตนได้เช่นเดียวกับตัวแลกเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 970 และมาตรา 971 ประกอบมาตรา 985 วรรคแรก ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวได้ใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินแล้วก็ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดในเนื้อความแห่งตัวเงินนั้น หากได้ใช้ไปถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเหมือนกับผลของการใช้เงินตามตัวแลกเงินเพราะมาตรา 985 วรรคแรก บัญญัติให้นำมาตรา 949 มาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสาร คือ ภายในบังคับแห่งมาตรา 1009 ซึ่งเป็นกรณีที่ธนาคารใช้เงินตามตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม บุคคลผู้ใช้เงินจะหลุดพ้นจากความรับผิดจะต้องพิสูจน์ได้ว่าการสลักหลังในตัวนั้นไม่ขาดสาย โดยไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ลายมือชื่อของบรรดาผู้สลักหลัง เว้นแต่ว่าผู้ใช้เงินจะได้ใช้เงินโดยกลฉ้อฉล หรือมีความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา 949 ประกอบมาตรา 985 วรรคแรก รวมถึงต้องทำการตรวจดูว่าตัวสัญญาใช้เงินดังกล่าวมีรายการที่สำคัญครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่มีร่องรอยถึงการแก้ไขเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

ในเรื่องของเช็ค เมื่อธนาคารผู้จ่ายได้ใช้เงินตามเช็คที่มีผู้นำมาเรียกเก็บเงินจากธนาคารย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดในอันที่จะจ่ายเงินตามเช็คนั้นอีก หากธนาคารจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงโดยปฏิบัติตามกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยสุจริตและปราศจากความประมาทเลินเล่อ เช่น ต้องตรวจดูลายมือชื่อของผู้สั่งจ่ายว่าถูกต้องหรือไม่ ตรวจดูการสลักหลังในเช็คว่าการสลักหลังที่ไม่ขาดสาย ไม่มีรอยขีดขูด ลบ แก้ไข ไม่จ่ายเงินสดให้ผู้ทรงทั้งที่เป็นเช็คขีดคร่อม ไม่จ่ายเงินให้แก่ธนาคารที่มีได้มีชื่ออยู่ในการขีดคร่อมเฉพาะ สำหรับเช็คขีดคร่อมเฉพาะและอื่น ๆ ถ้าธนาคารไม่สุจริตหรือประมาทเลินเล่อในการจ่ายเงินแล้ว ธนาคารก็ต้องรับผิดต่อผู้สั่งจ่ายในฐานะผิดสัญญาหรือละเมิดได้ เช่น ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คที่มีลายมือชื่อผู้สั่งจ่ายปลอม ธนาคารก็จะเรียกเงิน

ที่จ่ายไปตามเช็คนั้นจากลูกค้าที่ถูกระบุว่าเป็นผู้ส่งจ่ายไม่ได้หรือหักเงินจากบัญชีของลูกค้า ซึ่งถูกอ้างว่าเป็นผู้ส่งจ่ายไม่ได้

ถ้าธนาคารได้จ่ายเงินตามเช็คไปโดยสุจริต และปราศจากความประมาทเลินเล่อแล้ว แม้ผู้ที่ได้รับเงินไปจะไม่ใช้ผู้ทรงหรือเป็นผู้ไม่มีสิทธิได้รับเงิน ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดชอบผู้ส่งจ่ายทั้งในทางสัญญาหรือละเมิดไม่ว่าเป็นเพราะถูกผู้ทรงเรียกให้รับผิดชอบหรือเพราะธนาคารได้หักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายหรือเหตุอื่น ๆ และธนาคารสามารถเรียกให้ผู้ส่งจ่ายชดใช้เงินที่ธนาคารออกไปแทน หรือหักเงินจากบัญชีของผู้ส่งจ่ายได้สำหรับจำนวนที่ได้จ่ายไป เช่น ธนาคารซึ่งให้เงินไปตามเช็คตามทางค้าโดยสุจริตและปราศจากความประมาทเลินเล่อแม้จะมีลายมือชื่อผู้สลักหลังปลอม ก็ถือว่าธนาคารใช้เงินไปถูกระเบียบ ธนาคารเรียกให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบได้เท่าจำนวนเงินที่ส่งจ่ายซึ่งเป็นจำนวนเดิมก่อนการปลอมแปลงได้

3.5.2 ผลต่อผู้รับเงิน

จากที่ได้เคยกล่าวมาแล้วตามบทบัญญัติมาตรา 941 ซึ่งบัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น” กล่าวคือ ต้องมีการใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินเท่านั้น ซึ่งการรับชำระเงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดนั้นทำให้ผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย ผู้รับรองและคู่สัญญาตามตัวแลกเงินหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้น ส่งผลให้หนี้ตามตัวดังกล่าวนั้นระงับสิ้นไป เพราะได้มีการชำระเงินตามตัวนั้นแล้ว และผู้จ่ายหรือผู้รับรองจะไม่สามารถบังคับให้ผู้ทรงต้องรับชำระเงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 942⁶ เพราะวันถึงกำหนดใช้เงินถือเป็นเงื่อนไขในการใช้เงินตามตัวแลกเงินที่สำคัญ และเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ฝ่ายผู้จ่ายหรือผู้รับรองซึ่งเป็นลูกหนี้และฝ่ายผู้ทรงซึ่งเป็นเจ้าหนี้ เนื่องจากการระงับวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินในวันนั้นจะทำให้ผู้ทรงได้รับประโยชน์ในด้านดอกเบี้ย (หากได้รับไว้ในตัวแลกเงิน) จากวันที่ออกตัวจนถึงวันที่กำหนดใช้เงิน หากสามารถบังคับให้ผู้ทรงรับชำระหนี้ได้ก่อนกำหนดก็อาจทำให้ผู้ทรงเสียประโยชน์ในเรื่องของการรับดอกเบี้ยได้ไม่ครบตามจำนวนที่คาดหมายไว้ เพราะระยะเวลาที่ชำระดอกเบี้ยสิ้นสุดลงเร็วกว่าเดิมที่กำหนดไว้และผู้ทรงก็ไม่อาจบังคับให้ผู้จ่ายต้องจ่ายเงินก่อนตัวแลกเงินถึงกำหนดเช่นเดียวกัน เนื่องจากวันถึง

⁶ มาตรา 942 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่

อนึ่งผู้จ่ายคนใดใช้เงินไปแต่ก่อนเวลาตัวเงินถึงกำหนด ท่านว่ายอมทำเช่นนั้นด้วยเสียงเคราะห์ของตนเอง”

กำหนดให้เงินนั้นถือเป็นเงื่อนไขที่เป็นประโยชน์กับตัวผู้จ่ายหากยังไม่ถึงกำหนดดังกล่าว ผู้ทรงจะบังคับให้ผู้จ่ายทำการสละเงื่อนไขดังกล่าวมิได้เช่นเดียวกัน

เนื่องจากบทบัญญัติตามมาตรา 942 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติว่า “อันจะบังคับให้ผู้ทรงตัวแลกเงินรับเงินใช้ก่อนตัวเงินถึงกำหนดนั้น ท่านว่าหาอาจทำได้ไม่” จะเห็นได้ว่าบทบัญญัตินี้ก็มีได้หมายความว่าผู้ทรงจะไม่สามารถรับชำระเงินตามตัวแลกเงินก่อนหรือหลังวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินได้เลย เพียงแต่ผู้จ่ายไม่สามารถบังคับให้ผู้ทรงต้องรับใช้เงินก่อนวันที่ตัวแลกเงินนั้นกำหนดมิได้ แต่ผู้ทรงอาจจะแสดงเจตนารับการชำระเงินตามตัวได้โดยสมัครใจของตนเองได้ ซึ่งถือว่าผู้ทรงได้สละประโยชน์แห่งเงื่อนไขในการชำระหนี้ดังกล่าวแล้ว และผู้ทรงก็ย่อมรับชำระหนี้ในวันหลังจากตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินได้เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นไปตามของหลักในเรื่องการผ่อนเวลาให้ใช้เงิน

ซึ่งในเรื่องของตัวสัญญาใช้เงินก็มีลักษณะเช่นเดียวกับตัวแลกเงิน เพราะบทบัญญัติแห่งมาตรา 985 วรรคแรก บัญญัติให้นำมาตรา 941 และมาตรา 942 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสาร

ส่วนกรณีเช็คนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ยื่นเช็คให้ธนาคารตามเช็คใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนด ซึ่งเป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายระบุลงไปในเช็ค ซึ่งถ้าผู้ทรงเช็คไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารตามเช็คใช้เงินตามกำหนดแล้ว ผู้ทรงย่อมลบล้างสิทธิไต่เบี่ยงลูกหนี้ตามเช็คนั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 990

3.5.3 การเวนคืนตัวภายหลังมีการใช้เงินตามตัว

ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 945 ซึ่งบัญญัติว่า “การใช้เงินจะเรียกเอาได้ต่อเมื่อได้เวนตัวแลกเงินให้ ผู้ใช้เงินจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในตัวเงินนั้นก็” หมายความว่า เมื่อผู้ใช้เงินได้ชำระเงินตามตัวเงินให้แก่ผู้ทรงเรียบร้อยแล้ว ผู้ใช้เงินก็สามารถเรียกให้ผู้ทรงเวนคืนตัวเงินนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการป้องกันมิให้นำตัวเงินดังกล่าวนั้นโอนให้แก่บุคคลอื่น อันจะเป็นเหตุให้ผู้จ่ายจะต้องจ่ายเงินตามตัวนั้นซ้ำอีกโดยเฉพาะถ้าได้มีการรับรองตัวนั้นแล้ว และผู้รับโอนนั้นสุจริต

นอกจากนี้ผู้ใช้เงินก็อาจจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อของผู้ทรงลงในตัวเงินนั้นก็เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่ามีการใช้เงินตามตัวเงินนั้นแล้ว ส่วนกรณีคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบและถูกไต่เบี่ยงได้ใช้เงินก็อาจเรียกให้เขาสละตัวเงินนั้นรวมทั้งค่าคัดค้านและบัญชีรับเงินตามมาตรา 970⁷

⁷ มาตรา 970 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติว่า “คู่สัญญาทุกฝ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบและถูกไต่เบี่ยงหรืออยู่ในฐานะจะถูกไต่เบี่ยงได้นั้น อาจจะใช้เงินแล้วเรียกให้เขาสละตัวเงินให้แก่ตนได้ รวมทั้งค่าคัดค้านและบัญชีรับเงินด้วย

ส่วนกรณีของตัวสัญญาใช้เงิน มาตรา 985 วรรคแรกบัญญัติไว้ว่าให้นำบทบัญญัติ มาตรา 945 ของตัวแลกเปลี่ยนมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสาร ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวได้ใช้เงินตามตัวเงินนั้นแล้ว ผู้ออกตัวก็ให้ผู้ทรงมอบตัวสัญญาใช้เงินคืนและอาจจะให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในตัวสัญญาใช้เงินนั้นก็ได้

ในเรื่องของเช็คก็เช่นกัน เมื่อผู้ทรงนำเช็คมาขึ้นเงินกับธนาคาร ธนาคารดังกล่าวต้องให้ผู้ทรงมอบเช็คให้และให้ผู้ทรงลงลายมือชื่อรับเงินในเช็คนั้นได้ เมื่อธนาคารได้ใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 945 ประกอบมาตรา 989 วรรคแรก

3.5.4 จำนวนเงินที่ต้องใช้

โดยปกติการใช้เงิน ผู้ใช้เงินจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในตัวเงินไม่ว่าจะเป็น ตัวแลกเปลี่ยน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค ซึ่งถ้าผู้ใช้เงินขอใช้แต่เพียงบางส่วน ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะปฏิเสธไม่รับการจ่ายเงินนั้นได้ ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 946 ดังนี้

มาตรา 946 บัญญัติว่า “อันตัวแลกเปลี่ยนนั้น ถ้าเขาจะใช้เงินให้แต่เพียงบางส่วน ท่านว่า ผู้ทรงจะบอกปิดเสียไม่ยอมรับเอาก็ได้

ถ้าและรับเอาเงินที่เขาใช้แต่เพียงบางส่วน ผู้ทรงต้องบันทึกข้อความนั้นลงในตัวเงิน และส่งมอบไปรับให้แก่ผู้ใช้เงิน”

ตามมาตรา 946 วรรคแรก การใช้เงินตามตัวเงินแต่เพียงบางส่วนนั้น กฎหมายให้สิทธิ ผู้ทรงที่จะบอกปิดไม่ยอมรับเอาชำระหนี้ได้ และถือว่าตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวขาดความเชื่อถือเพราะถึง กำหนดแล้วไม่ใช้เงิน ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงมีสิทธิทำคำคัดค้านและไต่เบี่ยได้ตามมาตรา 959 และมาตรา 960

ส่วนกรณีตามวรรคสอง กฎหมายกำหนดให้ผู้ทรงมีสิทธิที่จะรับเงินบางส่วนที่ผู้จ่ายใช้ ให้ก็ได้โดยไม่ต้องทำการส่งมอบตัวเงินให้ผู้ใช้เงิน แต่ทำได้โดยบันทึกข้อความลงในตัวเงินและส่งมอบไปรับเงินให้แก่ผู้ใช้เงิน

อนึ่ง มาตรา 946 นี้ มีบทบัญญัติตามมาตรา 985 และมาตรา 989 ให้นำไปใช้บังคับ กับเรื่องตัวสัญญาใช้เงินและเช็คด้วย ดังนั้นผู้ออกตัวอาจขอให้ใช้เงินตามตัวบางส่วน หรือธนาคารผู้ จ่ายเงินตามเช็คก็อาจขอให้ใช้เงินตามเช็คบางส่วนได้เช่นกัน

ผู้สลักหลังทุกคนซึ่งเข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยนแล้วจะขีดฆ่าคำสลักหลังของตนเองและของเหล่า ผู้สลักหลังภายหลังตนนั้นเสียก็ได้”

3.6 ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวเงินครบกำหนด

โดยหลักแล้ว ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นตัว⁺ให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในเวลา⁺ที่ตัว⁺ถึงกำหนดใช้เงิน ซึ่งหากมีการใช้เงินกันถูกต้องครบถ้วนแล้ว ด้วยวิธีการออกหรือโอนตัว⁺เงิน ก็จะส่งผลให้หนี้⁺นั้นระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคท้าย แต่ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัว⁺เงินให้แก่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัว⁺นั้นถึงกำหนดก็จะเกิดผลทางกฎหมาย คือ กรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ยและกรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงไม่สิ้นสิทธิไต่เบี่ยดังนี้

3.6.1 กรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ย

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 973 ได้บัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลาย ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาคนอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบเว้นแต่ผู้รับรอง (ถ้ามี) ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัว⁺แลกเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัว⁺เงินนั้นถึงกำหนด ดังนี้

มาตรา 973 บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว คือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัว⁺แลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัว⁺เงินให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

อนึ่งถ้าไม่ยื่นตัว⁺แลกเงินเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัดดังผู้ส่งจ่ายได้กำหนดไว้ ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไต่เบี่ยทั้งเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่เขาไม่รับรอง เว้นแต่จะปรากฏจากข้อกำหนดว่า ผู้ส่งจ่ายหมายเพียงแต่จะปลดตนเองให้พ้นจากประกันการรับรอง

ถ้าข้อกำหนดจำกัดเวลายื่นตัว⁺แลกเงินนั้นมีอยู่ที่คำสลักหลัง ท่านว่าเฉพาะแต่ผู้สลักหลังเท่านั้นจะอาจเอาประโยชน์ในข้อกำหนดนั้นได้”

จากบทบัญญัติมาตรา 973 (1) จะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ทรงตัว⁺แลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นไม่ยื่นตัว⁺ให้ผู้จ่ายใช้เงินภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ออกตัว⁺ เว้นแต่ผู้ส่งจ่ายจะระบุไว้เป็นอย่างอื่น ตามมาตรา 928 และมาตรา 944 อันเป็นกรณีที่ล่วงเลยจำกัดเวลาตามมาตรา 973 (1) ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามตัว⁺แลกเงิน เว้นแต่

ผู้รับรอง(ถ้ามี) สำหรับตัวแลกเงินชนิดที่ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ภายหลังได้เห็น หากผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรองตัวภายในกำหนดเวลา 6 เดือนนับแต่วันที่ออกตัวหรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้จ่ายได้กำหนดไว้มาตรา 928 ถ้าหากผู้ทรงละเลยไม่นำตัวไปยื่นให้ผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนด เช่น หากผู้รับรองได้รับรองตัวเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2549 และผู้ส่งจ่ายสั่งให้ใช้เงินภายใน 3 เดือนนับแต่วันที่ได้เห็นตัว วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินคือ 1 มิถุนายน 2549 ซึ่งถ้าหากว่าผู้ทรงไม่นำตัวดังกล่าวไปยื่นให้ใช้เงินในวันที่ 1 มิถุนายน 2549 ก็จะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าบรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรองตามมาตรา 973 วรรคสอง

ตามมาตรา 973 (2) ตัวแลกเงินที่อยู่ภายใต้บังคับก็คือ ต้องเป็นตัวแลกเงินชนิดที่เมื่อผู้ทรงตัวแลกเงินได้ยื่นตัวแลกเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินตามตัวดังกล่าว และถูกปฏิเสธการใช้เงินซึ่งผู้ทรงจะต้องจัดทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินดังกล่าวภายในวันที่ตัวแลกเงินใช้เงินหรือภายใน 3 วันนับแต่วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 960 หากผู้ทรงมิได้จัดทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงิน ผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้จ่าย ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาตามตัวแลกเงินคนอื่น ๆ ยกเว้นผู้รับรอง(ถ้ามี) ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรา 973 วรรคสอง

ส่วนกรณีตามมาตรา 973 (3) หมายความว่า ตัวแลกเงินซึ่งมีข้อความระบุว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ซึ่งแม้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ทำการใช้เงินตามตัว ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านการใช้เงินตามมาตรา 960 ซึ่งตัวแลกเงินชนิดนี้เมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว ผู้ทรงมิได้นำตัวดังกล่าวไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน ผู้ทรงก็ย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรองตามมาตรา 973 วรรคสอง เช่น ตัวแลกเงินที่มีกำหนดให้ใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ เช่น กำหนดให้ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 และได้ระบุว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” เมื่อถึงวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2549 ผู้ทรงละเลยมิได้ยื่นตัวเงินดังกล่าวให้ผู้จ่ายใช้เงิน ผู้ทรงก็ย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้จ่าย ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาตามตัวแลกเงินคนอื่น ๆ ยกเว้นผู้รับรอง(ถ้ามี)

อนึ่ง การที่บทบัญญัติมาตรา 973 วรรคสองกล่าวไว้ว่า ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรอง หมายความว่า ผู้ทรงจะไม่สิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาจากผู้รับรองแม้ว่าตนจะมีได้ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดก็ตาม นั้นเป็นเพราะว่าผู้รับรองอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ชั้นต้นของตัวแลกเงินซึ่งต้องผูกพันตลอดไปจนกว่าจะได้มีการชำระเงินตามตัว หรือคดีนั้นขาดอายุความตามมาตรา 1001 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีฟ้องผู้รับรองตัวแลกเงินก็ดี ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันนั้น ๆ ถึงกำหนดใช้เงิน” ซึ่งผู้รับรองสามารถยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงได้ แต่ผู้รับรองอาจหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้ใช้เงินโดยการวางเงินที่ต้องชำระตามคำรับรองของตนได้ที่สำนักงานวางทรัพย์ ซึ่งเป็นไป

ตามบทบัญญัติมาตรา 947 ที่บัญญัติความว่า “ถ้าตัวแลกเงินมิได้ยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันถึงกำหนดชำระ ท่านว่าผู้รับรองจะเปลี่ยนตนให้พ้นจากความรับผิดชอบโดยการวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัวนั้นไว้ก็ได้” ซึ่งต้องวางที่สำนักงานวางทรัพย์ตามมาตรา 333

นอกจากที่ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยแก่ผู้จ่าย ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาตามตัวแลกเงินคนอื่น ๆ ยกเว้นผู้รับรองที่ต้องถูกบังคับตามกำหนดเวลาตามมาตรา 973 วรรคแรกประกอบวรรคสองแล้ว ผู้ทรงก็ไม่อาจใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตัวแลกเงินได้ เนื่องจากความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตัวแลกเงินนั้นเป็นความรับผิดชอบตามคำสั่งสัญญาที่ได้ให้ไว้ต่อผู้ทรงว่าจะมีการใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัวแลกเงินเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 ดังนี้ คือ

มาตรา 914 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

ดังนั้น ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งหลายจึงเป็นความรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไข คือ จะมีความรับผิดชอบเมื่อผู้ทรงได้ปฏิบัติ ได้ทำการยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบแล้ว ดังนั้นหากผู้ทรงมิได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินก็จะส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้ส่งจ่ายและบรรดาผู้สลักหลังทั้งหลาย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นของมาตรา 973 ซึ่งอาจจะมีปัญหาอยู่ว่า มาตรา 973 (1) (3) และวรรคสองบัญญัติไว้แต่เฉพาะผลของการที่ผู้ทรงตัวแลกเงินบางชนิด คือ ผู้ทรงตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น หรือตัวแลกเงินที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” เท่านั้น แต่มิได้บัญญัติถึงผลของการที่ผู้ทรงไม่ได้ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในกรณีที่เป็นตัวแลกเงินชนิดที่ให้ใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ตามมาตรา 913 (1) หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวนั้นตามมาตรา 913 (2) หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นตามมาตรา 913 (4) จึงมีปัญหว่า ในตัวแลกเงินที่มีกำหนดเป็นอย่างอื่น ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าผู้ทรงมิได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนด ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายในตัวเงิน เว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี) หรือไม่ สำหรับปัญหานี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงต่อไปในบทที่ 5

ส่วนกรณีเรื่องเช็ค ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 วรรคแรก มิได้บังคับให้นำมาตรา 973 มาใช้กับเรื่องเช็ค เพราะเนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติไว้

โดยเฉพาะแล้ว ซึ่งกรณีนี้ที่ผู้ทรงไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารตามเช็คใช้เงินภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 990 ผู้ทรงยอมคืนสิทธิที่จะไล่เบี่ยดังนี้คือ

มาตรา 990 บัญญัติว่า “ผู้ทรงเช็คต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินคือว่าถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน ถ้ามิฉะนั้นท่านว่าผู้ทรงคืนสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งปวงทั้งเสียสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายด้วย เพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่าย เพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้น

อนึ่งผู้ทรงเช็คซึ่งผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไปแล้วนั้น ท่านให้รับช่วงสิทธิของผู้สั่งจ่ายคนนั้นอันมีต่อธนาคาร”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ทรงคืนสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังทั้งปวง รวมทั้งเสียสิทธิต่อผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่ผู้สั่งจ่ายได้รับความเสียหายเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินในเวลาที่กำหนด ซึ่งความเสียหายที่ผู้สั่งจ่ายได้รับจากการที่ผู้ทรงไม่นำเช็คไปเรียกเก็บเงินตามกำหนด หมายถึง กรณีที่ผู้สั่งจ่ายต้องเสียเงินที่มีอยู่ในธนาคารเพราะการที่ผู้ทรงมิได้นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนดเวลา เช่น ธนาคารล้มละลาย แต่ถ้าผู้สั่งจ่ายไม่ได้รับความเสียหายผู้ทรงก็มีสิทธิเรียกเงินตามเช็คต่อผู้สั่งจ่ายได้

3.6.2 กรณีที่เกิดผลให้ผู้ทรงไม่คืนสิทธิไล่เบี่ย

จากที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินก็จะส่งผลให้ผู้ทรงคืนสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้รับรองตามมาตรา 973 นั้น

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ทรงไม่สามารถยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินได้ในวันที่ตัวถึงกำหนด ผู้ทรงอาจไม่คืนสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลายได้หากมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้มาขัดขวางผู้ทรงในการเรียกเก็บเงินตามตัวนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 974 ดังนี้คือ

มาตรา 974 บัญญัติว่า “การยื่นตัวแลกเงินก็ดี การทำคำคัดค้านก็ดี ถ้ามีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้มาขัดขวางมิให้ทำได้ภายในกำหนดเวลาจำกัดสำหรับการนั้นไซ้ ท่านให้ยืดกำหนดเวลาออกไปอีกได้

เหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ดังกล่าวมานั้น ผู้ทรงต้องบอกกล่าวแก่ผู้สลักหลังคนถัดตนขึ้นไปโดยไม่ชักช้า และคำบอกกล่าวนั้นต้องเขียนระบุลงในตัวเงิน หรือใบประจำต่อต้องลงวันและลงลายมือชื่อของผู้ทรง การอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวนี้ ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา 963

เมื่อเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้นั้นสิ้นสุดสิ้นลงแล้ว ผู้ทรงต้องยื่นตัวแลกเงินให้เขารับรองหรือใช้เงินโดยไม่ชักช้าและถ้าจำเป็นก็ทำค่าคัดค้านขึ้น

ถ้าเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้นั้น ยังคงมีอยู่ต่อไปจนเป็นเวลากว่าสามสิบวัน ภายหลังตัวเงินถึงกำหนดไซ้ร้ ท่านว่าจะใช้สิทธิไต่เบี่ยก็ได้ และถ้าเช่นนั้นการยื่นตัวเงินก็ดี การทำค่าคัดค้านก็ดี เป็นอันไม่จำเป็นต้องทำ

ในส่วนตัวเงินชนิดที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือให้ใช้เงินในระยะเวลาอย่างหนึ่งอย่างใด ภายหลังได้เห็นนั้น กำหนดสามสิบวันเช่นว่ามานี้ ท่านให้นับแต่วันที่ผู้ทรงได้ให้คำบอกกล่าวเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้นั้นแก่ผู้สละหลังถัดต้นขึ้นไปและถึงแม้ว่าจะเป็นการก่อนล่วงกำหนดเวลายื่นตัวเงิน ก็ให้นับเช่นนั้น”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เมื่อผู้ทรงไม่สามารถยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงินเพราะมีเหตุจำเป็นมาขัดขวาง ผู้ทรงก็สามารถยึดกำหนดเวลาการยื่นตัวเพื่อใช้เงินออกไปได้ โดยจะต้องบอกกล่าวเหตุจำเป็นนั้นแก่ผู้ที่สละหลังตัวนั้นให้แก่ตน โดยต้องเขียนระบุลงในตัวเงินหรือในใบประจำต่อลงวันเดือนปีและลายมือชื่อของผู้ทรงและผู้สละหลังที่ได้รับคำบอกกล่าวจากผู้ทรงก็ต้องบอกกล่าวต่อผู้สละหลังถัดต้นขึ้นไปตามลำดับจนถึงผู้ส่งจ่าย และถ้าเหตุจำเป็นนั้นสิ้นสุดลงก่อน 31 วันนับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนด ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินโดยไม่ชักช้า แต่ถ้าเหตุจำเป็นนั้นอยู่เกินกว่า 30 วัน นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนด ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินแล้ว โดยสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้และไม่จำเป็นต้องทำคัดค้านการไม่ใช้เงิน ซึ่งการนับระยะเวลาว่า 30 วันนั้น จะไม่ยุ่งยากกรณีที่ตัวมีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินที่ชัดเจน แต่อาจจะมีปัญหาในตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือให้ใช้เงินระยะเวลาอย่างหนึ่งอย่างใดภายหลังได้เห็น กฎหมายจึงให้นับแต่วันที่ผู้ทรงได้ให้คำบอกกล่าวถึงเหตุจำเป็นนั้นแก่ผู้ที่สละหลังตัวให้ผู้ทรงโดยไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นการก่อนกำหนดเวลาที่จะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินกันจริง ๆ หรือไม่

ส่วนอีกกรณีหนึ่งที่ถึงแม้ว่าผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินเมื่อตัวเงินครบกำหนด ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงไม่สิ้นสิทธิไต่เบี่ยได้ก็คือ กรณีของตัวสัญญาใช้เงิน กล่าวคือ ถึงแม้ว่าผู้ทรงจะมีหน้าที่ต้องยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้ผู้ออกตัวใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด แต่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงินภายในเวลาที่กำหนด ก็ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับตัวสัญญาใช้เงินระบุถึงผลของการไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวแต่อย่างใดเพราะมาตรา 985 วรรคแรก มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 973 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินแต่อย่างใด มีเพียงกำหนดให้นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 947 มาใช้บังคับดังนี้

มาตรา 947 บัญญัติว่า “ถ้าตัวแลกเงินมิได้ยื่นเพื่อใช้เงินในวันถึงกำหนดไซ้ร้ ท่านว่าผู้รับรองจะเปลื้องตนให้พ้นจากความรับผิดชอบโดยวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัวนั้นไว้ก็ได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่า ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด ผู้ออกตัวก็ไม่หลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวเงินดังกล่าว ซึ่งส่งผลให้ผู้ถูกหนี้ทั้งหลายก็ไม่หลุดพ้นจำกัดความรับผิดเช่นเดียวกัน คือ ผู้ทรงไม่สิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ลูกหนี้ทั้งหลายนั่นเอง ซึ่งผู้ออกตัวจะปลดเปลื้องความรับผิดของตนได้ก็ต่อเมื่อได้วางจำนวนเงินที่ตนค้างชำระตามตัวนั้น

อย่างไรก็ตาม หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้ผู้ออกตัวใช้เงิน ผู้ทรงก็ไม่มีสิทธินำตัวดังกล่าวไปฟ้องคดีต่อผู้ออกตัวและลูกหนี้คนอื่น ๆ ได้ เพราะยังมีได้มีการเรียกให้ชำระหนี้ตามตัวแต่อย่างใด และนอกจากนี้หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวสัญญาเงินให้ผู้ออกตัวใช้เงินจนเกินอายุความที่ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีลูกหนี้ทั้งหลายก็สามารถหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวดังกล่าว โดยยกเหตุแห่งการขาดอายุความขึ้นต่อสู้ได้ เช่น ถ้าผู้ทรงไม่เรียกเก็บเงินตามตัวภายใน 3 ปี นับแต่วันถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ออกตัวย่อมยกอายุความตามมาตรา 1001 ขึ้นต่อสู้ว่าไม่ต้องรับผิดเพราะผู้ทรงฟ้องคดีเกิน 3 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดและผู้สละหลังยอมยกอายุความขึ้นต่อสู้ให้ตนไม่ต้องรับผิดได้ ถ้าผู้ทรงฟ้องคดีเกิน 1 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 1002

3.7 ผลของการที่ตัวเงินถูกปฏิเสธการใช้เงินเมื่อยื่นตัวให้ใช้เงิน

หากผู้ทรงได้ทำการยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินแล้ว หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธการใช้เงินตามตัวดังกล่าว จะส่งผลให้ผู้ทรงมีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดตามตัวเงินนั้น ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 ดังนี้ คือ

มาตรา 959 บัญญัติว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดตามตัวเงินนั้นก็ได้ คือ

ก) ไล่เบี้ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข) ไล่เบี้ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้คือ

(1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์ และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดรับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 959 ดังกล่าว กฎหมายให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรก และเช็ดตามมาตรา 989 วรรคแรก เช่นกัน

3.7.1 กรณีทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามตัวเงิน

3.7.1.1 บุคคลที่จะเกิดสิทธิไต่เบี่ย

บุคคลที่จะเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามตัวเงินไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือ เช็คก็ตาม คือ เจ้าหนี้ตามตัวเงิน อันได้แก่ ผู้ทรง ตามมาตรา 959 นั้นเอง ซึ่งหมายความรวมถึงบุคคล ซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้นตามมาตรา 967 วรรคสาม ซึ่งได้แก่ คู่สัญญาซึ่ง ต้องรับผิดชอบและถูกไต่เบี่ยหรืออยู่ในฐานะจะถูกไต่เบี่ยที่ได้ใช้เงินแล้ว ได้เรียกให้ผู้ทรงสละตัวเงินให้แก่ ตนตามมาตรา 970 วรรคแรก และมีสิทธิเรียกเอาเงินใช้จากคู่สัญญาทั้งหลาย ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตนตาม มาตรา 969 รวมถึงผู้สันสิทธิของผู้ทรงด้วย

3.7.1.2 บุคคลที่เจ้าหนี้มีสิทธิไต่เบี่ย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 ได้บัญญัติให้สิทธิผู้ทรงตัวแลก เงินที่จะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้เมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดแล้วถูกปฏิเสธไม่ใช้เงิน โดยผู้ทรง จะมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังซึ่งหมายถึง ผู้สลักหลังตัวเงินทั้ง 3 ประเภท ผู้ส่งจ่าย หมายถึง ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้ส่งจ่ายเช็ค ส่วนบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตัวเงิน เช่น ผู้รับอาวัล ผู้ รับรองด้วยสอดเข้าแก้หน้า ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติมาตรา 959 นี้ ให้นำไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงินและ เช็คตามมาตรา 985 และมาตรา 989

ส่วนกรณีที่ผู้จ่ายตามตัวแลกเงินได้รับรองที่จะจ่ายเงินตามตัวแล้วไม่ใช้เงิน ผู้รับรอง ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามมาตรา 937 และเนื่องจากการรับรองต้องลงลายมือชื่อของผู้จ่าย ซึ่งบทบัญญัติ มาตรา 900 วรรคแรก บัญญัติว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินยอมจะต้องรับผิดชอบต่อ เนื้อความในตัวเงินนั้น” เหตุนี้ผู้จ่ายที่ลงลายมือชื่อรับรองตัวยอมต้องผูกพันตนตามเนื้อความที่ตน รับรอง

3.7.1.3 กรณีที่จะมีการใช้สิทธิไต่เบี่ย

กรณีที่จะมีการใช้สิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959 นั้น จะเกิดขึ้นต่อเมื่อตัวขาดความ เชื่อถือ ซึ่งสิทธิไต่เบี่ยจะแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ก) ตามมาตรา 959 (1) คือผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยในกรณีตัวถึงกำหนดเวลาใช้เงิน กล่าวคือ การที่ผู้ทรงได้นำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินและผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ใช้เงินถือว่าตัว

นั้นขาดความเชื่อถือเพราะผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ใช้เงิน (ดูมาตรา 914 ประกอบ) หรือผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ใช้เงินแล้วปรากฏว่าหาตัวผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่พบหรือตามมาตรา 946 คือ ผู้จ่ายหรือผู้รับรองจะใช้เงินแต่เพียงบางส่วนและผู้ทรงใช้สิทธิบอกปิด และถ้าได้บอกปิดแล้วผู้จ่ายหรือผู้รับรองก็มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ตามตัวเงินดังกล่าวเต็มจำนวน ถ้าไม่ชำระผู้ทรงก็มีสิทธิบอกปิดและให้ถือว่าผู้จ่ายหรือผู้รับรองบอกปิดไม่ใช้เงิน ซึ่งมาตรา 946 นี้ให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คตามมาตรา 985 และมาตรา 989

นอกจากนี้ในเรื่องเช็ค แม้ผู้ทรงจะเรียกเงินตามเช็คเกินกำหนดระยะเวลา 6 เดือน นับแต่วันออกเช็ค อันส่งผลให้ธนาคารมีสิทธิไม่จ่ายเงินตามเช็คตามมาตรา 991 (2) ก็ตาม ผู้ทรงก็ยังมีสิทธิไต่เบี่ยผู้สั่งจ่ายอยู่ เว้นแต่ผู้สั่งจ่ายจะหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่ายเพราะการที่ละเลยเสียไม่ยื่นเช็คนั้นตามมาตรา 990 วรรคแรก

ข) ผู้ทรงจะเกิดสิทธิไต่เบี่ยในกรณีที่ตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 959 (2) ซึ่งได้แก่ การที่ผู้จ่ายบอกปิดไม่รับรองตัว ซึ่งหมายถึง ผู้ทรงนำตัวยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองแล้วผู้จ่ายไม่รับรองหรือผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองแต่หาตัวผู้จ่ายไม่พบตามมาตรา 967 (2) หรือตามมาตรา 934 ผู้จ่ายลงลายมือชื่อรับรองแล้วแต่เกิดเปลี่ยนใจในภายหลังขีดฆ่าการรับรองของตนก่อนส่งมอบตัว ซึ่งถือเป็นการบอกปิดไม่รับรอง

นอกจากนี้ตามมาตรา 959 ข) (2) ผู้จ่ายจะรับรองหรือไม่ก็ตาม ผู้จ่ายตกเป็นคนล้มละลายหรือผู้จ่ายงดเว้นการใช้หนี้หรือผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์ไ้ผล ซึ่งผู้ทรงจะเกิดสิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959 ข) (2) ได้ก็ต่อเมื่อได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินและได้ทำคำคัดค้านนั้นตามมาตรา 960 วรรคห้า ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีทั้งหลายซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 959 ข) (2) นั้น ท่านว่า ผู้ทรงยังหาอาจจะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ไม่จนกว่าจะได้ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายใช้เงินและได้ทำคำคัดค้านขึ้นแล้ว” โดยผู้ทรงไม่ต้องรอให้ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

นอกจากนี้ตามมาตรา 959 ข) (3) คือ ถ้าผู้สั่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดรับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย เจ้าหนี้ก็มีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินก่อนถึงกำหนดใช้เงินได้ เพราะการที่ผู้ทรงยอมรับเนื่องจากเชื่อถือในเครดิตของผู้สั่งจ่าย ดังนี้ถ้าผู้สั่งจ่ายกลายเป็นคนล้มละลายก่อนถึงกำหนดใช้เงินก็เท่ากับว่าหลักประกันการใช้เงินเสื่อมเสียไป ผู้ทรงจึงควรมีสิทธิไต่เบี่ยผู้ที่ต้องรับผิดชอบตัวแลกเงินได้เช่นเดียวกับในกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองล้มละลาย

อนึ่ง บทบัญญัติในมาตรา 959 กฎหมายบัญญัติให้นำไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คตามมาตรา 985 และมาตรา 989 โดยเฉพาะมาตรา 959 ก) ผู้ทรงไต่เบี่ยผู้สั่งจ่ายเช็คหรือผู้สั่งจ่ายหลังเช็ค เมื่อเช็คไม่มีการจ่ายเงินเพราะธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน แม้ว่าผู้ทรงจะยื่นเช็คให้ธนาคารจ่ายเงินก่อนวันถึงกำหนดวันที่ลงในเช็คหากบัญชีของผู้สั่งจ่ายปิดไปก่อนแล้ว ย่อมทำให้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามมาตรา 959 และมาตรา 989 ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คนั้นซ้ำอีก เช่นนี้ผู้ทรงย่อมฟ้องผู้สั่ง

จ่ายหรือผู้สละหลังให้รับผิดชอบทางแพ่งได้ ซึ่งศาลฎีกาให้เหตุผลว่าการที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะบัญชีเงินฝากของจำเลยปิดแล้ว แสดงว่าธนาคารได้งดเว้นการใช้นี้ตามเช็คของจำเลยแล้วแม้เช็คจะยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน(คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 755/2526)

3.7.1.4 ความรับผิดชอบของลูกหนี้ในกรณีที่มีการใช้สิทธิไต่เบี่ย

ตัวเงินเป็นสัญญาที่มีลักษณะพิเศษ คือ อาจมีบุคคลเข้ามาเป็นฝ่ายลูกหนี้ได้มากกว่าสัญญาอื่นทั่ว ๆ ไป เพราะเนื่องจากตัวเงินนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการชำระหนี้และมีการโอนกันได้ นอกจากนี้ผู้ที่ได้รับโอนตัวซึ่งเป็นเจ้าหนี้ก็อาจจะกลายเป็นลูกหนี้ได้ ถ้ามีการสละหลังโอนตัวต่อไปในทางตรงกันข้ามลูกหนี้ซึ่งออกหรือโอนตัวไปแล้วก็อาจกลายเป็นเจ้าหนี้ได้เช่นกัน ถ้าได้รับการสละหลังโอนตัวกลับคืนมาหรือได้เข้าใช้เงินให้กับผู้ทรงไปและรับตัวคืนกลับมา

ดังนั้น บุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นคู่สัญญาในตัวเงินเป็นฝ่ายลูกหนี้ย่อมต้องรับผิดชอบในการชำระเงินตามตัวเงินนั้น ซึ่งมาตรา 967 ก็ได้บัญญัติถึงบุคคลที่จะต้องรับผิดชอบในความในตัวของตัวเงิน ซึ่งนำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คด้วยเช่นกันตามมาตรา 985 และมาตรา 989 ดังนี้

มาตรา 967 บัญญัติว่า “ในเรื่องตัวแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สละหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกับรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงยอมมีสิทธิว่ากล่าวเอาความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยมิพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอาตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอาความมาก่อน”

ตามมาตรา 967 นี้ ได้บัญญัติถึงความรับผิดชอบของลูกหนี้ร่วมกันทั้งหลายต่อผู้ทรงและต่อเจ้าหนี้อื่น ซึ่งมาตรา 967 วรรคแรก ได้บัญญัติให้ผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สละหลัง หรือรับประกันด้วยอาวัล ย่อมต้องร่วมรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามตัวเงิน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับลูกหนี้ร่วมทั้งไปตามมาตรา 291 นั่นเอง คือ ลูกหนี้แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้อย่างเต็มจำนวนและผูกพันตนจนกว่าหนี้นั้นจะระงับไป ซึ่งตามมาตรา 967 วรรคสอง ลูกหนี้คนหนึ่งคนใดอาจถูกเจ้าหนี้หรือผู้ทรงเรียกให้ชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่เพียงบางส่วนก็ได้ โดยผู้ทรงมีสิทธิว่ากล่าวเอาความจากลูกหนี้ทั้งหลายเรียกตัวหรือรวมกันก็ได้ โดยไม่ต้องดำเนินตามลำดับก่อนหลังแต่อย่างใด

ในกรณีที่ผู้ใช้จ่ายเงินเป็นผู้ที่เป็นลูกหนี้ของผู้ทรง เช่นผู้สลักหลังตัวแลกเงิน และได้ตัวแลกเงินนั้นมาไว้ในครอบครอง ย่อมมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยบุคคลที่มีความผูกพันในตัวแลกเงินนั้นก่อนตนได้มาตรา 967 วรรคสาม คำว่า “ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน” ก็คือ บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในฐานะที่มีความรับผิดชอบต่อผู้ใช้จ่ายเงินไป ซึ่งทำให้บุคคลนั้นสามารถไต่เบี่ยกับบุคคลดังกล่าวได้ เช่น ผู้สลักหลังตัวแลกเงินลำดับที่ 4 ย่อมไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลังลำดับที่ 3 ผู้ซึ่งสลักหลังตัวแลกเงินนั้นให้แก่ตนได้ เพราะว่าผู้สลักหลังลำดับที่ 4 นั้น อยู่ในฐานะเจ้าหนี้ของผู้สลักหลังลำดับที่ 3

นอกจากนี้ ผู้ทรงหรือบุคคลที่ต้องรับผิดได้ใช้เงินแล้วใช้สิทธิเลือกบังคับชำระหนี้เอาแก่คู่สัญญาบางคนแล้ว แต่ยังไม่ได้รับชำระหนี้หรือได้รับชำระหนี้ไม่พอใช้หนี้ตามตัว ก็ยังมีสิทธิฟ้องเรียกเอาแก่คู่สัญญาคนอื่นอีกได้ แม้บุคคลนั้นเป็นผู้ต้องรับผิดอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้วางกล่าวเอาความมาก่อนตามมาตรา 967 วรรคท้าย แต่ทั้งนี้จะต้องฟ้องภายในอายุความ

3.7.1.5 จำนวนเงินที่ผู้ทรงออกไต่เบี่ยเอาจากลูกหนี้ได้

จำนวนเงินที่ผู้ทรงหรือเจ้าหนี้อาจไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 968 บัญญัติให้ผู้ทรงจะฟ้องเรียกร้องเอาจากบุคคลที่ต้องรับผิดจากการไต่เบี่ยได้ดังนี้
มาตรา 968 บัญญัติว่า “ผู้ทรงจะเรียกร้องเอาเงินใช้จากบุคคลซึ่งตนใช้สิทธิไต่เบี่ยนั้นก็ได้ คือ

- (1) จำนวนเงินในตัวแลกเงินซึ่งเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้กับทั้งดอกเบี่ยด้วย หากว่ามีข้อกำหนดไว้ว่าให้คิดดอกเบี่ย
- (2) ดอกเบี่ยอัตราร้อยละห้าต่อปีนับแต่วันถึงกำหนด
- (3) ค่าใช้จ่ายในการคัดค้าน และในการส่งคำบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้สลักหลังถัดจากตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่าย กับทั้งค่าใช้จ่ายอื่น ๆ
- (4) ค่าชดเชยซึ่งถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้ ท่านให้คิดร้อยละ 1/6 ในต้นเงินอันจะพึงใช้ตามตัวเงิน และไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร ท่านมิให้คิดสูงกว่าอัตรานี้

ถ้าใช้สิทธิไต่เบี่ยก่อนถึงกำหนด ท่านให้หักลดจำนวนเงินในตัวเงินลงให้ร้อยละห้า”

จากบทบัญญัติมาตรา 968 จะเห็นได้ว่า ผู้ทรงจะเรียกให้ลูกหนี้ทั้งหลายรับผิดตามเนื้อความในตัวเงินได้โดยการไต่เบี่ยนั้น จะเรียกได้ในจำนวนเงินที่กฎหมายกำหนดไว้เฉพาะในเรื่องดังต่อไปนี้

- (1) จำนวนในตัวแลกเงินซึ่งเขาไม่รับรองหรือไม่ใช้นั้น ก็คือ จำนวนเงินต้นที่ผู้จ่ายไม่ยอมรับรองหรือที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมจ่ายให้ ซึ่งคงจะเป็นจำนวนเงินตามตัวที่ไม่รับรอง หรือไม่ใช้เงินทั้งหมดหรือจำนวนเงินที่ไม่รับรองหรือไม่ใช้เงินบางส่วนก็ได้ตามมาตรา 935 และ 946 รวมทั้ง

ดอกเบี้ยจากเงินต้นตามอัตราที่ระบุไว้ในตัวตามมาตรา 911 ซึ่งถ้าไม่ได้ระบุไว้ก็ย่อมต้องนำมาตรา 7 มาใช้บังคับ คือ อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

(2) ดอกเบี้ยร้อยละห้าต่อปี นับแต่วันถึงกำหนด โดยคิดจากเงินต้นตามทีระบุไว้ในตัว แลกเงินจนถึงวันที่มีการชำระเงินเสร็จสิ้นแล้ว

(3) ค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการทำคำคัดค้าน และการส่งคำบอกกล่าวของผู้ทรงไปยังผู้ สลักหลังัดตนขึ้นไปและผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 960 และมาตรา 963

(4) ค่าชดเชยส่วนลดซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่คิดเอาได้เป็นพิเศษนอกเหนือจากดอกเบี้ยแต่ให้ เรียกได้เศษหนึ่งส่วนหกของหนึ่งเปอร์เซ็นต์ของต้นเงินตามตัวเงิน

สำหรับจำนวนเงินตาม (1) – (4) นั้น เป็นจำนวนเงินที่ผู้ทรงจะได้รับเมื่อไต่เบี่ยใน ขณะที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้ว แต่ถ้าเป็นกรณีและผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยก่อนตัวถึงกำหนดตามมาตรา 959 ข) เช่น ผู้ส่งจ่ายไม่ยอมรับรองตัวแลกเงิน หรือผู้จ่ายล้มละลาย เป็นต้น ซึ่งมาตรา 968 วรรคท้าย ได้ กล่าวไว้ว่า จำนวนเงินที่ผู้ทรงจะได้รับนั้นจะต้องลดลงโดยลดเงินต้นในตัวเงินตามมาตรา 968 (1) ลง ร้อยละห้า เพราะเป็นการเรียกให้ใช้เงินก่อนเวลาที่ตัวถึงกำหนดอันทำให้ผู้ถูกเรียกให้ใช้เงินนี้ก่อนกำหนด เสียเปรียบที่ไม่สามารถนำเงินจำนวนดังกล่าวไปลงทุนหารายได้ในขณะที่ผู้ทรงซึ่งได้รับเงินไปก่อน กำหนด ย่อมนำเงินนั้นไปหาผลประโยชน์ต่าง ๆ อันจะได้รับผลตอบแทนได้ก่อน⁸

ส่วนกรณีในเรื่องเช็ค จำนวนเงินที่เจ้าหนี้มีสิทธิไต่เบี่ยได้คือ จำนวนเงินในเช็คตาม มาตรา 988 ซึ่งลูกหนี้ต้องรับผิดชอบกันหากมีลูกหนี้หลายคนตามมาตรา 967 แต่ไม่รวมดอกเบี้ย เพราะตามบทบัญญัติมาตรา 968 กฎหมายมิได้บัญญัติให้นำมาใช้กับเช็ค เนื่องจากเช็คไม่มีดอกเบี้ย ในลักษณะดังกล่าว แต่เจ้าหนี้ก็มีสิทธิที่จะเรียกดอกเบี้ยได้ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับแต่วันที่ธนาคาร ปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะถือว่าลูกหนี้ผิดนัดนับแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามหลักเรื่องการ ผิดนัดในหนี้ทั่วไปตามมาตรา 224

ส่วนกรณีที่เจ้าหนี้อื่นจะใช้สิทธิไต่เบี่ย ซึ่งเจ้าหนี้อื่นก็หมายถึงผู้ที่เคยเป็นลูกหนี้ ซึ่งใช้ เงินให้ผู้ทรงไปเพราะตนถูกไต่เบี่ยหรือใช้หนี้ให้เจ้าหนี้อื่นที่ใช้เงินผู้ทรงไปและเข้าถือตัวเงินนั้น เพื่อ นำไปใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 967 วรรคสาม ซึ่งบุคคลที่ลงลายมือ ชื่อก่อนต้นในตัวเงิน บุคคลดังกล่าวมีสิทธิเรียกให้บุคคลที่ตนไต่เบี่ยรับผิดชอบตามจำนวนในประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 969 ดังนี้

มาตรา 969 บัญญัติว่า “คู่สัญญาฝ่ายซึ่งเข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวแลกเงิน อาจจะ เรียกเอาเงินใช้จากคู่สัญญาทั้งหลายซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตนได้ คือ

(1) เงินเต็มจำนวนซึ่งตนได้ใช้ไป

⁸ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 299.

(2) ดอกเบี้ยในจำนวนเงินนั้น คิดอัตราร้อยละห้าต่อปี นับแต่วันที่ได้ใช้เงินไป

(3) ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อันตนต้องออกไป

(4) ค่าชดเชยขาดจากต้นเงินจำนวนในตัวแลกเงินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 968

อนุมาตรา (4)”

มาตรานี้เป็นเรื่องคู่สัญญาที่ต้องรับผิดชอบ และได้ใช้เงินให้ผู้ทรงแล้วตามมาตรา 970 มาไล่เบี้ยกันเอง ซึ่งต่างกับมาตรา 968 ซึ่งเป็นสิทธิของผู้ทรงที่ใช้สิทธิไล่เบี้ย ส่วนผู้ที่จะถูกไล่เบี้ย ได้แก่ ผู้สละหลักหลัง ผู้รับอาวัล ผู้สอดเข้าแก้หน้า ตามที่กล่าวในมาตรา 959 และมาตรา 967 แต่ต่างกันก็คือ คู่สัญญาที่เข้าถือเอาและใช้เงินตามตัวนี้ไม่สามารถไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาทุกฝ่ายซึ่งต้องรับผิดชอบได้คงมีสิทธิเรียกเอาเงินใช้จากคู่สัญญาทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบต่อตนเท่านั้นตามมาตรา 914, มาตรา 967 วรรคสาม และมาตรา 971

3.7.2 กรณีที่ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ย

กรณีที่ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยตามตัวเงินนั้น กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 973 ซึ่งหากผู้ทรงไม่ได้กระทำการต่าง ๆ ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ อาจทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงินได้ คือ

มาตรา 973 บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้ว

คือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้สละหลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

อนึ่ง ถ้าไม่ยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัดดังผู้ส่งจ่ายได้กำหนดไว้ ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยทั้งเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่เขาไม่รับรอง เว้นแต่จะปรากฏจากข้อกำหนดว่า ผู้ส่งจ่ายหมายเพียงแต่จะปลดตนเองให้พ้นจากประกันการรับรอง

ถ้าข้อกำหนดจำกัดเวลายื่นตัวแลกเงินนั้นมีอยู่ที่คำสละหลักหลัง ท่านว่าเฉพาะแต่ผู้สละหลักหลังเท่านั้นจะอาจเอาประโยชน์ในข้อกำหนดนั้นได้”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยก็ต่อเมื่อผู้ทรงไม่กระทำการต่าง ๆ ตามกำหนดเวลาที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 973 (1) – (3) ซึ่งผู้เขียนได้เคยกล่าวรายละเอียดไว้ในหัวข้อ 3.7 ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนด ซึ่งจะส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 973 วรรคสอง เอาแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบ คือ ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลัง และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ ซึ่งอาจจะเป็นผู้รับอ่าวัล ผู้สอดเข้าแก้หน้า ซึ่งผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยบุคคลดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 959

ส่วนที่ว่า “เว้นแต่ผู้รับรอง” ตามมาตรา 973 วรรคสองตอนท้าย หมายความว่า บุคคลที่ต้องรับผิดชอบเพราะอาจถูกไต่เบี่ยเท่านั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวเงิน ส่วนผู้รับรองยังคงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตนตามมาตรา 937 ที่เป็นเช่นนี้เพราะผู้รับรองเป็นลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนโดยตรงตามคำรับรองของตน

นอกจากกำหนดเวลาตามกฎหมายที่ผู้ทรงจะต้องปฏิบัติตาม มิฉะนั้นจะส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไต่เบี่ยได้ เช่น การยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน การทำคำคัดค้านการไม่รับรอง เป็นต้น ผู้ทรงก็ยังมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกำหนดเวลาตามที่ผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลัง(ถ้ามี) ได้เขียนข้อกำหนดต่าง ๆ ลงบนตัวเงินเพื่อให้ผู้ทรงปฏิบัติตาม เช่น กรณีที่ผู้ส่งจ่ายเป็นผู้เขียนกำหนดเวลาให้ยื่นตัวเพื่อการรับรองไว้ ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรองภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไต่เบี่ยทั้งในกรณีที่ผู้จ่ายไม่รับรองและการที่ผู้จ่ายไม่ใช้เงิน และส่งผลให้ผู้ทรงต้องเสียสิทธิต่อลูกหนี้ทุกคนด้วย แต่สำหรับกรณีที่ผู้สลักหลังเป็นผู้เขียนข้อจำกัดเวลาให้ยื่นตัวเพื่อให้ผู้จ่ายรับรองนั้น เป็นการกำหนดเพื่อประโยชน์ของตนเพียงผู้เดียว ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้นถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินภายในเวลาที่กำหนดไว้โดยผู้สลักหลัง ผู้ทรงก็จะเสียสิทธิไต่เบี่ยเฉพาะแต่ผู้สลักหลังคนนั้นเท่านั้นตามมาตรา 973 วรรคสี่ ส่วนลูกหนี้คนอื่น ๆ คือ ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังคนอื่น ๆ และคู่สัญญาคนอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ยังคงต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวดังกล่าวอยู่ แต่อาจมีข้อยกเว้นที่ผู้ทรงไม่ต้องกระทำการต่าง ๆ ภายในกำหนดได้หากมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้มาขัดขวางตามมาตรา 974 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งผู้ทรงสามารถยืดเวลาออกไปได้ โดยต้องบอกกล่าวแก่ผู้สลักหลังถัดตนขึ้นไปโดยไม่ชักช้าและเขียนลงในตัวเงิน ลงวันที่ ลายมือชื่อผู้ทรงและต้องบอกกล่าวแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังแต่ละคนก็ต้องบอกกันต่อไปจนถึงผู้ส่งจ่าย

ส่วนในกรณีตัวสัญญาใช้เงินกฎหมายมิได้บัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลาย อีกทั้งตามมาตรา 985 วรรคแรก ก็มีได้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 973 มาใช้บังคับในตัวสัญญาใช้เงิน ดังนั้นกรณีที่ผู้ทรงจะไม่ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ก็คงเป็นกรณีที่ผู้ทรงไม่ใช้สิทธิฟ้องลูกหนี้ภายในอายุความที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งลูกหนี้มีสิทธิยกอายุความขึ้นต่อสู้ได้ แต่ถ้าเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่ออกมาแต่ต่างประเทศนั้น มาตรา 985 วรรคสอง ให้นำบทบัญญัติมาตรา 973 มาใช้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดต่อสภาพแห่งตราสาร ซึ่งผู้ทรงจะต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินภายในเวลาที่

กฎหมายกำหนด หากมิได้ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด ย่อมส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้สละหลังและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบแต่ผู้ออกตัว แต่อย่างไรก็ตามผู้ทรงอาจไม่เสียสิทธิไล่เบียดลูกหนี้ทั้งหลาย ถ้าไม่ทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดได้หากมีข้อกำหนดว่า ไม่ต้องทำคำคัดค้าน หรือมีเหตุจำเป็นมาขัดขวางมิให้ทำคำคัดค้านภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดตามมาตรา 974 ประกอบมาตรา 985 วรรคสอง

ส่วนกรณีการสิ้นสิทธิไล่เบียดของผู้ทรงในเช็คนั้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรา 989 วรรคแรก มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 973 มาใช้บังคับแก่เช็ค แต่ได้มีบัญญัติไว้ในมาตรา 990 ซึ่งบัญญัติถึงผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 990 คือ ภายใน 1 เดือนนับแต่วันออกเช็ค ซึ่งเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คหรือภายใน 3 เดือนนับแต่วันออกเช็คในกรณีที่เป็นเช็คให้ใช้เงินต่างเมืองกันกับที่ออกเช็ค ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่ยื่นเช็คให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไล่เบียดเอาแก่ผู้สละหลังในกรณีที่เป็นเช็คสละหลังระบุชื่อผู้รับเงินไม่รวมถึงเช็คสละหลังหรือผู้ถือ รวมทั้งผู้รับอาวัลผู้สละหลัง ซึ่งต้องรับผิดชอบเป็นอย่างเดียวกันกับผู้สละหลังซึ่งตนประกัน อีกทั้งยังเสียสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่ายเพราะการที่ละเลยไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินตามมาตรา 990 วรรคแรกตอนท้าย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

การยืมตัวเงินเพื่อให้ใช้เงินตามหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้มีพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 (Bill of Exchange Act 1882) ในสมัยสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย กฎหมายฉบับนี้ขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการรวบรวมและจัดหมวดหมู่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค ให้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งในมาตรา 2 แห่งพระราชบัญญัตินี้ ได้บัญญัติไว้ว่า หากได้กล่าวถึงคำว่า “บิล” ในกฎหมายฉบับนี้ให้หมายความถึง ตัวแลกเงิน และ “โน้ต” ให้หมายความถึง ตัวสัญญาใช้เงิน

มาตรา 2 “กรณีไม่มีข้อความบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในพระราชบัญญัติฉบับนี้

.....

“บิล” (Bill) หมายความว่า ตัวแลกเงิน “โน้ต” หมายความว่า ตัวสัญญาใช้เงิน

.....”

Section 2 “In this Act, unless the context otherwise requires---

“Bill” means bill of exchange and “note” means promissory note

.....”

เนื่องจากตามกฎหมายของอังกฤษนั้น บางครั้งได้เรียกตัวแลกเงินว่า “ตราฟัท” เช่นเดียวกับประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้จึงต้องบัญญัติว่า “บิล” หมายถึง ตัวแลกเงิน และ “โน้ต” ให้หมายความถึง ตัวสัญญาใช้เงินเท่านั้น โดยได้นิยามความหมายของคำว่า “บิล” ไว้ว่าต้องมีลักษณะรายละเอียดที่ต้องปรากฏในตัวแลกเงินและต้องมีรูปแบบของตราสารที่จะเป็นตัวแลกเงินไว้ในมาตรา 3 และได้นิยามความหมายของคำว่า “โน้ต” ไว้ในมาตรา 83 ดังจะได้กล่าวต่อไป

มาตรา 3 บัญญัติว่า “(1) ตัวแลกเงินคือตราสารที่บุคคลคนหนึ่งมีคำสั่งโดยปราศจากเงื่อนไข ให้บุคคลอีกคนหนึ่งจ่ายเงินในจำนวนที่แน่นอนเมื่อทวงถามหรือในเวลาที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอนหรือในเวลาที่กำหนดไว้ในอนาคตให้แก่บุคคลอีกบุคคลหนึ่งที่ระบุไว้หรือแก่ผู้ถือ

(2) ตราสารที่มีรายการขาดตกบกพร่องจากที่กำหนดไว้ดังกล่าวมาแล้ว หรือมีคำสั่งให้กระทำการใด ๆ ในการให้ใช้เงิน ตราสารดังกล่าวย่อมไม่สมบูรณ์ในฐานะตัวแลกเงิน

(3) คำสั่งให้จ่ายเงินนอกบัญชีที่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะมิใช่คำสั่งโดยปราศจากเงื่อนไขตามความหมายแห่งมาตรานี้ แต่คำสั่งที่จะชำระเงินโดยไม่เบี่ยงบ่ายโดยที่ (a) ระบุบัญชีที่ผู้จ่ายเอาชดใช้ได้ หรือแจ้งบัญชีเงินจ่ายไว้เป็นหนี้ หรือ (b) แจ้งความสัมพันธ์อันเป็นเหตุให้ออกตัวเงินเหล่านี้เป็นคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไข

- (4) ตั๋วแลกเงินไม่เป็นอันเสียไปเพราะเหตุที่
- (a) ไม่ระบุวันที่ออกตั๋ว
 - (b) ไม่แสดงมูลค่าหรือไม่ลงข้อความไว้ว่ามีมูลค่า
 - (c) ไม่แสดงสถานที่ออกตั๋วหรือสถานที่ใช้เงิน¹

จากบทนิยามความหมายของตั๋วแลกเงินตามมาตรา 3 (1) สามารถแบ่งประเภทรายละเอียดที่กฎหมายกำหนดว่าจำเป็นต้องมีในตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษไว้ดังนี้

1. ต้องเป็นคำสั่งให้จ่ายเงิน

ตั๋วแลกเงินต้องเป็นคำสั่งให้จ่ายเงิน (Order) โดยคำสั่งให้ใช้เงินจะต้องเป็นการสั่งให้ใช้เงิน โดยมีลักษณะเชิงบังคับมีใช้การขอร้องให้จ่ายเงิน ตัวอย่างเช่น ในคดี Little v. Slackford (1828) คดีนี้ Slackford ได้ระบุในตราสารว่า “มิสเตอร์ลิตเติล โปรดให้เงินแก่ผู้ถือตราสารนี้จำนวน 7 ปอนด์ ขอให้ท่านกรุณาช่วยเหลือ โดยให้หักจากบัญชีของผม จากผู้รับใช้ผู้ต้องตำ ลงชื่อ อาร์.สแลกฟอร์ด” กรณีนี้มีใช้ตั๋วแลกเงิน เพราะมิได้เป็นการสั่งให้ใช้เงินโดยบุคคลที่มีสิทธิที่จะสั่งให้จ่ายเงินแต่เป็นลักษณะของการร้องขอมากกว่า² แต่คำสั่งให้ใช้เงินนั้นจะเป็นคำสั่งในลักษณะที่สุภาพก็ได้³

¹ Section 3

(1) A bill of exchange is an unconditional order in writing, addressed by one person to another, signed by the person giving it, requiring the person to whom it is addressed to pay on demand or at a fixed or determinable future time a sum certain in money to or to the order of a specified person, or to bearer.

(2) An instrument which does not comply with these conditions, or which orders any act to be done in addition to the payment of money, is not a bill of exchange.

(3) An order to pay out of a particular fund is not unconditional within the meaning of this section; but an unqualified order to pay, coupled with (a) an indication of a particular fund out of which the drawee is to reimburse himself or a particular account to be debited with the amount, or (b) a statement of the transaction which gives rise to the bill, is unconditional.

(4) A bill is not invalid by reason---

- (a) That it is not dated;
- (b) That it does not specify the value given, or that any value has been given therefore;
- (c) That it does not specify the place where it is drawn or the place where it is payable.”

² Guest, A.G., Charlmers and Guest on Bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes, Fifteenth Edition, (London: Sweet & Maxwell, 1998) p.32.

³ Coningsby, Francis C., The Law of Bills of Exchange, (London: Steven & Sons Limited, 1947) p.13.

ในกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษมิได้กำหนดให้ต้องระบุชื่อว่าเป็นตัวแลกเงิน และนอกจากไม่จำเป็นต้องระบุคำบอกชื่อว่าเป็นตัวแลกเงินแล้ว ก็ยังไม่จำเป็นต้องลงว่าให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหรือแก่ผู้ระบุชื่ออีกด้วย ซึ่งหากมีกรณีเป็นการคลุมเครือว่าเป็นตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินผู้ทรงสามารถที่จะเลือกได้ว่าตัวเงินนั้นเป็นตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงิน⁴ ซึ่งจะต่างกับกฎหมายไทย เพราะกฎหมายไทยจะถือว่าตราสารที่ไม่มีคำบอกชื่อระบุว่าเป็นตัวแลกเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 909 (1) ย่อมไม่สมบูรณ์ในฐานะเป็นตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 984 หรือตราสารที่ไม่มีคำบอกชื่อระบุว่าเป็นเช็คตามมาตรา 988 ย่อมไม่สมบูรณ์ในฐานะเป็นเช็คตามมาตรา 989 ประกอบมาตรา 910

2. ต้องเป็นคำสั่งโดยปราศจากเงื่อนไข

หลักการที่สำคัญในเรื่องของตัวแลกเงิน ก็คือ คำสั่งที่ผู้สั่งจ่ายมีต่อผู้จ่ายนั้นต้องเป็นคำสั่งโดยปราศจากเงื่อนไข หมายความว่า ตัวแลกเงินนั้นต้องสามารถชำระเงินได้ในทุกเหตุการณ์ไม่จำกัดที่จะจ่ายเงินในเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งโดยเฉพาะถึงแม้ว่าในการรับรองตัว การสลักหลังและการส่งมอบตัวจะสามารถมีเงื่อนไขได้ก็ตาม

3. ต้องจ่ายเงินในจำนวนที่แน่นอน

กฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษได้บัญญัติเรื่องความแน่นอนของจำนวนเงินไว้ในมาตรา 9 (1) ซึ่งถือว่าจำนวนเงินที่ไม่แน่นอนถ้ามีการหักกลบหนี้กันหรือต้องขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ซึ่งอาจเกิดขึ้นในอนาคตหรือการเพิ่มหรือลดอันไม่แน่นอน แต่ถ้าเป็นกรณีการใช้เงินพร้อมส่วนลดหรือเงินเพิ่มหรือดอกเบี้ยตามอัตราที่ระบุไว้ เมื่อมีการใช้เงินก่อนหรือหลังจากวันที่กำหนดใช้เงิน กล่าวคือ ถ้ามีการใช้เงินก่อนถึงวันกำหนดใช้เงินก็จะได้รับส่วนลด แต่ถ้าใช้เงินหลังวันถึงกำหนดจะต้องเสียเงินเพิ่ม โดยได้มีการระบุอัตราส่วนลดและเงินเพิ่มหรือดอกเบี้ยไว้แล้วแน่นอน โดยคำนวณออกมาได้ในเวลาที่ชำระเงิน ซึ่งก็ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่แน่นอน ดังนั้นหลักสำคัญของตัวแลกเงิน คือ จำนวนเงินต้องสามารถทราบได้จากตัวตราสารนั่นเอง

4. มีกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม หรือในเวลาที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน หรือในเวลาที่กำหนดไว้ในอนาคต

ตามกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษมาตรา 3 (4) ได้ระบุไว้ว่า ตัวแลกเงินไม่เสียไปเพราะเหตุที่ตัวแลกเงินนั้นไม่ลงวันที่ออกตัว ไม่แสดงมูลค่าหรือไม่ลงข้อความไว้ว่ามีมูลค่า หรือไม่แสดงสถานที่ออกตัวหรือสถานที่จ่ายเงิน และเนื่องจากกฎหมายได้ระบุไว้ในมาตรา 10 (b) ว่า กรณีที่ตัวแลกเงินมิได้ระบุวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินไว้ให้ถือเป็นตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม ดังนั้นแม้ตราสารจะมีได้ระบุวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ก็ไม่ทำให้ตราสารดังกล่าวเป็นอันไม่สมบูรณ์ในฐานะตัว

⁴ คดี Edis v. Bury (1827)

แลกเงินตามที่ระบุไว้ในมาตรา 3 (2) ที่ว่า ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่บังคับไว้ดังกล่าวมาหรือที่สั่งให้กระทำการอย่างอื่นด้วยนอกจากให้ใช้เงิน ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน ซึ่งกรณีนี้กฎหมายไทยก็ได้กำหนดไว้เช่นเดียวกันกับกฎหมายของประเทศอังกฤษโดยมาตรา 910 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ตัวแลกเงินที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็น

มาตรา 83 บัญญัติว่า “(1) อันตัวสัญญาใช้เงินนั้น คือ คำมั่นสัญญาปราศจากเงื่อนไขที่บุคคลคนหนึ่งให้ไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ทำ รับรองว่าจะใช้เงินจำนวนแน่นอนเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลาเวลาหนึ่งในอนาคตให้แก่บุคคลที่ระบุชื่อไว้หรือตามคำสั่งของบุคคลนั้น หรือแก่ผู้ถือ

(2) ตราสารซึ่งออกมาในรูปเป็นตัวสัญญาใช้เงินจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้ออกย่อมไม่นับว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงินตามความหมายแห่งมาตรานี้จนกว่าผู้ออกจะได้สลักหลัง

(3) ตัวสัญญาใช้เงินไม่เสียโดยลัทธิแห่งเหตุที่มีประกัน ซึ่งให้อำนาจขายหรือจำหน่ายได้

(4) ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งออกมาหรือปรากฏโดยเนื้อความว่า เป็นตัวที่ออกและใช้เงินกันในเกาะอังกฤษย่อมนับเป็นตัวภายในประเทศ ตัวอื่นนอกจากนี้เป็นตัวนอกประเทศ”⁵

จากบทบัญญัติมาตรา 83 ดังกล่าว สามารถแบ่งประเภทของรายละเอียดที่กฎหมายกำหนดว่าจำต้องมีในตัวสัญญาใช้เงินของประเทศอังกฤษ ดังนี้

1. เป็นคำสัญญาว่าจะใช้เงิน (Promiss)

ตัวสัญญาใช้เงินนั้นต้องปรากฏเป็นคำสัญญาว่าจะมีการใช้เงิน ซึ่งอันที่จริงแล้วไม่จำเป็นต้องมีคำว่า “สัญญา” เพียงแต่มีคำสั่งอื่นอันมีความหมายไปในทางเดียวกับ คำว่า สัญญาว่าจะใช้เงินก็เพียงพอแล้ว และบนตราสารก็ไม่จำเป็นต้องมีคำว่า “ตัวสัญญาใช้เงิน” ปรากฏแทรกอยู่บน

⁵ Section 83

(1) A promissory note is an unconditional promise in writing made by one person to another signed by the maker, engaging to pay, on demand or at a fixed or determinable future time, a sum certain in money, to, or to the order of, a specified person or to bearer.

(2) An instrument in the form of a note payable to maker's order is not a note within the meaning of this section unless and until it is indorsed by the maker.

(3) A note is not invalid by reason only that it contains also a pledge of collateral security with authority to sell or dispose thereof.

(4) A note which is, or on the face of it purports to be, both made and payable within the British Islands is an inland note. Any other note is a foreign note.

ตราสารเช่นเดียวกันกับตัวแลกเงิน ทั้งไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งแจ้งชัดให้ชำระเงิน ให้ใช้เงินตามคำสั่งหรือให้ชำระเงินให้ผู้ถือ

2. ต้องเป็นคำสั่งอันปราศจากเงื่อนไข

คำสั่งสัญญาว่าจะชำระเงินให้ในตัวสัญญาใช้เงินนั้นต้องปราศจากเงื่อนไข ถ้าในตราสารได้แสดงชัดว่าจะชำระหากมีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นไม่เป็นตัวสัญญาใช้เงิน แม้เหตุการณ์นั้นจะเกิดขึ้นแล้วก็ไม้อาจทำให้ข้อบกพร่องนั้นหายไปได้ แต่ตัวสัญญาใช้เงินที่มีแบบแผนกำหนดว่าให้ชำระเงินที่ใดโดยเฉพาะนั้นไม่ถือว่ามีเงื่อนไขตามมาตรา 87 (1) ที่ระบุว่า ถ้าตัวสัญญาใช้เงินปรากฏเนื้อความให้ใช้เงินเฉพาะ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้ออกตัวรับผิดชอบในกรณีอื่นไม่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ใช้เงินเพื่อทำให้ผู้ออกตัวต้องรับผิดชอบ

3. ต้องจ่ายเงินในจำนวนที่แน่นอน

ในตัวสัญญาใช้เงินบนตราสารจะต้องระบุจำนวนเงินที่แน่นอน ซึ่งกฎหมายของประเทศอังกฤษได้ระบุไว้ในมาตรา 9 โดยมาตรา 89 กฎหมายระบุให้นำบทบัญญัติว่าด้วยตัวแลกเงินมาใช้บังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมดังนี้

มาตรา 9 บัญญัติว่า “(1) เงินจ่ายตามตัวแลกเงินนั้น ท่านนับว่าเป็นจำนวนเงินแน่นอนตามความหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้ แม้ถึงว่าจะสั่ง.....”⁶

มาตรา 89 บัญญัติว่า “(1) ภายใต้บังคับบทบัญญัติในหมวดนี้ และนอกจากจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในมาตรานี้บทบัญญัติในพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยตัวแลกเงินย่อมใช้บังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลม

(2) ในการใช้บังคับบทบัญญัตินี้ดังกล่าว ให้ถือว่าผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นผู้รับรองตัวแลกเงินและผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินคนแรกเป็นผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินสั่งจ่ายตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายอันได้รับรองแล้ว

(3) บทบัญญัติเกี่ยวกับตัวแลกเงินดังต่อไปนี้ ไม่ใช้บังคับแก่ตัวสัญญาใช้เงิน

- (a) การยื่นตัวให้รับรอง
- (b) การรับรอง
- (c) การรับรองแก่หน้าแม่ทั้งที่มีการคัดค้าน
- (d) การออกตัวเป็นสำรับ

⁶ Section 9

(1) The sum payable by a bill is a sum certain within the meaning of this Act, although it is required to be paid---

(4) เมื่อตัวสัญญาใช้เงินนอกประเทศขาดความเชื่อถือ ท่านว่าไม่จำเป็นต้องทำการคัดค้าน⁷

ส่วนใหญ่ตัวสัญญาใช้เงินมักจะระบุจำนวนเงินที่ต้องชำระไว้เป็นงวดๆ ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 9 (1) (c) การผิดนัดไม่ชำระหนี้เพียงงวดใดงวดหนึ่ง ให้ถือว่าหนี้ทั้งหมดนั้นถึงกำหนดชำระแล้ว

4. เมื่อตัวสัญญาใช้เงินนอกประเทศขาดความเชื่อถือ ท่านว่าไม่จำเป็นต้องทำการคัดค้าน

ในกรณีที่ตัวสัญญาใช้เงินไม่ลงวันที่ถึงกำหนดใช้เงินไว้ให้ถือว่าเป็นตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 10 (b) ประกอบมาตรา 89 ซึ่งตัวสัญญาใช้เงินที่ส่งจ่ายเมื่อทวงถามจะแตกต่างจากตัวแลกเงินและเช็คที่ถึงกำหนดเมื่อทวงถาม ตรงที่เช็คเป็นตราสารที่มุ่งให้มีการชำระหนี้กันโดยพลัน และตัวแลกเงินนั้นก็มุ่งที่เมื่อมีการยื่นตัวให้เห็นและมีการชำระหนี้ให้แก่กันในระยะเวลาอันสั้น แต่ตัวสัญญาใช้เงินมักมีหลักทรัพย์เป็นประกันเสริมมาด้วย เช่น หลักทรัพย์เสริมเพื่อการชำระหนี้เป็นอย่างอื่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับการชำระหนี้เป็นตัวเงินและมุ่งให้มีการขยายระยะเวลาในการใช้เงินออกไป ตัวสัญญาใช้เงินที่ส่งจ่ายเมื่อทวงถามนี้มักคิดดอกเบี้ยจนกว่าจะถึงวันที่ชำระเสร็จสิ้นและมิได้มุ่งให้ยื่นให้ชำระหนี้โดยเร็ว ซึ่งถือเป็นลักษณะเด่นของตัวสัญญาใช้เงินให้ใช้เงินเมื่อทวงถามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตรา 86 (2)⁸ ระบุไว้ว่า ในการวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็นเวลาอันสมควร ท่านให้พิจารณาถึงถึงลักษณะแห่งตราสารประเพณี และพฤติการณ์แห่งกรณีเฉพาะเรื่อง และอีกกรณีหนึ่งคือ

⁷ Section 89

(1) Subject to the provisions in this Part and, except as by this section provided, the provisions of the Act relating to bills of exchange apply, with the necessary modifications, to promissory notes.

(2) In applying those provisions the maker of a note shall be deemed to correspond with the acceptor of a bill, and the first indorser of a note shall be deemed to correspond with the drawer of an accepted bill payable to drawer's order.

(3) The following provisions as to bills do not apply to notes; namely, provision relating to---

(a) Presentment for acceptance;

(b) Acceptance;

(c) Acceptance supra protest;

(d) Bills in a set.

(4) Where a foreign note is dishonoured, protest thereof if unnecessary.

⁸ Section 86

(2) In determining what is a reasonable time, regard shall be had to the nature of the instrument, the usage of trade, and the facts of the particular case.

ตัวสัญญาใช้เงินที่สร้างขึ้นเพื่อให้ชำระเงินเมื่อถึงกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต เช่น ตามวันที่ระบุไว้ หรือเวลาที่กำหนดลงในอนาคต ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11 ประกอบมาตรา 89

5. ต้องมีการสลักหลัง

ตราสารซึ่งออกมาในรูปของตัวสัญญาใช้เงินจ่ายเงินตามคำสั่งของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน จะเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อผู้ออกได้ทำการสลักหลังและส่งมอบตัว เช่น ปี ทำตัวสัญญาใช้เงินส่งจ่ายตามคำสั่งของตัวเองแล้วจึงสลักหลังและส่งมอบให้ ซี ตัวนี้เป็นตัวสัญญาใช้เงินที่สมบูรณ์ที่ส่งจ่ายให้ ซี หรือตามคำสั่งหรือถ้า ปี สลักหลังลอยและส่งมอบให้ ซี ตัวนั้นจะเป็นตัวสัญญาใช้เงินที่สมบูรณ์โดยส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ แต่ถ้าไม่มีการสลักหลังตัวนั้นก็ไม่ใช่ตัวสัญญาใช้เงินตามความในมาตรา 83 (2)

ส่วนเช็คคั้น คือ ตัวแลกเงินที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม ซึ่งพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ.1882 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 73 คือ

มาตรา 73 บัญญัติว่า “อันว่าเช็ค คือ ตัวแลกเงินที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม

ถ้าไม่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ในหมวดนี้ บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยตัวแลกเงินใช้เงินเมื่อทวงถามย่อมใช้บังคับกับเช็ค”⁹

จากบทบัญญัติมาตรา 73 นี้ เช็คจะมีเพียงชนิดเดียวเท่านั้น ก็คือ ตัวแลกเงินที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม ซึ่งเป็นคำสั่งให้ใช้เงิน และวรรคสองของมาตรานี้ ได้บัญญัติให้นำพระราชบัญญัตินี้ว่าด้วยในส่วนของตัวแลกเงินใช้เงินเมื่อทวงถามมาใช้บังคับกับเช็ค ในกรณีที่เช็คไม่ได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นโดยเฉพาะ

4.1 วันที่ตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน

4.1.1 ประเภทวันถึงกำหนดให้ใช้เงิน

วันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน คือ วันที่ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินนั่นเอง ซึ่งตามกฎหมายอังกฤษมีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินอยู่ 3 ประเภท คือ

⁹ Section 73

A cheque is a bill of exchange drawn on a banker payable on demand.

Except as otherwise provided in this Part, the provisions of this Act applicable to a bill of exchange payable on demand apply to a cheque.

1. เมื่อทวงถาม (on demand)
2. ในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time)
3. วันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date)

ซึ่งวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date) กฎหมายอังกฤษมิได้บัญญัติไว้ว่า หมายความว่าอย่างไร จึงน่าจะตีความหมายตามตัวอักษรว่า หมายถึง วันที่ได้กำหนดไว้แน่นอนและชัดเจน ส่วนวันถึงกำหนดใช้เงินประเภทเมื่อทวงถาม (on demand) และในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) นั้นได้บัญญัติความหมายไว้ในมาตรา 10 และมาตรา 11 ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม

มาตรา 10 บัญญัติว่า “(1) ตัวเงินเป็นตัวที่ใช้เงินเมื่อทวงถาม

- (a) เมื่อมีข้อความให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อนำยื่น หรือ
- (b) เมื่อมิได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงิน

(2) เมื่อได้มีการรับรองหรือมีการสลักหลังตัวแลกเงินภายหลังที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้ว ผู้รับรองหรือผู้สลักหลังย่อมมีความรับผิดชอบในการรับรองหรือทำการสลักหลังตัวนั้น ให้ถือว่าเป็นตัวที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม”¹⁰

จากบทบัญญัติมาตรา 10 (1) (a) (b) นั้น ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามมีทั้งในกรณีที่ระบุไว้โดยชัดแจ้งว่า ให้ถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อนำยื่น หรือกรณีที่มิได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงิน ซึ่งกฎหมายไทยก็ได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกันว่า ตัวแลกเงินจะมีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามได้ทั้งในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายระบุไว้ว่า ให้มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 913 (3) และในกรณีที่มิได้ระบุกำหนดเวลาใช้เงินไว้ ซึ่งกฎหมายถือว่าตัวดังกล่าวเป็นตัวที่มีกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 910 วรรคสอง

ถ้าหากตัวแลกเงินได้ระบุวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินไว้ไม่ชัดเจนหรือในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตมาตรา 3 (1) และมาตรา 11 แล้ว ตัวดังกล่าวจะถือว่าเป็นตัวที่มีกำหนดเวลาใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 10 (a) (b) โดยจะถือว่าเป็นกรณีที่มิได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินเพราะข้อความที่ได้

¹⁰ Section 10

(1) A bill is payable on demand---

- (a) Which is expressed to be payable on demand, or at sight, or on presentation; or
- (b) In which no time for payment is expressed.

(2) Where a bill is accepted or indorsed when it is overdue, it shall, as regards the acceptor who so accepts, or any indorser who so indorses it, be deemed a bill payable on demand.

ระบุไว้เป็นอันใช้ได้หรือไม่¹¹ ซึ่งในบทบัญญัติมาตรา 10 (1) (b) กรณีที่มีได้ลงวันถึงกำหนดใช้เงินนั้น จะใช้ได้แต่เฉพาะในกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นไม่ได้แสดงถึงเจตนาว่าจะให้ใช้เงินในเวลาใด ซึ่งไม่สามารถอนุมานไปใช้กับกรณีที่มิข้อความพยายามที่จะแสดงว่าให้ใช้เงินในเวลาใดได้ เป็นคำวินิจฉัยจากคดี Korea Exchange Bank v. Debenhams (Central Buying) Ltd. (1979)

ส่วนกรณีที่จะถือว่าตัวแลกเงินมีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 10 (2) คือ

(1) การรับรองตัวแลกเงินเมื่อได้เกินกำหนดเวลาใช้เงินหรือขาดความเชื่อถือเพราะได้ถูกบอกปิดการรับรองมาก่อนหรือขาดความเชื่อถือเพราะการไม่ใช้เงินแล้วตามมาตรา 18 (2)¹² ประกอบมาตรา 10 (2)

(2) กรณีมีการสลักหลังตัวแลกเงินหลังจากตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้ว

2. ในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time)

มาตรา 11 บัญญัติว่า “ภายใต้ความหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้ ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตโดยแน่นอนในวันใดวันหนึ่งในอนาคต เมื่อตัวนั้นได้ระบุให้ใช้เงิน

(1) เมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่วันที่ได้ระบุไว้หรือเมื่อได้เห็น

(2) เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวโดยเหตุการณ์นั้นต้องเป็นเหตุการณ์ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นเป็นการแน่นอนแม้จะไม่เป็นการแน่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด

ตราสารที่ระบุให้มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เกิดเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยมิได้คาดหมายหรือเหตุบังเอิญ ท่านว่ามีใช้ตัวแลกเงิน แม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวจะได้เกิดขึ้นก็มิได้ทำให้ตราสารนั้นกลับสมบูรณ์ขึ้นในฐานะตัวแลกเงิน”¹³

¹¹ Guest, A.G., *Charlmers and Guest on Bill of Exchange, Cheques and Promissory Notes*, p.66.

¹² Section 18

A bill may be accepted.

.....

(2) When it is overdue, or after it has dishonoured by a previous refusal to accept, or by non-payment.

¹³ Section 11

A bill payable at a determinable future time within the meaning of this Act which is expressed to be payable---

(1) At a fixed period after date or sight.

(2) On or at a fixed period after the occurrence of a specified event which is certain to happen, though the time of happening may be uncertain.

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตจะต้องเป็นวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอนเฉพาะเจาะจง ซึ่งในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ตามมาตรา 11 มี 2 กรณีคือ

1. เมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่วันที่ได้ระบุไว้หรือเมื่อได้เห็น

หมายความว่า วันถึงกำหนดให้ใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตนั้น เป็นการให้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่วันที่ได้ระบุไว้ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 11 (1) เช่น “ภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้ระบุไว้” หรือ “ภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้ระบุไว้” แต่ถ้าตราสารระบุให้ใช้เงิน “หลังจากวันที่ได้ระบุไว้” (after date) หรือ “ในวันหรือหลังจากวันที่ได้ระบุไว้” (on or after) ตราสารนั้น ไม่มีผลเป็นตัวแลกเงิน¹⁴ ส่วนกรณีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตอีกกรณีหนึ่งก็คือ จะเป็นการให้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นตามมาตรา 11 (1) เช่น “30 วันนับแต่วันที่ได้เห็นตัว” โดยคำว่า “เมื่อได้เห็นตัว” (Sight) หมายความว่า การเสนอตัวเพื่อให้รับรองการจ่ายเงินไม่ ว่าผู้จ่ายจะรับรองตัวหรือไม่ก็ตาม โดยตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง นับแต่ได้เห็นจำเป็นที่จะต้องมีการรับรองตัว เนื่องจากจะต้องเริ่มนับวันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ ได้รับรองตัวนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้ามีการระบุว่าให้ใช้เงินเมื่อ “หลังจากได้เห็น” (after sight) หรือ “หลังจาก 30 วัน หลังจากได้เห็น” (after 30 days after sight) ถือเป็นตราสารที่ไม่มีผลเป็นตัวแลกเงิน เช่นเดียวกัน และการระบุข้อความว่า “ให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้รับรองตัว” นั้น ไม่อาจใช้บังคับได้เช่นเดียวกัน เพราะถือว่าการระบุข้อความดังกล่าวมิใช่เป็นการกำหนดให้ใช้เงินเมื่อ สิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นเพราะเป็นการไม่แน่นอนว่าผู้จ่ายจะทำการรับรองหรือไม่ เช่น “ใน 60 วัน นับแต่วันที่ได้รับรองตัว” หรือในคดี Alexander v. Thomas (1851) ที่ศาลได้ตัดสินว่า กรณี การระบุข้อความว่าให้ใช้เงิน “90 วัน หลังจากได้เห็นหรือเมื่อพร้อม” (90 days after sight on when relised) นั้น ไม่อาจใช้ในฐานะตัวแลกเงินได้เช่นกัน เพราะการระบุ “หรือเมื่อพร้อม” (or when relised) นั้น มีความหมายว่าเมื่อผู้จ่ายมีเงินที่จะใช้ตามตัว ซึ่งเป็นการไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่

2. เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาใด เวลาหนึ่งนับแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวตามมาตรา 11 (2) นั้น อาจเป็นเหตุการณ์ที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แม้มีอาจคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่เพราะจะต้องไม่ใช่เหตุการณ์ที่ไม่อาจคาดหมายได้

An instrument expressed to be payable on a contingency is not a bill, and the happening of the event does not cure the defect.

¹⁴ คดี Korea Exchange Bank v. Debenhams (Certray Buying) Ltd. (1979)

ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ หรือต้องมีเหตุบังเอิญซึ่งไม่อาจคาดหมายได้ว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่ ซึ่งหากเป็นเหตุการณ์เช่นว่านี้ตัวดังกล่าวก็ไม่อาจใช้ได้ แม้ว่าเหตุการณ์นั้นจะได้เกิดขึ้นก็ตาม เช่น Per Ashhurst, J. ได้กล่าวไว้ในคดี Carlos v. Fancourt (1794) ว่า ตัวแลกเงินที่ได้ระบุให้ใช้เงินเมื่อได้เกิดเหตุการณ์ที่มิอาจคาดหมายได้นั้นไม่ถือเป็นตราสารเพราะตัวเงินดังกล่าวไม่อาจแสดงระยะเวลาที่จะต้องใช้เงินจากหน้าตราสารดังกล่าวได้¹⁵

ส่วนกรณีของตัวสัญญาใช้เงินนั้น วันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินก็คือ วันที่ถึงกำหนดใช้เงินประเภทเมื่อทวงถาม (on demand) และในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 83 (1) ที่ว่า “อันตัวสัญญาใช้เงิน คือ คำมั่นสัญญาอันปราศจากเงื่อนไขที่บุคคลคนหนึ่งให้ไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ทำ รับรองว่าจะใช้เงินจำนวนแน่นอนเมื่อทวงถามหรือเมื่อถึงกำหนดเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต ให้แก่บุคคลที่ระบุชื่อไว้หรือตามคำสั่งของบุคคลนั้นหรือแก่ผู้ถือ”¹⁶ รวมถึงวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date) เช่นเดียวกับตัวแลกเงิน ซึ่งความหมายของวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามและวันถึงกำหนดใช้เงินที่ได้กำหนดไว้ในอนาคตให้ดูในบทบัญญัติมาตรา 10 และมาตรา 11 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในส่วนของตัวแลกเงิน เพราะมาตรา 89 ได้บัญญัติให้นำบทบัญญัติว่าด้วยตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลม

ตามพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ.1882 มาตรา 73 วรรคแรกระบุให้เช็คเป็นตัวแลกเงินที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถามเพียงชนิดเดียวเท่านั้น ซึ่งเช็คที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถามกฎหมายได้บัญญัติให้นำมาตรา 10 ว่าด้วยความหมายของวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามมาใช้กับเรื่องเช็คโดยอนุโลมตามมาตรา 73 วรรคสอง

4.1.2 กำหนดเวลายื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 ได้กำหนดเวลาในการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินไว้ในมาตรา 45 (1) และ (2) ดังนี้

¹⁵ Guest, A.G., *Charlmers and Guest on Bills of Exchange, cheques and Promissory Notes*, p.7.

¹⁶ Section 83

(1) A promissory note is an unconditional promise in writing made by one person to another signed by the maker, engaging to pay, on demand or at a fixed or determinable future time, a sum certain in money, to, or the order of, a specified person or to bearer.

มาตรา 45 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องนำตัวแลกเงินยื่นเพื่อให้ใช้เงิน หากมิได้ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินแล้ว บรรดาผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งหลายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัว

(1) ถ้าไม่ใช่ตัวแลกเงินให้จ่ายเงินเมื่อทวงถาม ให้ยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

(2) ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ถ้าเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในระยะเวลาอันสมควรนับแต่วันออกตัวเพื่อให้ผู้สั่งจ่ายต้องรับผิดชอบและในระยะเวลาอันสมควรนับแต่วันสลักหลังเพื่อให้ผู้ที่ทำการสลักหลังรายนั้นรับผิดชอบ”¹⁷

จากบทบัญญัติดังกล่าวกฎหมายอังกฤษได้กำหนดเวลาในการต้องยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินไว้เป็น 2 กรณี คือ

1. กรณีที่ตัวแลกเงินมิได้มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 45 (1) ซึ่งผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันซึ่งตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งตัวแลกเงินที่มีใช้ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม คือ ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date)

1.2 ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) ซึ่งมาตรา 11 ได้กำหนดไว้ 2 กรณี คือ เมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้ระบุไว้หรือเมื่อได้เห็น และเมื่อเกิดเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งขึ้นหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว

ซึ่งตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันที่ได้กำหนดไว้โดยแน่นอน (at a fixed date) นั้น ผู้ทรงก็มีหน้าที่นำตัวแลกเงินไปยื่นเพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน ก็คือ วันที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุไว้โดยชัดเจนในตัวแลกเงินนั้น ส่วนกรณีของตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในเวลาที่ได้กำหนดไว้ในอนาคต (determinable future time) จะมีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินวันใด

¹⁷ Section 45

Subject to the provisions of this Act a bill must be duly presented for payment. If it be not so presented the drawer and indorsers shall be discharged.

(1) Where the bill is not payable on demand, on the day it falls due.

(2) Where the bill is payable on demand, then, subject to the provisions of this Act, presentment must be made within a reasonable time after it is indorsed, in order to render the indorser liable.

In determining what is a reasonable time, regard shall be had to the nature of the bill, the usage of trade with regard to similar bills, and the facts of the particular case.

เพราะมิได้ระบุไว้ในตัวแลกเงินโดยชัดเจน กฎหมายอังกฤษจึงได้บัญญัติถึงหน้าที่สำคัญของผู้ทรงในการที่จะกำหนดวันที่ต้องจ่ายเงินตามตัว ก็คือ ผู้ทรงจะต้องนำตัวแลกเงินดังกล่าวไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองตัวเพื่อกำหนดวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินตามมาตรา 39 และผู้ทรงจะต้องยื่นตัวแลกเงินดังกล่าวให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควร มิเช่นนั้นผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอากับผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังก่อนตนได้ตามมาตรา 40

2. กรณีตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 45 (2) กำหนดว่า ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาอันสมควรนับแต่วันที่ได้ออกตัวให้แก่กันหรือหากเป็นกรณีที่ผู้ทรงรับโอนตัวนั้นมาอีกต่อหนึ่งก็นับแต่วันที่ได้รับโอนมานั้น ถ้าผู้ทรงมิได้ยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง ส่วนคำว่า “ภายในกำหนดเวลาอันสมควร” นี้ ต้องดูตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 45 (2) วรรคสอง กล่าวคือ จะต้องพิจารณาจากลักษณะของตัวเงินและแนวทางปฏิบัติของตัวเงินที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนั้น และข้อเท็จจริงอย่างอื่นประกอบกันด้วย

ส่วนในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินนั้น วันที่ตัวถึงกำหนดใช้เงินที่มีได้เป็นวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม ผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันซึ่งเป็นวันที่ตัวสัญญาใช้เงินนั้นถึงกำหนดใช้เงินเช่นเดียวกับตัวแลกเงินตามมาตรา 45 (1) ประกอบมาตรา 89 (1) ในส่วนของตัวสัญญาใช้เงินที่มีกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามนั้นเป็นไปดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 86 ดังนี้

มาตรา 86 บัญญัติว่า “(1) ถ้ามีการสลักหลังตัวสัญญาใช้เงินส่งจ่ายเมื่อทวงถาม ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรนับแต่วันสลักหลัง ถ้าไม่ทำเช่นนั้นผู้สลักหลังย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด

(2) ในการวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็นเวลาอันสมควร ท่านให้พิเคราะห์ถึงลักษณะแห่งตราสาร ประเพณี และพฤติการณ์แห่งกรณีเฉพาะเรื่อง

(3) ถ้ามีการโอนตัวสัญญาใช้เงินส่งจ่ายเมื่อทวงถาม การที่จะยกขึ้นเป็นข้อโต้แย้งว่ามีข้อบกพร่องในสิทธิของผู้ทรงซึ่งเขาไม่รู้ นั้น ท่านมิให้ถือว่าตัวนั้นล่วงเลยกำหนดใช้เงินเพราะเหตุเพียงแต่ว่าเวลาได้ล่วงเลยมาเกินสมควรแล้วนับแต่วันออกตัวที่จะพึงยื่นตัวให้ใช้เงินได้”¹⁸

¹⁸ Section 86

(1) Where a promissory note is in the body of it made payable at a particular place, it must be presented for payment within a reasonable time of the indorsement. If it be not so presented the indorser is discharged.

(2) In determining what is a reasonable time, regard shall be had to the nature of the instrument, the usage of trade, and the facts of the particular case.

จากบทบัญญัติดังกล่าวหมายความว่า ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินนั้นเป็นบุคคลชั้นต้นที่ต้องรับผิดชอบตามที่ปรากฏบนตราสารโดยไม่ต้องคำนึงว่าได้ยื่นตัวในเวลาอันสมควรหรือในเวลาใดก็ตาม เว้นแต่ที่กำหนดไว้ในมาตรา 87 (1) ที่ว่า “ถ้าตั๋วสัญญาใช้เงินปรากฏเนื้อความให้ใช้เงินเฉพาะ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้ออกตั๋วรับผิดชอบ ในกรณีอื่นไม่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ใช้เงินเพื่อให้ผู้ออกตั๋วต้องรับผิดชอบ ดังนั้นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 87 (1) ไม่ว่าผู้ทรงจะยื่นตัวเมื่อใด ผู้ออกตั๋วก็ต้องรับผิดชอบอยู่นั่นเอง แต่การยื่นตัวให้ชำระเงินนั้นจำเป็นในกรณีที่จะให้ผู้สลักหลังนั้นรับผิดชอบตามตัว ซึ่งกรณีตั๋วสัญญาใช้เงินส่งจ่ายเมื่อทวงถามนี้ ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในระยะเวลาอันสมควรนับแต่วันสลักหลัง ถ้าไม่เช่นนั้นผู้สลักหลังจะหลุดพ้นจากความรับผิด เหตุผลของบทบัญญัติมาตรา 86 นี้ก็คือ ผู้สลักหลังมีสิทธิที่จะคาดหมายได้ว่าเขาจะไม่เสียสิทธิหากมีการล่วงเลยกำหนดการใช้เงิน เพราะเขามีสิทธิที่จะรู้วันที่ถึงกำหนดก่อนหน้าว่าผู้ออกตั๋วจะใช้เงินเมื่อใด ซึ่งคล้ายกันกับบทบัญญัติในเรื่องของตัวแลกเงินที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 45 (2) ของพระราชบัญญัตินี้

ส่วนกรณีเช็คนั้น ตามพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ.1882 มาตรา 74 (1) ได้กำหนดไว้ว่า เช็คจะต้องนำยื่นเพื่อให้ใช้เงินในเวลาอันสมควรนับแต่วันออกเช็คดังนี้ คือ

มาตรา 74 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้

(1) ถ้าไม่ยื่นเช็คให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรนับแต่วันออก และผู้ส่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คมีเงินในธนาคารพอใช้ให้ตามเช็คได้ หากได้ยื่นเสียภายในเวลาดังกล่าวนั้น ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดเท่าจำนวนที่เขาต้องเสียหาย เนื่องจากการยื่นเช็คล่าช้า คือว่าเท่าจำนวนที่เขาจะมีเงินในบัญชีธนาคารมากกว่าหากได้ใช้เงินตามเช็คเสียภายในเวลาอันสมควร

(2) ในการวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็นเวลาอันสมควร ท่านให้พิเคราะห์ถึงลักษณะแห่งตราสาร ประเพณีการค้าและตลอดจนพฤติการณ์แห่งกรณีเฉพาะเรื่อง

(3) เมื่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คได้หลุดพ้นดังกล่าวแล้ว ผู้ทรงเช็คย่อมเข้ารับช่วงสิทธิเป็นเจ้าของธนาคารเท่าจำนวนที่เขาหลุดพ้นและมีสิทธิเรียกเงินจากธนาคารตามจำนวนนั้น”¹⁹

(3) Where a note payable on demand is negotiated, it is not deemed to be overdue, for the purpose of affecting the holder with defects of title of which he had no notice, by reason that it appears that a reasonable time for presenting it for payment has elapsed since its issue.

¹⁹ Section 74

Subject to provisions of this Act---

(1) Where a cheque is no presented for payment within a reasonable time of its issue, and the drawer or the person on whose account it is drawn had the right at the time of presentment as between him and the banker to have the cheque paid and suffers actual damage through the delay, he is

จากบทบัญญัติมาตรา 74 (1) หมายความว่า ผู้ทรงจะต้องนำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินภายในเวลาอันสมควรนับแต่วันออก แต่ถ้าไม่ยื่นให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรผู้สั่งจ่ายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบเฉพาะความเสียหายตามจริงอันผู้สั่งจ่ายได้รับเนื่องมาจากเหตุล่าช้าขึ้นซึ่งมาตรา 74 (1) เป็นบทละเว้นมาตรา 45 (2) ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่บัญญัติว่า ตัวเงินต้องยื่นให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรนับแต่ผู้สั่งจ่ายได้ออกตัวแลกเงินฉบับนั้น หมายความว่า ถ้าผู้ทรงมิได้ยื่นให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรผู้สั่งจ่ายก็ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่ อย่างไรก็ตามมาตรา 45 (2) ยังคงมีผลบังคับใช้กับกรณีของผู้สกลหลังเช็คที่ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบหากเช็คมิได้ถูกยื่นให้ใช้เงินภายในระยะเวลาอันสมควร²⁰

4.1.3 เวลาที่ควรยื่นตัวเพื่อใช้เงิน

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 ของประเทศอังกฤษ ได้กำหนดเวลาที่ควรยื่นตัวเงินทั้งตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็ค ไว้ในมาตรา 92 ดังนี้

มาตรา 92 บัญญัติว่า “เมื่อใดพระราชบัญญัตินี้บังคับให้ทำการอันใดภายในเวลาน้อยกว่าสามวัน ในการนับเวลาดังว่านั้นท่านมิให้นับวันหยุดทำงาน

วันหยุดทำงานตามความหมายแห่งพระราชบัญญัตินี้ได้แก่

(a) วันอาทิตย์ วันพระเยซูขึ้นสวรรค์ วันตรุษฝรั่ง

(b) วันหยุดธนาคารตามพระราชบัญญัติวันหยุดราชการ ค.ศ. 1871 และ

พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม

(c) วันซึ่งมีพระราชกฤษฎีกาประกาศให้เป็นวันอดอาหารหรือขอบคุณพระเจ้าเป็นการทั่วไป วันอื่นนอกจากนี้เป็นวันทำงาน”²¹

discharged to the extent of such damage, that is to say, to the extent to which such drawer or person is a creditor of such banker to a larger amount than he would have been had such cheque been paid.

(2) In determining what is a reasonable time regard shall be had to the nature of the instrument, the usage of trade and of bankers, and the facts of the particular case.

(3) The holder of such cheque as to which such drawer or person is discharged shall be a creditor, in lieu of such drawer or person, of such banker to the extent of such discharge, and entitled to recover the amount from him.

²⁰ Guest, A.G., Charlmers and Guest on Bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes, p.608

²¹ Section 92

นอกจากผู้ทรงจะต้องยื่นตัวเงินในเวลาวันทำการปกติ ซึ่งมีวันหยุดทำงาน (Non-business days) แล้ว ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวในเวลาที่เหมาะสมด้วย (at a reasonable hour) ซึ่งเวลาดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับว่าตัวแลกเงินดังกล่าวได้ยื่นให้ใช้เงิน ณ สถานที่ใด หากเป็นสถานที่ทำการธุรกิจ ผู้ทรงจำต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ เวลาทำการทางธุรกิจ ซึ่งได้ตัดสินไว้ในคดี *Barclay v. Bailey* หากต้องให้ใช้เงิน ณ ธนาคารในคดี *Parker v. Gordons* (1806) ก็ตัดสินให้ผู้ทรงจำต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ เวลาทำการของธนาคาร เป็นต้น

4.2 วิธีการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน

ในพระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ. 1882 มาตรา 45 ได้บัญญัติถึงเรื่องหน้าที่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงิน ผู้ต้องให้ใช้เงินตามตัว รวมทั้งสถานที่ยื่นตัวให้ใช้เงินและผลของการไม่ยื่นตัวเมื่อให้ใช้เงินไว้ในมาตรา 45 ดังนี้

มาตรา 45 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องนำตัวแลกเงินยื่นเพื่อให้ใช้เงิน หากมิได้ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินแล้วบรรดาผู้ส่งจ่าย และผู้สลักหลังทั้งหลายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ”

เมื่อได้ยื่นตัวเงินให้ใช้เงินตามที่บัญญัติดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าได้มีการยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินแล้วโดยชอบ

(1) ถ้าไม่ใช่ตัวแลกเงินให้จ่ายเงินเมื่อทวงถาม ให้ยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตั้งกำหนดให้ใช้เงิน

(2) ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ถ้าเป็นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถาม ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในระยะเวลาอันสมควรนับแต่วันออกตัวเพื่อให้ผู้ส่งจ่ายต้องรับผิดชอบและในเวลาอันสมควรนับแต่วันสลักหลังเพื่อให้ผู้ที่ทำการสลักหลังรายนั้นรับผิดชอบ

ในการวินิจฉัยว่าอย่างไรเป็นเวลาอันสมควร ท่านให้พิเคราะห์ถึงลักษณะแห่งตัวประเพณีทางการค้าเกี่ยวกับตัวที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน และพฤติการณ์ทั้งหลายแห่งกรณีเฉพาะเรื่อง

Where, by this Act, the time limited for doing any act or thing is less than three days, in reckoning time, non-business days are excluded.

“Non-business days” for the purpose of this Act mean---

- (a) Sunday, Good Friday, Christmas Day;
- (b) A bank holiday under the Bank Holidays Act 1871, or Acts amending it;
- (c) A day appointed by Royal proclamation as a public fast or thanksgiving day. Any other day is a business day.

(3) ผู้ทรงหรือผู้รับมอบอำนาจโดยชอบจากผู้ทรงต้องทำการยื่นตัวให้ใช้เงินในเวลาทำการตามปกติในสถานที่อันควรตั้งได้บัญญัติไว้ดังต่อไปนี้ และอาจยื่นต่อบุคคลผู้ต้องจ่ายเงินตามตัวหรือต่อบุคคลที่ได้รับมอบอำนาจให้จ่ายหรือให้บอกปิดไม่จ่ายแทนผู้จ่าย หากพอจะหาตัวได้ด้วยการใช้ความพยายามตามสมควร

(4) การยื่นตัวต้องยื่น ณ สถานที่อันควรตั้งนี้

(a) ถ้าตัวได้ระบุสถานที่จ่ายเงินไว้ และได้ยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ ที่นั้น

(b) ถ้าตัวไม่ระบุสถานที่จ่ายเงิน แต่ลงที่อยู่ของผู้จ่ายหรือผู้รับรองไว้ และได้ยื่นตัวให้ใช้เงินที่นั้น

(c) ถ้าตัวไม่ระบุสถานที่จ่ายเงิน ทั้งที่อยู่ก็มีได้ลงไว้ ได้ยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ ที่ทำการของผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือมิฉะนั้น ณ ที่อยู่ตามปกติของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง

(d) ในกรณีอื่น ได้ยื่นต่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองตามแต่จะพบตัวที่ใด หรือยื่น ณ ที่ทำการหรือที่อยู่สุดท้ายของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง

(5) เมื่อได้ยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ณ สถานที่อันควรแล้ว แต่ไม่สามารถหาตัวบุคคลผู้มีอำนาจจ่ายเงินหรือปฏิเสธการจ่ายเงินได้ โดยใช้ความพยายามตามสมควรแล้วก็ไม่จำเป็นต้องยื่นตัวเพื่อให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองทำการใช้เงินอีกครั้ง

(6) เมื่อตัวแลกเงินได้ระบุให้บุคคลสองคนหรือหลายคนเป็นผู้จ่ายเงิน หรือมีผู้รับรองตัวนั้นสองคนหรือหลายคน โดยบุคคลเหล่านั้นมิใช่หุ้นส่วนกัน และมีได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้ ผู้ทรงจำเป็นต้องยื่นตัวกับบุคคลเหล่านั้นทุกคน

(7) หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองตัวได้ถึงแก่ความตายและไม่ได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้ การยื่นตัวนั้นจำเป็นต้องทำต่อบุคคลผู้เป็นตัวแทนของผู้จ่ายหรือผู้รับรองนั้น หากมี หรือพอจะหาตัวได้หากได้ใช้ความพยายามตามสมควร

(8) เมื่อได้ให้อำนาจตามสัญญาหรือตามประเพณี การยื่นตัวให้ใช้เงินอาจทำโดยทางไปรษณีย์ก็ได้²²

²² Section 45

Subject to the provisions of this Act a bill must be duly presented for payment. If it be not so presented the drawer and indorsers shall be discharged.

(1) Where the bill is not payable on demand, on the if falls due.

(2) Where the bill is payable on demand, then, subject to the provisions of this Act, presentment must be made within a reasonable time after its indorsement, in order to render the indorser liable.

In determining what is a reasonable time, regard shall be had to the nature of the bill, the usage of trade with regard to similar bills, and the facts of the particular case.

จากบทบัญญัติมาตรา 45 ดังกล่าว สามารถอธิบายเป็นหัวข้อได้ดังนี้

4.2.1 ผู้มีหน้าที่ยื่นตัวให้ใช้เงิน

จากบทบัญญัติมาตรา 45 (3) ผู้มีหน้าที่ต้องนำตัวแลกเงินไปยื่นให้ใช้เงินก็คือ ผู้ทรงหรือบุคคลผู้ที่ได้รับมอบอำนาจโดยชอบจากผู้ทรงให้รับการใช้เงินตามตัวในนามของผู้ทรง ซึ่งในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินก็เช่นเดียวกันกับตัวแลกเงินเพราะมาตรา 89 (1) บัญญัติให้นำเรื่องของตัวแลกเงินมาใช้บังคับโดยอนุโลมและมาตรา 2 ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ผู้ทรง” ไว้หมายความว่า ผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลังตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินซึ่งเป็นผู้มีตัวนั้นในความครอบครองหรือบุคคลซึ่งเป็นผู้ถือตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงิน²³

(3) Presentment must be made by the holder or by some person authorized to receive payment on a business day, at the proper place as herein-after defined, either to the person designated by the as payer, or to some person authorized to pay or refuse payment on this behalf if with the exercise of reasonable diligence such person can there be found.

(4) A bill is presented at the proper place---

(a) Where a place of payment is specified in the bill and the bill is there presented.

(b) Where no place of payment is specified, but the address of the drawee or acceptor is given in the bill, and the bill is there presented.

(c) Where no place of payment is specified and no address given and the bill is presented at the drawee's or acceptor's place of business if not, at his ordinary residence if known.

(d) In any other case if presented to the drawee or acceptor wherever he can be found, or if presented at his last known place of business or residence.

(5) Where the bill is presented at the proper place, and after the exercise of reasonable diligence no person authorized to pay or refuse payment can be found there, no further presentment to the drawee or acceptor is required.

(6) Where the bill is drawn upon, or accepted by two or more persons who are not partners, and no place of payment is specified, presentment must be made to them all.

(7) Where the drawee or acceptor of a bill is dead, and no place of payment is specified, presentment must be made to a personal representative, if such there be, and with the exercise of reasonable diligence he can be found.

(8) Where authorized by agreement or usage a presentment through the post office is sufficient.

²³ Section 2

นอกจากนี้การยื่นตัวให้ใช้เงินผู้ทรงจะเป็นผู้ต้องนำตัวไปยื่นให้ใช้เงินด้วยตนเอง หรือผู้ทรงจะมอบอำนาจให้ผู้รับมอบอำนาจเป็นผู้นำตัวไปยื่นแล้วก็สามารถที่จะยื่นตัวเพื่อใช้เงินได้ทางไปรษณีย์ตามมาตรา 45 (8) อีกด้วย

ส่วนกรณีเช็คคนั้น ผู้มีหน้าที่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินก็คือ ผู้ทรงเช่นเดียวกัน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 76 (3) ที่ว่า “หน้าที่ของผู้ทรงในการยื่นตัวเงินเพื่อรับรองหรือใช้เงิน ในการคัดค้านบอกกล่าวตัวเงินขาดความเชื่อถือและอื่น ๆ ให้นำบังคับตามกฎหมายท้องถิ่นที่ทำการนั้น ๆ หรือท้องถิ่นที่ตัวขาดความเชื่อถือ”

4.2.2 ผู้ต้องใช้เงินตามตัว[†]

บุคคลผู้ที่ต้องใช้เงินตามตัว[†] ได้แก่ บุคคลที่ถูกระบุชื่อในตัวแลกเงินให้เป็นผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือผู้ได้รับมอบอำนาจจากบุคคลดังกล่าว ให้มีอำนาจใช้เงินหรือปฏิเสธการใช้เงินตามตัวแลกเงินแทนผู้จ่ายได้ ซึ่งบุคคลที่เป็นผู้จ่ายเงินตามตัวนั้นอาจเป็นทั้งผู้จ่ายหรือผู้รับรองตัวแลกเงินได้ ส่วนในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินผู้ที่ต้องใช้เงินตามตัว[†] ได้แก่ ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งบุคคลดังกล่าวนี้มีหน้าที่ที่ต้องเตรียมเงินไว้ชำระให้แก่ผู้ทรงที่นำตัวมายื่นให้ใช้เงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในตัว ในวันที่ยื่นตัวนั้นถึงกำหนดในสถานที่ที่ได้ระบุไว้ในตัวเงิน ส่วนเช็คคนั้น ผู้ต้องใช้เงินตามเช็คก็คือ ธนาคารของผู้สั่งจ่ายเช็คที่ผู้สั่งจ่ายได้ออกเช็คคนั้นไป

ส่วนกรณีที่ตัวแลกเงินมีผู้จ่ายหรือผู้รับรองหลายคนมาตรา 45 (6) และ (7) ได้ระบุหลักเกณฑ์ไว้ คือ

มาตรา 46 (6) ได้ระบุไว้ว่า ในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุในตัวแลกเงินให้มีผู้จ่ายเงินตามตัวหรือผู้ทำการรับรองตัวแลกเงินหลายคน ซึ่งบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นหุ้นส่วนกันและถ้าหากไม่ได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้โดยเฉพาะผู้ทรงจำต้องยื่นตัวต่อบุคคลดังกล่าวทุกคน

มาตรา 46 (7) ได้ระบุไว้ว่า ในกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตัวถึงแก่ความตาย และมีได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้โดยเฉพาะผู้ทรงจะต้องยื่นตัวดังกล่าวต่อทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้นั้น หากผู้ทรงได้ใช้ความพยายามในการหาตัวบุคคลดังกล่าวและสามารถพบตัวบุคคลนั้น

ซึ่งทั้ง 2 กรณีดังกล่าว ถ้าตัวแลกเงินได้ระบุสถานที่ใช้เงินไว้โดยเฉพาะแล้ว ตามมาตรา 45 (4) (a) ผู้ทรงก็จำต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองทำการใช้เงิน ณ สถานที่นั้น

“Holder” means the payee or indorsee of the bill or note who is in possession of it, or the bearer thereof.

ในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินกฎหมายอังกฤษได้ระบุไว้ว่า ผู้ออกตัวสามารถมีได้สองคนหรือกว่านั้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 85 ดังนี้คือ

มาตรา 85 บัญญัติว่า “(1) บุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไป จะเป็นผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ได้ และบุคคลเหล่านั้นย่อมมีความรับผิดชอบร่วมกันหรือร่วมกันแทนกันตามเนื้อความที่ลงไว้

(2) เมื่อลงข้อความในตัวว่า “ข้าพเจ้าสัญญาจะใช้เงิน” และมีบุคคลสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปลงลายมือชื่อ ท่านให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นออกตัวร่วมกันแทนกัน”²⁴

จากบทบัญญัติดังกล่าวตามมาตรา 85 (1) หมายความว่า ตัวสัญญาใช้เงินจะมีผู้ออกตัวสองคนหรือกว่านั้นขึ้นไปก็ได้และบุคคลเหล่านั้นจะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันหรือร่วมกันแทนกัน ซึ่งอนุมาตรานี้จะใช้กับความรับผิดชอบของผู้ออกตัวซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันเกิดขึ้น เมื่อบุคคล 2 คนหรือกว่านั้นขึ้นไปได้ตกลงทำสัญญาร่วมกันที่จะออกตราสารร่วมกัน ทำให้เกิดเป็นหนี้ร่วมที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันและแทนกัน เช่น A และ B ออกตัวสัญญาใช้เงินร่วมกันส่งจ่ายเงิน 100 ปอนด์ ถือว่าเป็นหนี้อันเดียวกัน ซึ่ง A และ B ได้ออกร่วมกัน โดยสัญญาว่าจะใช้เงินให้แก่บุคคลอื่น

ส่วนกรณีมาตรา 85 (2) เมื่อตัวสัญญาใช้เงินได้ลงข้อความในตัวว่า “ข้าพเจ้าสัญญาจะใช้เงิน” และมีบุคคลสองคนหรือมากกว่านั้นได้ลงลายมือชื่อไว้ ให้ถือว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงินประเภทร่วมกันและแทนกัน แต่ถ้าบนตัวมีเนื้อความว่า “ข้าพเจ้า Mr. John Brown สัญญาว่าจะใช้เงิน” และมีลายมือชื่อของ Brown และ Smith กรณีนี้ Smith จะเป็นเพียงผู้สลักหลังมิใช่ผู้ออกตัว

นอกจากนี้ ผู้ที่ต้องใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงินอีกบุคคลหนึ่งก็คือ ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งในกรณีที่ผู้ทรงต้องการให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบชำระหนี้ตามตัว ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวดังกล่าวให้ใช้เงินเมื่อถึงกำหนด ถ้ามีเช่นนี้แล้วผู้สลักหลังย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 87 (2) ที่ว่า “ถ้าจะให้ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินรับผิดชอบยื่นตัวให้ใช้เงิน”

4.2.3 สถานที่ใช้เงิน

ในเรื่องของตัวแลกเงิน กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ทรงหรือผู้รับมอบอำนาจโดยชอบจากผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่อื่นควร ซึ่งได้บัญญัติไว้ในมาตรา 45 (4) ดังนี้

²⁴ Section 85

(1) A promissory note may be made by two or more makers, and they may be liable thereon jointly, or jointly and severally according to its tenour.

(2) Where a note runs “I promise to pay” and is signed by two or more persons it is deemed to be their joint and several note.

1. ถ้ากรณี[†]ที่ตัวแลกเงินระบุสถานที่จ่ายเงินไว้ในตัว ผู้ทรงต้องยื่นตัวนั้น ณ สถานที่ที่
ได้ระบุไว้

2. ถ้ากรณี[†]ที่ตัวแลกเงินมิได้ระบุสถานที่จ่ายเงินไว้ แต่ลงที่อยู่ของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง
ไว้ ผู้ทรงต้องนำตัวแลกเงินนั้นยื่นให้ใช้เงิน ณ ที่อยู่ของผู้จ่ายหรือผู้รับรองที่ได้ระบุไว้

3. ถ้ากรณี[†]ที่ตัวแลกเงินมิได้ระบุสถานที่ที่ต้องจ่ายเงินไว้ และก็มีได้ลงที่อยู่ของผู้จ่าย
หรือผู้รับรองให้ผู้ทรงนำตัวดังกล่าวไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน ณ ที่ทำการของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง หรือมิฉะนั้น
ให้นำไปยื่น ณ ที่อยู่ตามปกติของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง

4. ในกรณีอื่นนอกจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ให้ผู้ทรงยื่นตัวต่อผู้จ่ายหรือผู้รับรอง
ตามแต่จะพบตัว ณ ที่ใด หรือยื่น ณ ที่ทำการหรือที่อยู่สุดท้ายของผู้จ่ายหรือผู้รับรอง

ซึ่งในส่วนของเช็ค สถานที่อันพึงยื่นเช็คให้ใช้เงินนั้น มาตรา 45 (3) แห่ง
พระราชบัญญัติตัวแลกเงิน ค.ศ.1882 กำหนดให้ตัวแลกเงินและเช็คต้องถูกยื่นให้ใช้เงิน ณ สถานที่อัน
พึงยื่นเช็คให้ใช้เงิน ดังคำนิยามตามมาตรา 45 (4) ประกอบมาตรา 73 วรรคสอง ที่ได้กล่าวไว้แล้ว
ข้างต้น และจะเห็นได้ว่า สถานที่อันพึงยื่นเช็คให้ใช้เงินนั้นจะมีผลเมื่อได้มีการยื่นเช็คให้ใช้เงินกันโดย
แท้จริง ณ สาขาของธนาคารที่เป็นผู้จ่ายตามที่ถูกระบุไว้ในเช็คนั้น

ส่วนในกรณีของตัวสัญญาใช้เงิน กฎหมายได้บัญญัติให้ผู้ทรงยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ณ
สถานที่ที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 87 คือ

มาตรา 87 บัญญัติว่า “(1) ถ้าตัวสัญญาใช้เงินปรากฏเนื้อความให้ใช้เงินเฉพาะ ณ
สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้ออกตัวรับผิดชอบ ในกรณีอื่นไม่
จำต้องยื่นให้ใช้เงินเพื่อทำให้ผู้ออกตัวต้องรับผิดชอบ

(2) ถ้าจะให้ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินรับผิดชอบต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน

(3) ถ้าตัวสัญญาใช้เงินปรากฏเนื้อความให้ใช้เงิน ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ
ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบ แต่ถ้ากำหนดสถานที่ใช้เงินในบันทึกอีกฉบับ
หนึ่งต่างหาก จะยื่นตัวให้ใช้เงินที่นั่นก็พอที่จะทำให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบ ถึงอย่างไรก็ตามการยื่นตัวต่อ
ผู้ออกตัว ณ สถานที่อื่น ย่อมนับว่าพอหากเป็นการอื่นอันใช้ได้โดยประการอื่น²⁵

²⁵ Section 87

(1) Where a promissory note is in the body of it made payable at a particular place, it must be presented for payment at that place in order to render the maker liable. In any other case, presentment for payment is not necessary in order to render the maker liable.

(2) Presentment for payment is necessary in order to render the indorser of a note liable.

(3) Where a note is in the body of it made payable at a particular place, presentment at that place is necessary in order to render an indorser liable; but when a place of payment is indicated by way

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ถ้าตัวสัญญาใช้เงินได้ระบุสถานที่ที่ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินไว้โดยเฉพาะอยู่บนตัวสัญญาใช้เงินผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้ออกตัวรับผิดชอบตามมาตรา 87 (1) ซึ่งในตัวสัญญาใช้เงินจะต้องระบุที่อยู่ชัดเจนมิใช่เพียงแต่ระบุประเทศหรือเมืองเท่านั้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามการยื่นตัวให้ใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดไม่ว่าจะยื่น ณ ที่ใดกับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก็ถือว่าเป็นการเพียงพอแล้วที่จะให้ผู้ออกตัวรับผิดชอบใช้เงินตามตัวดังกล่าวตามมาตรา 87 (3) ตอนท้าย ส่วนในมาตรา 87 (3) กำหนดว่า ในกรณีที่เนื้อความของตัวสัญญาใช้เงินกำหนดให้ใช้เงินเฉพาะก็ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ณ สถานที่นั้นเพื่อให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบ แต่ถ้ากรณีที่สถานที่ระบุให้ใช้เงินระบุไว้ว่า “ให้ดูในบันทึกอื่นต่างหาก” ก็ให้ยื่นตัว ณ ที่นั้นก็พอที่จะทำให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบแล้ว²⁶

4.3 ผลของการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน

เมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนด และได้มีการใช้เงินตามตัวดังกล่าวนั้น ย่อมทำให้มูลหนี้ตามตัวนั้นหมดสิ้นไป ส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลผู้ได้ใช้เงินนั้น ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 เกี่ยวกับเรื่องการใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดดังนี้

มาตรา 59 บัญญัติว่า “(1) ตัวแลกเงินเป็นอันปลดจากพันธะ เมื่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือตัวแทนได้ใช้เงินเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน

“การใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงิน” หมายความว่า การใช้เงินได้ทำในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงิน หรือหากได้ใช้หลังจากตัวแลกเงินถึงกำหนดต้องเป็นการใช้ให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเงินด้วยเจตนาสุจริตและไม่รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิของบุคคลนั้น

(2) ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัตินี้ เมื่อมีการใช้เงินตามตัวโดยผู้ส่งจ่าย หรือผู้สลักหลัง ย่อมทำให้สิ้นสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลดังกล่าวเช่นกัน เว้นเสียแต่...”²⁷

of memorandum only, presentment at that place is sufficient to render the indorser liable, but a presentment to the maker elsewhere, if sufficient in other respects, shall also suffice.

²⁶ Guest, A.G., Chalmers and Guest on bills of Exchange, Cheques and Promissory Notes, pp.681-682.

²⁷ Section 59

(1) A bill is discharged by payment in due course by or on behalf of the drawee or acceptor
“Payment in due course” means payment made at or after the maturity of the bill to the holder thereof

in good faith and without notice that his title to the bill is defective.

บทบัญญัติมาตรา 59 ของตั๋วแลกเงินนั้น กฎหมายกำหนดให้นำมาใช้บังคับกับตั๋วสัญญาใช้เงินตามมาตรา 89 (1) และเช็คตามมาตรา 73 วรรคสอง โดยอนุโลม

ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 หมายความว่า กรณีที่ผู้ทรงตั๋วได้ยื่นตั๋วให้ใช้เงินในขณะที่หรือหลังจากที่ตั๋วถึงกำหนดให้ใช้เงินโดยชอบและผู้จ่าย ผู้ออกตั๋ว ผู้รับรอง หรือโดยตัวแทนของบุคคลนั้น ได้ใช้เงินตามตัวดังกล่าวนั้นไม่สามารถโอนเปลี่ยนมือได้อีกต่อไป ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 36 (1) ที่ว่า “จนกว่า...(b) สิ้นภาระผูกพันโดยการชำระเงินหรือโดยประการอื่น”²⁸

ในกรณีที่ได้มีคำสั่งของตั๋วแลกเงินให้ใช้เงินหรือสัญญาว่าจะใช้เงินของตั๋วสัญญาใช้เงินนั้น การชำระหนี้้นั้นนอกจากจะชำระหนี้เป็นตัวเงินแล้ว ผู้ทรงอาจยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในคดี London Banking Corp. Ltd v. Horsnail (1898) ได้ตัดสินว่า ผู้ทรงอาจยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนก็ได้ ซึ่งการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนก็ทำให้ตั๋วแลกเงินหมดภาระผูกพันเช่นเดียวกัน หรือในคดี Hands v. Burton (1808) ตัดสินว่าจะเป็นการใช้เงินด้วยการยอมรับสินค้าแทนก็ได้

4.4 ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วเงินให้ใช้เงินเมื่อตั๋วเงินครบกำหนด

ผลของการที่ผู้ทรงไม่ยื่นตั๋วให้ใช้เงินเมื่อตั๋วเงินนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน พระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. 1882 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ตั๋วแลกเงิน กฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 45 วรรคแรก คือ

มาตรา 45 วรรคแรก บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องนำตั๋วแลกเงินยื่นเพื่อให้ใช้เงิน หากมิได้ยื่นตั๋วแลกเงินให้ใช้เงินแล้ว บรรดาผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งหลายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ”²⁹

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กฎหมายได้บัญญัติผลที่เป็นการเด็ดขาดว่า ถ้าผู้ทรงมิได้ยื่นตั๋วเพื่อให้ใช้เงินก็จะส่งผลให้ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งหลายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ

(2) Subject to the provisions hereinafter contained, when a bill is paid by the drawer or an indorser it is not discharged; but---

²⁸ Section 36

“until it has been...

(b) discharged by payment or otherwise.

²⁹ Section 45

Subject to the provisions of this Act a bill must be duly presented for present. If it be not so presented the drawer and indorsers shall be discharged.

ตัวดังกล่าว แต่การที่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลานั้น ย่อมไม่กระทบถึงความรับผิดชอบของผู้รับรองตัว เพราะเนื่องจากความรับผิดชอบของผู้รับรองเป็นความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นของตัวแลกเงิน ซึ่งการรับรองตัวแลกเงินแบ่งออกเป็น 2 กรณี ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 19 ดังนี้คือ

มาตรา 19 บัญญัติว่า “(1) การรับรองย่อมมีได้ทั้งที่เป็นการรับรองโดยไม่เบี่ยงบ่าย หรือรับรองเบี่ยงบ่าย

(2) การรับรองโดยไม่เบี่ยงบ่ายเป็นการรับรองที่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของผู้สั่งจ่ายโดยไม่มีข้อแม้เงื่อนไข การรับรองเบี่ยงบ่าย เป็นการรับรองที่แสดงข้อความชัดเจนทำผลแห่งตัวเงินให้แยกไปจากที่สั่งไว้

กล่าวโดยเฉพาะ คือ การรับรองเป็นการเบี่ยงบ่ายเมื่อ

(a) เป็นคำรับรองมีเงื่อนไข คือ ว่าผู้รับรองจะจ่ายเงินเมื่อเหตุการณ์ได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้

(b) เป็นคำรับรองบางส่วน คือ ว่าผู้รับรองจะจ่ายเงินตามตัวแต่เพียงบางส่วน

(c) เป็นคำรับรองจำกัดสถานที่จ่าย คือ ผู้รับรองจะจ่ายเงิน ณ สถานที่ซึ่งกำหนดไว้

แม้จะรับรองโดยจำกัดสถานที่จ่าย ท่านก็ให้ถือว่าเป็นคำรับรองโดยไม่เบี่ยงบ่าย ถ้าไม่ได้จำกัดว่าจะจ่ายแต่เฉพาะ ณ สถานที่นั้นเท่านั้นมิใช่ที่อื่น

(d) เป็นคำรับรองจำกัดเวลา

(e) เป็นคำรับรองจำกัดบุคคล โดยรับรองแต่บางคน ไม่ด้วยกันทั้งหมด”³⁰

จากบทบัญญัติมาตรา 19 สามารถอธิบายได้ดังนี้

³⁰ Section 19

(1) An acceptance is either (a) general or (b) qualified.

(2) A general acceptance assents without qualification to the order of the drawer. A qualified acceptance in express terms varies the effect of the bill as drawn.

In particular an acceptance is qualified which is---

(a) conditional, that is to say, which makes payment by the acceptor dependent on the fulfillment of a condition therein stated.

(b) partial, that is to say, an acceptance to pay part only of the amount for which the bill is drawn.

(c) local, that is to say, an acceptance to pay only at a particular specified place. An acceptance to pay at a particular place is general acceptance, unless it expressly states that the bill is to be paid there only and not elsewhere

(d) qualified as to time.

(e) the acceptance of some one or more of the drawees, but not of all.

(1) กรณีการรับรองตลอดไปหรือไม่เบี่ยงบ่าย ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา 52 (1) ว่า “เมื่อมีการรับรองตัวแลกเงินโดยไม่เบี่ยงบ่าย ท่านว่าไม่จำเป็นต้องยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินเพื่อให้ผู้รับรองต้องรับผิดชอบ”³¹ หมายความว่า การรับรองตลอดไปนั้น การยื่นตัวให้ใช้เงินไม่จำเป็นต่อการใช้สิทธิไล่เบี้ยต่อผู้รับรอง

(2) กรณีการรับรองแบบเบี่ยงบ่าย จากบทบัญญัติมาตรา 19 คือ การที่ผู้รับรองสามารถกำหนดได้ว่าตนจะรับรองแบบมีเงื่อนไข คือ ว่าผู้รับรองจะจ่ายเงินเมื่อเหตุการณ์ได้เป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 19 (a) หรือเป็นคำรับรองแต่เพียงบางส่วน คือ ว่าผู้รับรองจะจ่ายเงินตามตัวแต่เพียงบางส่วนตามมาตรา 19 (b) หรือเป็นคำรับรองโดยจำกัดสถานที่จ่าย คือ ว่าผู้รับรองจะจ่ายเงิน ณ สถานที่ซึ่งกำหนดไว้ตามมาตรา 19 (c) หรือเป็นคำรับรองจำกัดเวลาตามมาตรา 19 (d) หรือเป็นคำรับรองจำกัดบุคคลโดยรับรองแต่เพียงบางคน ไม่ได้รับรองหมดทุกคนตามมาตรา 19 (e) ก็ได้

2. ตัวสัญญาใช้เงิน หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในเวลาตามที่กำหนดไว้ในตัวก็ไม่ทำให้ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิด เนื่องจากผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินมีความรับผิดในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น ซึ่งต้องรับผิดแม้ผู้ทรงมิได้ทำการยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินในเวลาที่กำหนดไว้ก็ตาม แต่ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 87 (2) ที่ว่า “ถ้าจะให้ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินรับผิดชอบ ต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน”³² หมายความว่า ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้ผู้จ่ายใช้เงินในเวลาตามที่กำหนดไว้ ก็จะทำให้ผู้สลักหลังตัวดังกล่าวหลุดพ้นจากความรับผิด

3. เช็ค ในกรณีที่ผู้ทรงมิได้นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงิน ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดเพียงจำนวนที่เขาจะต้องเสียหายเนื่องจากการยื่นเช็คล่าช้าดังกล่าว ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 74 (1) ที่ว่า “ถ้าไม่ยื่นเช็คให้ใช้เงินภายในเวลาอันสมควรนับแต่วันออกและผู้สั่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คมีเงินในธนาคารพอใช้ให้ตามเช็คได้ หากได้ยื่นเสียภายในเวลาดังว่านั้น ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ที่ให้ออกเช็คเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิด เท่าจำนวนที่เขาต้องเสียหายเนื่องจากการยื่นเช็คล่าช้า คือ เท่าจำนวนที่เขาจะมีเงินในบัญชีธนาคารมากกว่า หากได้ใช้เงินตามเช็คเสียภายใน

³¹ Section 52

(1) When a bill is accepted generally presentment for payment is not necessary in order to render the acceptor liable.

³² Section 87

(2) Presentment for payment is necessary in order to render the indorser of a note liable.

เวลาอันสมควร”³³ หมายความว่า ผู้สั่งจ่ายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดตราบเท่าที่ผู้สั่งจ่ายได้รับความเสียหายเพราะเหตุแห่งการยื่นเช็คให้ใช้เงินล่าช้าออกไปเกินสมควร

ผลของมาตรา 74 (1) ดังกล่าวอาจยกตัวอย่างได้คือ A สั่งจ่ายเช็คจำนวน 1,000 ปอนด์ ให้ B โดย B ละเลยไม่นำเช็คไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินภายในระยะเวลาอันสมควร ทั้งภายใต้ระยะเวลาที่เช็คถึงจะถูกนำไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินนั้น A มีเงินในบัญชีเพื่อชำระตามเช็คจำนวน 1,000 ปอนด์ และยังมีสิทธิระหว่าง A กับธนาคารผู้ให้เงินตามเช็คที่จ่ายเงินตามเช็คนั้นด้วย อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เช็คจะถูกยื่นให้ใช้เงินแล้วธนาคารหยุดจ่ายเงินเพราะเหตุธนาคารล้มละลายและไม่ได้ทำการจ่ายเงินตามเช็คนั้น ซึ่งในระหว่างเวลานั้น A มีเงินในบัญชี 4,000 ปอนด์ โดย A ถือเป็นเจ้าของธนาคารสำหรับเงินจำนวนดังกล่าวนั้น เมื่อเช็คถูกนำมายื่นและจ่ายเงินไปตามนั้น A จะถือเป็นเจ้าหนี้ของธนาคารเพียงจำนวน 3,000 ปอนด์เท่านั้น ในกรณีที่ A ได้รับความเสียหายตามจริงเนื่องจากความล่าช้านั้น A จะหลุดพ้นจากการชำระหนี้ในวงเงิน 1,000 ปอนด์ หรือหากในขณะนั้น A มีเงินในบัญชีจำนวน 500 ปอนด์ ย่อมหลุดพ้นจากการชำระหนี้ในวงเงิน 500 ปอนด์³⁴

ส่วนกรณีของผู้สลักหลัง ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงิน ก็จะส่งผลให้ผู้ทรงหลุดพ้นจากความรับผิดตามมาตรา 45 วรรคแรก ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้นำบทบังคับของตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับเช็คโดยอนุโลมตามมาตรา 73

³³ Section 74

(1) Where a cheque is no presented for payment within a reasonable time of its issue, and the drawer or the person on whose account it is drawn had the right at the time of such presentment as between him and the banker to have the cheque paid and suffers actual damage through the delay, he is discharged to the extent of such damage, that is to say, to the extent to which such drawer or person is a creditor of such banker to a larger amount than he would have been had such cheque been paid.

³⁴ Guest, A.G., Charlmers and Guest on bills of Exchange, Cheque and Promissory Note, p.607.

บทที่ 5

วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินและแนวทางแก้ไข

5.1 วิเคราะห์ปัญหากรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

วันถึงกำหนดใช้เงินถือเป็นรายการสำคัญที่กฎหมายกำหนดว่าเป็นรายการที่จำเป็นจะต้องมีระบุตามตัว แต่หากตัวแลกเงินมิได้ระบุวันถึงกำหนดให้ใช้เงินก็มิได้หมายความว่าตัวแลกเงินนั้นจะไม่สมบูรณ์ เนื่องจากบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคแรก ประกอบวรรคสองได้กำหนดไว้ว่า ให้ถือว่าตัวแลกเงินดังกล่าวมีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นดังนี้

มาตรา 910 บัญญัติว่า “ตราสารอันมีรายการขาดตกบกพร่องไปจากที่ท่านระบุบังคับไว้ในมาตราก่อนนี้ ย่อมไม่สมบูรณ์เป็นตัวแลกเงิน เว้นแต่ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ตัวแลกเงินซึ่งไม่ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น

ถ้าสถานที่ใช้เงินมิได้แถลงไว้ในตัวแลกเงิน ท่านให้ถือเอาภูมิลำเนาของผู้จ่ายเป็นสถานที่ใช้เงิน

ถ้าตัวแลกเงินไม่แสดงให้ปรากฏสถานที่ออกตัว ท่านให้ถือว่าตัวเงินนั้นได้ออก ภูมิลำเนาของผู้สั่งจ่าย

ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้”

ถ้ากรณีที่ตัวแลกเงินมิได้ลงวันที่ไว้ตามมาตรา 910 วรรคท้าย ก็ให้สิทธิผู้ทรงที่จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงไปได้

ส่วนกรณีของตัวสัญญาใช้เงินก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่ารายการวันถึงกำหนดใช้เงินจะมีความสำคัญแต่หากขาดไปก็ไม่ทำให้ตราสารนั้นไม่สมบูรณ์เป็นตัวเงิน แต่ให้ถือว่าเป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 984 วรรคสอง ที่ว่า “ตัวสัญญาใช้เงินซึ่งมิได้ระบุเวลาใช้เงิน ท่านให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็น” และในวรรคท้ายของมาตรา 984 บัญญัติไว้ด้วยว่า “ถ้ามิได้ลงวันออกตัว ท่านว่าผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริต จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้” หมายความว่า ผู้ทรงโดยชอบสามารถจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงในตัวสัญญาใช้เงินได้เช่นกัน

สำหรับเรื่องเช็ค แม้รายการวันออกเช็คจะมีความสำคัญมาก แต่หากขาดไปก็ไม่ได้ทำให้เช็คนั้นไม่สมบูรณ์ เนื่องจากมาตรา 989 วรรคแรก บัญญัติให้นำมาตรา 910 มาใช้บังคับกับเช็คเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของเช็ค ซึ่งส่งผลให้ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคนหนึ่งคนใดทำการโดยสุจริตจะ

จดวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คก็ได้ ซึ่งวันที่ลงในเช็คได้นั้นจะต้องดูเจตนาของผู้สั่งจ่ายด้วยว่าเจตนาจะให้ผู้ทรงจดวันตามใจชอบได้หรือไม่¹

ประเด็นปัญหามีอยู่ว่า การจดวันออกเช็คโดยอาศัยบทบัญญัติมาตรา 910 วรรคท้าย นี้ มักจะมีปัญหาขึ้นสู่ศาลเป็นจำนวนมาก เนื่องจากลูกหนี้ที่ถูกฟ้องส่วนใหญ่ก็จะต่อสู้ว่าผู้ทรงเช็คจดวันออกเช็คโดยไม่สุจริตวันที่จดลงไปจึงใช้บังคับไม่ได้คดีของโจทก์จึงขาดอายุความ ส่วนเจ้าหน้าที่เป็นผู้เป็นโจทก์ก็จะอ้างว่าตนได้ทำการจดวันออกเช็คลงโดยสุจริตแล้ว ดังคำพิพากษาฎีกาดังนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3973/2526 การจดวันออกเช็ค “ตามที่ถูกต้องแท้จริง” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 ประกอบด้วยมาตรา 989 หมายถึง วันที่ผู้ทรงเช็คเห็นสมควรที่จะจดหรือกรอกลงในเช็ค ซึ่งผู้ทรงมีสิทธิกระทำได้โดยผลการโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ใดแจ้งให้จด ส่วนคำว่า “ทำการโดยสุจริต” นั้น กฎหมายสันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนทำการโดยสุจริตตามนัยมาตรา 6 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากจำเลยหรือผู้ใดกล่าวอ้างการจดหรือกรอกวันออกเช็คโดยไม่สุจริต ผู้กล่าวอ้างต้องระบุให้ชัดแจ้งถึงเหตุที่ไม่สุจริตและมีหน้าที่น่าสืบด้วย

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ถ้าผู้สั่งจ่ายไม่ประสงค์ที่จะกำหนดวันสั่งจ่ายก็จะละเว้นไว้ให้ผู้ทรงเช็คลงวันสั่งจ่ายเอง ซึ่งผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายทำการโดยสุจริตจะจดวันที่ถูกต้องแท้จริงลงก็ได้ โดยผู้ทรงเห็นสมควรหรือมีสิทธิจดวันสั่งจ่ายได้โดยผลการไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ใดหนึ่งบอกกล่าวหรือแจ้งให้จดเพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย ให้สิทธิผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงได้แต่ต้องกระทำโดยสุจริต ซึ่งคำว่ากระทำโดยสุจริต คือ เข้าใจว่าเป็นวันที่ถูกต้องแท้จริง² โดยเทียบเคียงได้กับบทบัญญัติมาตรา 932 ซึ่งบัญญัติว่า

“ตัวแลกเงินฉบับใดเขียนสั่งให้ใช้เงินในกำหนดระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่วันที่ตั้งในตัวเงินนั้น แต่หากมิได้ลงวันไว้ก็ดี หรือตัวแลกเงินฉบับใดสั่งให้ใช้เงินในกำหนดระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งนับแต่ได้เห็น แต่หากคำรับรองตัวนั้นมีได้ลงวันไว้ก็ดี ตัวแลกเงินเช่นว่ามานี้ ท่านว่าผู้ทรงจะจดวันออกตัวหรือวันรับรองลงตามที่แท้จริงก็ได้แล้วพึงให้ใช้เงินตามนั้น

อนึ่งท่านบัญญัติไว้ว่า ในกรณีนี้ที่ผู้ทรงทำการโดยสุจริต แต่ลงวันคลาดเคลื่อนไปด้วยสำคัญผิด และในกรณีลงวันผิดทุกสถานหากว่าในภายหลังตัวเงินนั้นตกไปยังมือผู้ทรงโดยชอบด้วย

¹ เสนีย์ ปราโมช ม.ร.ว., คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514), หน้า 39.

² ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548), หน้า 355.

กฎหมายแล้ว ตัวเงินจะเสียไปเพราะเหตุนั้นก็หาไม่ ท่านให้คงเป็นตัวเงินที่ใช้ได้และพึงใช้เงินกันเสมือนดังว่าวันที่ได้จดลงนั้นเป็นวันที่ถูกต้องแท้จริง”

คำพิพากษาฎีกาที่ 2806/2536 ผู้ตายได้ออกเช็คพิพาทโดยเว้นรายการวันที่ออกเช็คไว้ให้ลูกแชร์ คือผู้ทรงไป โดยมีข้อตกลงว่าให้ผู้ทรงไปลงวันที่เองตามที่เปียแชร์ได้ แต่นายวงแชร์ถึงแก่ความตาย วงแชร์จึงล้มไม่มีการเปีย เวลาพึงชำระหนี้ตามเช็คที่อาศัยการเปียแชร์เป็นวิธีกำหนดจึงตกเป็นการพ้นวิสัย และจะอนุมานจากพฤติการณ์ทั้งปวงก็มิได้ เจ้าหนี้คือผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้โดยพลัน แต่ผู้ตามถูกคนร้ายฆ่าเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2528 สิทธิของผู้ทรงที่จะลงวันที่สั่งจ่ายในเช็คพิพาทเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ต่อผู้สั่งจ่ายจึงเริ่มมีขึ้นและมีอยู่ตลอดไปถึงวันครบกำหนดอายุความที่อาจบังคับใช้สิทธิเรียกร้องตามมูลตัวเงินนั้น ซึ่งสิทธิเรียกร้องดังกล่าวมีกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันตัวเงินถึงกำหนดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1002 ปรากฏว่าผู้ทรงได้ลงวันที่สั่งจ่ายในเช็คพิพาทเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2529 ยังอยู่ในกำหนดเวลาที่อาจใช้สิทธิได้ดังกล่าว จึงเป็นการลงวันที่สั่งจ่ายโดยถูกต้องแท้จริงตามสิทธิโดยสุจริตแล้ว รายการในเช็คพิพาทจึงสมบูรณ์ครบถ้วน เมื่อการลงวันที่ในเช็คพิพาทมีผลตามกฎหมาย วันที่ลงในเช็คพิพาทอันเป็นวันที่เช็คถึงกำหนดใช้เงินที่ปรากฏดังกล่าวคือ วันที่ 20 พฤศจิกายน 2529 และธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงินในวันนั้น โจทก์ผู้ทรงฟ้องจำเลยในฐานะผู้จัดการมรดกของผู้ตายเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2530 จึงไม่เกินกำหนด 1 ปี ยังไม่ขาดอายุความ โจทก์สละหลังเช็คพิพาทซึ่งเป็นเช็คออกให้แก่ผู้ถือ จึงมีผลเป็นการประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่ายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 921, 989 เมื่อได้ชำระเงินตามเช็คพิพาทให้แก่ผู้ทรงตามที่เรียกร้องแล้ว โจทก์ย่อมอยู่ในฐานะผู้รับอาวัลที่ได้ใช้เงินตามเช็คไปแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นบุคคลที่ตนได้ประกันไว้ตามมาตรา 940 วรรคสาม

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว สามารถวิเคราะห์หลักกฎหมายได้เป็น 2 ประการคือ

1. กรณีที่ผู้ทรงไม่รู้ถึงการตายของผู้สั่งจ่ายเช็ค

ถ้าผู้สั่งจ่ายได้ออกเช็คโดยเว้นรายการวันที่ออกเช็คไว้ให้ผู้ทรงกรอกเอาเอง ถ้ามีข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องจดวันลงในเช็คเป็นอย่างไรแล้ว ก็จะต้องเป็นไปตามข้อตกลงนั้นด้วย แต่ถ้ามิได้มีข้อตกลงกันไว้ล่วงหน้าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย ก็ให้สิทธิผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายจดหรือกรอกวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คได้โดยพลการ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้สั่งจ่ายหรือผู้ใดแจ้งให้จด เมื่อผู้ทรงได้ลงวันที่ในเช็คโดยสุจริตและถูกต้องแท้จริงแล้ว เมื่อเช็คถึงกำหนดให้ใช้เงินผู้ทรงก็ต้องนำไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินตามเช็ค ในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายเช็คตาย เมื่อผู้ทรงนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงิน เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายก็จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คนั้น

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 992 (2)³ คือ หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนนั้นเป็นอันสิ้นสุดไปเมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย เมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินด้วยเหตุดังกล่าว จึงเป็นวันที่ผู้ทรงได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าคุณสั่งจ่ายเช็คได้ตายลง ดังนั้นผู้ทรงยอมมีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกได้เพราะเมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คตาย สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตายย่อมตกอยู่แก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ซึ่งการที่ผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องนี้ เป็นการใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดก จึงต้องอยู่ภายใต้อายุความมรดก เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ทรงเช็ครู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายในวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามมาตรา 992 (2) ผู้ทรงก็ต้องฟ้องคดีภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงการตายของผู้สั่งจ่ายก็คือ วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะผู้สั่งจ่ายตายนั่นเอง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1754 วรรคสาม ที่ว่า “ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 193/27 แห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่า 1 ปี มิให้เจ้าหนี้นั้นฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก” ซึ่งลูกหนี้จากกองมรดกจะต่อสู้ว่าหนี้้นขาดอายุความมรดกไปแล้วเพราะเนื่องจากมาฟ้องภายหลังที่ผู้สั่งจ่ายตายเมื่อพ้นกำหนด 1 ปี ไปแล้วนั้นไม่ได้ เพราะอายุความที่เจ้าหนี้กองมรดกหรือผู้ทรงจะฟ้องเรียกหนี้ของตนจะต้องเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 1754 วรรคสาม คือ เจ้าหนี้สามารถฟ้องเรียกร้องให้ชำระหนี้ของตนได้ภายในกำหนด 1 ปี ซึ่งเริ่มนับตั้งแต่เจ้าหนี้ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงการตายของเจ้ามรดก⁴ เมื่อผู้ทรงยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเนื่องจากผู้สั่งจ่ายตาย ดังนั้นจึงถือว่าวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินนั้นเป็นวันที่ผู้ทรงได้รู้ถึงความตายของผู้สั่งจ่าย อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นไป ดังตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1343/2520 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 2 ถึงที่ 4 รับผิดชอบในหนี้ของผู้ตาย ในฐานะที่เป็นทายาทของผู้ตาย จำเลยต่อสู้ว่าคดีขาดอายุความเพราะโจทก์มิได้ฟ้องคดีภายใน 1 ปี นับแต่วันที่เจ้ามรดกตาย โจทก์จึงมีหน้าที่นำสืบให้เห็นว่าเพิ่งรู้ว่าเจ้ามรดกตายก่อนฟ้องไม่เกิน 1 ปี

อย่างไรก็ตามแม้ผู้ทรงจะไม่รู้ถึงความตายของผู้สั่งจ่าย กฎหมายก็ห้ามมิให้ผู้ทรงฟ้องคดีเรียกร้องสิทธิของตนต่อทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกเมื่อพ้นกำหนด 10 ปี นับแต่เจ้ามรดกตายตามมาตรา 1754 วรรคท้าย และที่ไม่ใช้อายุความตามมาตรา 1002 เพราะว่าผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องต่อกองมรดกของผู้ตายจึงต้องอยู่ภายใต้อายุความมรดก ถึงแม้ว่ามาตรา 1002 และมาตรา 1754 วรรคสาม จะมีกำหนดอายุความ 1 ปีเท่ากันก็ตาม แต่มาตรา 1002 อายุความ 1 ปี จะเริ่ม

³ ไพฑูรย์ คงสมบุญรัตน์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 356.

⁴ เปรียบ หุตางกูร, “อายุความเกี่ยวกับมรดก,” ตุลพาท ปีที่ 28 เล่ม 2 (ประจำเดือนมีนาคม – เมษายน) :

นับตั้งแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ส่วนมาตรา 1754 วรรคสาม อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่เมื่อเจ้าหนี้กองมรดกได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก

2. กรณีที่ผู้ทรงรู้ถึงการตายของผู้ส่งจ่ายเช็ค

การที่ผู้ส่งจ่ายได้ส่งจ่ายเช็คไม่ลงวันที่ให้ผู้ทรง เพราะผู้ส่งจ่ายมีความประสงค์ที่จะให้ผู้ทรงจดวันที่ลงในเช็คเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย หรือได้มีการตกลงกันไว้ว่าจะให้จดวันที่ลงเมื่อใดก็ให้เป็นไปตามที่ตกลงกันนั้น ซึ่งถ้าต่อมาผู้ส่งจ่ายตายก่อนที่ผู้ทรงจดวันที่ลงในเช็คก็จะส่งผลให้เจ้าหนี้ผู้ทรงเช็คย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ได้โดยพลันโดยผู้ทรงสามารถที่จะลงวันที่ในเช็คได้เลยในวันที่ผู้ทรงรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตาย เพราะมาตรา 910 วรรคท้าย ได้ให้สิทธิแก่ผู้ทรงโดยสุจริตที่จะจดวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คได้ เมื่อผู้ทรงได้ลงวันที่ในเช็คแล้ว ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินตามมาตรา 990 อีก เพราะผู้ทรงสามารถนำเช็คดังกล่าวทวงถามให้ชำระหนี้ตามเช็คจากทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกได้⁵ ภายในกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ทรงจะรู้หรือควรจะได้รู้ถึงวันที่ผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 1754 วรรคสาม ซึ่งถ้าผู้ถูกทวงถามไม่ชำระเงินตามเช็คก็เท่ากับว่าผู้ทรงถูกโต้แย้งสิทธิตามมาตรา 55 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ผู้ทรงก็มีสิทธิเรียกร้องเงินตามเช็คได้ หรืออีกกรณีหนึ่งผู้ทรงอาจจะนำเช็คนั้นลงวันที่ถูกต้องแท้จริงโดยสุจริตแล้วยื่นให้ธนาคารเพื่อใช้เงินตามเช็คก็ได้ เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายก็จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คตามมาตรา 992 (2) ผู้ทรงก็มีสิทธินำเช็คนั้นไปฟ้องเรียกเงินตามเช็คต่อทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกภายในกำหนดอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1754 วรรคสามเช่นกัน

ดังนั้นจากคำพิพากษาฎีกาที่ 2806/2536 ตามข้อเท็จจริงของฎีกามีได้ระบุไว้ชัดเจนว่าผู้ทรงได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงการตายของผู้ส่งจ่ายเช็คหรือไม่ ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คออกเช็คให้ผู้ทรงโดยเว้นรายการวันที่ออกเช็คไว้ให้โดยมีข้อตกลงว่าให้ผู้ทรงไปลงวันที่เอาตามกำหนดที่เป็ยแฮร์ได้ แต่ต่อมาผู้ส่งจ่ายเช็คตายวันที่ 22 พฤศจิกายน 2528 เมื่อผู้ทรงเชื่อโดยสุจริตว่าตนสามารถจดวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในเช็คได้ตามมาตรา 910 วรรคท้าย ซึ่งผู้ทรงได้จดวันที่ลงในเช็คเป็นวันที่ 20 พฤศจิกายน 2529 ซึ่งศาลมองว่าวันที่ดังกล่าวยังอยู่ในระหว่างอายุความที่อาจบังคับใช้สิทธิเรียกร้องตามมูลตัวเงินซึ่งสิทธิเรียกร้องนั้นมีกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 1002 จึงเป็นการลงวันที่ส่งจ่ายโดยถูกต้องแท้จริงตามสิทธิโดยสุจริต และผู้ทรงนำเช็คดังกล่าวยื่นให้ธนาคารใช้เงินในวันเดียวกันกับที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงนำเช็คดังกล่าวไปฟ้องต่อผู้จัดการมรดกในวันที่ 21 กรกฎาคม 2530 ซึ่งไม่เกินกำหนดอายุความ 1 ปี คดีจึงยังไม่ขาดอายุความ ถึงแม้ว่าในฎีกาจะมีได้ระบุว่าอายุความ 1 ปี นั้น เป็นการใช้อายุความตามกฎหมายมูลตัวเงินมาตรา 1002 หรืออายุความมรดกตาม

⁵ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 357.

มาตรา 1754 วรรคสาม แต่ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะหมายถึงอายุความมรดกเพราะเนื่องจากผู้ทรงได้นำเช็ค นั้นฟ้องต่อผู้จัดการมรดก ซึ่งเมื่อผู้ส่งจ่ายตายสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมตกแก่ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดก ซึ่งผู้ทรงก็ต้องฟ้องให้รับผิดชอบตามเช็คดังกล่าวภายในอายุความมรดกด้วย ถ้าผู้ทรงไม่รู้ถึงการตายของผู้ส่งจ่ายอายุความก็ต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน เพราะผู้ส่งจ่ายตายนั้นคือ เป็นวันที่ผู้ส่งจ่ายได้รู้ถึงการตายดังกล่าว แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ทรงรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2528 ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินตาม มาตรา 990 เพราะการที่ผู้ส่งจ่ายตายถึงแม้ว่าผู้ทรงจะนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารจ่ายเงิน ถ้าธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายธนาคารก็ต้องปฏิเสธการใช้เงิน เพราะอำนาจหน้าที่ของธนาคารได้สิ้นสุดลงเมื่อธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 992 (2) ดังนั้นผู้ทรงสามารถนำเช็คดังกล่าวทวงถามให้ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกชำระเงินตามเช็คได้เลย ซึ่งถ้าผู้ถูกทวงถามดังกล่าวไม่ชำระตามเช็ค ผู้ทรงก็มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คได้ภายในกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ผู้ทรงรู้ถึงวันที่ผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 1754 วรรคสาม คือ จะต้องฟ้องให้ชำระเงินตามเช็คภายในวันที่ 22 พฤศจิกายน 2529 ถ้าผู้ทรงฟ้องเลยกำหนดเวลาดังกล่าว คดีก็ขาดอายุความ

ถ้าขาดข้อเท็จจริงที่แสดงว่าผู้ส่งจ่ายเจตนาให้ผู้ทรงจดวันตามใจชอบ ผู้ทรงก็ต้องจดวันลงตามวันที่ถูกต้องแท้จริงซึ่งหมายถึงวันที่ผู้ทรงเช็คเห็นสมควรที่จะจดหรือกรอกลงในเช็ค หากจดวันที่ไม่ถูกต้องก็ใช้บังคับไม่ได้ ตามคำพิพากษากฎีกาดังนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1407/2535 เช็คพิพาทเป็นเช็คผู้ถือที่จำเลยที่ 1 ลงลายมือชื่อส่งจ่ายและจำเลยที่ 2 เป็นผู้สลักหลังโดยไม่ได้ลงวันเดือนปีที่ส่งจ่ายไว้แล้วจำเลยที่ 1 มอบเช็คฉบับดังกล่าวให้แก่ ส. เมื่อปี พ.ศ. 2516 ต่อมา ส. ลงวันเดือนปีที่ส่งจ่ายเป็นวันที่ 16 เมษายน 2529 แล้วจึงมอบเช็คให้โจทก์ ดังนี้ วันที่ในเช็คไม่ใช่วันที่ถูกต้องแท้จริงและไม่ปรากฏว่าจำเลยที่ 1 ยินยอมให้ ส. ทำเช่นนั้น จึงจะถือว่า ส. จดวันเดือนปีที่ออกเช็คพิพาทโดยสุจริตหาได้ไม่ โจทก์มีอาชีพทนายความ หากได้รับเช็คพิพาทจาก ส. เป็นค่าว่าความจริง ย่อมจะต้องทราบทันทีว่าเช็คพิพาทจาก ส. เป็นค่าว่าความจริงย่อมจะต้องทราบทันทีว่าเช็คพิพาทผู้ส่งจ่ายไม่ได้ลงวันเดือนปีที่ส่งจ่ายเอาไว้ เพราะทั้งลายมือชื่อและสีของน้ำหมึกที่จดวันเดือนปีที่ส่งจ่ายเช็คพิพาทแตกต่างจากลายมือและสีของน้ำหมึกของผู้ส่งจ่ายอย่างเห็นได้ชัด ทั้งโจทก์ก็ต้องทราบข้อกฎหมายว่าผู้ที่จะจดวันเดือนปีที่ออกเช็คพิพาทที่ไม่ได้ลงวันเดือนปีที่ส่งจ่ายได้จะต้องกระทำโดยสุจริตและจดลงตามวันที่ถูกต้องแท้จริงโดยเฉพาะเช็คพิพาทโจทก์ก็ทราบว่าเช็คที่ได้ออกใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 การที่โจทก์ไม่สงสัยว่าเช็คพิพาทเป็นเช็คที่ผู้ใดเป็นผู้ส่งจ่าย และผู้ที่จดวันที่ส่งจ่ายเป็นใครนั้น นับว่าเป็นการปิดบังคดีวิสัยของโจทก์ซึ่งมีอาชีพทนายความกรณีถือได้ว่าโจทก์ไม่สุจริต คบคิดกับ ส. ข้อจดจำเลยทั้งสอง จำเลยทั้งสองจึงหาจำต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์ไม่

จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การลงวันที่สั่งจ่ายในเช็คที่ ส. จดลงโดย สุจริตหรือไม่นั้น ดูจากพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นว่า ส. ได้จดวันที่สั่งจ่ายถูกต้องแท้จริงหรือเปล่า ถึงแม้ว่า ส. จะสามารถจดวันที่ลงในเช็คได้เองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย ซึ่งสามารถลงได้โดยพลการโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้สั่งจ่ายบอกกล่าวหรือแจ้งให้จดตามที่ถูกต้องแท้จริง แต่ในการกระทำดังกล่าวนั้น จะต้องดูถึงเจตนาของผู้สั่งจ่ายด้วยว่ามีความประสงค์ให้ ส. จดวันที่ตามใจชอบ ซึ่งเวลาผ่านมา 13 ปีเศษหรือไม่ เพราะเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่นานเกินสมควร ซึ่งอยู่ที่หน้าที่นำสืบของคู่ความที่กล่าวอ้างว่าการลงวันที่สั่งจ่ายในเช็คนั้นสุจริตหรือไม่เพื่อให้ศาลเห็นถึงพฤติการณ์ว่า การจดวันที่ลงในเช็คนั้นเป็นการกระทำโดยสุจริตและถูกต้องแท้จริง และการที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพทนายความได้รับเช็คดังกล่าวเป็นค่าทนายความจาก ส. ศาลได้พิเคราะห์ว่า ผู้มีอาชีพทนายความควรที่จะมีวิจรณญาณมากกว่าบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป เพราะเนื่องจากอาชีพทนายความควรจะต้องรู้กฎหมายเป็นอย่างดีว่า ผู้ที่จะจดวันเดือนปีที่ออกเช็คพิพาทที่ไม่ลงวันเดือนปีที่สั่งจ่ายจะต้องกระทำโดยสุจริตและจดลงตามวันที่ถูกต้องแท้จริง และในเช็คนั้นเห็นได้ชัดว่าทั้งลายมือชื่อและสีของน้ำหมึกที่จดวันเดือนปีที่สั่งจ่ายเช็คพิพาทแตกต่างจากลายมือและสีของน้ำหมึกของผู้สั่งจ่ายอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าการลงวันที่ดังกล่าวไม่สุจริต ผู้สั่งจ่ายจึงไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คดังกล่าวนี้

นอกจากนี้เช็คก็ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองการใช้เช็คอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้บัญญัติเกี่ยวกับความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คไว้ในมาตรา 4 ดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า “ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย โดยมีลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น
- (2) ในขณะที่ออกเช็คนั้นไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- (3) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น

(4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้

- (5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งจำทั้งปรับ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปการกระทำที่เป็นองค์ประกอบความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คไว้ 5 ประการด้วยกันคือ

1. ได้มีการออกเช็คชำระหนี้ให้แก่กัน
2. เช็คที่ออกนั้นเป็นเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย
3. ผู้ออกเช็คได้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คระบุไว้คือ

- 3.1 ออกเช็คโดยเจตนาไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็ค
- 3.2 ในขณะที่ออกเช็คนั้น ไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงใช้เงินได้
- 3.3 ให้ใช้เงินมีจำนวนเงินสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น

- 3.4 ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงใช้เงินตามเช็ค จนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้น

- 3.5 ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

4. ได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายต่อธนาคารตามเช็ค

5. ธนาคารตามเช็คปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น⁶

เมื่อครบองค์ประกอบของความผิดดังกล่าวนี้แล้ว ผู้ออกเช็คย่อมมีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 และนอกจากนี้พื้นฐานเรื่องบุคคลที่จะต้องรับโทษทางอาญาเมื่อใด จะต้องดูจากการกระทำว่าต้องรับโทษหรือรับผิดทางอาญาจะต้องมีกฎหมายระบุว่าการกระทำดังกล่าวนั้นเป็นความผิดแล้วยังจะต้องรู้ด้วยว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและรู้ว่าเขากระทำความผิดเมื่อใด

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า กรณีที่เช็คมิได้ลงวันเดือนปีไว้และผู้สั่งจ่ายยอมให้ผู้ทรงเขียนวันเดือนปีลงในเช็คได้เองดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นในทางแพ่ง ผู้ทรงก็สามารถที่จะฟ้องผู้สั่งจ่ายได้ถ้าผู้ทรงได้ลงวันที่ดังกล่าวถูกต้องแท้จริงและโดยสุจริต เมื่อผู้ทรงได้นำเช็คไปยื่นให้แก่ธนาคารและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน แต่เช็คฉบับเดียวกันผู้ทรงจะนำเช็คนั้นที่ผู้สั่งจ่ายยอมให้ผู้ทรงเขียนวันเดือนปีลงในเช็คได้เอง ผู้ทรงจะฟ้องให้ผู้สั่งจ่ายรับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ได้หรือไม่ ซึ่งมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1976/2523 เช็คไม่ลงวันที่ถือได้ว่าไม่มีวันที่ผู้ออกเช็คกระทำความผิด ข้อตกลงที่ให้ผู้ทรงกรอกวันที่ลงในเช็คได้เอง ก็เพื่อให้เช็คมีรายการสมบูรณ์ตามกฎหมาย มี

⁶ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, การกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค 2534, เอกสารภาษีอกร, 2534, หน้า 71.

ผลให้ใช้สิทธิฟ้องร้องกันได้ในทางแพ่งเท่านั้น ผู้ออกเช็คหาที่มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 7250-7251/2540 ช. เป็นผู้กรอกข้อความลงในเช็คพิพาทและลงวันที่ในเช็คหลังจากที่จำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อส่งจ่ายในเช็คแล้ว โดยจำเลยที่ 2 ลงลายมือชื่อส่งจ่ายเช็คพิพาทโดยไม่ได้ลงวันที่ในเช็ค เช็คพิพาทไม่มีรายการวันออกเช็ค หรือวันจ่ายเงินอันเป็นวันกระทำความผิดหรือวันเกิดเหตุ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 988 (6) บังคับให้ต้องมีรายการนี้ เมื่อไม่มีรายการนี้ตั้งแต่ขณะออกเช็ค จึงเป็นเช็คที่ไม่สมบูรณ์ตามมาตรา 910 วรรคหนึ่ง, มาตรา 989 วรรคแรก แม้ผู้ทรงเช็คสามารถลงวันที่ได้เองหลังผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 910 วรรคท้าย, มาตรา 989 วรรคหนึ่ง ก็เป็นเพียงวิธีการในทางแพ่งเพื่อให้เช็คเรียกเก็บเงินได้ เมื่อเช็คพิพาทไม่สมบูรณ์ตั้งแต่ขณะที่ออกเช็ค ผู้ออกเช็คก็ย่อมไม่มีความผิดทางอาญา

จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เช็คฉบับเดียวกันในทางแพ่งผู้ทรงสามารถที่จะฟ้องให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบได้ เพราะกฎหมายให้สิทธิแก่ผู้ทรงเช็คในการจดวันเดือนปีลงในเช็คฉบับหลังผู้ส่งจ่ายได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 910 วรรคท้าย แต่ในทางอาญาผู้ทรงไม่สามารถที่จะนำเช็คฉบับเดียวกันดังกล่าวมาฟ้องให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบได้ เพราะในทางอาญาก็คือว่าวันเดือนปีที่ลงในเช็คฉบับนั้นเป็นกำหนดเวลาที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งผู้ส่งจ่ายจะต้องกระทำในขณะที่ออกเช็คจึงจะถือว่าเช็คฉบับนั้นสมบูรณ์ตั้งแต่ขณะที่ออกเช็ค ซึ่งผู้ทรงก็สามารถฟ้องผู้ส่งจ่ายให้รับผิดชอบทางอาญาได้ แต่ถ้าไม่มีการจดวันเดือนปีลงในเช็คโดยผู้ส่งจ่ายขณะที่มีการออกเช็คถือได้ว่าไม่มีวันที่ที่ผู้ออกเช็คกระทำความผิด จึงไม่เข้าองค์ประกอบของการรับผิดชอบทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 แม้ผู้ส่งจ่ายเช็คจะมีข้อตกลงให้ผู้ทรงกรอกวันที่ลงในเช็คได้เองก็เพียงแต่เพื่อให้เช็คฉบับนั้นมีรายการสมบูรณ์ตามกฎหมาย มีผลให้ใช้สิทธิฟ้องร้องกันในทางแพ่งเท่านั้น

ดังนั้นผู้เขียนจึงมีความเห็นเช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้น เพราะการที่จะให้ผู้ส่งจ่ายรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นการรับผิดชอบทางอาญาจำเป็นจะต้องตีความโดยเคร่งครัด นั้นหมายความว่า จะต้องให้ครบองค์ประกอบความผิดในขณะที่ออกเช็คจึงจะสามารถฟ้องผู้ส่งจ่ายได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าวันเดือนปีในเช็คเป็นกำหนดเวลาที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินจึงเป็นสาระสำคัญของการกระทำความผิดด้วย เพราะในการรับผิดชอบทางอาญานั้นควรจะต้องให้ผู้กระทำความผิดได้รู้วันที่เขาจะมีความผิด เมื่อเช็คไม่ได้ลงวันเดือนปียอมถือได้ว่าไม่มีวันเดือนปีที่ผู้ออกเช็คกระทำความผิด แม้ว่าจะได้มีการตกลงยอมให้ผู้ทรงเขียนวันเดือนปีลงในเช็คได้ก็ตาม ก็เพียงเพื่อให้เช็คฉบับนั้นมีรายการสมบูรณ์ตามกฎหมายที่มีผลต่อการใช้สิทธิฟ้องร้องกันในทางแพ่งเท่านั้น ดังนั้นการออกเช็คโดยไม่ได้ลงวันเดือนปีในขณะที่มีการออกเช็คถือว่าผู้ออกเช็คไม่มีความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ

5.2 วิเคราะห์ปัญหาการยื่นตัวให้ใช้เงินกรณีเป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น

ตัวถึงกำหนดเมื่อใดเป็นข้อที่สำคัญเพราะมาตรา 941 บังคับไว้ว่า ตัวถึงกำหนดเมื่อใดผู้ทรงต้องนำไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน ซึ่งวันถึงกำหนดใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นมีหลายอย่างด้วยกันดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 913 ดังนี้

มาตรา 913 บัญญัติว่า “อันวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินนั้น ท่านว่าย่อมเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวต่อไปนี้คือ

- (1) ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือ
- (2) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือ
- (3) เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือ
- (4) เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น”

ซึ่งมาตรา 913 ฎหมายให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรกโดยอนุโลม

จากบทบัญญัติดังกล่าวตามมาตรา 913 (3) จะเห็นได้ว่ากฎหมายใช้คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น จึงมีปัญหาว่ามีความหมายเป็นอย่างเดียวกันหรือไม่เพราะจะส่งผลกระทบต่อระยะเวลาในการยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงิน รวมทั้งสิทธิของผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยตามตัวเงิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กรณี คือ

1. กรณีที่เห็นว่า คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น มีความหมายเหมือนกัน คือ

ถ้าคำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) นั้นมีความหมายที่เหมือนกัน ย่อมที่จะส่งผลให้ผู้ทรงตัวชนิดใช้เงินเมื่อทวงถามต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวนั้นหรือช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะกำหนดไว้ตามมาตรา 944 และมาตรา 928 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เช่นเดียวกับตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ซึ่งหากผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยผู้สั่งจ่าย ผู้สละหลังและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 973 ซึ่งมีนัยกฎหมายที่ให้ความเห็นเช่นเดียวกันนี้คือ

ท่านอาจารย์วิชัย ตันติกุลานันท์ เห็นว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หมายความว่า เมื่อผู้ทรงตัวแลกเงินนำตัวนั้นไปยื่นให้จ่ายเงินเมื่อไหร่ ผู้จ่ายต้องจ่ายเงินตามคำสั่งทันที”⁷

ท่านประภาส อวยชัย เห็นว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น เช่นผู้รับเงินหรือผู้ทรงได้นำตัวเงินไปขึ้นเมื่อไหร่ก็ชำระกันเมื่อนั้นเป็นต้น”⁸

⁷ วิชัย ตันติกุลานันท์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, 2545), หน้า 66.

⁸ ประภาส อวยชัย, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน บัญชีเดินสะพัด, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2502), หน้า 57.

ท่านศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ เห็นว่า “ตัวแลกเงินที่ถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น คือ ตัวแลกเงินที่ได้ระบุข้อความไว้ว่าให้ผู้จ่ายจ่ายเงินเมื่อทวงถาม หรือเมื่อผู้จ่ายได้เห็น คำว่า “เมื่อทวงถาม” ก็คือ เมื่อผู้ทวงถามถามการจ่ายเงินต่อผู้จ่ายเพื่อให้บุคคลดังกล่าวจ่ายเงินให้ ซึ่งผู้ทรงตัวชชนิดนี้สามารถทวงถามการจ่ายเงินจากผู้จ่ายได้ทันทีเมื่อได้รับตัวเงินหากตัวนั้นมีได้ลงวันที่ล่วงหน้า ส่วนคำว่า “เมื่อได้เห็น” นั้น หมายความว่า เมื่อผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินมิใช่ผู้จ่ายไปเห็นตัวของผู้ทรงเอง ซึ่งก็เป็นตัวที่ผู้ทรงสามารถนำตัวไปให้ผู้จ่ายใช้เงินได้ทันทีที่ได้รับตัวหากตัวนั้นมีได้ลงวันที่ล่วงหน้าเช่นกัน”⁹

2. กรณีที่เห็นว่า คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น มีความหมายที่แตกต่างกัน คือ ถ้าในกรณีที่คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น มีความหมายที่แตกต่างกันก็จะทำให้ระยะเวลาในการยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินต่างกันด้วย เพราะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 ได้บัญญัติไว้แต่เฉพาะตัวที่สั่งให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นว่า ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวนั้นหรือช้าเร็วกว่านั้นแล้วแต่ผู้สั่งจ่ายกำหนดไว้ ซึ่งถ้าหากผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สั่งจ่าย ผู้สลักหลังและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ที่ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 973 วรรคสอง อันเนื่องมาจากการที่ผู้ทรงปล่อยกำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวชชนิดถึงกำหนดเมื่อได้เห็นให้ล่วงพ้นเวลาไปตามมาตรา 973 (1) แต่ถ้าเป็นตัวชชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามถ้ามีความหมายที่แตกต่างจากตัวชชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นแล้ว ก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 944 และมาตรา 928 คือ ไม่มีกำหนดเวลาที่ผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ใช้เงิน ดังนั้นผู้ทรงอาจทวงถามให้ใช้เงินเมื่อใดก็ได้ทำให้ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 973 ซึ่งผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่ายตัวชชนิดนี้จะต้องรับผิดชอบตลอดไปตราบเท่าที่ยังไม่มีการทวงถามจากผู้ทรงซึ่งเมื่อผู้ทรงจะทวงถามให้ใช้เงินเกินกำหนดระยะเวลา 6 เดือน ผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยจากลูกหนี้ทั้งหลายตามตัวเงิน ซึ่งมีนัยกฎหมายที่ให้ความเห็นว่าตัวชชนิดที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็นมีความหมายที่แตกต่างกันคือ

ท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญรัตน์ เห็นว่า “เมื่อได้เห็น (at sight) หมายถึง ผู้จ่ายได้เห็นตัวเพราะผู้ทรงนำตัวแลกเงินมายื่นเพื่อให้ผู้จ่ายใช้เงิน...และคำว่า เมื่อทวงถาม (on demand) หมายความว่า ผู้ทรงต้องแจ้งให้ผู้จ่ายทราบว่าจะให้ใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นเมื่อใดเสียก่อน ซึ่งเรียกว่า เป็นการทวงถามเมื่อถึงกำหนดตามที่แจ้งแล้วผู้จ่ายยังไม่ใช้เงินให้จึงถือว่าเป็นวันที่ตัวแลก

⁹ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542), หน้า 201.

เงินถึงกำหนดใช้เงิน หากเป็นอย่างไรที่เข้าใจนี้แล้วคำว่า “ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น” กับ “ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม” จึงมีความหมายที่แตกต่างกัน¹⁰

ท่านอาจารย์ประทีป เฉลิมภัทรกุล เห็นว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น กรณีนี้แยกออกเป็น 2 อย่าง คือ เมื่อทวงถามอย่างหนึ่ง กับเมื่อได้เห็นอีกอย่างหนึ่ง

1. ตัวแลกเงินสั่งว่าให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หมายความว่า ผู้ทรงต้องแจ้งให้ทราบว่าจะให้ใช้เงินตามตัวเมื่อใดเสียก่อน หรือว่ากี่วันหลังจากที่ได้รับหนังสือทวงถาม ถ้ากำหนดแล้วยังไม่ชำระนั้นจึงถือว่าเป็นวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน

2. ตัวแลกเงินเมื่อได้เห็น คือ เมื่อผู้จ่ายต้องจ่ายทันทีเมื่อผู้ทรงนำตัวไปยื่น ผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ใช้เงินวันใดถือว่าตัวแลกเงินกำหนดใช้เงินในวันนั้น”¹¹

นอกจากนี้ในปัญหาดังกล่าวได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งเป็นเรื่องของตัวสัญญาใช้เงินแต่ก็ได้วินิจฉัยตามมาตรา 913 (3) ในประเด็นที่เกี่ยวกับคำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น ว่าจะมีความหมายที่แตกต่างกันคือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 404/2515 (ประชุมใหญ่) วันที่ 13 พฤษภาคม 2506 จำเลยได้ร่วมกันออกตัวสัญญาใช้เงินให้โจทก์ว่าจะใช้เงิน 390,000 บาท เมื่อโจทก์ทวงถาม ต่อมาวันที่ 11 มีนาคม 2511 โจทก์มอบหมายให้ทนายความทวงถามจำเลยและวันที่ 25 กรกฎาคม 2511 โจทก์ยื่นฟ้องขอให้จำเลยร่วมกันใช้เงินตามตัวสัญญาใช้เงิน ดังนี้ต้องถือว่าวันที่โจทก์ทวงถามจำเลยให้ใช้เงินเป็นวันเริ่มต้นกำหนดใช้เงิน ฉะนั้น เมื่อนับจากวันที่โจทก์ทวงถามถึงวันฟ้องยังไม่เกิน 3 ปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ขึ้นสู่ศาลฎีกาเพราะเนื่องจากจำเลยได้ฎีกาคำว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น” ตามมาตรา 913 (3) ว่าจะมีความหมายอย่างเดียวกัน เมื่อโจทก์มิได้ยื่นตัวให้จำเลยใช้เงินตามเงื่อนไขเวลาในมาตรา 944 และมาตรา 928 คดีโจทก์จึงขาดอายุความ

ซึ่งจากคำวินิจฉัยของศาลฎีกาดังกล่าวเห็นว่า คำว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น” มีความหมายที่แตกต่างกันเพราะ “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น” ตามมาตรา 913 (3) ได้ใช้คำว่า “หรือ” ขึ้นกลางระหว่างคำทั้งสองซึ่งแสดงให้เห็นว่า วันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็นนั้นแตกต่างกัน เพราะถ้าเป็นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงต้องนำตัวยื่นเพื่อให้ใช้เงินโดยต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อการยื่นให้รับรองตัวชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 944 ซึ่งนำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 ซึ่งผู้ทรงตัวแลก

¹⁰ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 116-120.

¹¹ ประทีป เฉลิมภัทรกุล, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน-บัญชีเดินสะพัด, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2542), หน้า 99.

เงินให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นจะต้องเป็นตัวให้ใช้เงินในกำหนดเวลาตามมาตรา 944 ก็คือ กำหนดเวลายื่นตัวเพื่อมารับรองภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวหรือภายในเวลาช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้ส่งจ่ายตัวแลเงินจะได้ระบุไว้ตามมาตรา 928 ซึ่งกฎหมายมิได้ให้นำบทบัญญัติมาตรา 928 นี้ มาบังคับใช้กับตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 ยกเว้นตัวสัญญาใช้เงินซึ่งให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นตามมาตรา 986 วรรคสองเท่านั้น ดังนั้นผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินที่จะต้องนำตัวยื่นให้ผู้ออกตัวจควรรับรู้เพื่อการรับรองการจ่ายเงิน คือ ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) ตอนท้ายและตัวสัญญาใช้เงินชนิดที่ให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็นมาตรา 913 (4) โดยนำตัวยื่นต่อผู้ออกตัวเพื่อให้ใช้เงินเช่นเดียวกับมาตรา 944 แต่ผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามตามมาตรา 913 (3) ตอนต้นนั้น ในเรื่องของตัวสัญญาใช้เงินไม่มีบทบัญญัติบังคับไว้เหมือนตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็นตัวสัญญาใช้เงินนั้นเลย จึงต้องถือว่าตัวสัญญาใช้เงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามมีความหมายและผลบังคับแตกต่างกับตัวสัญญาใช้เงินเมื่อได้เห็น¹²

ซึ่งต่อมาก็ได้มีคำวินิจฉัยของศาลฎีกาในการทำงานเดียวกันว่า ตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามมีความหมายและผลบังคับแตกต่างกับตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 199/2532 การที่โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามมีหนังสือทวงถามให้จำเลยที่ 1 ผู้ออกตัวและจำเลยที่ 2 ผู้รับอาวัลให้ใช้เงินตามสัญญาใช้เงิน จำเลยทั้งสองไม่ชำระ โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสองให้รับผิดชอบใช้เงินได้ เพราะตัวสัญญาใช้เงินเมื่อทวงถามไม่ตกอยู่ในบังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 944 ที่ผู้ทรงจะต้องนำตัวไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว

จากความเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ และแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกา ผู้เขียนมีความเห็นไปในทำนองที่ว่า คำว่า “เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น” นั้น มีความหมายที่แตกต่างกัน เพราะตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 บัญญัติไว้เฉพาะแต่ตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นที่ผู้ทรงต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวนั้นหรือช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้ส่งจ่ายจะกำหนด หากผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิไต่เบี่ยผู้ส่งจ่าย ผู้สลับหลังและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 973 แต่ถ้าเป็นตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามมาตรา 944 มิได้บัญญัติให้ตัวชนิดนี้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา 944 และมาตรา 928 นั้นหมายความว่า ผู้ทรงตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามไม่ถูกบังคับว่าจะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันออกตัวเหมือนตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ซึ่งทำให้ผู้ทรงไม่สิ้นสิทธิไต่เบี่ยแก่บรรดาลูกหนี้ที่ต้องรับผิดชอบตัวตามมาตรา 973 วรรคสอง แม้ผู้ทรงมิได้ยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน

¹² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 117-118.

นอกจากนี้ จะเห็นได้ว่าจากบทบัญญัติมาตรา 944 ที่มีกำหนดให้ผู้ทรงตัว⁺ที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามจำเป็นจะต้องยื่นตัว⁺ให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลา 6 เดือน ย่อมส่งผลให้ผู้ทรงตัว⁺ดังกล่าวสามารถที่จะยื่นตัว⁺ทวงถามให้ใช้เงินเมื่อใดก็ได้ ซึ่งหากผู้ทรงยังไม่ทวงถามจะถือว่าตัว⁺นั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินไม่ได้จนกว่าผู้ทรงจะมีหนังสือทวงถามให้ใช้เงินโดยอาจจะกำหนดระยะเวลาให้ลูกหนี้⁺ใช้เงินตามตัว⁺ เช่น ภายในกำหนด 5 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือทวงถามนี้ หากพ้นกำหนดแล้วยังไม่ใช้เงินอายุความก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ครบกำหนดนั้นเป็นต้นไป ซึ่งถ้าผู้ทรงยังไม่นำตัว⁺มายื่นให้ใช้เงินบรรดาลูกหนี้⁺ผู้ต้องรับผิดชอบตัว⁺ก็ยังคงต้องรับผิดชอบตลอดไปตราบเท่าที่ยังไม่มีการทวงถามให้ใช้เงิน

อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ทรงไม่นำตัว⁺ยื่นทวงถามให้ใช้เงิน ถ้าลูกหนี้⁺ต้องการที่จะชำระหนี้ตามตัว⁺เงินเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากหนี้ดังกล่าว ลูกหนี้⁺ก็สามารถที่จะเปลื้องตนให้พ้นจากความรับผิดชอบได้โดยวางจำนวนเงินที่ตนต้องรับผิดชอบไว้ที่สำนักงานวางทรัพย์ ซึ่งแม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ลูกหนี้⁺ทำตามตัว⁺ทำได้โดยตรงก็ตามแต่ผู้เขียนเห็นว่าควรจะใช้โดยเทียบเคียงกับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 947 ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัว⁺แลงเงินมิได้ยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันถึงกำหนดไซ้รู้ ท่านว่าผู้รับรองจะเปลื้องตนให้พ้นจากความรับผิดชอบ โดยวางจำนวนเงินที่ค้างชำระตามตัว⁺นั้นไว้ก็ได้” ดังนั้นเมื่อลูกหนี้⁺ที่ต้องรับผิดชอบตัว⁺ได้วางเงินที่สำนักงานวางทรัพย์ตามมาตรา 333 ตามจำนวนที่ตนต้องรับผิดชอบ¹³ เพื่อประโยชน์ของผู้ทรงตัว⁺ซึ่งเป็นเจ้าหนี้แล้วก็เป็นกรณีที่ลูกหนี้⁺ปฏิบัติชำระหนี้โดยชอบยอมทำให้ลูกหนี้⁺ที่ต้องรับผิดชอบตัว⁺นั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตัว⁺นั้นได้ตามมาตรา 330 และมาตรา 331 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5.3 วิเคราะห์ปัญหาในเรื่องของการสิ้นสุดสิทธิไต่เบี่ยเพราะการไม่ยื่นตัว⁺เงินให้ใช้เงิน

จากบทบัญญัติมาตรา 973 (1) และ (3) ซึ่งได้บัญญัติว่ากรณีผู้ทรงตัว⁺แลงเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือตัว⁺แลงเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นและตัว⁺แลงเงินที่มีกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัว⁺ให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดผู้ทรงตัว⁺แลงเงินก็จะสิ้นสุดสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบเว้นแต่ผู้รับรองในวันถัดจากวันดังกล่าวทันทีคือ

มาตรา 973 บัญญัติว่า “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ล่วงพ้นไปแล้วคือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัว⁺แลงเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น หรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 258.

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงิน ในกรณีที่มิใช่ข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง...”

ทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่ามาตรา 973 (1) (3) และวรรคสอง บัญญัติแต่เฉพาะผลของการที่ผู้ทรงตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือตัวแลกเงินที่มีข้อกำหนดว่าไม่ต้องทำคำคัดค้านเท่านั้น แต่มิได้บัญญัติถึงผลของการที่ผู้ทรงไม่อาจยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงิน ในกรณีที่เป็นตัวแลกเงินชนิดที่มีกำหนดเวลาอย่างอื่นคือ

1. ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้
2. ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงใน

ตัวนั้น

3. ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น

ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดเป็นอย่างอื่นดังกล่าวมาแล้วนั้น มิได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนด ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายในตัวเงิน เว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี) ตามมาตรา 973 วรรคสองหรือไม่

ในปัญหาข้อนี้ได้มีความเห็นของนักวิชาการเป็น 2 แนว ดังนี้คือ

ในความเห็นแรก เห็นว่า ผู้ทรงตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินทุกอย่าง มีหน้าที่ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 เนื่องจากมาตรา 973 ได้บัญญัติเพียงตัวอย่างไว้เท่านั้น จำต้องใช้บังคับกับตัวแลกเงินทุกอย่าง

ซึ่งนักวิชาการที่ได้มีความเห็นในฝ่ายแรกนี้คือ ท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ซึ่งเห็นว่า “ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 หากผู้ทรงไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว ย่อมที่จะส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลาย เว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี) ถึงแม้ว่ามาตรา 973 จะมีได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนที่จะให้ลูกหนี้ทั้งหลายหลุดพ้นความรับผิดชอบ ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวเงินเพื่อเรียกเก็บเงินในวันที่ตัวถึงกำหนด แต่การบัญญัติดังกล่าวก็เป็น การเปิดโอกาสให้ตีความว่าตามมาตรา 973 (1) (2) และ (3) นั้น เป็นเพียงตัวอย่างที่ทำให้ลูกหนี้ทั้งหลายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ เพราะผู้ทรงไม่ยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงินหรือไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรอง แต่ การที่ผู้ทรงไม่ดำเนินการเรียกเก็บเงินตามตัวภายในกำหนดกรณีอื่น ๆ ก็น่าจะรวมอยู่ในเรื่องนี้ด้วย และหากไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวลูกหนี้ทั้งหลายย่อมหลุดพ้นความรับผิดชอบได้ เว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี)”¹⁴

¹⁴ เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า140.

ในความเห็นที่สองเห็นว่า แม้ผู้ทรงจะไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยแก่เหล่าผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังและลูกหนี้อื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง

ซึ่งนักวิชาการที่มีความเห็นในแนวนี้ คือ ท่านศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ อัครโรจน์ เห็นว่า “บทบัญญัติมาตรา 973 นี้มิได้บัญญัติถึงการไม่ยื่นตัวแลกเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองเพื่อเรียกเก็บเงินในกรณีอื่น ๆ นอกจากตามมาตรา 973 (1) และ (3) แล้ว ก็ต้องตีความโดยเคร่งครัด คือ ตัวแลกเงินที่มีกำหนดใช้เงินในกรณีอื่น ๆ นั้นไม่อยู่ภายในบังคับมาตรา 973 แม้ควรจะยื่นในวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 941 ก็ตาม และถ้าไม่ได้ยื่นภายในวันที่ตัวถึงกำหนดนั้นก็มิได้หมายความว่าผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ย ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังและลูกหนี้อื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบ เว้นแต่ผู้รับรอง ดังนั้นถ้าผู้ทรงยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่สามารถทำคำคัดค้านได้ ผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลาย แต่ถ้าผู้ทรงมิได้ยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาที่สามารถทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินได้ ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายตามมาตรา 973 (2) และวรรคสอง”¹⁵

ในเรื่องนี้ท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์ เห็นว่า “บทบัญญัติตามมาตรา 973 (1) และ (3) ยังมีความไม่ชัดเจนเพราะสาเหตุในการที่ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ในตัวเงินประการหนึ่ง คือ ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเรียกเก็บเงินในวันที่ตัวถึงกำหนด ซึ่งมีบัญญัติเฉพาะตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือไม่ยื่นตัวเรียกเก็บเงินภายในกำหนดเวลาสำหรับตัวที่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน ทำให้เกิดปัญหาว่าในตัวเงินชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ ในตัวที่สั่งให้ใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัวหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งไม่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายในตัวเงิน เว้นแต่ผู้รับรองหรือไม่ หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวแลกเงินเหล่านั้นเพื่อเรียกเก็บเงินในวันที่ตัวถึงกำหนด เนื่องจากมาตรา 973 มิได้บัญญัติถึงตัวแลกเงินเหล่านี้ไว้ และไม่มีการบัญญัติในมาตราใดที่กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้แต่อย่างใด”¹⁶

ในประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรา 973 ได้บัญญัติถึงผลของการไม่ยื่นตัวแลกเงินไว้เพียงสองอย่างเท่านั้นคือ ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดใช้เงินเมื่อได้เห็นและตัวแลกเงินที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ดังนั้นตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินกรณีอื่นนั้น จึงไม่ตกอยู่ในบังคับมาตรา 973 เนื่องจากต้องอาศัยตีความโดยเคร่งครัด นั่นคือ แม้ผู้ทรงไม่ยื่นภายในกำหนดเวลาที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินก็ไม่ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยแก่บรรดาลูกหนี้ในตัวแลกเงินนั้นตามมาตรา 973 วรรคสอง แต่ผู้เขียนเห็นว่า การใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้นจำเป็นต้องใช้ในวันที่ตัวแลก

¹⁵ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 201.

¹⁶ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 258. (ได้กล่าวถึงไว้ในเชิงอรรถที่ 1 วรรคสอง)

เงินนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินและผู้ทรงจะต้องนำตัวแลกเงินยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 ซึ่งบัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น” และความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังนั้นเป็นความรับผิดแบบลูกหนี้ชั้นสอง ซึ่งเป็นความรับผิดโดยมีเงื่อนไขคือ จะต้องรับผิดก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวแลกเงินให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินแล้วมีการปฏิเสธการจ่ายเงิน โดยผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 914 คือ

มาตรา 914 บัญญัติว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังตัวแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

จากบทบัญญัติมาตรา 914 จะเห็นได้ว่าความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวแลกเงินนั้นเป็นความรับผิดตามคำสัญญาที่ตนได้ให้ไว้แก่ผู้ทรงตัวแลกเงิน ว่าหากได้ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่ได้มีการปฏิเสธการใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังจะรับผิดชอบใช้ให้แก่ผู้ทรงแทนผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ดังนั้นหากผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้รับรองหรือผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินก็ถือเป็นกรณีนอกเหนือจากคำสัญญาตามมาตรา 914 นั่นคือ ผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังไม่จำเป็นต้องรับผิดในความละเลยไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินของผู้ทรง ซึ่งถือว่าเป็นความผิดของผู้ทรงเองที่ละเลยไม่ยื่นตัวแลกเงินในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงจึงไม่อาจจะใช้สิทธิไล่เบียดกับผู้สลักหลังหรือผู้ส่งจ่ายได้

สำหรับความรับผิดของผู้รับรองนั้น เป็นความรับผิดในฐานะลูกหนี้ชั้นต้นของตัวแลกเงินอันต้องรับผิดโดยไม่มีเงื่อนไขดังเช่นความรับผิดของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลัง ซึ่งเป็นความรับผิดตามคำสัญญาที่ตนได้ให้ไว้ตามมาตรา 937 ซึ่งได้บัญญัติว่า “ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้ว ย่อมต้องผูกพันในอันที่จะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน” ผู้รับรองจึงต้องรับผิดชอบจ่ายเงินให้แก่ผู้ทรงตามจำนวนในตัวแลกเงิน อันเป็นความรับผิดตามคำรับรองของตนเอง ดังนั้นแม้ผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงิน ผู้รับรองก็ไม่อาจหลุดพ้นจากความรับผิดตามตัวแลกเงินเนื่องจากการที่ผู้ทรงละเลยหน้าที่ดังกล่าว แต่ผู้รับรองมีสิทธิที่จะปลดเปลื้องความรับผิดของตนได้ตามมาตรา 947 โดยการวางทรัพย์ที่สำนักงานวางทรัพย์ตามมาตรา 333 ได้

นอกจากนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 903 ก็บัญญัติไว้ว่า “ในการใช้เงินตามตัวเงินท่านมิให้วันผ่อน” เพราะการใช้ตัวเงินมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อประโยชน์ในการให้สินเชื่อบริหารหนี้ ซึ่งก่อนตัวถึงเวลากำหนดให้ใช้เงินผู้ทรงอาจโอนตัวเปลี่ยนมือกันได้ ผู้ที่เข้ามาเป็นคู่สัญญาซึ่งอาจต้องรับผิดตามตัวต้องเตรียมตัวหาเงินสำรองไว้เพื่อให้ชำระหนี้ ดังนั้นถ้าผู้ทรงยอมผ่อน

ผันเลื่อนเวลากำหนดการใช้เงินให้แก่ผู้รับรองตัวแลกเงินหรือผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงิน อาจทำให้คู่สัญญาอื่น ๆ เสียหาย มาตรา 903 นี้ จึงบัญญัติห้ามไว้เสียเลยว่ามีให้วันผ่อนในการใช้เงิน แต่ถ้าผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบียดเอาแก่คู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น¹⁷ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 948 ที่ว่า “ถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายไซ้รู้เท่าว่าผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไต่เบียดเอาแก่ผู้เป็นคู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้น”

ดังนั้นโดยสรุปผู้เขียนเห็นว่า ตัวแลกเงินในกรณีอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา 973 (1) และ (3) แล้ว หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวแลกเงินดังกล่าวในวันถึงกำหนดใช้เงินย่อมต้องบังคับตามมาตรา 941 ประกอบมาตรา 914 นั่นคือ ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวเพื่อทำให้ใช้เงินในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินเท่านั้น หากผู้ทรงไม่ยื่นก็จะส่งผลให้ผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่ายหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัวแลกเงิน แต่สำหรับผู้รับรองยังคงต้องรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น คือ ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงจนกว่าจะได้มีการใช้เงินตามตัวแลกเงินตามมาตรา 937 ซึ่งแม้การตีความของผู้เขียนจะเป็นการตีความโดยไม่มีบทกฎหมายที่บัญญัติไว้ชัดเจนเกี่ยวกับผลของการไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินเหมือนกับกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 45 วรรคแรกที่ว่า “ภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้ ต้องนำตัวแลกเงินยื่นเพื่อให้ใช้เงิน หากมิได้ยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงินแล้ว บรรดาผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังทั้งหลายย่อมหลุดพ้นจากความรับผิดชอบตามตัว”¹⁸ จากบทบัญญัติมาตรา 45 วรรคแรก ถือว่าเป็นบทบังคับโดยเด็ดขาดว่า หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไต่เบียดแก่บรรดาผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวแลกเงิน แต่เมื่อได้พิจารณาถึงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินมาตรา 903 ประกอบมาตรา 948 มาตรา 941 ประกอบมาตรา 914 แล้ว จึงน่าจะตีความได้ว่า การยื่นตัวแลกเงินนั้นจำเป็นต้องยื่นในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินเพื่อจะได้เกิดความแน่นอนและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เป็นคู่สัญญาในตัวแลกเงิน หากผู้ทรงละเลยไม่ยื่นตัวแลกเงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยไม่มีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ตามมาตรา 974 แล้วผู้ทรงก็จะต้องรับผลแห่งการละเลยของตนและทำให้ผู้สลักหลังและผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดชอบคำสัญญาที่ตนได้ให้ไว้ว่าตนจะรับผิดชอบเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 ประกอบมาตรา 914

¹⁷ อัมพร ฤๅณ ตะกั่วฟุ้ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตัวเงิน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2545), หน้า 30.

¹⁸ Section 45

Subject to the provisions of this Act a bill must be duly presented for payment. If it be not so presented the drawer and indorsers shall be discharged.--

5.4 วิเคราะห์ปัญหาของการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบ อันจะเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 หากเช็คฉบับดังกล่าวถูกธนาคารปฏิเสธการใช้เงิน

โดยหลักประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน หน้าที่ของผู้ทรงเช็คที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ การยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงิน แต่เนื่องจากเช็คเป็นตั๋วเงินที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม การที่ผู้ทรงเช็คไม่นำเช็คไปยื่นในวันที่ตั้งในเช็คย่อมที่จะเป็นผลเสียหายแก่ผู้ทรงเอง กฎหมายไม่ได้บังคับให้ต้องยื่นให้ใช้เงินทันทีตามมาตรา 941 เพราะมาตรา 941 กฎหมายมิได้บัญญัติให้นำมาใช้กับเรื่องเช็คตามมาตรา 989 เนื่องจากเช็คนั้นมีบทบัญญัติไว้โดยเฉพาะในการยื่นให้ใช้เงินตามมาตรา 990 ที่กำหนดให้ผู้ทรงต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินคือ ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คต้องยื่นภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกเช็คนั้น ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นต้องยื่นภายในสามเดือน มิฉะนั้นแล้วผู้ทรงจะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สละหลังทั้งปวง ทั้งจะเสียสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่จะเกิดความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ผู้สั่งจ่ายเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่ยื่นเช็คนั้น¹⁹

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ทรงในอันที่จะไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัง ผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินนั้นได้แม้ตั๋วเงินยังไม่ถึงกำหนดใช้เงิน ซึ่งมาตรา 989 ได้บัญญัติให้นำมาใช้กับเช็คเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพแห่งตราสารว่าด้วยตั๋วเงิน

มาตรา 959 บัญญัติว่า “ผู้ทรงตั๋วแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัง ผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินนั้นก็ได้ คือ

ก) ไล่เบี้ยได้เมื่อตั๋วเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข) ไล่เบี้ยได้แม้ทั้งตั๋วเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็นคือ

(1) ถ้าเขาบอกรับไม่รับรองตั๋วเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้จะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไว้ผล

(3) ถ้าผู้สั่งจ่ายตั๋วเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้น ตกเป็นคนล้มละลาย”

ซึ่งมาตรา 989 วรรคแรก ได้บัญญัติให้นำมาตรา 959 มาใช้บังคับกับเช็คโดยอนุโลมด้วย

¹⁹ อัมพร ฌ ตะกังฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตั๋วเงิน, หน้า 318-319.

โดยปกติหลักของการใช้สิทธิไต่เบี่ยจะทำได้ก็ต่อเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่ก็มีกรณีที่ผู้ทรงสามารถไต่เบี่ยได้แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดหรือก่อนตัวถึงกำหนดตามมาตรา 959 ข) เช่นกรณีตามมาตรา 959 ข) (2) หมายความว่า ในกรณีที่เช็คยังไม่ถึงกำหนดชำระ ผู้ทรงอาจมีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้หากธนาคารผู้จ่ายตกเป็นคนล้มละลายหรืองดเว้นการใช้นี้แม้ว่าการงดเว้นการใช้นี้มันจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์เป็นอันไร้ผล²⁰ ซึ่งถ้อยคำว่า “การงดเว้นการใช้นี้” หมายความว่าเพียงว่า ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่สามารถจะชำระหนี้ตามตัวแลกเงินนั้นเมื่อตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงิน²¹ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การไม่ชำระหนี้เพราะเหตุว่าไม่สามารถชำระหนี้ได้นั้นเองดังคำพิพากษากฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1865/2517 จำเลยจ่ายเช็คให้โจทก์ 2 ฉบับ โจทก์นำเช็คฉบับหนึ่งไปเรียกเก็บเงินจากธนาคาร ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะบัญชีเงินฝากจำเลยปิดแล้ว แสดงว่าธนาคารงดเว้นการใช้นี้ตามเช็คของจำเลยแล้ว แม้เช็คอีกฉบับหนึ่งจะยังไม่ถึงกำหนดโจทก์ก็ยอมฟ้องบังคับให้จำเลยชำระเงินตามเช็คได้ ตามมาตรา 959 ประกอบมาตรา 989

ซึ่งจากคำพิพากษาดังกล่าว ศาลฎีกาให้ความเห็นว่า กรณีดังกล่าวบัญชีของจำเลยได้ปิดไปแล้ว แสดงว่าผู้จ่ายงดเว้นการใช้นี้ ดังนั้นแม้เช็คฉบับที่ 2 ยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คดังกล่าวฟ้องได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้เช็คนั้นถึงกำหนดชำระ ถือเป็นกรณีที่กฎหมายให้สิทธิผู้ทรงไต่เบี่ยก่อนตัวถึงกำหนดตามมาตรา 959 ประกอบมาตรา 989

นอกจากนี้ท่านรองศาสตราจารย์ไพฑูรย์ คงสมบุญณ์ มีความเห็นว่า เช็คมี 2 ฉบับด้วยกัน เช็คอีกฉบับหนึ่งยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่ก็สามารถฟ้องเรียกเงินพร้อมกับเช็คฉบับแรกได้ เพราะการที่ธนาคารได้ปิดบัญชีของจำเลยเสียแล้วถือว่าธนาคารผู้จ่ายได้งดเว้นการใช้นี้แล้ว ดังนั้นแม้เช็คฉบับที่สองยังไม่ถึงกำหนดชำระผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะฟ้องเรียกให้ชำระหนี้ตามเช็คฉบับนั้นได้ตามมาตรา 959 ประกอบมาตรา 989 เพราะถ้าผู้ทรงจะต้องรอให้เช็คฉบับที่สอง ถึงกำหนดชำระเสียก่อนจึงจะฟ้องเป็นคดีเดียวกันได้ ก็อาจทำให้เกิดความล่าช้าและอาจทำให้เช็คฉบับแรกขาดอายุความได้ หรือถ้าแยกฟ้องแต่ละคดีตามเช็คแต่ละฉบับก็จะทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี²²

ประเด็นปัญหามีอยู่ว่า เช็คฉบับที่ยังไม่ถึงกำหนดดังกล่าวนี้ซึ่งในทางแพ่งผู้ทรงสามารถนำไปฟ้องพร้อมกับเช็คฉบับแรกได้เลยโดยที่ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คฉบับที่สองให้ธนาคารใช้เงินก่อน แต่ในทางอาญาแล้วปัญหา คือ เช็คฉบับที่สองยังไม่ถึงกำหนดชำระนั้นและมีได้

²⁰ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 365.

²¹ ไพฑูรย์ คงสมบุญณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 280.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 280.

มีการยื่นให้ธนาคารใช้เงิน ผู้ทรงจะสามารถนำเช็คดังกล่าวไปฟ้องให้รับผิดชอบตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ได้เลยหรือไม่

ซึ่งตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 4 บัญญัติว่า "ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย โดยมีลักษณะหรือมีการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น
- (2) ในขณะที่ออกเช็คนั้นไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- (3) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่

ออกเช็คนั้น

(4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้

- (5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ"

จากบทบัญญัติดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า การกระทำที่จะเป็นความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คมาตรา 4 นั้น มีองค์ประกอบความผิดที่สำคัญดังนี้คือ

- 1) ได้มีการออกเช็คชำระหนี้ให้แก่กัน
- 2) เช็คที่ออกนั้นเป็นเช็คที่ชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย
- 3) ผู้ออกเช็คได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 4 (1) – (5)
- 4) ได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายต่อธนาคารตามเช็ค
- 5) ธนาคารตามเช็คปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็ค

ดังนั้นการฟ้องเช็คให้รับผิดชอบตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 จะต้องครบองค์ประกอบของความรับผิด ซึ่งการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบถือเป็นองค์ประกอบความผิดอย่างหนึ่ง หมายความว่าผู้ทรงจะยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินเกินกำหนดเวลา 1 เดือน กรณีที่เป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค หรือ เกินกำหนด 3 เดือน ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่น ตามมาตรา 990 หรือยื่นเกินกำหนด 6 เดือน ตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 985 ก็ตาม แล้วธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินโดยให้เหตุผลว่า พันกำหนดการจ่ายเงิน ก็ถือว่าผู้ทรงได้นำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบแล้ว ซึ่งเข้าองค์ประกอบความผิดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ เพราะแม้ผู้ทรงจะยื่นเกิน

กำหนดเวลา กฎหมายก็เพียงแต่ให้สิทธิธนาคารในการปฏิเสธการจ่ายเงินเท่านั้นแต่ไม่ทำให้ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายเช็คหลุดพ้นไป ซึ่งการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมายในที่นี้หมายถึงการยื่นเช็คต่อธนาคารนั่นเอง ซึ่งการยื่นเช็คต่อธนาคารหรือที่เรียกกันว่านำเช็คไปขึ้นเงินกรณีที่ผู้ทรงเช็คนำเช็คไปยื่นต่อธนาคารตามเช็คโดยตรงหรืออีกกรณีหนึ่งไม่จำเป็นต้องนำเช็คไปยื่นเองก็เพียงแต่นำเช็คฉบับดังกล่าวนี้เข้าบัญชีในธนาคารที่ตนเปิดบัญชีเงินฝากไว้ เมื่อธนาคารตามเช็คปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็ค ความผิดจึงจะเกิดขึ้นหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ นั้น จะเกิดขึ้นเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน (คำพิพากษาฎีกาที่ 857/2530) ซึ่งกฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด²³ ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้ทรงได้มีการยื่นเช็คฉบับแรกไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะบัญชีเงินฝากปิดไปแล้วก็ตาม แต่ผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นเช็คฉบับที่สองเพื่อให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบและธนาคารได้ปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คเสียก่อน จึงจะสามารถนำเช็คดังกล่าวมาฟ้องให้รับผิดทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ

จากปัญหาประเด็นนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า เนื่องจากเช็คเป็นตราสารในเชิงพาณิชย์ ดังนั้นการที่จะให้เกิดการรับผิดในทางอาญานั้นควรจะต้องตีความโดยเคร่งครัด เพราะว่าความผิดอันเกิดจากเช็คนั้นมิใช่คดีอาชญากรที่จะต้องรับโทษถึงกับจำคุก ดังนั้นถ้าจะต้องให้รับผิดทางอาญาก็ควรจะต้องครบองค์ประกอบความผิดเสียก่อนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งสาระสำคัญของประการหนึ่งก็คือว่าเป็นองค์ประกอบความผิดที่สำคัญตามพระราชบัญญัตินี้ก็คือ จะต้องมีการนำเช็คเรียกเก็บเงินหรือขึ้นเงินก่อนและจะต้องปรากฏว่าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินนั้นความผิดจึงจะเกิดขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้กระทำหรือผู้ออกเช็คจึงจะมีความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คนั่นเอง

ดังนั้นเช็คฉบับเดียวกันแม้ว่าผู้ทรงจะสามารถฟ้องทางแพ่งได้เลยก็ตาม โดยที่ไม่ต้องมีการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คในวันที่เช็คถึงกำหนดและมีการปฏิเสธการใช้เงินตามเช็คนั้นก่อนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 959 ประกอบมาตรา 989 ซึ่งได้วางหลักเกณฑ์ไว้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น แต่นั่นก็ได้หมายความว่าเช็คดังกล่าวจะฟ้องในทางอาญาได้เสมอไป

²³ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, การกระทำอันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค 2534, หน้า 70-73.

5.5 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการยืมตัวเงินให้ใช้เงิน กรณีที่ผู้ออกตัวหรือผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน

หลักกฎหมายในการยืมตัวเงินให้ใช้เงินนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ในการยืมตัวให้ผู้จ่ายใช้เงิน เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่ผู้ทรงพึงต้องกระทำและต้องมีการยืมตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินโดยชอบเพราะเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย และผู้สละหลังตามมาตรา 914 ที่ได้บัญญัติไว้ในเรื่องของการรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองหรือใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าหากผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ใช้เงินตามตัวแล้วยอมทำให้มูลค่านั้นเป็นอันระงับสิ้นไป แต่ถ้าหากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามตัวแลกเงินนั้น ผู้ทรงก็จะต้องทำตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินตามมาตรา 914 ตอนท้าย คือ ถ้ามีกรณีที่ต้องทำคำคัดค้านตามมาตรา 960 ก่อน หากผู้ทรงได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงิน ผู้ทรงก็จะเกิดสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังให้รับผิดชอบตามเนื้อความแห่งตัวแลกเงินนั้นได้

บทบัญญัติมาตรา 941 กฎหมายได้บัญญัติให้นำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก แต่มิได้บัญญัติให้นำไปใช้กับเช็คตามมาตรา 989 เพราะว่าเช็คนั้นได้มีบทบัญญัติบังคับไว้โดยเฉพาะให้ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินอยู่แล้วตามมาตรา 990 ซึ่งถือว่าเป็นเงื่อนไขที่สำคัญแห่งการใช้สิทธิไล่เบี่ยของผู้ทรง คือ ผู้ทรงได้ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบแล้ว ถ้าและธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็ค ผู้ทรงก็จะเกิดสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สละหลัง หรือผู้รับอาวัลได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายตัวเงินก็มีข้อยกเว้นที่ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไล่เบี่ยได้แม้ตัวเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 959 ข) ดังนี้คือ

(1) ถ้าเขาบอปิดไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้แม้การงดเว้นการใช้หนี้จะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้ส่งจ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้น ตกเป็นคนล้มละลาย

ซึ่งประเด็นปัญหามีอยู่ว่า ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงสามารถที่จะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามตัวแม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินได้หรือไม่ เพราะเนื่องจากมาตรา 959 ข) มิได้ระบุให้สิทธิแก่ผู้ทรงไว้ที่จะไล่เบี่ยได้ก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์แยกออกตามประเภทของตัวเงินดังนี้

1. กรณีที่ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินมาตรา 959 ข) ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลับหลังและบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นได้เพียง 3 กรณี ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้นเท่านั้น มิได้ให้สิทธิแก่ผู้ทรงในการไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตัวก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินกรณีที่ผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตาย ดังนั้นโดยหลักของกฎหมายตัวเงินแล้ว ผู้ทรงจึงมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินก่อนเพราะความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายจะเกิดขึ้นมิได้เพียงแต่มีการยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบเมื่อตัวถึงกำหนดเท่านั้น แต่จะต้องมีการปฏิเสธการใช้เงินจากผู้จ่ายเสียก่อนความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายจึงจะเกิดขึ้น นั่นหมายความว่าผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ชั้นสอง ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงก็ยังคงมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินก่อน แต่ในการยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินตามหลักกฎหมายแล้วผู้ทรงจะกระทำไม่ได้ถ้าตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งในเรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้ทรงควรนำตัวดังกล่าวยื่นให้ผู้จ่ายรับรองการใช้เงินตามมาตรา 927 วรรคแรก ที่บัญญัติว่า “อันตัวแลกเงินนั้น จะนำไปยื่นแก่ผู้จ่าย ณ ที่อยู่ของผู้จ่ายเพื่อให้รับรองเมื่อไร ๆ ก็ได้ จนกว่าจะถึงเวลากำหนดใช้เงินและ ผู้ทรงจะเป็นผู้ยื่นหรือเพียงแต่ผู้ที่ได้ตัวนั้นไว้ในครอบครองจะเป็นผู้นำตัวไปยื่นก็ได้” จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้สิทธิผู้ทรงที่จะนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองในเวลาใดก็ได้ก่อนตัวถึงกำหนดเพื่อทำให้ตัวแลกเงินนั้นเกิดความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเมื่อผู้ทรงได้รู้ว่าผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายผู้ทรงก็สามารถนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรองได้ เมื่อผู้จ่ายรู้ถึงการตายของผู้ส่งจ่ายแต่ตนยังคงยินดีที่จะเข้ามารับรองตัวแลกเงินนั้นย่อมทำให้ผู้จ่ายเข้ามาเป็นคู่สัญญาด้วยและต้องรับผิดชอบที่ตนรับรอง²⁴ เปรียบเหมือนเป็นลูกหนี้ชั้นต้นก็จะส่งผลให้ตัวแลกเงินฉบับนั้นมีความเชื่อถือ เมื่อเป็นดังนี้แล้วผู้ทรงก็เพียงแต่รอให้ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินและยื่นตัวในวันถึงกำหนดดังกล่าวตามมาตรา 941 โดยยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินภายใต้เงื่อนไขมาตรา 914 กรณีที่ผู้จ่ายใช้เงินก็ถือว่าหนี้ตามตัวนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป แต่ถ้าผู้จ่ายไม่ใช้เงินให้แก่ผู้ทรงก็จะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ลูกหนี้อื่นที่ต้องรับผิดชอบตัวนั้นได้

ถ้าผู้ทรงยื่นตัวให้ผู้จ่ายรับรองแล้วผู้จ่ายปฏิเสธที่จะรับรองตัวแลกเงิน ตามกฎหมายย่อมได้ชื่อว่าตัวแลกเงินนั้นขาดความเชื่อถือเพราะเขาไม่รับรองตามมาตรา 959 ข) (1) และเมื่อผู้ทรงทำคำคัดค้านการไม่รับรองถูกต้องแล้วตามมาตรา 960 วรรคสาม คือ คำคัดค้านการไม่รับรองต้องทำภายในจำกัดเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการยื่นตัวเงินให้เขารับรองหรือภายในสามวันต่อแต่นั้นไป แล้วผู้ทรงยอมที่จะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาจากกองมรดกของผู้ส่งจ่ายได้ โดยทวงถามกับทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดก ถ้าบุคคลดังกล่าวไม่ยอมชำระหนี้ตามตัว ก็ถือว่าผู้ทรงถูกโต้แย้งสิทธิตามประมวล

²⁴ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 279. (ได้กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 1)

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 ผู้ทรงก็สามารถฟ้องบังคับให้ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกชำระหนี้ตามตัวนั้นได้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อผู้ทรงรู้หรือควรได้รู้ถึงการตายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม นอกจากนี้ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้ลงลายมือชื่อไว้ในตัวแลกเงินได้อันถือเป็นการไล่เบี้ยก่อนที่ตัวจะถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ใช้เงินอีก²⁵ แต่จะต้องทำคำคัดค้านการไม่รับรองภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 960 วรรคสามด้วยเช่นกัน จึงจะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้รับอวัลหรือผู้สละหลังผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวแลกเงินนั้นได้ตามมาตรา 959

ถ้าเป็นกรณีที่ตัวแลกเงินมีข้อกำหนดอยู่ในตัวโดยผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังคนใดได้เขียนไว้ในตัวนั้น กำหนดห้ามมิให้ผู้ทรงนำตัวแลกเงินนั้นไปให้ผู้จ่ายทำการรับรองโดยเด็ดขาดตามมาตรา 927 วรรคท้าย เมื่อตัวระบุเช่นนี้ก็หมายความว่า ผู้ทรงไม่ต้องนำตัวให้ผู้จ่ายรับรอง ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ย่อมส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือทันที ผู้ทรงก็สามารถนำตัวนั้นยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินได้แม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ถ้าและผู้จ่ายปฏิเสธการใช้เงิน ก็จะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะไล่เบี้ยกับกองมรดกของผู้ส่งจ่ายที่ถึงแก่ความตายเพราะตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 กำหนดไว้ว่า เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย สิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของเจ้ามรดกย่อมตกแก่ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดก ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 193 ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อห้ามที่มีให้ลูกหนี้ถือเอาประโยชน์แห่งเงินเวลาได้ 4 กรณี คือ

- (1) ลูกหนี้ถูกศาลสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลาย
- (2) ลูกหนี้ไม่ให้ประกันในเมื่อจำต้องให้
- (3) ลูกหนี้ได้ทำลายหรือทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่งประกันอันได้ให้ไว้
- (4) ลูกหนี้นำทรัพย์สินของบุคคลอื่นมาให้เป็นประกันโดยเจ้าของทรัพย์สินนั้นมิได้

ยินยอมด้วย

จากบทบัญญัติดังกล่าว มิได้กล่าวถึงในกรณีที่ลูกหนี้ถึงแก่ความตายเพราะเนื่องจากกฎหมายได้บัญญัติห้ามมิให้ฝ่ายลูกหนี้ คือ ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกถือเอาประโยชน์แห่งเงินเวลาเริ่มต้นหรือเงินเวลาสิ้นสุดไว้แล้ว ในกรณีที่ลูกหนี้ถึงแก่ความตายในมาตรา 1754 วรรคสาม โดยได้กำหนดอายุความสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่จะมีต่อเจ้ามรดกแม้สิทธิเรียกร้องนั้นจะมีกำหนดอายุความยาวกว่า 1 ปีก็ตาม เจ้าหนี้ก็ต้องฟ้องภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก²⁶ กล่าวคือ แม้ว่าหนี้ที่ผู้ส่งจ่ายตายที่จะต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นมีเงินเวลา

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 257. (ได้กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 1)

²⁶ วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์, แพ่งพิสดาร, ฉบับปรับปรุงใหม่ปี 2549 (กรุงเทพมหานคร: หจก.แสงจันทร์การพิมพ์, 2549), หน้า 377.

เริ่มต้น ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องรอให้ถึงเวลาที่หนึ้นั้นถึงกำหนดชำระ ผู้ทรงก็สามารถทวงถามให้ทายาทของผู้ส่งจ่ายใช้หนึ้นนั้นได้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่ที่ผู้ทรงรู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของผู้ส่งจ่าย ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกจะอ้างประโยชน์แห่งเงื่อนเวลาขึ้นต่อผู้ผู้ทรงมิได้ ซึ่งมีคำพิพากษาฎีกาที่ให้ความเห็นในประเด็นนี้ไว้ดังนี้ คือ

คำพิพากษาฎีกาที่ 3994/2540 แม้หนังสือสัญญากู้ยืมเงินที่ ป. ลูกหนึ้นทำไว้กับโจทก์ยังไม่ถึงกำหนดชำระแต่ ป. ได้ถึงแก่ความตายเสียก่อน โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ภายใน 1 ปี นับแต่เมื่อโจทก์รู้ถึงความตายของ ป. ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1754 วรรคสาม เพราะสิทธิเรียกร้องของโจทก์ย่อมเกิดขึ้นเมื่อ ป. ถึงแก่ความตาย หากรอจนหนึ้นถึงกำหนดชำระอายุความ 1 ปี อาจจะล่วงพ้นไป โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องบังคับให้ชำระหนึ้นได้แม้หนึ้นยังไม่ถึงกำหนดชำระ

จากคำพิพากษาดังกล่าวศาลฎีกาเห็นว่า เจ้านี้กองมรดกมีสิทธิฟ้องบังคับชำระหนึ้นได้ทันทีที่เจ้ามรดกตายแม้หนึ้นยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตามและต้องฟ้องร้องภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตายหรือนับแต่ได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม เพราะสิทธิเรียกร้องของเจ้านี้กองมรดกย่อมเกิดขึ้นเมื่อเจ้ามรดกตายโดยบทบัญญัติดังกล่าว เพราะเมื่อบังคับให้เจ้านี้ต้องฟ้องเสียภายในกำหนดอายุความก็ต้องยอมให้ฟ้องได้แม้หนึ้นยังไม่ถึงกำหนดชำระ เพราะถ้าไม่ตีความดังว่านี้ เจ้านี้กองมรดกก็จะได้รับความเสียหายเพราะถ้าต้องรอจนหนึ้นถึงกำหนดชำระ อายุความตามมาตรา 1754 วรรคสาม อาจล่วงพ้นไปแล้ว เช่นนี้จึงถือได้ว่ามาตรา 1754 มีฐานะเป็นบทบัญญัติพิเศษ ซึ่งต้องมาก่อนบทบัญญัติทั่ว ๆ ไป ในเรื่องอายุความ จากบทบัญญัติมาตรา 1754 วรรคสามนี้ จะเป็นการบังคับเจ้านี้จนเกินไปหรือไม่ที่จะต้องให้เจ้านี้รีบฟ้องภายในอายุความ 1 ปี นับแต่เจ้านี้ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงการตายของเจ้ามรดก ซึ่งจะเห็นได้ว่าอายุความฟ้องร้องกองมรดกมีกำหนดเพียง 1 ปี เหตุที่กฎหมายกำหนดอายุความไว้สั้นเป็นพิเศษเช่นนี้ เพราะไม่ต้องการจะทิ้งปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้รับมรดกไว้ให้เป็นปัญหาวุ่นวายเกินไป²⁷ ซึ่งแต่เดิมในกฎหมายตราสารดวงมิได้บัญญัติเรื่องอายุความมรดกไว้ในกฎหมายลักษณะมรดก แต่ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายรับฟ้องบทที่ 21 ว่า “ทรัพย์มรดกพ่อแม่พี่น้องตายพ้น 1 ปี ขึ้นไปแล้ว มากล่าวหาให้ตัดฟ้องเสีย” จุดมุ่งหมายของบทบัญญัติดังกล่าวคือ จะมีให้มีการฟ้องความเกะกะและบทบัญญัติตัดฟ้องบทที่ 21 นี้ ก็เป็นบทหนึ่งของบทบัญญัติตัดฟ้อง 20 ประการ²⁸ ปัญหาที่น่าพิจารณาคือ เหตุใดการฟ้องคดีมรดกเมื่อเกิน 1 ปี จึงเข้าลักษณะฟ้องเกะกะ คงจะเป็นเพราะว่ากฎหมายต้องให้มีการจัดการทรัพย์มรดก

²⁷ เสนีย์ ปราโมช, ม.ว.ว., ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัวมรดก (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), หน้า 416.

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 797.

ของผู้ตายให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว ซึ่งก็มีผลสืบเนื่องมาจากในสมัยเดิมมรดกของผู้ตายประกอบด้วยทรัพย์สินซึ่งสามารถตรวจนับได้ง่ายและมักจะอยู่กับครอบครัว อีกทั้งยังมีพนักงานที่เรียกว่า สมุหมรดกเข้าทำบัญชีทรัพย์สินมรดกของผู้ตายและต้องนำกราบบังคับทูลพระเจ้าอยู่หัวด้วย²⁹ แต่ถ้าเจ้าหนี้อยู่ในภาวะที่ไม่พร้อมที่จะฟ้องบังคับคดีกับลูกหนี้ได้ เนื่องจากเจ้าหนี้ของมรดกอาจไม่สามารถจ่ายค่าใช้จ่ายในการว่าความในคดีได้ ผู้เขียนเห็นว่าถ้าเป็นกรณีนี้เจ้าหนี้ก็สามารถที่จะขอดำเนินคดีอย่างคนอนาถาได้ตามมาตรา 155 และมาตรา 156 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ถ้ากรณีที่ตัวแลกเงินที่ไม่มีการรับรอง หากมีผู้รับอาวัลประกันการใช้เงินของผู้ส่งจ่ายซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 940 ได้บัญญัติไว้ว่า ผู้รับอาวัลยอมต้องผูกพันเป็นอันเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกัน นั้นหมายความว่า ผู้รับอาวัลยอมต้องผูกพันเป็นอันเดียวกับกับบุคคลซึ่งตนประกัน กล่าวคือ ผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างไร ผู้รับอาวัลยอมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช่นเดียวกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 192/2518)³⁰ ดังนั้นเมื่อผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องแก่ของมรดกของผู้ส่งจ่ายตั้งแต่ผู้ทรงได้รู้หรือควรจะได้รู้ความตายของผู้ส่งจ่าย ก็น่าจะส่งผลให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องเอาจากผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายได้ทันทีเช่นเดียวกัน

นอกจากนี้ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้สละหลังตัวแลกเงินนั้นได้อีกด้วย แต่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ก็ต่อเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินและผู้ทรงนำตัวนั้นยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินโดยชอบ ถ้าผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินตามมาตรา 941 และมาตรา 914 และเมื่อผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินตามมาตรา 960 แล้ว ผู้ทรงจึงจะเกิดสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สละหลังนั้นได้ การที่ผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินก่อนเพราะด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันกับผู้รับอาวัลที่ผู้สละหลังสามารถยกเอาประโยชน์แห่งเงื่อนไขเวลามาต่อสู้กับผู้ทรงได้ แต่อย่างไรก็ตามผู้ทรงจะต้องใช้สิทธิไล่เบี้ยแก่ผู้สละหลังภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 1002 ถ้าหากผู้ทรงใช้สิทธิไล่เบี้ยเกินกำหนดอายุความดังกล่าว ผู้สละหลังเป็นอันหลุดพ้นจากความรับผิดชอบที่มีต่อผู้ทรงทันที

2. กรณีผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

เนื่องจากตัวสัญญาใช้เงินเป็นตราสารที่ผู้ออกตัวให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับเงินตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 982 ซึ่งตัวสัญญาใช้เงินนั้นจะไม่มีผู้ส่งจ่ายเหมือนตัวแลกเงินและเช็ค ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวให้คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินตามตัวให้แก่ผู้รับเงิน เมื่อผู้ออกตัวผิดสัญญา ผู้ทรงยอมที่จะฟ้องผู้ออกตัวให้รับผิดชอบตามเนื้อความในตัวได้อยู่แล้วตามมาตรา 900, มาตรา

²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 817-818.

³⁰ ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์, กำหนดอายุความในคดีแพ่ง, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549), หน้า 135.

982 และมาตรา 986³¹ แต่ถ้าหลังจากที่ผู้ออกตัวได้ออกตัวแล้วถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน จึงเกิดประเด็นปัญหาว่า ผู้ทรงจะสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้โดยแม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินหรือไม่ เพราะเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินไม่ได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไต่เบี่ยแม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินกรณีที่ผู้ออกตัวถึงแก่ความตาย แต่ผู้เขียนเห็นว่าผู้ออกตัวเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบผู้ทรงโดยตรง เมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความตายถึงแม้ว่าผู้ทรงจะรอให้ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินผู้ออกตัวก็ไม่สามารถที่จะชำระหนี้ให้กับผู้ทรงได้อยู่ดี ดังนั้นความตายของผู้ออกตัวนั้นก็น่าจะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นได้ทันทีที่ต่อกองมรดกของผู้ออกตัว (คำพิพากษาฎีกา 3994/2540) ตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 แต่ผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้ออกตัวนั้นภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อรู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก แม้ตัวนั้นจะมีกำหนดให้ชำระนานกว่า 1 ปีก็ตาม ตามมาตรา 1754 วรรคสาม เพราะถ้าผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวถึงกำหนดแล้วจึงใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกก็อาจจะเกินอายุความ 1 ปีนั้นได้ ซึ่งทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกก็สามารถยกอายุความขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ ทำให้ผู้ทรงไม่สามารถที่จะบังคับให้ชำระหนี้ได้เพราะหนี้นั้นได้ขาดอายุความไปแล้ว

ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอาวัลที่ได้อาวัลผู้ออกตัวให้ต้องรับผิดชอบ ซึ่งผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ออกตัวตามมาตรา 940 ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก็จะส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงมีสิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้ออกตัวได้ ก็ทำให้ผู้ทรงสามารถเรียกร้องเอากับผู้รับอาวัลผู้ออกตัวได้เช่นกัน

นอกจากนี้ผู้ทรงยังมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังที่ผูกพันตนรับผิดชอบผู้ทรงได้ เช่นเดียวกับผู้รับอาวัลแต่จะใช้สิทธิไต่เบี่ยขณะที่ผู้ออกตัวถึงแก่ความตายเลยไม่ได้ เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังได้ในกรณีที่ผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ดังนั้นเมื่อตัวถึงกำหนดผู้ทรงก็มีหน้าที่ยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินเมื่อผู้ออกตัวไม่สามารถชำระหนี้ตามตัวได้ ผู้ทรงจึงจะเกิดสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลังได้ ถ้าผู้สละหลังไม่จ่ายผู้ทรงก็สามารถนำตัวดังกล่าวฟ้องบังคับให้ผู้สละหลังชำระหนี้ตามตัวนั้นได้ภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 1002

3. กรณีที่ผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ตามหลักกฎหมายตัวเงินในเรื่องเช็คตามมาตรา 990 ได้บัญญัติกำหนดหน้าที่ที่ผู้ทรงจะต้องนำเช็คยื่นให้ธนาคารจ่ายเงินเมื่อเช็คถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่ถ้าผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คจะถึงกำหนดให้ใช้เงิน ปัญหาที่มีอยู่ว่า ผู้ทรงจะต้องนำเช็คไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็คก่อนจึงจะนำเช็คดังกล่าวมาฟ้องบังคับทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกหรือไม่ เพราะเนื่องจากประมวล

³¹ อัมพร ฤ ตะแก้วฟูง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตัวเงิน, หน้า 91.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 990 ได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าเป็นเช็คที่ออกให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็คแล้ว ผู้ทรงมิได้ยื่นเสียภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกเช็คหรือถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นแล้วมิได้ยื่นเสียภายในเวลาสามเดือนแล้ว ผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สลักหลังทั้งปวงและยังเสียสิทธิไต่เบี่ยอันมีต่อผู้สั่งจ่ายด้วยเพียงเท่าที่ผู้สั่งจ่ายต้องเสียหายไปอย่างหนึ่งอย่างใดเพราะเหตุที่ผู้ทรงไม่ยื่นเช็คนั้น

ปัญหาดังกล่าวได้มีคำพิพากษากฎีกาตัดสินไว้ดังนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1003/2524 ผู้ตายสั่งจ่ายเช็คพิพาทแล้วตายลง หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนเป็นอันสิ้นสุดลงเมื่อรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 992 โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงจึงไม่มีเหตุผลจะต้องนำเช็คพิพาทไปขอรับเงินจากธนาคาร กรณีไม่อยู่ในบังคับที่ผู้ทรงจะต้องนำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารเสียก่อนตามมาตรา 990 เมื่อผู้สั่งจ่ายตายบรรดาทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมเป็นมรดกตกทอดได้แก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ดังนั้นเมื่อผู้ทรงเช็คที่เจ้ามรดกเป็นผู้สั่งจ่ายไว้ได้ทวงถามให้ผู้จัดการมรดกของผู้ตายชำระหนี้เงินตามเช็คดังกล่าวแล้วแต่ผู้จัดการมรดกเพิกเฉย ถือได้ว่าสิทธิของผู้ทรงเช็คได้มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 จึงมีอำนาจฟ้องให้ผู้จัดการมรดกใช้เงินตามเช็คคืนได้

จากคำพิพากษากฎีกาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก็มีได้หมายความว่าผู้ทรงจะไม่มีสิทธิได้รับเงินตามเช็คนั้น ซึ่งผู้ทรงสามารถจะใช้สิทธิทวงถามให้ชำระเงินตามเช็คจากทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกของผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังได้เลย เพราะเมื่อผู้สั่งจ่ายตายบรรดาทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดจนสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตายย่อมตกอยู่แก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ถ้าผู้ถูกทวงถามไม่ชำระผู้ทรงก็มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คได้ โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำเช็คขึ้นไปยื่นหรือเรียกเก็บเงินจากธนาคารตามมาตรา 990 ก่อน แม้จะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ตามเพราะถือเป็นข้อยกเว้น ซึ่งถึงแม้ผู้ทรงจะนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงิน เมื่อธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายหน้าที่และอำนาจของธนาคารที่จะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนก็เป็นอันสิ้นสุดลงตามมาตรา 992 (2) ซึ่งถ้าผู้ถูกทวงถามไม่ชำระเงินตามเช็ค ผู้ทรงก็มีสิทธิฟ้องเรียกเงินตามเช็คได้เพราะถือว่าผู้ทรงได้ถูกโต้แย้งสิทธิแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55

นอกจากนี้ผู้ทรงก็สามารถที่จะนำเช็คไปยื่นแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามเช็คก็ได้ ซึ่งถ้าธนาคารทราบและผู้สั่งจ่ายตายก็จะปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 992 (2) และเมื่อธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินผู้ทรงก็สามารถนำเช็คดังกล่าวไปฟ้องเรียกเงินจาก ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดก ตลอดจนมีสิทธิฟ้องผู้สละหลังเช็คด้วย³²

จากประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาข้างต้น เพราะถึงแม้กฎหมายจะกำหนดให้ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดก็ตาม แต่กรณี ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเมื่อผู้สั่งจ่ายตายแม้ว่าผู้ทรงจะนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินธนาคารก็จะปฏิเสธ การใช้เงินอยู่ดี ดังนั้นแม้กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำเช็คไปยื่นให้ธนาคาร ใช้เงินในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายตายก่อนเช็คถึงกำหนด แต่ก็ถือเป็นข้อยกเว้นโดยปริยายได้ว่า ผู้ทรงไม่ จำเป็นต้องรอให้เช็คนั้นถึงกำหนดและยื่นให้ธนาคารใช้เงิน ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คนั้นไปเรียกเก็บกับ ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกได้เลย

การใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ทรงเช็คต่อกองมรดกนั้น ปัญหาว่าผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้อง ภายใต้อายุความ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินมาตรา 1002 ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สละหลังและผู้สั่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้ลง ในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนดในกรณีที่มี ข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” หรือภายใต้อายุความ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ว่าด้วยมรดกมาตรา 1754 วรรคสามที่บัญญัติว่า “ภายใต้อายุความ 1 ปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ ประมวลกฎหมายนี้ ถ้าสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกมีกำหนดอายุความยาวกว่าหนึ่งปี มิ ให้เจ้าหนี้ฟ้องร้องเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้ หรือควรได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดก” จากบทบัญญัติดังกล่าวทั้งสองมาตรานี้ถึงแม้ว่าจะมีอายุความ 1 ปี เท่ากัน แต่จะต่างกันตรงที่เวลาเริ่ม นับอายุความเพราะมาตรา 1002 อายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ได้ลงคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายใน เวลาตามที่กฎหมายกำหนด หรือนับแต่วันที่ตัวเงินถึงกำหนดในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำ คัดค้าน” ส่วนกรณีตามมาตรา 1754 วรรคสาม อายุความเริ่มนับตั้งแต่วันที่เจ้าหนี้ได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึง ความตายของเจ้ามรดก

จากปัญหาดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าในการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ทรงในกรณีนี้ ผู้ทรงได้ ใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามเช็คจากกองมรดก ดังนั้นผู้ทรงจะต้องอยู่ภายใต้อายุความมรดกที่ว่า ด้วยอายุความสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้อันมีต่อเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม ดังนั้นหากผู้ทรง เช็คได้รู้หรือควรจะได้รู้ว่าผู้สั่งจ่ายตาย ผู้ทรงจะฟ้องเรียกให้ชำระเงินจากกองมรดกผู้ทรงก็ต้องฟ้อง คดีภายในอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่รู้ถึงความตายของผู้สั่งจ่ายซึ่งเป็นลูกหนี้มิใช่ใช้สิทธิเรียกร้องของ ผู้ทรงที่จะฟ้องผู้สั่งจ่ายตามมาตรา 1002 (เทียบเคียงคำพิพากษาฎีกาที่ 2091/2514)

³² ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 356.

คำพิพากษาฎีกาที่ 2091/2514 เจ้าหนี้โจทก์ฟ้องผู้ค้ำประกันให้ชำระหนี้หลังจาก เจ้าหนี้ได้รู้ถึงการตายของลูกหนี้เกิน 1 ปีแล้ว ฟ้องของโจทก์จึงขาดอายุความ ผู้ค้ำประกันยอมยกอายุ ความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1754 วรรคสาม ประกอบมาตรา 694 ขึ้นต่อสู้ได้ นอกจากนี้ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะทวงถามบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบ เช่น ผู้สละหลัก หรือผู้รับอวัลได้ แม้ว่าผู้ส่งจ่ายจะถึงแก่ความตายก่อนเช็คถึงกำหนดเพราะความตายของผู้ส่งจ่าย ย่อมที่จะทำให้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และแม้ว่าโดยปกติการนำเช็คไปทวงถามก่อนจะถึงวันส่งจ่ายเป็นการสมควรก็ตาม แต่ก็ไม่ทำให้บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตัวทั้งหลายหลุดพ้น จากความรับผิดชอบได้

5.6 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดและการเริ่มนับอายุความ

การยื่นตัวเงินให้ใช้เงินนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ทรงที่จะต้องมีการยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัว ถึงกำหนด ซึ่งในตัวแลกเงินนั้นกฎหมายบัญญัติให้ผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวเงินเพื่อให้ผู้จ่ายหรือผู้ รับรองใช้เงินดังที่มาตรา 941 ได้บัญญัติไว้ว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนด และถึงกำหนดวันใด ผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น”

ตามมาตรา 941 นี้ กฎหมายบัญญัติให้นำไปใช้ในเรื่องของตัวสัญญาใช้เงินด้วยตาม มาตรา 985 แต่ไม่ได้นำมาใช้ในเรื่องเช็ค เพราะว่าในเรื่องเช็คนั้นมิบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้วในมาตรา 990

ซึ่งในกฎหมายตัวเงินได้บัญญัติถึงวันถึงกำหนดใช้เงินของตัวแลกเงินไว้ 4 ประเภท ใน มาตรา 913 โดยนำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 ดังนี้

1. ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้
2. เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ที่ลงในตัวนั้น
3. เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น
4. เมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่ได้เห็น

ส่วนกรณีของเช็คนั้นมาตรา 989 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 913 มาใช้บังคับในเรื่อง เช็คด้วย เพราะเนื่องจากว่าเช็คจะมีกำหนดเวลาใช้เงินเพียงประการเดียว คือ ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม

ดังนั้นเมื่อตัวเงินถึงกำหนดให้ใช้เงินในวันใดผู้ทรงก็มีหน้าที่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ใช้เงิน กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินตัวนั้นก็เป็นการอันระงับสิ้นไป แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ ใช้เงินผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอากับบุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดชอบตัว ซึ่งถ้าบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบ ตัวไม่ใช้เงิน ผู้ทรงก็สามารถที่จะฟ้องร้องบังคับคดีได้ ซึ่งในตัวเงินที่ได้มีการระงับวันถึงกำหนดใช้เงินไว้ ชัดเจนแน่นอน เมื่อตัวถึงกำหนดผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินนั้น

เมื่อไม่มีการใช้เงินตามตัว สิทธิในการฟ้องบังคับคดีก็เริ่มเกิดขึ้น โดยอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ที่ระบุไว้ในตัวตามมาตรา 913 (1) เป็นต้นไป³³ และถึงแม้ว่าผู้ทรงจะไม่ยื่นตัวเมื่อตัวถึงกำหนด อายุความก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ที่ลงในตัวนั้นเป็นต้นไป แต่ก็มีบางกรณีที่ในตัวมิได้ระบุวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินแน่นอนในตัวเงิน จึงมีปัญหว่าการเริ่มนับอายุความนั้นจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ใด เช่น ตัวที่มีกำหนดให้ใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือกรณีที่ผู้ตั้งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด การเริ่มนับอายุความจะนับตั้งแต่วันที่ผู้ตั้งจ่ายตายหรือวันที่ลงในตัวนั้น เป็นต้น

ดังนั้นผู้เขียนจะขอศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นของการกำหนดและการเริ่มนับอายุความตามตัวเงินดังต่อไปนี้

1. การกำหนดและการเริ่มนับอายุความของตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็น เพราะเนื่องจากว่าทั้งตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็นนั้นมีความหมายที่แตกต่างกัน จึงมีผลบังคับที่แตกต่างกันในเรื่องของวันที่เริ่มต้นนับอายุความ³⁴

1.1 ตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม หมายความว่า ผู้ทรงมีหน้าที่จะต้องแจ้งให้ทราบก่อนว่าจะให้ใช้เงินตามตัวเมื่อใดหรือว่าภายในกำหนดกี่วันหลังจากที่ได้มีการทวงถามไม่ว่าจะเป็นการทวงถามด้วยวาจาหรือด้วยหนังสือก็ตาม³⁵ ซึ่งอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องก็จะเริ่มนับก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้ใช้สิทธิทวงถาม ซึ่งต้องถือเอาวันที่ผู้ทรงทวงถามผู้ออกตัวให้ใช้เงินตามตัวนั้นเป็นวันเริ่มต้นถึงกำหนดใช้เงินมิใช่เอาวันที่ลงในตัว³⁶ ดังตัวอย่างคำพิพากษากฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1062/2540 (ประชุมใหญ่) ในหนังสือบอกกล่าวทวงถามของโจทก์ได้ให้เวลาจำเลยทั้งสิ้นชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินให้เสร็จสิ้นภายใน 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว หมายความว่า โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จะเรียกให้จำเลยทั้งสิ้นชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดเวลานั้นหาได้ไม่ แต่จำเลยทั้งสิ้นซึ่งเป็นลูกหนี้จะชำระหนี้ก่อนกำหนดนั้นได้ หากพ้นกำหนดดังกล่าวแล้วไม่ชำระก็ถือว่าจำเลยทั้งสิ้นผิดนัด โจทก์อาจบังคับให้จำเลยทั้งสิ้นชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินพิพาทในฐานะผู้รับอาวัลนับแต่วันครบกำหนดตามหนังสือทวงถามแล้วเป็นต้นไป วันครบกำหนด 7 วัน ตามหนังสือทวงถามคือวันที่ 19 กันยายน 2533 อายุความจึงเริ่มนับตั้งแต่วันที่ 20 กันยายน 2533 เป็นต้นไป หาใช่เริ่มนับแต่วันที่จำเลยทั้งสิ้นได้รับหนังสือบอกกล่าวทวงถามไม่ เมื่อโจทก์ฟ้องคดีวันที่ 14 กันยายน 2536 ยังไม่ครบอายุความ 3 ปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1001

³³ เสาวนีย์ อัครวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 405.

³⁴ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 445. (ได้กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 1)

³⁵ ประทีป เฉลิมภัทรกุล, คำอธิบาย ตัวเงิน บัญชีเดินสะพัด, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา), หน้า 111.

³⁶ ประเสริฐ เสียงสุทวิวงศ์, กำหนดอายุความในคดีแพ่ง, หน้า 180.

จากคำพิพากษาศาลฎีกาอ้างว่า ข้อเท็จจริงได้ความว่า ในหนังสือทวงถามของโจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงได้ให้เวลาจำเลยชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินภายใน 7 วัน นับแต่ได้รับหนังสือทวงถาม คือวันที่ 12 กันยายน 2533 เมื่อครบกำหนด 7 วัน คือ วันที่ 19 กันยายน 2533 จึงถือว่าวันที่ 19 กันยายน 2533 เป็นวันครบกำหนด มิใช่วันที่ 12 กันยายน 2533 ซึ่งเป็นวันที่ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินได้รับหนังสือทวงถามจากโจทก์ไม่ได้ เพราะในหนังสือบอกกล่าวทวงถามโจทก์ได้ให้เวลาจำเลยชำระหนี้ตามตัวภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือดังกล่าว โดยโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จะเรียกให้จำเลยชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดเวลานั้นไม่ได้ แต่จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้อาจจะชำระหนี้ก่อนได้ ถ้าหากพ้นกำหนดเวลาดังที่ระบุไว้ในหนังสือบอกกล่าวแล้วจำเลยไม่ชำระก็ถือว่าจำเลยตกเป็นผู้ผิดนัด โจทก์ก็อาจจะบังคับให้จำเลยชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินได้นับแต่วันครบกำหนดตามหนังสือทวงถามแล้วเป็นต้นไป³⁷

1.2 ตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น คือ ผู้จ่ายจะต้องจ่ายตามตัวทันทีเมื่อผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายวันใดถึงกำหนดในวันนั้น ไม่ใช่เรื่องของผู้จ่ายมาเห็นตัวเอง หากผู้จ่ายมาเห็นตัวที่ผู้ทรงโดยผู้ทรงไม่ได้ยื่นให้ผู้จ่ายเห็นตัว ตัวนั้นก็ยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ดังนั้นเมื่อตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นนั้น ผู้ทรงมีสิทธิที่จะยื่นตัวให้ใช้เงินในทันทีที่ได้รับตัวหรือจะต่อยื่นภายในกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันออกตัวเว้นแต่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 และเมื่อผู้ทรงยื่นตัวให้ใช้เงินในวันใดวันนั้นก็ถึงวันถึงกำหนดให้ใช้เงิน อายุความก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นไป³⁸ แต่ถ้าไม่ปรากฏว่าในระหว่าง 6 เดือนผู้ทรงไม่ได้นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินแต่อย่างใด ก็ต้องถือว่าวันสุดท้ายที่อาจบังคับให้ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินเป็นวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งกำหนดอายุความก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันดังกล่าว ดังตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาดังต่อไปนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3340/2536 ตัวสัญญาใช้เงินไม่ได้ระบุเวลาใช้เงินถือว่าเป็นตัวสัญญาใช้เงินชนิดพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 วรรคสอง ซึ่งตัวประเภทนี้จะถึงกำหนดให้ใช้เงินในวันยื่นตัว แต่ผู้ทรงต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาซึ่งบังคับไว้เพื่อยื่นให้รับรองตัวเงินชนิดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งภายหลังได้เห็น ตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 985 สำหรับกำหนดเวลายื่นให้รับรองตัวเงินนั้น มาตรา 928 บัญญัติให้ผู้ทรงต้องนำตัวยื่นเพื่อให้รับรองภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัว หรือภายในกำหนดช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้ส่งจ่ายจะได้ระบุไว้ ดังนั้นผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินชนิดพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นอาจนำตัวยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินได้ตั้งแต่วันออกตัวซึ่งก็คือวันที่ลงในตัวจนถึงวันครบกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวอันเป็นวันสุดท้ายที่อาจยื่นให้ใช้เงินได้ ตัวสัญญาใช้เงินลงวันที่ 31 มกราคม 2520 ครบกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ลงในตัวคือวันที่ 31 กรกฎาคม 2520 ซึ่งช่วงเวลา

³⁷ ไพฑูรย์ คงสมบุญรัตน์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 444-445.

³⁸ เสาวนีย์ อัศวโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 405.

ดังกล่าวไม่ปรากฏว่าเจ้าหนี้ซึ่งเป็นผู้ทรงตัวสัญญาใช้เงินนำตัวไปยื่นให้ใช้เงินแต่อย่างใด จึงต้องถือว่าวันที่ 31 กรกฎาคม 2520 อันเป็นวันสุดท้ายที่อาจบังคับให้ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินใช้เงินตามตัวได้เป็นวันถึงกำหนดใช้เงิน กำหนดอายุความ 3 ปี ต้องเริ่มนับแต่วันดังกล่าว เมื่อผู้ทรงมาฟ้องคดีเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2530 จึงขาดอายุความ

2. การกำหนดและการเริ่มนับอายุความเมื่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

โดยหลักกฎหมายตัวเงินนั้น ผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ถ้าและในวันนั้นผู้ทรงปฏิเสธการใช้เงินตามตัว การเริ่มนับอายุความก็จะมีขึ้นนับแต่วันนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด การกำหนดและการเริ่มนับอายุความฟ้องบังคับตามตัวนั้นก็เปลี่ยนแปลงไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความเมื่อผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยปกติเมื่อตัวแลกเงินได้มีการระบุวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในวันใด เมื่อถึงกำหนดในวันนั้นอายุความในการฟ้องบังคับสิทธิเรียกร้องตามตัวย่อมมีขึ้นนับแต่วันนั้นเป็นต้นไป แต่ถ้าหากว่าผู้ส่งจ่ายได้ถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ถ้าผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวนั้นถึงกำหนดก่อนจึงค่อยนำตัวดังกล่าวยื่นให้ผู้ส่งจ่ายใช้เงิน เมื่อผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายแล้วสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 และมาตรา 1600 ซึ่งทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกก็มีสิทธิที่จะยกอายุความขึ้นต่อสู้กับผู้ทรงได้ในกรณีที่ถ้าผู้ทรงมาใช้สิทธิเรียกร้องเอาที่กองมรดกของผู้ส่งจ่ายที่ตายเกินกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่เมื่อผู้ทรงได้รู้หรือควรจะรู้ถึงความตายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม

ดังนั้นถ้าในกรณีที่ตัวแลกเงินมีข้อกำหนดไว้ว่าห้ามมิให้ผู้ทรงนำตัวนั้นไปยื่นเพื่อให้รับรองนั้นก็หมายความว่า เมื่อผู้ส่งจ่ายตายก่อนตัวแลกเงินถึงกำหนดตัวนั้นก็ขาดความเชื่อถือทันทีเมื่อตัวเงินนั้นขาดความเชื่อถือแล้วผู้ทรงก็สามารถนำตัวนั้นไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินได้แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ถ้าและผู้จ่ายปฏิเสธไม่ยอมจ่ายเงินตามตัวดังกล่าว ผู้ทรงก็จะเกิดสิทธิที่จะนำตัวนั้นไปไต่เบี่ยเอาที่กองมรดกของผู้ส่งจ่ายได้ทันที โดยอายุความนั้นจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่เมื่อผู้ทรงได้รู้หรือควรจะรู้ถึงการตายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม มิใช่เริ่มนับตั้งแต่ผู้ทรงนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินและผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงินตามตัวนั้น ที่จะต้องเริ่มนับกำหนดอายุความตั้งแต่เมื่อผู้ทรงได้รู้หรือควรจะรู้ถึงการตายของเจ้ามรดกก็เพราะว่า ในเมื่อผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องเอาที่กองมรดกของผู้ส่งจ่ายที่ตายแล้ว ผู้ทรงก็ต้องถูกบังคับภายใต้อายุความเฉพาะของกฎหมายว่าด้วยมรดกที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะ

ถ้าผู้ทรงจะฟ้องบังคับคดีเอาแก่ผู้รับอวัลผู้ส่งจ่าย ซึ่งผู้รับอวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกันตามมาตรา 940 ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงอย่างไร

ผู้รับอวัลก็ย่อมต้องมีความรับผิดชอบผู้ทรงเช่นเดียวกัน การฟ้องผู้รับอวัลผู้ส่งจ่ายให้ใช้อายุความ เช่นเดียวกับผู้ทรงฟ้องผู้ส่งจ่าย³⁹ แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่ผู้สละหลัง กฎหมายว่า ด้วยตัวเงินมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าผู้ทรงจะสามารถใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลอื่นผู้ต้องรับผิดชอบ ตัวเงินนั้น ดังนั้นถ้าผู้ทรงต้องการให้ผู้รับอวัลหรือผู้สละหลังรับผิดชอบเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 913 ผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวนั้นให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 941 ถ้าและผู้จ่ายปฏิเสธไม่ใช้เงิน ผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินในวันที่ผู้จ่าย จะต้องใช้เงินตามตัวนั้นได้ทันทีหรือวันใดวันหนึ่งภายใน 3 วัน นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 960 วรรคสอง⁴⁰ เมื่อทำคำคัดค้านถูกต้องตามระเบียบแล้วผู้ทรงก็มีสิทธิฟ้องร้องบังคับคดีเอา แก่ผู้สละหลังได้ โดยเริ่มกำหนดการนับอายุความตั้งแต่วันที่ทำการคัดค้านเป็นต้นไป

2.2 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความเมื่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินถึงแก่ความ ตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 982 ได้บัญญัติลักษณะของตัวสัญญาใช้เงินว่าเป็นหนังสือตราสารซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่า ผู้ออกตัว ให้ คำมั่นสัญญาว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือใช้ให้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับเงิน ซึ่งมีบุคคลเป็นคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่ายเท่านั้น เมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึง กำหนด ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าเมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความตาย ตัวนั้นจะถึงกำหนดให้ใช้ เงินทันทีโดยที่ไม่ต้องรอให้ตัวถึงกำหนด ซึ่งในปัญหาประเด็นนี้ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความ ตายย่อมที่จะส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือเนื่องจากผู้ทรงไม่สามารถที่จะให้ผู้ออกตัวชำระหนี้ตาม ตัวนั้นได้อีก ซึ่งก็น่าจะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินนั้นได้ทันทีจากกอง มรดกของผู้ออกตัวตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 โดยการเริ่มนับอายุความนั้นก็ควรจะเริ่ม นับตั้งแต่วันที่ผู้ทรงรู้หรือควรจะรู้ถึงความตายของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินนั้น และจะต้องใช้สิทธิ เรียกร้องนั้นภายในกำหนดอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1754 วรรคสาม เหตุผลเพราะว่าถ้าหากว่าผู้ทรง จะต้องรอให้ตัวสัญญาใช้เงินครบกำหนดก่อนจึงจะนำมาใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาจากกองมรดกของผู้ออกตัว ก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นว่า ตัวนั้นไม่สามารถเรียกร้องให้ชำระได้เพราะเกินอายุความ 1 ปี ที่กฎหมายได้ บัญญัติไว้ ซึ่งทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกสามารถยกอายุความขึ้นต่อสู้ผู้ทรงได้ว่าหนี้้นั้นขาด อายุความไปแล้ว

นอกจากนี้ผู้ทรงก็สามารถนำตัวสัญญาใช้เงินที่ผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึง กำหนดไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลังและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตัวได้ แต่เนื่องจากกฎหมาย

³⁹ ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์, กำหนดอายุความในคดีแพ่ง, หน้า 193.

⁴⁰ อัมพร ฤ ตะกั้งทุ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตัวเงิน, หน้า 199-200.

มิได้บัญญัติให้สิทธิผู้ทรงที่จะไต่เบียดได้แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดในกรณีที่ผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ดังนั้นผู้ทรงก็ต้องปฏิบัติตามหลักกฎหมายของตัวเงิน คือ ผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินเมื่อตัวถึงกำหนดก่อน เมื่อผู้ออกตัวไม่สามารถชำระหนี้ตามตัวนั้นได้เพราะถึงแก่ความตายไปแล้วเท่ากับว่าผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบียดเอาแก่ผู้สละหลังได้ เมื่อตัวเงินถึงกำหนดกรณีไม่ใช้เงินตามมาตรา 959 ก) ซึ่งมาตรา 985 ให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลม โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้านตามมาตรา 960 ก่อนเพราะว่าตามมาตรา 985 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน ดังนั้นการเริ่มนับอายุความก็จะเริ่มตั้งแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดเป็นต้นไป

2.3 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความเมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน สำหรับเรื่องเช็คนั้นโดยหลักแล้ว ผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องนำเช็คนั้นยื่นต่อธนาคารเพื่อให้ใช้เงินตามมาตรา 914 กับมาตรา 990 ในวันที่เช็คถึงกำหนดให้ใช้เงินเสียก่อน ผู้ทรงจึงจะมีสิทธิไต่เบียดให้ผู้ส่งจ่าย ผู้สละหลังและบุคคลต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้นใช้เงินได้⁴¹ แต่ก็มีบางกรณีที่ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คต่อธนาคารเพื่อเรียกเก็บเงินได้ คือ กรณีที่ธนาคารหมดหน้าที่และอำนาจที่จะจ่ายเงินตามเช็คเพราะได้มีพฤติการณ์บางอย่างเกิดขึ้นกับผู้ส่งจ่าย นั่นคือ ธนาคารได้รู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 992 (2) ซึ่งมาตรานี้ได้บัญญัติถึงหน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะต้องใช้เงินตามเช็คได้สิ้นสุดลงเมื่อรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตาย แต่มิได้บัญญัติว่าเมื่อผู้ส่งจ่ายตายแล้วความรับผิดชอบตามเช็คจะระงับสิ้นไป ดังนั้นผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คนั้นให้ธนาคารใช้เงินก่อน เพราะถึงอย่างไรก็ตามแม้ผู้ทรงจะยื่นให้ธนาคารใช้เงินธนาคารก็จะปฏิเสธการใช้เงินอยู่นั่นเอง ดังนั้นผู้ทรงก็สามารถที่จะนำเช็คดังกล่าวทวงถามให้ชำระเงินตามเช็คจากทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกของผู้ส่งจ่ายได้เลย เพราะบรรดาทรัพย์สินทุกชนิดรวมทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 และในการเริ่มกำหนดของการนับอายุความ ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้ทรงใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้ส่งจ่ายก็ควรจะบังคับตามอายุความเฉพาะของกฎหมายว่าด้วยมรดกคือ มาตรา 1754 บรรดาที่ผู้ทรงจะต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายใน 1 ปีนับแต่ได้รู้หรือควรจะรู้ว่าผู้ส่งจ่ายเช็คตาย เมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คตายแล้วก็เท่ากับว่าเช็คฉบับดังกล่าวขาดความเชื่อถือไปแล้ว เพราะถึงแม้ผู้ทรงจะรอให้เช็คถึงกำหนดชำระธนาคารก็ต้องปฏิเสธการใช้เงินอยู่ดีตามมาตรา 992 (2) เพราะอำนาจหน้าที่ของธนาคารได้สิ้นสุดลงโดยความตายของผู้ส่งจ่าย⁴²

นอกจากผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้ส่งจ่ายแล้ว ผู้ทรงก็ยังมีสิทธิเรียกร้องเอาที่บรรดาผู้ต้องรับผิดชอบตัวทั้งหลาย อย่างเช่น ผู้รับอาวัลหรือผู้สละหลังได้ทันทีเช่นกัน เพราะผู้เขียนเห็นว่า ถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับอาวัลได้รับอาวัลผู้ส่งจ่ายก็เท่ากับว่าผู้รับอาวัลจะต้องผูกพันตน

⁴¹ ประทีป เฉลิมภัทรกุล, คำอธิบายตัวเงิน บัญชีเดินสะพัด, หน้า 225-226.

⁴² เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 359-360.

เป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกันก็คือผู้ส่งจ่ายนั่นเองตามมาตรา 940 วรรคแรก ดังนั้นผู้รับอวัลก็ควรจะต้องใช้อายุความเดียวกันกับผู้ส่งจ่าย เมื่อผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องจากกองมรดกของผู้ส่งจ่าย โดยเริ่มกำหนดนับอายุความเมื่อผู้ทรงรู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของผู้ส่งจ่าย ผู้รับอวัลก็ควรจะต้องรับผิดชอบผู้ทรงเช่นเดียวกันกับความรับผิดชอบของกองมรดกของผู้ส่งจ่าย คือ ผู้ทรงก็ต้องฟ้องให้ผู้รับอวัลรับผิดชอบภายในอายุความ 1 ปี นับแต่ผู้ทรงรู้หรือควรจะได้รู้ถึงการตายของผู้ส่งจ่ายเช่นกัน แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับอวัลได้เข้ารับอวัลบุคคลอื่นที่มีใช้ผู้ส่งจ่าย ผู้รับอวัลก็ต้องรับผิดชอบเช่นเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกัน เมื่อบุคคลที่ตนประกันจะต้องรับผิดชอบตามเช็คเพียงใดผู้รับอวัลก็ควรจะต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้นเป็นอย่างเดียวกัน ซึ่งอายุความก็ควรที่จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่อาจจะบังคับตามสิทธิเรียกร้องได้ทันทีคือเมื่อผู้ส่งจ่ายตาย แต่จะแตกต่างกันตรงที่กำหนดอายุความนั้นจะไม่ใช่ไปตามอายุความมรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม แต่จะต้องบังคับตามอายุความของตัวเงินที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ซึ่งถ้าเป็นกรณีที่ผู้รับอวัลได้อวัลผู้สละหลัง ผู้ทรงก็ต้องฟ้องร้องบังคับผู้รับอวัลภายในอายุความเดียวกับฟ้องผู้สละหลัง

3. การกำหนดและการเริ่มนับอายุความ กรณีที่ผู้สละหลังถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ในความรับผิดชอบของผู้สละหลังตัวนั้น เมื่อผู้สละหลังได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินแล้วย่อมก่อให้เกิดหน้าที่แก่ผู้สละหลังตามกฎหมายคือ ผู้สละหลังจะต้องรับผิดชอบในข้อความในตัวเงินนั้นตามมาตรา 900 ซึ่งถือว่าผู้สละหลังยอมผูกพันตนเป็นคู่สัญญาในตัวเงินนั้นตามมาตรา 906 ซึ่งเป็นการให้สัญญาว่าถ้าตัวนั้นขึ้นเงินไม่ได้ผู้สละหลังก็จะใช้เงินให้ตามมาตรา 914 และผู้สละหลังต้องร่วมรับผิดชอบกับผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังคนก่อน ๆ ต่อผู้ทรงตามมาตรา 967⁴³

จากความรับผิดชอบของผู้สละหลังดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้สละหลังเป็นลูกหนี้ตามตัวเงินและมีความผูกพันที่จะต้องรับผิดชอบในข้อความในตัวเงินนั้น โดยต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกหนี้คนอื่น ๆ หากไม่มีการรับรองหรือใช้เงินตามตัวหรือกรณีอื่น ๆ ที่ผู้ทรงมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนตัวถึงกำหนดตามมาตรา 959 แต่ถ้าผู้สละหลังตัวเงินได้ถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงจะมีสิทธิไต่เบี่ยเอาที่กองมรดกของผู้สละหลังคนนั้นได้เลยหรือไม่ โดยไม่ต้องรอให้ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินก่อน ตัวอย่างเช่น นาย ก ออกเช็คให้นาย ข ส่งจ่ายลงวันที่ 5 เมษายน 2552 ต่อมาเมื่อนาย ข ได้รับเช็คแล้วก็ได้สละหลังโอนให้กับนาย ค และต่อมานาย ค สละหลังโอนให้กับนาย ง จึงถือว่านาย ง เป็นผู้ทรงที่มีสิทธิเรียกเงินตามเช็คได้ แต่ก่อนที่เช็คจะถึงกำหนดให้ใช้เงินวันที่ 5 เมษายน 2552 นาย ค ได้ถึงแก่ความตาย ดังนั้นนาย ง ซึ่งเป็นผู้ทรงจะนำเช็คนั้นยื่นให้ใช้เงินได้เลยโดยอาศัยความตายของ

⁴³ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 185. (ได้กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 1)

นาย ค ซึ่งเป็นผู้สละหลังโดยไม่ต้องรอให้เช็คนั้นถึงกำหนดก่อน โดยผู้ทรงสามารถฟ้องเอาจากกองมรดกของนาย ค หรือฟ้องเอาแก่ผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังคนอื่น ๆ ได้หรือไม่

จากตัวอย่างดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าเช็คนั้นยังไม่ขาดความเชื่อถือเพราะการที่เช็คจะขาดความเชื่อถือได้นั้นหมายถึงว่าเช็คนั้นถูกปฏิเสธการจ่ายเงินเสียก่อนและทั้งนี้ความรับผิดชอบของผู้สละหลังจะเกิดหรือไม่ยังไม่แน่นอนเพราะเช็คยังไม่ขาดความเชื่อถือ ซึ่งเมื่อถึงกำหนดชำระธนาคารก็ยังไม่จ่ายเงินตามเช็คได้และโดยสภาพผู้ทรงยังไม่สามารถที่จะเรียกเก็บเงินจากกองมรดกของผู้สละหลังที่ตายได้ถึงแม้ว่าอายุความฟ้องกองมรดกของผู้สละหลังจะต้องฟ้องภายในอายุความ 1 ปี นับแต่เมื่อรู้หรือควรจะรู้ถึงการตายของเจ้ามรดกก็ตาม แต่เนื่องจากว่าเช็คนั้นเป็นตราสารที่จะต้องถูกบังคับภายใต้กฎหมายของตัวเงิน ซึ่งความรับผิดชอบของบรรดาผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายหรือบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้นจะเกิดมีขึ้นก็ต่อเมื่อธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าแม้ว่าผู้สละหลังได้ตายก่อนที่เช็คจะถึงกำหนดใช้เงิน ความรับผิดชอบตามเช็คของผู้สละหลังนั้นก็ยังไม่เกิดเพราะหนี้ตามเช็คดังกล่าวมิใช่เป็นหนี้ของผู้สละหลังโดยตรง เพราะเนื่องจากผู้สละหลังเป็นเพียงลูกหนี้ชั้นที่สองที่จะต้องมีการปฏิเสธการไม่จ่ายเงินก่อนตนจึงจะเข้ารับผิดตามเช็คนั้นได้ ดังนั้นแม้ผู้สละหลังถึงแก่ความตายสิ่งที่จะตกทอดแก่ทายาทนั้นจึงเป็นเพียงความผูกพันตามสัญญาที่จะต้องใช้เงินตามเช็คตกทอดแก่ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกเท่านั้น หากใช้เป็นการรับผิดชอบไม่ที่ทายาทผู้รับมรดกหรือผู้จัดการมรดกจะต้องรับผิดชอบในทันทีที่ผู้สละหลังถึงแก่ความตายเพราะถือว่าผู้สละหลังยังไม่ผิดสัญญาเนื่องจากว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 914 ได้วางหลักไว้ว่า “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสละหลังตัวแลกเงินย่อมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สละหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว” ดังนั้นถ้าผู้ทรงต้องการใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจากกองมรดกของผู้สละหลังก็ควรจะต้องรอให้เช็คถึงกำหนดใช้เงิน และถ้ามีการยื่นเช็คให้ใช้เงินแล้วธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินความรับผิดชอบของผู้สละหลังจึงเกิดมีขึ้น อายุความจึงจะต้องเริ่มนับตั้งแต่ที่เช็คนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน แต่จะต้องถูกบังคับโดยภายในอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1754 วรรคสาม แต่อายุความมิได้เริ่มนับแต่เมื่อรู้หรือควรจะรู้ว่าผู้สละหลังตายเพราะความรับผิดชอบของผู้สละหลังยังไม่เกิด แต่ผู้เขียนเห็นว่าควรที่จะเริ่มนับตั้งแต่เมื่อเช็คถึงกำหนดและมีการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินนั้นเสียก่อน

กรณีของตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงินก็เช่นเดียวกัน กรณีที่ผู้สละหลังตายก่อนตัวถึงกำหนด กฎหมายก็ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ผู้ทรงฟ้องผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวได้ในทันทีที่ผู้สละหลังคนหนึ่งถึงแก่ความตายก่อนที่ตัวนั้นถึงกำหนด ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้สละหลังจะตายก่อนตัวถึงกำหนดแต่ตัวนั้นก็ยังไม่ขาดความเชื่อถือ เพราะผู้ทรงจะต้องยื่นตัวดังกล่าวให้ใช้เงินเสียก่อนเมื่อตัวถึง

กำหนด ถ้าและตัวนั้นถูกปฏิเสธรายเงินความรับผิดชอบของผู้สละหลังจึงจะเกิดขึ้น ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้สละหลังที่ตายได้ภายในอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1754 วรรคสาม แต่การเริ่มนับอายุความจะต้องเริ่มนับตั้งแต่วันที่ตัวถึงกำหนดเป็นต้นไปเพราะเป็นวันที่ความรับผิดชอบของผู้สละหลังได้เกิดขึ้น ส่วนถ้าผู้ทรงจะใช้สิทธิเรียกร้องเอากับผู้ออกตัวก็ต้องอยู่ภายใต้อายุความของกฎหมายตัวเงิน คือ มาตรา 1001 ที่บัญญัติให้ผู้ทรงจะต้องฟ้องร้องบังคับเอากับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินภายในกำหนด 3 ปี นับแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงิน หรือถ้าจะฟ้องบังคับเอากับผู้ส่งจ่ายก็ต้องฟ้องภายในกำหนดอายุความ 1 ปี นับแต่วันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 1002

นอกจากนี้เข็คนั้นมิได้มีบทบัญญัติทางแพ่งอย่างเดียวที่นำมาใช้บังคับ แต่ยังมีบทบังคับทางอาญาโดยพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ที่ออกมาเพื่อบังคับการใช้เช็คให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งความแตกต่างของความรับผิดทางอาญากับทางแพ่งนั้นจะไม่เหมือนกัน ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ มีบัญญัติไว้ในมาตรา 4 เกี่ยวกับองค์ประกอบของความผิดทางอาญาอันเกิดจากการใช้เช็ค ถ้าผู้ทรงจะให้ผู้ต้องรับผิดชอบตามเช็ครับผิดทางอาญาก็จะต้องเข้าองค์ประกอบของความผิดตามมาตรา 4 เสียก่อน ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่ง ก็คือ เข็คนั้นธนาคารจะต้องมีการปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คเสียก่อน เมื่อธนาคารปฏิเสธไม่ใช้เงินตามเช็คแล้วความผิดจึงจะเกิดขึ้นหรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่า ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คฯ นั้นจะเกิดขึ้นเมื่อธนาคารได้ปฏิเสธการจ่ายเงิน อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ทรงจึงจะเกิดขึ้นนับจากวันที่ธนาคารได้ปฏิเสธการใช้นั้นเป็นต้นไป

5.7 วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน กรณีที่ลูกหนี้ตามตัวตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงิน

โดยปกติตามกฎหมายตัวเงิน ผู้ทรงเป็นผู้มีหน้าที่นำตัวไปยื่นทวงถามให้ผู้มีหน้าที่ใช้เงินตามตัวทำการใช้เงินตามตัวนั้นเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งถ้าเป็นตัวแลกเงินก็เป็นหน้าที่ของผู้ทรงตัวแลกเงินที่จะต้องยื่นตัวเพื่อให้มีการใช้เงิน ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 บัญญัติไว้ว่า “อันตัวแลกเงินนั้น ย่อมจะพึงใช้เงินในวันถึงกำหนดและถึงกำหนดวันใดผู้ทรงต้องนำตัวเงินไปยื่นเพื่อให้ใช้เงินในวันนั้น” ซึ่งมาตรา 941 นี้ กฎหมายให้นำไปใช้กับตัวสัญญาใช้เงินด้วยตามมาตรา 985 วรรคแรก สำหรับกรณีของเช็คกฎหมายก็ได้กำหนดเวลาให้ผู้ทรงนำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินไว้โดยเฉพาะตามมาตรา 990⁴⁴

⁴⁴ ไพฑูรย์ คงสมบุญ, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 275.

ถ้าลูกหนี้ตามตัวเงินตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงจะต้องนำตัวนั้นยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 สำหรับตัวแลกเงินหรือตัวสัญญาใช้เงิน และยื่นให้ใช้เงินตามมาตรา 990 สำหรับกรณีเป็นเช็คหรือไม่ หรือผู้ทรงสามารถที่จะนำตัวนั้นไต่เบี่ยได้แม้ตัวเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนด ซึ่งผู้เขียนจะวิเคราะห์แยกตามความรับผิดชอบของลูกหนี้ตามตัวดังนี้

1. กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้สั่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลาย ก่อนตัวถึงกำหนดให้เงิน

การที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้สั่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลาย ซึ่งทำให้อยู่ในสถานะที่ไม่อาจใช้เงินตามตัวได้เมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 ข) ได้บัญญัติไว้โดยยินยอมให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ก่อนที่ตัวแลกเงินนั้นจะถึงกำหนด เพราะการที่ลูกหนี้ตกเป็นคนล้มละลายย่อมทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถอ้างประโยชน์แห่งเงื่อนไขได้ตามมาตรา 193 (1) ดังนั้นผู้ทรงจึงใช้สิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ก่อนเวลาที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน⁴⁵

มาตรา 959 บัญญัติว่า “ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้ คือ

ก) ไต่เบี่ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

ข) ไต่เบี่ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังกล่าวต่อไปนี้คือ

(1) ถ้าเขาบอกปิดไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้จะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้สั่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้น ตกเป็นคนล้มละลาย”

บทบัญญัติมาตรา 959 นี้ ให้นำไปใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คตามมาตรา 985 และมาตรา 989 ตามลำดับ เพียงเท่าที่ไม่ขัดต่อสภาพของตราสารทั้งสองประเภทนี้

จากบทบัญญัติดังกล่าวตามมาตรา 959 ข) จะเห็นได้ว่า ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยแม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตามมาตรา 959 ข) (2) และผู้สั่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองตามมาตรา 959 ข) (3) ตกเป็นคนล้มละลาย ซึ่งผู้เขียนจะขอแยกวิเคราะห์ตามประเภทของตัวเงินดังนี้

กรณีตัวแลกเงิน

ตามบทบัญญัติมาตรา 959 ข) (2) เมื่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย ทำให้

⁴⁵ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 227.

ผู้ทรงไม่อาจรับชำระหนี้จากผู้จ่ายได้ ผู้ทรงจึงมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอากับบรรดาผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายหรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นได้ แม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่อย่างไรก็ตามการใช้สิทธิไต่เบี่ยตามมาตรา 959 ข) (2) นี้ จะทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินเสียก่อน เมื่อผู้จ่ายไม่ใช้เงินผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินตามมาตรา 960 วรรคห้า ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในกรณีทั้งหลายซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 959 ข) (2) นั้น ท่านว่าผู้ทรงยังหาอาจจะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ไม่ จนกว่าจะได้ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายใช้เงินและได้ทำคำคัดค้านขึ้นแล้ว” เมื่อผู้ทรงปฏิบัติตามเงื่อนไขแล้ว จึงจะมีสิทธิไต่เบี่ยเอากับบรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตัวได้โดยไม่ต้องรอให้ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน⁴⁶

กรณีตามบทบัญญัติมาตรา 959 ข) (3) เมื่อผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ใดรับรองตกเป็นคนล้มละลาย ซึ่งตัวเงินที่ไม่จำเป็นต้องให้ใครรับรอง คือ ตัวที่ผู้จ่ายห้ามผู้ทรงมิให้ยื่นให้รับรองตามมาตรา 927 วรรคสาม หรือตัวที่จ่ายเงินเมื่อได้เห็นซึ่งเป็นตัวที่ผู้ทรงต้องนำไปยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือน ตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928⁴⁷ เจ้านี้ก็มีสิทธิไต่เบี่ยลูกหนี้ทั้งหลายให้รับผิดชอบเนื้อความในตัวเงินก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินได้ เพราะตัวแลกเงินชนิดดังกล่าวนี้ผู้ทรงยอมรับเพราะความเชื่อถือเครดิตของผู้ส่งจ่าย ดังนั้นถ้าผู้ส่งจ่ายกลายเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินก็เท่ากับว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือ เพราะหลักประกันการใช้เงินได้เสื่อมเสียไป ผู้ทรงจึงมีสิทธิไต่เบี่ยผู้ที่ต้องรับผิดชอบตัวแลกเงินได้⁴⁸ เพียงแต่ผู้ทรงมีคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้จ่ายตกเป็นคนล้มละลายออกแสดงก็สามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ตามมาตรา 960 วรรคท้าย ซึ่งบัญญัติว่า “ในกรณีทั้งหลายดังกล่าวไว้ในมาตรา 959 ข) (3) นั้น ท่านว่าถ้าเอาคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายออกแสดงก็เป็นกรณียกพอที่จะทำให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้”⁴⁹ โดยที่ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน

กรณีตัวสัญญาใช้เงิน

ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้รับรองตัวแลกเงินตามมาตรา 986 วรรคแรก ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินตกเป็นคนล้มละลายย่อมหมายความว่าเช่นเดียวกับผู้รับรองตัวแลกเงินตกเป็นคนล้มละลาย ซึ่งมาตรา 985 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 959 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน แต่ในตัวสัญญาใช้เงินจะไม่มีกรณีที่มีการบอกปิดไม่รับรองตัวเพราะในตัวสัญญาใช้เงินไม่ต้องมีการรับรอง หรือไม่มีกรณีที่ผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายเพราะไม่มีผู้ส่งจ่ายในตัวสัญญาใช้เงิน⁵⁰ เมื่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินตกเป็นคนล้มละลาย มาตรา 959 ข) (2) ก็ให้สิทธิผู้ทรงที่จะ

⁴⁶ อัมพร ฤณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ตัวเงิน, หน้า 198.

⁴⁷ นิคม ทั้งสุวรรณ, กฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 138.

⁴⁸ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 228.

⁴⁹ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 281. (ได้กล่าวไว้ในเชิงอรรถที่ 1)

⁵⁰ เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 308.

ไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวได้โดยที่ไม่ต้องรอให้ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน และผู้ทรงก็ไม่จำที่จะต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินก่อนจึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ เพราะมาตรา 985 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน แต่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 967 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ในตัวแลกเงินนั้นบรรดาผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง” ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวตกเป็นคนล้มละลาย ผู้สลักหลังย่อมที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงแม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 959 ข) (2) และมาตรา 967 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กรณีเช็ค

เนื่องจากเช็คเป็นตัวเงินชนิดที่มีจำต้องให้ผู้ได้รับรองตามมาตรา 959 ข) (3) ดังนั้นเมื่อผู้ส่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลาย ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คดังกล่าวไปไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลังและบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้นได้เลย โดยที่ไม่ต้องรอให้เช็คถึงกำหนดและผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายออกแสดงเพราะมาตรา 989 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้บังคับกับเรื่องเช็ค

นอกจากนี้ผู้เขียนเห็นว่า ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำเช็คที่ผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายยื่นให้ธนาคารใช้เงินก่อนแม้ว่าผู้ทรงจะมีหน้าที่ต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินก็ตาม เพราะกรณีนี้ธนาคารรู้ว่าการที่ธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายตามมาตรา 992 (2) เนื่องจากเป็นเหตุที่ทำให้หน้าที่และอำนาจของธนาคารในการจ่ายเงินตามเช็คสิ้นสุดลงเช่นกัน เมื่ออำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนนั้นเป็นอันสิ้นสุดเมื่อรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตาย ผู้ทรงจึงไม่จำเป็นต้องนำเช็คไปยื่นขอรับเงินจากธนาคารเสียก่อนตามมาตรา 990 ดังคำพิพากษากฎีกาดังนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 1003/2524 ผู้ตายส่งจ่ายเช็คพิพาทแล้วตายลง หน้าที่และอำนาจของธนาคารซึ่งจะใช้เงินตามเช็คอันเบิกแก่ตนเป็นอันสิ้นสุดลงเมื่อรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 992 โจทก์ซึ่งเป็นผู้ทรงจึงไม่มีเหตุผลจะต้องนำเช็คพิพาทไปขอรับเงินจากธนาคาร กรณีไม่อยู่ในบังคับที่ผู้ทรงจะต้องนำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารเสียก่อนตามมาตรา 990 เมื่อผู้ส่งจ่ายตายบรรดาทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดทั้งสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมเป็นมรดกตกทอดแก่ทายาทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599, 1600 ดังนั้น เมื่อผู้ทรงเช็คที่เจ้ามรดกเป็นผู้ส่งจ่ายไว้ได้ทวงถามให้ผู้จัดการมรดกของผู้ตายชำระหนี้เงินตามเช็คดังกล่าวแล้วแต่ผู้จัดการมรดกเพิกเฉย ถือได้ว่าสิทธิของผู้ทรงเช็คได้มีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นแล้วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 55 จึงมีอำนาจฟ้องให้ผู้จัดการมรดกใช้เงินตามเช็คนั้นได้

ซึ่งจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าว เมื่อเทียบกับกรณีการใช้สิทธิไต่เบี่ยของผู้ทรงก่อนเช็คถึงกำหนดในกรณีที่ผู้สั่งจ่ายเช็คซึ่งเป็นตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตกเป็นคนล้มละลายแล้ว จึงน่าจะมีลักษณะเช่นเดียวกับกรณีที่ธนาคารรู้ว่าผู้สั่งจ่ายตายตามมาตรา 992 (2) ที่ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องนำเช็คขึ้นไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินก่อน แต่มีสิทธิทวงถามให้ชำระเงินตามเช็คจากทายาทหรือผู้จัดการมรดกของผู้สั่งจ่ายได้เลย⁵¹ ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าเมื่อเทียบกับคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแล้วผู้ทรงเช็คที่ผู้สั่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลายก่อนเช็คถึงกำหนดก็น่าจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากับบรรดาผู้สละหลังและบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบเช็คได้เลยโดยไม่ต้องนำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินก่อน เพราะธนาคารก็คงจะไม่ใช้เงินให้เนื่องจากหมดหน้าที่และอำนาจในการใช้เงินตามเช็คแล้ว

2. กรณีที่ผู้สละหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินมาตรา 959 ข) (2) และ (3) ได้บัญญัติแต่เพียงให้สิทธิผู้ทรงตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงินและเช็คที่มีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายผู้สละหลังและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบในกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้สั่งจ่ายตัวชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตกเป็นคนล้มละลายแม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน แต่กฎหมายมิได้บัญญัติให้สิทธิผู้ทรงที่จะสามารถนำตัวเงินยื่นให้บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตัวใช้เงินในกรณีที่ผู้สละหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าถึงแม้ว่าผู้สละหลังตัวจะตกเป็นคนล้มละลายตัวนั้นก็ยังไม่ขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงยังสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากับบรรดาผู้สั่งจ่ายหรือบุคคลอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตัวได้อยู่ ซึ่งเมื่อกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าเมื่อผู้สละหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยเอากับบรรดาลูกหนี้คนอื่น ๆ ได้ ดังนั้นผู้ทรงก็ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน

ดังนั้นผู้ทรงจึงเป็นผู้มีหน้าที่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งหน้าที่ดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 941 ซึ่งบัญญัติให้ตัวแลกเงินนั้นยอมจะพึงใช้เงินในวันที่ตัวนั้นถึงกำหนด โดยผู้ทรงจะต้องนำตัวนั้นไปยื่นให้ใช้เงินในวันนั้น และผู้ทรงจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 914 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ทรงจะต้องนำตัวแลกเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินก่อน ก็จะส่งผลให้ในกรณีที่ถ้าหากผู้จ่ายหรือผู้รับรองได้ใช้เงินตามตัวแลกเงินแล้วก็ยอมทำให้มูลหนี้ตามตัวนั้นเป็นอันระงับสิ้นไป แต่หากผู้จ่ายหรือผู้รับรองปฏิเสธที่จะจ่ายเงินตามตัวนั้น ผู้ทรงก็ต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินตามมาตรา 960 ก่อนแล้วจึงจะใช้สิทธิไต่เบี่ยเอาแก่ผู้สั่งจ่ายและลูกหนี้ตามตัวตามมาตรา 973

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 351.

ซึ่งในส่วนของตัวสัญญาใช้เงินนั้น กฎหมายได้บัญญัติให้นำมาตรา 941 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมตามมาตรา 985 วรรคแรก แต่ไม่ได้บัญญัติให้นำมาตรา 914 มาใช้ด้วย เหตุผลนั้นเข้าใจว่า เนื่องจากในรายการของตัวสัญญาใช้เงินนั้นข้อความว่าผู้ออกตัวให้ค้ำประกันสัญญา อันปราศจากเงื่อนไขว่าจะใช้เงินเป็นจำนวนแน่นอนตามมาตรา 983 (2) เพราะฉะนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่ต้องนำมาตรา 914 มาใช้บังคับเพื่อรับรองไว้อีกประกอบกับตัวสัญญาใช้เงินนั้นไม่ใช่เรื่องสั่งให้ใครจ่ายเงิน คือ ไม่มีตัวผู้จ่าย จึงไม่มีความสำคัญแก่ตัวสัญญาใช้เงินแต่อย่างใด⁵²

ส่วนกรณีของเช็คกฎหมายมิได้บัญญัติให้นำมาตรา 941 นี้มาใช้บังคับกับเช็คตามมาตรา 989 เพราะเนื่องจากเช็คมีบทบัญญัติบังคับไว้โดยเฉพาะแล้วเกี่ยวกับการยื่นเช็คให้ใช้เงินตามมาตรา 990 ซึ่งบัญญัติให้ผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นเช็คแก่ธนาคารเพื่อให้ใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนด และมาตรา 914 ประกอบมาตรา 989 ได้บัญญัติให้นำมาใช้กับเช็คโดยอนุโลม ดังนั้นการยื่นเช็คแก่ธนาคาร เพื่อให้ใช้เงินจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญแห่งการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ทรงกล่าวคือ เมื่อผู้ทรงได้มีการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบแล้ว ถ้าธนาคารปฏิเสธการใช้เงินผู้ทรงจึงจะมีสิทธิที่จะฟ้องเรียกเงินตามเช็คเอาแก่ผู้สั่งจ่ายหรือผู้รับอาวัลได้

3. กรณีที่ผู้รับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

กรณีที่ผู้รับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก็มิได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ เช่นเดียวกับผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลาย ที่จะให้สิทธิแก่ผู้ทรงในอันที่จะไล่เบี้ยแก่บรรดาลูกหนี้อื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตัวก่อนตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ดังนั้นผู้ทรงจึงมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวนั้นให้ใช้เงินตามที่กฎหมายตัวเงินได้บัญญัติไว้ ซึ่งในกรณีของตัวแลกเงินผู้ทรงก็จะต้องนำตัวเงินนั้นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 941 โดยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในมาตรา 914 คือ เมื่อผู้ทรงปฏิบัติตามเงื่อนไขโดยได้นำตัวยื่นโดยชอบจะมีผู้รับรองใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว แต่ถ้าตัวแลกเงินนั้นผู้จ่ายไม่ยอมรับหรือไม่ใช้เงินตามคำสั่งของผู้จ่ายและผู้ทรงตัวแลกเงินได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลัง (คนก่อน) ก็จะใช้เงินให้แก่ผู้ทรงตัวหรือผู้สลักหลังคนหลังซึ่งได้เข้าใช้เงินตามตัวนั้นไปก่อนแล้ว⁵³

บทบัญญัติของตัวแลกเงินตามมาตรา 989 ในเรื่องเช็คได้บัญญัติให้นำมาตรา 914 มาใช้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของเช็ค คือ บุคคลผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังเช็คยอมเป็นอันสัญญาว่าเมื่อตัวนั้นได้นำยื่นให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบแล้วตามกำหนดเวลาของการยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงิน

⁵² นิคม ทั้งสุวรรณ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, (กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 74.

⁵³ ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน, หน้า 180.

ตามมาตรา 990 ธนาคารก็จะใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและเชื่อนั้นธนาคารไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินตามเช็คให้แก่ผู้ทรง

ส่วนกรณีของตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 941 มาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินแต่ไม่ได้ให้นำมาตรา 914 มาใช้บังคับด้วยเหตุผลที่เคยกล่าวมาแล้วข้างต้นในเรื่องของกรณีที่ผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลาย ดังนั้นเมื่อตัวสัญญาใช้เงินถึงกำหนดให้ใช้เงินผู้ทรงก็ต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินก่อน ถ้าถูกปฏิเสธการจ่ายเงินผู้ทรงก็สามารถนำตัวดังกล่าวไปไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นได้

4. กรณีผู้ถูกรับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

กรณีที่ผู้รับอาวัลได้เข้าประกันการใช้เงินให้แก่บุคคลใดโดยการอาวัลแล้วก็ย่อมจะต้องมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการประกันการใช้เงินของตนเองเป็นอย่างเดียวกันกับสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลซึ่งตนประกันไว้ในวันทุกประการตามมาตรา 940 วรรคแรก จึงทำให้ผู้รับอาวัลมีความผูกพันที่จะต้องใช้เงินตามตัวนั้นในฐานะลูกหนี้ชั้นต้น เมื่อตัวเงินขาดความเชื่อถือเพราะเหตุที่เขามิรับรองหรือไม่ใช้เงินอย่างหนึ่งอย่างใดแล้ว ผู้ทรงตัวเงินอาจเรียกให้ผู้รับอาวัลใช้เงินแทนได้โดยพลัน โดยไม่จำเป็นต้องไปเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ที่ผู้รับอาวัลได้อาวัลเสียก่อน⁵⁴ ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ถูกรับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนที่ตัวเงินจะถึงกำหนดให้ใช้เงิน ประเด็นปัญหามีอยู่ว่าผู้ทรงจะสามารถฟ้องไต่เบี่ยเอากับผู้รับอาวัลได้เลยหรือไม่ หรือจะต้องเป็นกรณีที่ผู้ทรงจะต้องนำตัวเงินนั้นยื่นให้ใช้เงินก่อนจึงจะนำตัวนั้นมาฟ้องไต่เบี่ยเอาแก่ผู้รับอาวัล ซึ่งผู้เขียนจะขอทำการวิเคราะห์แยกออกเป็นบุคคลผู้ที่ถูกรับอาวัลแต่ละบุคคลตกเป็นคนล้มละลายดังนี้

4.1 กรณีที่ผู้รับอาวัลได้อาวัลผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือผู้ส่งจ่าย และบุคคลเหล่านี้ตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

จากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน มิได้มีบัญญัติไว้โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้รับอาวัลได้อาวัลผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้ส่งจ่ายและบุคคลเหล่านี้ตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ซึ่งผู้ทรงจะมีสิทธิไต่เบี่ยผู้รับอาวัลได้เลยโดยมิต้องมีการยื่นตัวให้ใช้เงินก่อน ซึ่งจะเห็นได้จากมาตรา 940 วรรคแรก ผู้รับอาวัลย่อมมีความผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกัน ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นว่าถ้าผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอาวัลก็ต้องมาพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือผู้ส่งจ่ายที่เมื่อตกเป็นคนล้มละลายแล้วผู้ทรงจะต้องปฏิบัติในการยื่นตัวให้ใช้เงินอย่างไร จึงจะทำให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยเอากับผู้รับอาวัลและบรรดาบุคคลอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวต่อผู้ทรงตามมาตรา

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 235.

967 วรรคแรก⁵⁵ โดยผู้ทรงมีสิทธิที่จะว่ากล่าวเอาความแก่ผู้รับอาวัลได้ โดยไม่ต้องดำเนินตามลำดับที่ ลูกหนี้เข้ามาผูกพัน

ดังนั้นผู้ทรงก็ต้องดูว่าผู้จ่ายหรือผู้รับรองรวมถึงผู้ส่งจ่ายตัวตกเป็นคนล้มละลาย ผู้ทรงจะต้องดำเนินการยื่นตัวให้ใช้เงินอย่างไรหรือไม่เพื่อที่จะนำตัวนั้นมาฟ้องผู้รับอาวัลให้รับผิดชอบ เนื่องจากแห่งตัวที่ตนได้เข้ารับอาวัลไว้ ซึ่งจากที่ได้เคยกล่าวมาตอนต้นแล้วว่ากรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ตลอดจนผู้ส่งจ่ายกรณีที่เกิดเป็นคนล้มละลาย กฎหมายให้สิทธิผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลัง ผู้ส่งจ่ายและบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อตัวเงินนั้นได้แม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 959 ข) (2) และ (3) ดังนี้

กรณีตัวแลกเงินมาตรา 959 ข) (2) และ (3) ได้บัญญัติเกี่ยวกับกรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรอง ตลอดจนผู้ส่งจ่ายของตัวแลกเงินก่อนตัวถึงกำหนดไว้ว่า ถ้าเป็นกรณีตามมาตรา 959 ข) (2) ถ้าผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายผู้ทรงก็สามารถนำตัวให้ใช้เงินแก่ผู้รับอาวัลได้ แต่จะต้องอยู่ภายใต้บังคับของมาตรา 960 วรรคห้าด้วย คือ ผู้ทรงจะต้องนำตัวแลกเงินนั้นยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินและทำคำคัดค้านขึ้นก่อน จึงจะนำตัวนั้นไปใช้สิทธิไล่เบี้ยกับผู้รับอาวัล แต่ถ้าเป็นกรณีผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายตามมาตรา 959 ข) (3) ผู้ทรงสามารถที่จะยื่นตัวให้ผู้รับอาวัลได้ใช้เงินก่อนตัวถึงกำหนดเพียงแต่ผู้ทรงเอาคำพิพากษาที่สั่งให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายออกแสดงต่อผู้รับอาวัลก็เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยผู้รับอาวัลได้ตามมาตรา 960 วรรคห้า

สำหรับกรณีของตัวสัญญาใช้เงินกฎหมายให้นำมาตรา 959 มาใช้บังคับเพียงเท่าที่ไม่ขัดกับสภาพของตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 985 วรรคแรก ซึ่งผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้รับรองตัวแลกเงินตามมาตรา 986 วรรคแรก นั้นหมายความว่า เมื่อผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินตกเป็นคนล้มละลายตามมาตรา 959 ข) (2) แล้ว ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะนำตัวนั้นไปไล่เบี้ยกับผู้รับอาวัลได้เลยโดยไม่ต้องรอให้ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน และผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินตามมาตรา 950 วรรคห้า เช่นเดียวกับตัวแลกเงินเพราะมาตรา 985 วรรคแรก มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงิน

ส่วนเรื่องเช็คมาตรา 989 ก็บัญญัติให้นำมาตรา 959 มาใช้บังคับกับเช็คโดยอนุโลม ซึ่งเมื่อผู้ส่งจ่ายที่ไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายตามมาตรา 959 ข) (3) ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คนั้นไปยื่นให้ผู้รับอาวัลใช้เงินได้เลยแม้เช็คนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยไม่ต้องนำเอาคำพิพากษาว่าผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายมาแสดงเหมือนตัวแลกเงิน เพราะมาตรา 989 มิได้ให้นำเอามาตรา 960 มาใช้บังคับกับเช็ค และผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินตามมาตรา 990 ก่อน

⁵⁵ เสาอนียั อัครโรจนั, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, หน้า 249.

เพราะมาตรา 992 (3) ได้บัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ของธนาคารจะสิ้นสุดลงเมื่อได้รู้ว่าศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ชั่วคราวหรือคำสั่งให้ผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายหรือได้มีประกาศโฆษณาคำสั่งเช่นนั้น ผู้ทรง จึงไม่จำเป็นต้องนำเช็คดังกล่าวไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินเพราะถึงแม้ว่าผู้ทรงจะยื่นให้ธนาคารใช้เงินธนาคาร ก็จะต้องปฏิเสธการใช้เงินอยู่นั่นเอง โดยผู้เขียนได้เทียบเคียงกับคำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2524 ที่ได้ กล่าวไว้แล้วข้างต้น

4.2 กรณีที่ผู้รับอาวัลได้อาวัลผู้สลักหลังและผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัว ถึงกำหนดใช้เงิน

จากการที่ผู้รับอาวัลเข้าประกันการใช้เงินผู้สลักหลังนั้นหมายความว่า ผู้รับอาวัลย่อม ต้องมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการประกันการใช้เงินอย่างเดียวกันกับผู้สลักหลัง ดังนั้นเมื่อ กฎหมายตัวเงินมิได้บัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าในกรณีที่ผู้สลักหลังที่ผู้รับอาวัลได้เข้าประกันการใช้เงินตก เป็นคนล้มละลายแล้ว ผู้ทรงจะมีสิทธิที่จะยื่นตัวให้ผู้รับอาวัลใช้เงินได้เลยแม้ตัวยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้ เงิน ดังนั้นผู้ทรงต้องมาพิจารณาถึงการยื่นตัวให้ใช้เงินตามกฎหมายตัวเงินที่ได้บัญญัติไว้ ซึ่งผู้เขียนเห็น ว่า ถึงแม้ว่าผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลายเมื่อกฎหมายไม่ได้ให้สิทธิผู้ทรงทันทีที่จะไล่เบี้ยผู้รับอาวัลได้ เมื่อตัวยังไม่ถึงกำหนด ผู้ทรงก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึง กำหนด ซึ่งกรณีของตัวแลกเงินผู้ทรงก็ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 941 และปฏิบัติตามเงื่อนไขในการยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบตามมาตรา 914 เมื่อผู้ทรงได้ปฏิบัติเช่นนั้นแล้ว ผู้ทรงก็สามารถนำตัวแลกเงินนั้นไปยื่นให้ผู้รับอาวัลใช้เงินตามตัวนั้นได้ ซึ่งมาตรา 941 กฎหมาย บัญญัติให้นำมาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินโดยอนุโลมด้วยตามมาตรา 985 วรรคแรก ดังนั้นเมื่อตัว สัญญาใช้เงินถึงกำหนดผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวมายื่นให้ใช้เงินตามมาตรา 941 ก่อนและเมื่อผู้ ออกตัวปฏิเสธไม่ใช้เงิน ผู้ทรงก็สามารถนำตัวนั้นมาไล่เบี้ยเอาจากผู้รับอาวัล ซึ่งต้องร่วมรับผิดชอบผู้ทรง ตามมาตรา 967 วรรคแรกได้ แต่มาตรา 989 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 941 มาใช้บังคับกับเช็คเพราะ เช็คกฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะซึ่งเป็นบทบังคับให้ผู้ทรงจะต้องนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินตาม มาตรา 990 ดังนั้นเมื่อผู้ทรงนำเช็คมายื่นให้ธนาคารใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนดให้ใช้เงิน ถ้าและ ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คนั้นมาฟ้องบังคับเรียกเงินกับผู้รับอาวัลได้ตาม มาตรา 967 วรรคแรกเช่นกัน

นอกจากนี้ผู้ทรงยังสามารถนำตัวเงินที่ไม่ว่าจะเป็นผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้ส่ง จ่าย รวมทั้งผู้สลักหลังหรือผู้รับอาวัล ที่ต้องรับผิดชอบตามตัวซึ่งตกเป็นคนล้มละลาย ก็สามารถยื่นขอรับ ชำระหนี้ได้โดยไม่ต้องรอให้ตัวนั้นถึงกำหนดใช้เงินตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ.2483 ได้เช่นกัน

โดยท่านอาจารย์ชีพ จุลมนต์ ให้ความเห็นไว้ว่า “บรรดาผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเงินไม่ว่า จะเป็นผู้ส่งจ่าย ผู้รับรอง ผู้สลักหลังหรือผู้รับอาวัล ซึ่งจะต้องร่วมกันรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ร่วมต่อผู้ทรงตาม มาตรา 967 วรรคแรก ก็ย่อมจะต้องมีความผูกพันต่อผู้ทรง ดังนั้นถ้าบุคคลเหล่านี้ตกเป็นคนล้มละลาย

ผู้ทรงก็สามารถนำตัวดังกล่าวไปยื่นขอรับชำระหนี้ได้แม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องรอให้ตัวถึงกำหนดก่อนตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 94 ประกอบมาตรา 91 ที่บังคับให้เจ้าหนี้ยื่นขอรับชำระหนี้ได้แม้หนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ แต่ต้องเป็นหนี้ที่มูลหนี้เกิดก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ซึ่งถ้าเป็นในกรณีที่ผู้สละหนี้หรือผู้รับอาวัลตกเป็นคนล้มละลาย เจ้าหนี้ก็สามารถนำตัวเงินนั้นยื่นขอรับชำระหนี้ในกฎหมายล้มละลายได้เพราะเป็นหนี้ที่เจ้าหนี้หรือผู้ทรงอาจขอรับชำระหนี้ได้ ซึ่งถ้าในเวลาต่อมาหลังจากได้นำตัวยื่นขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายฯ แล้วตัวเงินถึงกำหนดชำระและผู้ทรงก็สามารถนำตัวไปยื่นให้บุคคลอื่นผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวที่มีได้ตกเป็นคนล้มละลายให้รับผิดชอบตามกฎหมายตัวเงินแล้วมีการชำระหนี้เกิดขึ้น ซึ่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจออกหมายเรียกเจ้าหนี้มาสอบสวนในเรื่องหนี้สินตามมาตรา 105 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายฯ เจ้าหนี้ก็สามารถที่จะนำหลักฐานการได้รับชำระหนี้มาแสดงต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ว่าหนี้ดังกล่าวได้ชำระแล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะยกค่าขอชำระหนี้ที่เสีย หรือถ้าเจ้าหนี้ไม่มาตามหมายเรียกของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ก็จะยกค่าขอเช่นกันโดยทำคำเสนอต่อศาลว่าเจ้าหนี้ไม่มีพยานหลักฐานมาแสดงเกี่ยวกับหนี้สิน ให้ศาลยกค่าขอก็ได้เช่นกัน⁵⁶

จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวจะพบว่าไม่ว่าลูกหนี้ตามตัวบุคคลใดตกเป็นคนล้มละลาย เจ้าหนี้หรือผู้ทรงก็สามารถนำตัวเงินนั้นยื่นขอรับชำระหนี้ได้ในกฎหมายล้มละลาย เพราะเนื่องจากบุคคลที่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นมีหน้าที่ที่จะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรงตามมาตรา 967 ดังนั้นถ้าตัวดังกล่าวผู้ทรงเห็นว่าอาจจะขอรับชำระหนี้ไม่ได้ในอนาคต เจ้าหนี้หรือผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะนำตัวเงินนั้นยื่นขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายภายใต้เงื่อนไขมาตรา 94 ประกอบมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483

มาตรา 94 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ไม่มีประกันอาจขอรับชำระหนี้ได้ ถ้ามูลแห่งหนี้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แม้ว่าหนี้นั้นยังไม่ถึงกำหนดชำระหรือมีเงื่อนไขก็ตาม เว้นแต่

(1) หนี้ที่เกิดขึ้นโดยฝ่าฝืนข้อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีหรือหนี้ที่จะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้

(2) หนี้ที่เจ้าหนี้นยอมให้ลูกหนี้กระทำขึ้น เมื่อเจ้าหนี้ได้รู้ถึงการที่ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัว แต่ไม่รวมถึงหนี้ที่เจ้าหนี้นยอมให้ลูกหนี้กระทำขึ้นเพื่อให้งานกิจการของลูกหนี้ดำเนินต่อไปได้”

มาตรา 91 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ซึ่งจะขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลายจะเป็นเจ้าหนี้ผู้เป็นโจทก์หรือไม่ก็ตาม ต้องยื่นคำขอต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันโฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แต่ถ้าเจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักร เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะขยายกำหนดเวลาให้อีกได้ไม่เกินสองเดือน”

⁵⁶ บทสัมภาษณ์อาจารย์ชีพ จุลมนต์, ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ณ วันที่ 18 มกราคม พ.ศ. 2550.

จากบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นได้ว่า หนี้ที่ขอรับชำระหนี้จะต้องเป็นมูลหนี้ที่เกิดก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แม้ว่าหนี้นั้นจะยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตาม ดังนั้นแม้ว่าตัวเงินจะยังไม่ถึงกำหนดชำระแล้วลูกหนี้ตามตัวตกเป็นคนล้มละลายผู้ทรงหรือเจ้าหนี้ตามตัว ก็มีสิทธิที่จะนำตัวเงินดังกล่าวไปยื่นขอรับชำระหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ตามมาตรา 94 ข้างต้น และยังมีเงื่อนไขแห่งเวลาที่ต้องให้ความสำคัญตามมาตรา 91 คือ เจ้าหนี้ตามเช็คหรือผู้ทรงก็จะต้องยื่นคำขอรับชำระหนี้ในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันที่โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด หรือกรณีที่เจ้าหนี้อยู่นอกราชอาณาจักรก็อาจขอขยายระยะเวลาได้อีกสองเดือนเท่านั้น⁵⁷

จากบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 94 และมาตรา 91 จะเห็นได้ว่า ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เพราะถ้าลูกหนี้ตามตัวตกเป็นบุคคลล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้วผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวเงินนั้นถึงกำหนดใช้เงินก่อนจึงจะมายื่นขอรับชำระหนี้ได้นั้น ก็อาจจะทำให้เกิดกำหนดระยะเวลาในการขอรับชำระหนี้ตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายฯ ที่กำหนดให้เจ้าหนี้จะต้องนำหนี้ที่เกิดก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ยื่นขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดสองเดือนนับแต่วันที่ได้โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดหรือกรณีที่เจ้าหนี้นั้นอยู่นอกราชอาณาจักรก็อาจจะขอขยายระยะเวลาอีกสองเดือน ซึ่งจะทำให้เจ้าหนี้เสียประโยชน์ไม่สามารถขอรับชำระหนี้ได้ เพราะเกินระยะเวลาที่กฎหมายล้มละลายกำหนดไว้

มีประเด็นปัญหาต่อไปว่า ถ้าเป็นกรณีที่ตัวเงินได้ลงวันที่ล่วงหน้า ซึ่งเป็นวันที่หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แต่ได้มีการส่งมอบเช็คให้แก่กันก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์นั้น ความผูกพันตามตัวเงินดังกล่าวจะเกิดขึ้นในวันที่มีการส่งมอบตัวหรือในวันที่ที่ลงในตัวเมื่อตัวถึงกำหนดใช้เงินแล้วและไม่มีการจ่ายเงินตามตัวนั้น เพราะปัญหาจะเกิดว่ามูลหนี้เกิดขึ้น ณ วันใด ซึ่งในเรื่องนี้ก็มีคำพิพากษากฎีกาได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

คำพิพากษากฎีกาที่ 2969/2531 การที่ลูกหนี้ออกเช็คให้เจ้าหนี้เพราะลูกหนี้ได้รับเงินไปจากเจ้าหนี้ตามที่ตกลงยืมกันอันมีลักษณะของการขายลดเช็คหรือนำเช็คไปแลกเปลี่ยนสดจากเจ้าหนี้ มิใช่กรณีออกเช็คโดยไม่ปรากฏมูลหนี้ จึงถือได้ว่ามูลแห่งหนี้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ลูกหนี้รับเงินไปและมอบเช็คให้แก่เจ้าหนี้อยู่แล้วไว้ ซึ่งเป็นเวลาก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ลูกหนี้เด็ดขาด กรณีจึงไม่ต้องห้ามมิให้ขอรับชำระหนี้ แม้เช็คลงวันที่ล่วงหน้าอันเป็นเวลาหลังจากที่ศาลสั่งพิทักษ์ของลูกหนี้แล้วก็ตาม

คำพิพากษากฎีกาที่ 459/2530 ก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้ จำเลยที่ 3 ขอยืมเงินจากเจ้าหนี้และมอบเช็คให้เจ้าหนี้อยู่แล้วไว้โดยไม่ได้ลงวันที่ส่งจ่าย ถือว่ามูลแห่งหนี้ได้เกิดขึ้นตั้งแต่วันที่จำเลยที่ 3 รับเงินไปและมอบเช็คให้แก่เจ้าหนี้อยู่แล้วไว้ วันที่ที่เจ้าหนี้ลงในเช็คเป็นเพียงวันที่

⁵⁷ เอื้อน ขุนแก้ว, คู่มือการศึกษากฎหมายล้มละลาย, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2548), หน้า 138-139.

กำหนดจ่ายเงินตามเช็คที่เกิดมูลหนี้เดิมเท่านั้น หนี้ตามเช็คเกิดขึ้นก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าหนี้มีสิทธิขอรับชำระหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 94

จากคำพิพากษาฎีกาทั้งสองดังกล่าว ศาลตัดสินโดยเห็นว่ามูลแห่งหนี้ดังกล่าวเป็นมูลหนี้จากการขายลดเช็คหรือจากการยืมเงินจากเจ้าหนี้ ซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ลูกหนี้ได้ออกเช็คและรับเงินจากเจ้าหนี้ไป จึงเป็นมูลหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เจ้าหนี้ตามเช็คก็มีสิทธิขอรับชำระหนี้ได้ แม้ผู้ทรงจะลงวันที่ส่งจ่ายล่วงหน้าหรือภายหลังที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้วก็ตาม ส่วนเช็คคนนั้นจะเป็นเช็คที่ลงวันที่หรือลงวันที่ล่วงหน้าไว้ไม่สำคัญเพราะถือเป็นเพียงการกำหนดการชำระเงินเท่านั้น

ซึ่งในประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้น เพราะตัวเงินที่ลงวันที่ในวันหรือหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าหนี้จะขอรับชำระหนี้ตามตัวนั้นได้หรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่ามูลแห่งหนี้ที่เจ้าหนี้ขอรับชำระหนี้เกิดขึ้นก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์หรือไม่ ถ้ามูลแห่งหนี้ตามตัวเงินนั้นเกิดก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ แม้จะลงวันที่ส่งจ่ายไว้ล่วงหน้าหลังจากวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม เจ้าหนี้ก็ขอรับชำระหนี้ตามตัวเงินเช่นนี้ได้ ซึ่งจากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวข้างต้นถือว่ามูลหนี้ดังกล่าวเกิดจากการขายลดเช็คหรือเกิดขึ้นจากการกู้ยืมเงินของลูกหนี้ ซึ่งถือว่าเป็นวันที่มูลแห่งหนี้ได้เกิดขึ้น ณ วันนั้น ดังนั้นเมื่อเช็คดังกล่าวได้ออกและมีการส่งมอบให้ก่อนที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เพื่อแลกเปลี่ยนหรือเพื่อการชำระหนี้ จึงถือว่ามูลแห่งหนี้ได้เกิดก่อนที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าหนี้ก็มีสิทธินำเช็คดังกล่าวมายื่นขอรับชำระหนี้ได้แม้เช็คนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินก็ตาม แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่ามูลแห่งหนี้ที่เจ้าหนี้ขอรับชำระหนี้ตามตัวเงินแท้ ๆ โดยที่ไม่ปรากฏมูลหนี้อื่นถือว่ามูลหนี้ตามตัวนั้นเกิดขึ้นในวันที่ตัวเงินนั้นถึงกำหนดชำระ คือ วันที่ลงในตัวเงินนั้น แม้ตัวเงินนั้นจะออกไว้ตั้งแต่ก่อนวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์โดยลงวันที่ส่งจ่ายไว้ล่วงหน้าหลังจากวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม เจ้าหนี้ก็ไม่อาจขอรับชำระหนี้ตามตัวเงินเช่นนี้ได้⁵⁸ ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาต่อไปนี้

คำพิพากษาฎีกาที่ 964/2524 เช็คที่เจ้าหนี้นำมาขอรับชำระหนี้เป็นเช็คลงวันที่ส่งจ่ายภายหลังที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้แล้ว และเป็นเช็คที่เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้มาจากผู้อื่นโดยไม่ปรากฏว่าลูกหนี้กับผู้อื่นนั้นมีมูลหนี้ต่อกันอย่างไรหรือไม่ เจ้าหนี้จึงขอรับชำระหนี้โดยอาศัยมูลหนี้ตามเช็คในฐานะผู้ทรงซึ่งมูลแห่งหนี้ตามเช็คเกิดขึ้นภายหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้เด็ดขาดแล้วไม่ได้

⁵⁸ ประเสริฐ เอกมณี, รวมคำบรรยายกฎหมายเนติบัณฑิต ภาค 2 สมัยที่ 56 การบรรยายครั้งที่ 12, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2547), หน้า 54-55.

คำพิพากษาฎีกาที่ 374/2511 เจ้าหนี้นำเช็คที่ถึงกำหนดภายหลังจากที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์มาขอรับชำระหนี้ แต่เจ้าหนี้พิสูจน์ถึงมูลหนี้เดิมตามเช็คไม่ได้ว่าลูกหนี้ซื้อสินค้าไปจากเจ้าหนี้ ต้องถือว่ามูลหนี้เกิดในวันที่ลงในเช็คต้องห้ามมิให้ขอรับชำระหนี้

ซึ่งจากคำพิพากษาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ศาลวินิจฉัยโดยดูจากข้อเท็จจริงว่าเช็คที่ส่งจ่ายนั้นเป็นเช็คในมูลหนี้อะไรและเกิดขึ้นเมื่อใด ซึ่งเจ้าหนี้หรือผู้ทรงเช็คจะต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าเช็คที่ส่งจ่ายเป็นมูลหนี้อะไรและมูลหนี้นั้นได้เกิดขึ้นก่อนที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าหนี้จึงจะสามารถนำเช็คนั้นมายื่นขอรับชำระหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลายฯ มาตรา 94 แต่จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าว ลูกหนี้ได้มีการส่งจ่ายเช็คให้ไว้แก่เจ้าหนี้เฉย ๆ โดยมีได้มีมูลหนี้เกิดขึ้นในวันที่ส่งมอบเช็คให้เจ้าหนี้ จึงต้องถือว่ามูลหนี้ตามเช็คนั้นก็คือวันที่ลงในเช็ค ซึ่งถ้าวันที่ลงในเช็คนั้นเป็นวันที่หลังจากศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์แล้ว เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถที่จะนำเช็คดังกล่าวมายื่นขอรับชำระหนี้ได้เพราะไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในมาตรา 94 แห่งพระราชบัญญัติล้มละลายฯ แม้ว่าเช็คนั้นจะได้มีการส่งมอบกันก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ก็ตาม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

6.1.1 ความหมายและลักษณะของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

ตราสารเปลี่ยนมือเป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งหนี้ รวมทั้งยังเป็นเอกสารสิทธิที่ก่อตั้งสิทธิและหน้าที่ขึ้น ซึ่งมีคุณลักษณะพิเศษ คือ สามารถโอนเปลี่ยนมือได้ง่ายและสะดวกรวดเร็ว เพียงทำการสลักหลังโอนสิทธิและส่งมอบตราสารนั้นให้แก่ผู้รับโอน หรือเพียงแค่ทำการส่งมอบเอกสารนั้นก็เพียงพอที่สิทธิตามเอกสารนั้นจะถูกโอนไปยังผู้อื่นโดยชอบด้วยกฎหมาย และผู้รับโอนก็สามารถโอนตราสารนั้น ๆ ไปให้ผู้อื่นต่อไปได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังคู่สัญญาฝ่ายที่มีความรับผิดชอบตามตราสารและผู้ที่เกี่ยวข้องในตราสารนั้นต้องรับผิดชอบ ทำให้คู่กรณีที่ต้องรับผิดชอบตามตราสารนั้นมิได้ไม่จำกัดจำนวน และส่งผลให้ผู้รับโอนมีสิทธิที่จะยึดถือเอกสารนั้นไว้โดยไม่ต้องคำนึงถึงเหตุบกพร่องในสิทธิของผู้โอน และถ้าผู้รับโอนเพียงรับโอนตราสารนั้นมาโดยสุจริตก็อาจทำให้ผู้รับโอนมีสิทธิในตัวเองนั้นดีกว่าผู้โอนอันเป็นข้อยกเว้นหลักทั่วไปที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งต่างจากกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ คือ การโอนตัวจะโอนจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งโดยการส่งมอบ ซึ่งผู้รับโอนตราสารจะได้สิทธิตามตราสารโดยสมบูรณ์เมื่อผู้รับโอนสุจริตและเสียค่าสินจ้างตอบแทนก็จะได้รับสิทธิตามตัวอย่างเต็มที่โดยปราศจากข้อต่อสู้ในสิทธิตามตัวเงิน

6.1.2 ข้อแตกต่างของหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือกับหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ

หนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือเป็นหลักฐานแห่งหนี้ที่เปลี่ยนมือได้ และเป็นตราสารที่ระบุชื่อผู้ทรงสิทธิตามตราสารไว้โดยเฉพาะ ซึ่งถือเป็นหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่ง ดังนั้นการโอนสิทธิเรียกร้องตามตราสารดังกล่าวจึงต้องมีการสลักหลังและส่งมอบตราสารแก่ผู้รับโอนดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 309 ที่ว่า “การโอนหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ท่านว่าจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกคนอื่นได้แต่เฉพาะเมื่อการโอนนั้นได้สลักหลังไว้ในตราสารและตัวตราสารนั้นได้ส่งมอบให้แก่ผู้รับโอนไปด้วย และกฎหมายบังคับให้เจ้าหนี้มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตราสารเพื่อให้ลูกหนี้ชำระหนี้เมื่อหนี้ถึงกำหนดให้ใช้เงิน เพราะเนื่องจากหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือลูกหนี้จะไม่รู้ว่าผู้ใดเป็นเจ้าหนี้ที่มีสิทธิได้รับชำระหนี้ดังกล่าวแก่ตน และถ้าเจ้าหนี้มิได้นำหนี้ตามตัวไป

ยื่นให้ลูกหนี้เพื่อใช้เงินก็อาจส่งผลให้ลูกหนี้บางคนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบได้ ซึ่งเมื่อเทียบกับหนี้ตามสัญญาอื่น ๆ ทั่วไปอันมีลักษณะเป็นหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจงซึ่งลูกหนี้จะรู้ตัวเจ้าหนี้แน่นอน ซึ่งกฎหมายก็ได้บังคับให้เจ้าหนี้จะต้องนำหนี้ตามสัญญาไปยื่นให้ลูกหนี้ชำระหนี้ เพียงแต่กฎหมายได้กำหนดสิทธิเรียกร้องไว้เท่านั้น ซึ่งแม้ว่าเจ้าหนี้จะมีได้ใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้ลูกหนี้ก็ยังไม่หลุดพ้นจากการชำระหนี้ เว้นแต่เจ้าหนี้จะมีได้ใช้สิทธิดังกล่าวภายในอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และการโอนหนี้อันพึงต้องชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดโดยเฉพาะเจาะจงต้องทำเป็นหนังสือ มิฉะนั้นก็จะไม่สมบูรณ์และจะต้องบอกกล่าวการโอนเป็นหนังสือถึงลูกหนี้หรือลูกหนี้ต้องให้ความยินยอมเป็นหนังสือเห็นชอบกับการโอนนั้น จึงจะชี้ยันลูกหนี้หรือบุคคลภายนอกได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 306

6.1.3 ตั๋วเงินเป็นหนี้ตามตราสารเปลี่ยนมือ

ตั๋วเงินเป็นตราสารที่ใช้ในวงการค้าซึ่งเป็นเครื่องมือในการชำระหนี้ระหว่างบุคคลหลายรายที่มีหนี้เกี่ยวข้องกัน จึงอาจมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องหลายคน เช่น กรณีที่บุคคลหลายคนเป็นลูกหนี้และเจ้าหนี้เกี่ยวข้องกัน ย่อมเป็นการสะดวกสำหรับบุคคลเหล่านี้ที่จะตกลงชำระหนี้ระหว่างกันด้วยตั๋วเงิน จึงทำให้ตั๋วเงินเป็นตราสารที่ส่วนใหญ่ใช้ในวงการธุรกิจ เพราะเนื่องจากตั๋วเงินมีลักษณะเฉพาะ คือ เป็นตราสารที่ใช้แทนการชำระหนี้เดิมด้วยเงินสด อีกทั้งวิธีการโอนตราสารก็สามารถโอนได้โดยการส่งมอบในกรณีที่ตราสารอันพึงชำระแก่ผู้ถือ (Bearer Instrument) คือ ในตัวตราสารนั้นไม่มีการระบุชื่อผู้รับเงินแต่มีข้อความให้ชำระเงินแก่ผู้ถือ หรือการโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบในกรณีที่ตราสารอันพึงต้องชำระตามคำสั่ง (Order Instrument) คือ ในตัวตราสารนั้นจะต้องระบุชื่อผู้รับเงิน และในการโอนตัวเงินนั้นก็ไม่ต้องบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้ ซึ่งถ้าผู้รับโอนสุจริตก็จะมีสิทธิดีกว่าผู้โอนอันเป็นลักษณะที่สำคัญต่างจากหลักทั่วไปซึ่งผู้รับโอนแม้สุจริตแต่ก็ไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน ดังนั้นจากลักษณะของตั๋วเงินดังกล่าวข้างต้นจึงจัดว่าตั๋วเงินนั้นเป็นตราสารเปลี่ยนมือ

ซึ่งตั๋วเงินที่กล่าวถึงในวิทยานิพนธ์นี้มีอยู่ 3 ประเภท คือ ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) ตั๋วสัญญาใช้เงิน (Promissory Note) และเช็ค (Cheque)

6.1.4 หลักเกณฑ์ทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตั๋วเงินเพื่อให้ใช้เงิน

6.1.4.1 วันที่ตั๋วถึงกำหนดให้ใช้เงิน

วันที่ตั๋วถึงกำหนดให้ใช้เงิน คือ วันที่ผู้ทรงสิทธิได้รับเงินตามตั๋วเงินโดยที่ผู้ทรงต้องนำ

ตัวไปยื่นให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนด ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อคู่สัญญาตามตัวเงินทุกฝ่ายและจะทำให้ผู้จ่ายทราบว่าตนต้องเตรียมเงินไว้เพื่อใช้เงินตามตัวในวันใดและเพื่อให้ผู้ทรงตัวได้ทราบถึงกำหนดระยะเวลาที่จะต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงิน ซึ่งในตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินนั้น วันถึงกำหนดให้ใช้เงินเป็นรายการที่มีสาระสำคัญแห่งความเป็นตัวเงิน โดยกฎหมายได้กำหนดถึงลักษณะของวันถึงกำหนดให้ใช้เงินไว้ 4 ประเภท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 913 ซึ่งมาตรา 985 บัญญัติให้นำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินด้วยคือ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ตั้งในตัวนั้น หรือเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น แต่ถ้าในกรณีที่ตัวแลกเงินมิได้ระบุเวลาใช้เงินให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 910 วรรคสอง ส่วนตัวสัญญาใช้เงินถ้าไม่ได้ระบุเวลาใช้เงินก็ให้ถือว่าพึงใช้เงินเมื่อได้เห็นตาม 984 วรรคสองเช่นกัน

ส่วนกรณีเช็คแม้ว่าจะมีลักษณะที่เหมือนกับตัวแลกเงินในวันที่เป็นคำสั่งให้ใช้เงินก็ตาม แต่บทบัญญัติมาตรา 989 ก็มีได้บัญญัติให้นำมาตรา 913 มาใช้กับเช็ค เนื่องจากเช็คเป็นคำสั่งให้ใช้เงินเมื่อทวงถามเท่านั้น เพราะรายการในเช็คตามมาตรา 988 จะไม่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินแต่จะมีแค่วันออกเช็คตามมาตรา 988 (6) เท่านั้น

6.1.4.2 หลักกฎหมายและวิธีการยื่นตัวให้ใช้เงิน

จากการศึกษาถึงเรื่องเกี่ยวกับการยื่นตัวให้ใช้เงินนั้น จึงทำให้ทราบว่าหน้าที่ยื่นตัวให้ใช้เงินเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญมากเพราะการใช้เงินตามตัวนั้นถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการออกตัวเงินซึ่งผู้ทรงมีหน้าที่จะต้องยื่นตัวเงินให้ใช้เงินโดยชอบในวันที่ตัวถึงกำหนดดังนี้คือ

1. การยื่นตัวแลกเงินให้ใช้เงิน

ตัวแลกเงินยอมพึงใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดและเมื่อตัวถึงกำหนดในวันใดผู้ทรงก็จะต้องนำตัวเงินนั้นไปยื่นเพื่อให้ใช้เงิน (มาตรา 941) ในวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 913 ถ้าหากว่าผู้จ่ายได้ใช้เงินโดยชอบแล้วก็ทำให้หนี้ตามตัวแลกเงินนั้นเป็นอันระงับไป แต่ถ้าตัวแลกเงินนั้นขาดความเชื่อถือโดยไม่มีผู้รับรองก็ดีหรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินให้แก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้นตามมาตรา 914 แต่ผู้ทรงจะต้องทำให้ถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว คือ เมื่อตัวเขาออกปิดไม่รับรองหรือเมื่อตัวถึงกำหนดแล้วไม่มีการใช้เงินผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้ส่งจ่าย ผู้สลักหลังหรือบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นตามมาตรา 959 แต่ผู้ทรงจะต้องจัดทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินหรือไม่รับรองนั้นก่อนตามมาตรา 960 จึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ แต่ถ้ากรณีเป็นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นจะมี

ลักษณะเฉพาะก็คือผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันที่ถึงในตัวหรือ
ช้าเร็วกว่านั้นแล้วแต่ผู้สั่งจ่ายกำหนดไว้ตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928

2. การยื่นตัวสัญญาใช้เงินให้ใช้เงิน

บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 985 วรรคแรก ได้บัญญัติ
ให้นำมาตรา 941 ของตัวแลกเปลี่ยนมาใช้บังคับโดยอนุโลมกับตัวสัญญาใช้เงิน ดังนั้นผู้ทรงจึงมีหน้าที่ที่
จะต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามมาตรา 913 ประกอบมาตรา 985 เช่นเดียวกับ
ตัวแลกเปลี่ยน แต่สำหรับตัวสัญญาใช้เงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 913 (3) นั้น
จะต้องเป็นไปตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 985 คือ ผู้ทรงจะต้องนำตัวสัญญาใช้เงินนั้นไปยื่นให้ผู้
ออกตัวใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือนนับแต่วันที่ได้ออกตัวหรือช้าเร็วกว่านั้นตามที่ผู้ออกตัวได้ระบุไว้
และวันใดที่ผู้ทรงนำตัวไปเรียกเก็บเงินตามหลักเกณฑ์ดังกล่าววันนั้นก็คือวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน
ส่วนกรณีที่ตัวสัญญาใช้เงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาวันใดวันหนึ่งนับแต่ได้เห็นตาม
มาตรา 913 (4) นั้น มาตรา 985 ได้บัญญัติให้นำมาตรา 943 มาใช้บังคับโดยอนุโลม คือ ให้ถือว่าวันถึง
กำหนดให้ใช้เงินให้นับจากวันที่จรรยาซึ่งจะต้องยื่นให้ผู้ออกตัวจรรยาภายในกำหนด 6 เดือนตาม
มาตรา 928 แต่ถ้าผู้ออกตัวบอกปิดไม่ยอมจรรยาและลงวันที่ไว้ หลักเกณฑ์ในการนับวันถึงกำหนดให้
เงินในตัวสัญญาใช้เงินนั้นให้นับจากวันที่ผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 986

3. การยื่นเช็คให้ใช้เงิน

ผู้ทรงเช็คมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนด คือวันออก
เช็คอันเป็นวันที่ผู้สั่งจ่ายได้ระบุลงในเช็คแต่กฎหมายก็มีได้บังคับให้ผู้ทรงจะต้องยื่นเช็คให้ธนาคาร
ตามเช็คใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนดก็ได้แต่จะต้องยื่นอย่างช้าภายในกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในมาตรา
990 คือ ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินในเมืองเดียวกันกับที่ออกเช็ค ผู้ทรงก็ต้องยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนด 1
เดือน แต่ถ้าเป็นเช็คให้ใช้เงินที่อื่นจะต้องยื่นภายในกำหนด 3 เดือน นับแต่วันที่ออกเช็คนั้น

6.1.4.3 ผลของการยื่นตัวให้ใช้เงิน

เมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวแลกเปลี่ยนให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินโดยชอบแล้ว และถ้าหากได้มีการ
การเงินกันโดยถูกต้อง หนี้ตามตัวแลกเปลี่ยนนั้นก็อันระงับสิ้นไปตามมาตรา 321 วรรคท้าย ย่อม
ส่งผลให้ผู้ใช้เงินหลุดพ้นจากความรับผิดตามมาตรา 949 แต่ถ้าหากว่าผู้จ่ายหรือผู้รับรองไม่ยอมให้เงิน
ให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน ตัวนั้นก็กลายเป็นตัวขาดความเชื่อถือ ซึ่งจะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะไต่เบียด
เอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่นซึ่งต้องรับผิดตามตัวแลกเปลี่ยนนั้นได้ตามมาตรา 959 ก)
และมาตรา 967 วรรคแรก

ในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินก็เช่นกันเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินโดยชอบแล้ว และได้มีการใช้เงินถูกต้องตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ตัวนั้นก็ป็นอันระงับสิ้นไปย่อมส่งผลให้ผู้ออกตัวนั้นหลุดพ้นจากความรับผิดในเนื้อความแห่งตัวเงินนั้นตามมาตรา 949 ประกอบมาตรา 985 แต่ถ้าผู้ออกตัวปฏิเสธที่จะใช้เงินตามตัวก็ทำให้ตัวนั้นขาดความเชื่อ ผู้ทรงจึงจะมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากบรรดาบุคคลอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดตามตัวนั้นได้ตามมาตรา 959 ประกอบมาตรา 985

ส่วนเช็คนั้นถ้าผู้ทรงได้ยื่นเช็คให้ธนาคารใช้เงินในวันที่เช็คถึงกำหนดหรือภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 990 และถ้าธนาคารใช้เงินตามเช็คความรับผิดของบุคคลผู้ลงลายมือชื่อในเช็คก็เป็นอันระงับสิ้นไป แต่ถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คซึ่งผู้ทรงได้ยื่นภายในกำหนดเวลาก็จะทำให้ผู้ทรงมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดตามเช็คนั้นได้ เช่นเดียวกับตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินตามมาตรา 959 ประกอบมาตรา 989

6.1.4.4 ผลของการไม่ยื่นตัวให้ใช้เงิน

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าผู้ทรงมีหน้าที่ต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในเวลาที่ตั้งถึงกำหนดให้ใช้เงิน ซึ่งถ้าหากมีการใช้เงินกันถูกต้องเรียบร้อยแล้วก็จะส่งผลให้หนี้นั้นระงับสิ้นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 321 วรรคท้าย แต่ถ้าผู้ทรงละเลยไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตั้งถึงกำหนดก็จะส่งผลทางกฎหมาย 2 กรณีคือ กรณีที่เกิดผลทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยและกรณีที่ไม่ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ย ดังนี้

1. กรณีที่ทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 973 ได้บัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นและที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้สั่งจ่ายและคู่สัญญาอื่นผู้ต้องรับผิดตามตัวแลกเงินเว้นแต่ผู้รับรอง(ถ้ามี) เพราะเนื่องจากผู้รับรองตัวแลกเงินย่อมต้องผูกพันเป็นลูกหนี้ชั้นต้นที่จะต้องรับผิดต่อผู้ทรงโดยตรงตามมาตรา 937 แต่จะเห็นได้ว่ามาตรา 973 มิได้บัญญัติถึงผลของการที่ผู้ทรงไม่อาจยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในกรณีที่เป็นตัวแลกเงินชนิดที่มีกำหนดเวลาใช้เงินอย่างอื่น คือ ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ ตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ตั้งในตัวนั้นและตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งถ้าผู้ทรงตัวแลกเงินที่มีวันถึงกำหนดอย่างอื่นดังกล่าวมานี้มิได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินในวันที่ตั้งถึงกำหนด ผู้ทรงจะสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยแก่บุคคลทั้งหลายผู้ต้องรับผิดตามตัวหรือไม่ ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้เขียนได้นำมาวิเคราะห์ต่อไป

ส่วนกรณีเช็คนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติให้นำมาตรา 973 มาใช้บังคับเพราะเนื่องจากมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว ซึ่งถ้าผู้ทรงเช็คไม่นำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนดเวลาตามมาตรา 990 ย่อมส่งผลให้ผู้ทรงสิทธิ์ที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง นอกจากนี้ยังเสียสิทธิอันมีต่อผู้สั่งจ่ายเพียงเท่าที่ผู้สั่งจ่ายได้รับความเสียหายเพราะการที่ผู้ทรงละเลยไม่นำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินภายในกำหนด

2. กรณีที่ไม่ทำให้ผู้ทรงสิทธิ์ไล่เบี่ย ก็คือ กรณีของตัวสัญญาใช้เงินซึ่งแม้ว่าผู้ทรงจะมีหน้าที่ต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดแต่ผู้ทรงไม่ยื่นตัวเพื่อเรียกเก็บเงิน ผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิ์ที่จะไล่เบี่ยเอาแก่ผู้ออกตัวหรือผู้ต้องรับผิดชอบตามตัวเพราะมาตรา 985 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 973 มาใช้บังคับกับตัวสัญญาใช้เงินแต่อย่างใด ซึ่งถ้าผู้ออกตัวต้องการจะปลดเปลื้องความรับผิดชอบของตนได้ก็ต่อเมื่อได้วางจำนวนเงินที่ตนค้างชำระตามตัวนั้นตามมาตรา 947 ประกอบมาตรา 985

จากการศึกษาถึงเรื่องเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงินนั้น จึงทำให้ทราบว่หน้าที่ยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินนั้นเป็นบทบัญญัติซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะการใช้เงินตามตัวเงินนั้นถือเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการออกตัวเงิน ซึ่งผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวเงินให้ใช้เงินโดยชอบ ดังนั้นจึงจะต้องศึกษาในเรื่องวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเพราะจะทำให้ทราบถึงวันถึงกำหนดให้ใช้เงินอันเป็นเงื่อนไขที่ส่งผลต่อคู่สัญญาตามตัวเงินทุกฝ่าย และจะทำให้ผู้จ่ายทราบว่าตนจะต้องเตรียมเงินไว้เพื่อใช้เงินตามตัวในวันใด และเพื่อให้ผู้ทรงตัวได้ทราบถึงกำหนดระยะเวลาที่จะต้องนำตัวไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงิน ซึ่งในตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงินมีวันถึงกำหนด 4 อย่าง ก็คือ ในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้นับแต่วันที่ลงในตัวนั้น หรือเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น และเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ส่วนเช็คจะเป็นคำสั่งให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม จึงไม่มีวันถึงกำหนดใช้เงินมีแต่วันที่ออกเช็ค

อย่างไรก็ตามแม้ว่าวันถึงกำหนดให้ใช้เงินจะเป็นรายการที่มีความสำคัญในตัวเงิน แต่ถ้าขาดไปก็ไม่ทำให้ตัวเงินนั้นไม่สมบูรณ์ ซึ่งถ้าตัวแลกเงินมิได้ระบุวันถึงกำหนดให้ใช้เงินไว้ ก็ถือเป็นตัวแลกเงินที่สั่งจ่ายให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 913 (3) ส่วนเช็คจะไม่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเพราะเป็นคำสั่งให้ธนาคารใช้เงินเมื่อทวงถาม ดังนั้นผู้ทรงก็มีสิทธิให้ธนาคารใช้เงินตามเช็คได้ตั้งแต่วันที่ลงในเช็คเป็นต้นไป และในกรณีของตัวสัญญาใช้เงินก็จะถือว่าเป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นตามมาตรา 984 วรรคสองเช่นกัน

6.1.5 ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินเพื่อให้ใช้เงิน

จากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่ายังมีประเด็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นตัวเงิน เพื่อให้ใช้เงินยังขาดความชัดเจนและแน่นอน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ โดยผู้เขียนจะสรุปประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหากรณีตัวเงินไม่ลงวันที่ที่ตัวถึงกำหนดใช้เงิน

ในตัวเงินนั้นไม่ว่าจะเป็นตัวแลกเงิน ตัวสัญญาใช้เงิน หรือเช็ค ถ้ามิได้ลงวันที่ไว้ในตัว ถ้ามีข้อตกลงว่าจะต้องจดวันลงในเช็คเป็นอย่างใดแล้วก็ต้องเป็นไปตามข้อตกลงนั้น แต่ถ้าไม่มีข้อตกลงไว้กฎหมายก็ให้สิทธิผู้ทรงที่จะจดวันตามที่ถูกต้องแท้จริงลงไปก็ได้ ซึ่งคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3973/2526 ได้วางหลักไว้โดยศาลจะพิเคราะห์โดยดูจากเจตนาของผู้สั่งจ่ายว่ามีความประสงค์ให้ผู้ทรงสามารถจดวันที่ตามใจชอบหรือไม่ เพราะกฎหมายให้สิทธิผู้ทรงที่จะสามารถลงวันที่ได้โดยผลการโดยไม่จำเป็นต้องรอให้ผู้สั่งจ่ายบอกหรือแจ้งให้จด

นอกจากนี้จะอยู่ภายใต้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ก็ยังมีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองการใช้เช็คเองในทางอาญา ซึ่งถือว่าวันเดือนปีที่ลงในเช็คนั้นเป็นกำหนดเวลาที่สั่งให้ธนาคารใช้เงินตามเช็ค จึงมีความสำคัญมาก ผู้สั่งจ่ายจะต้องกระทำในขณะที่ออกเช็คจึงจะถือว่าเช็คนั้นสมบูรณ์ตั้งแต่ขณะออกเช็ค ทำให้รู้ถึงวันที่ผู้ออกเช็คกระทำความผิด ซึ่งผู้ทรงก็สามารถฟ้องให้ผู้สั่งจ่ายรับผิดชอบทางอาญาได้ เพราะเข้าองค์ประกอบของการรับผิดชอบทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534

2. ปัญหาการยื่นตัวเงินให้ใช้เงินกรณีเป็นตัวให้ใช้เงินเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น

จากบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 913 (3) เกี่ยวกับวันถึงกำหนดของตัวแลกเงินโดยกฎหมายใช้คำว่า เมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็น มีปัญหาว่า คำว่าเมื่อทวงถามหรือเมื่อได้เห็นนั้นมีความหมายเป็นอย่างเดียวกันหรือไม่ ซึ่งมีนักกฎหมายให้ความเห็นเป็น 2 แนว คือความเห็นแรกเห็นว่าจะมีความหมายที่เหมือนกัน ส่วนความเห็นที่สองเห็นว่าจะมีความหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าจะมีความหมายที่แตกต่างเพราะมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 บัญญัติไว้เฉพาะแต่ตัวให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นที่ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดเวลา 6 เดือน นับแต่วันที่ลงในตัวหรือช้าเร็วกว่านั้นตามแต่ผู้สั่งจ่ายจะกำหนด หากผู้ทรงไม่นำตัวไปยื่นให้ใช้เงินภายในกำหนดเวลาดังกล่าวผู้ทรงย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยแก่ผู้สละหลัง ผู้สั่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบตามมาตรา 973 แต่ถ้าเป็นตัวชนิดให้ใช้เงินเมื่อทวงถาม กฎหมายมิได้บัญญัติให้ตัวชนิดนี้อยู่ภายใต้มาตรา 944 และมาตรา 928 จึงทำให้ผู้ทรงสามารถเก็บตัวเงินนั้นไว้นานเท่าใดก็ได้จนกว่าจะได้มีการทวงถามให้ใช้เงิน นอกจากนี้ผู้ทรงก็ไม่สิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยแก่ลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตัวตามมาตรา 973

อย่างไรก็ตามลูกหนี้ก็สามารถที่จะเปลี่ยนตนให้พ้นจากความรับผิดชอบได้ โดยการวางเงินจำนวนที่ตนต้องรับผิดชอบไว้โดยเทียบเคียงกับมาตรา 947 เพื่อประโยชน์ของผู้ทรงก็ถือเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้โดยชอบแล้ว ย่อมทำให้ลูกหนี้คนนั้นหลุดพ้นจากหนี้ตามตัวดังกล่าวได้ตามมาตรา 330 และมาตรา 331 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

3. ปัญหาในเรื่องของการสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเพราะการไม่ยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน

จากบทบัญญัติมาตรา 973 (1) และ (3) ได้บัญญัติถึงกรณีของผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือตัวแลกเปลี่ยนที่มีวันถึงกำหนดให้ใช้เงินในเวลาใดเวลาหนึ่งนับแต่ได้เห็นและตัวแลกเปลี่ยนที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีค่าคัดค้าน” ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงินภายในกำหนดก็จะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิดชอบเว้นแต่ผู้รับรอง (ถ้ามี) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 973 วรรคสอง จากบทบัญญัติดังกล่าวยังมีความไม่ชัดเจนซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่า ในตัวเงินชนิดอื่น ๆ ที่มีได้ระบุไว้ในมาตรา 973 (1) และ (3) กล่าวคือ ตัวที่สั่งให้ใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ตั้งในตัวหรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งไม่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องมีค่าคัดค้าน ดังนั้นหากผู้ทรงไม่ยื่นตัวแลกเปลี่ยนเหล่านี้ในวันที่ตัวถึงกำหนดจะทำให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยแก่ลูกหนี้ทั้งหลาย เว้นแต่ผู้รับรองหรือไม่

ในกรณีนี้ผู้เขียนเห็นว่าแม้มาตรา 973 จะมีได้บัญญัติถึงผลของการไม่ยื่นตัวแลกเปลี่ยนให้ใช้เงินในกรณีอื่น ๆ ก็ตามดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 903 ก็ได้วางหลักไว้ว่า ในการใช้เงินตามตัวเงินห้ามมิให้มีวันผ่อน ซึ่งถ้าผู้ทรงยอมผ่อนเวลาให้แก่ผู้จ่ายผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่คู่สัญญาคนก่อน ๆ ซึ่งมีได้ตกลงในการผ่อนเวลานั้นตามมาตรา 948 อีกทั้งการใช้เงินตามตัวนั้นจำเป็นต้องใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินตามมาตรา 941 และความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังตัวนั้นเป็นความรับผิดชอบแบบมีเงื่อนไขคือ จะรับผิดชอบก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้ยื่นตัวให้ผู้จ่ายหรือผู้รับรองใช้เงินแล้วมีการปฏิเสธการจ่ายเงิน และได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้วตามมาตรา 914

4. ปัญหาของการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบ อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 หากเช็คดังกล่าวถูกปฏิเสธการใช้เงิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน ได้บัญญัติถึงกรณีที่เช็คยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงินผู้ทรงก็อาจจะมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยลูกหนี้ทั้งหลายได้ เช่น กรณีตามมาตรา 959 ข) (2) ซึ่งถ้าผู้จ่ายจะได้รับรองหรือไม่ก็ตามตกเป็นคนล้มละลายหรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้ว่าการงดเว้นการใช้หนี้นั้นจะไม่มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล ซึ่งถ้อยคำว่า “การงดเว้นการใช้หนี้” ก็คือ การที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้นั่นเอง ตัวอย่างเช่น จำเลยจ่ายเช็คให้โจทก์ 2 ฉบับ โจทก์นำเช็คฉบับแรกไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินเพราะ

บัญชีเงินฝากจำเลยปิดไปแล้ว แสดงว่าธนาคารได้งดเว้นการชำระเงินตามเช็คแล้ว ดังนั้นเช็คอีกฉบับหนึ่งที่ยังไม่ถึงกำหนดก็สามารถนำไปฟ้องพร้อมกับเช็คฉบับแรกได้เลย โดยที่โจทก์ไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คฉบับที่สองให้ธนาคารชำระเงินก่อนแต่อย่างใด แต่ในทางอาญาเช็คฉบับที่สองที่ยังไม่ถึงกำหนดชำระนั้นและมิได้ยื่นให้ธนาคารชำระเงิน โจทก์ไม่สามารถนำไปฟ้องให้จำเลยรับผิดชอบตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ได้ เพราะการที่จะฟ้องได้นั้นเช็คดังกล่าวจะต้องเข้าองค์ประกอบความผิดเสียก่อนจึงจะฟ้องบังคับให้รับผิดชอบทางอาญาได้เพราะกฎหมายอาญาจะต้องตีความโดยเคร่งครัด ดังนั้นผู้ทรงจะต้องนำเช็คฉบับที่สองนั้นไปยื่นให้ธนาคารชำระเงินและถ้าธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินจึงจะถือว่ามีกรกระทำผิดเกิดขึ้น

5. ปัญหาเกี่ยวกับการยื่นตัวเงินให้ใช้เงิน กรณีที่ผู้ออกตัวหรือผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 ข) มิได้บัญญัติที่จะให้สิทธิแก่ผู้ทรงในอันที่จะใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินกรณีที่ผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้เขียนจึงขอสรุปตามประเภทของตัวเงินดังนี้

5.1 กรณีที่ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ผู้เขียนเห็นว่าเมื่อผู้ส่งจ่ายตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้ทรงควรนำตัวแลกเงินนั้นยื่นให้ผู้จ่ายรับรองตามมาตรา 927 ก่อน ซึ่งถ้าผู้จ่ายได้รับรองตัวก็ส่งผลให้ตัวนั้นเกิดความเชื่อถือขึ้น ผู้ทรงก็ต้องรอให้ตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินและยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดดังกล่าวตามมาตรา 941 โดยยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินภายใต้เงื่อนไขมาตรา 914 แต่ถ้าผู้จ่ายปฏิเสธที่จะรับรองตัวแลกเงินยอมส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือเพราะเขาไม่รับรองตามมาตรา 959 ข) (1) ผู้ทรงก็ย่อมมีสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาจากกองมรดกของผู้ส่งจ่าย รวมทั้งผู้รับอาวัลและผู้สลับหลังตัวได้ทันที

ถ้าเป็นกรณีที่ตัวแลกเงินมีข้อกำหนดห้ามมิให้มีการรับรองตามมาตรา 927 พรรคทนายเมื่อผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดตัวนั้นยอมขาดความเชื่อถือทันที ส่งผลให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะนำตัวนั้นยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินได้แม้ตัวยังไม่ถึงกำหนด ถ้าผู้จ่ายปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงก็ใช้สิทธิไต่เบี่ยแก่กองมรดกของผู้ส่งจ่ายที่ตกทอดแก่ทายาทผู้รับมรดก และถ้าตัวนั้นมีผู้รับอาวัลผู้ส่งจ่าย ก็ให้สิทธิไต่เบี่ยผู้รับอาวัลได้ทันทีเพราะผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันตนเป็นอย่างเดียวกันกับผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 940 ถ้าผู้ทรงต้องการใช้สิทธิไต่เบี่ยแก่ผู้สลับหลังตัวก็ต้องมีการยื่นตัวให้ใช้เงินโดยชอบเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินก่อน

5.2 กรณีที่ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

โดยหลักกฎหมายของตัวเงินแล้ว ผู้ออกตัวเป็นผู้ต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงโดยตรงตามมาตรา 982 ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวตายก่อนตัวถึงกำหนดก็ทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามตัวนั้นได้ทันทีจากกองมรดกของผู้ออกตัว นอกจากนี้ผู้ทรงก็สามารถฟ้องผู้รับอาวัลผู้ออกตัวได้ทันที

เช่นเดียวกันเพราะผู้รับอวัลย์ยอมต้องมีความรับผิดชอบต่อผู้ทรงเช่นเดียวกันกับผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 940 แต่ผู้ทรงจะฟ้องผู้สลักหลังทันทีที่ผู้ออกตัวตายมิได้เพราะกฎหมายมิได้บัญญัติให้อำนาจไว้ ดังนั้นผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวถึงกำหนดและยื่นให้ผู้ออกตัวใช้เงินเมื่อผู้ออกตัวไม่สามารถใช้เงินได้ ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่ผู้รับอวัลล์หรือผู้สลักหลังตามเนื้อความแห่งตัวนั้นได้

5.3 กรณีที่ผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ถ้าผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คนั้นถึงกำหนด ผู้ทรงก็ไม่จำเป็นต้องนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินตามมาตรา 990 แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะก็ตาม เพราะถือว่าเป็นข้อยกเว้นแม้ผู้ทรงจะนำเช็คไปยื่นให้ธนาคารใช้เงินเมื่อธนาคารรู้ว่าผู้ส่งจ่ายตายหน้าที่และอำนาจของธนาคารที่จะใช้เงินตามเช็คย่อมสิ้นสุดลงตามมาตรา 992 (2) (คำพิพากษาฎีกาที่ 1003/2524) ดังนั้นผู้ทรงก็สามารถที่จะใช้สิทธิทวงถามให้ชำระเงินตามเช็คจากทายาทผู้รับมรดก ผู้รับอวัลล์หรือผู้สลักหลังได้เมื่อผู้ส่งจ่ายถึงแก่ความตายก่อนเช็คนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงิน

6. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดและการเริ่มนับอายุความ

ตัวเงินที่ได้มีการระบุวันถึงกำหนดให้ใช้เงินไว้ชัดเจนแน่นอน เมื่อตัวถึงกำหนดผู้ทรงก็มีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน ถ้าไม่มีการใช้เงินตามตัวสิทธิในการฟ้องบังคับคดีก็เริ่มเกิดขึ้น โดยอายุความจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ตัวถึงกำหนด แต่มีบางกรณีที่ในตัวมิได้ระบุวันที่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน จึงมีปัญหาว่าการกำหนดและการเริ่มนับอายุความจะนับตั้งแต่วันที่

6.1 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความของตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามกับเมื่อได้เห็น

ตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อทวงถามจะเริ่มนับอายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องก็ต่อเมื่อผู้ทรงได้ใช้สิทธิทวงถาม ซึ่งต้องถือเอาวันที่ผู้ทรงทวงถามผู้ออกตัวให้ใช้เงินตามตัวนั้นเป็นวันเริ่มต้นถึงกำหนดให้ใช้เงินมิใช่เอาวันที่ลงในตัว ส่วนกรณีของตัวเงินที่ให้ใช้เงินเมื่อได้เห็น ผู้ทรงมีสิทธิทันทีที่จะยื่นตัวให้ใช้เงินภายในกำหนด 6 เดือน นับแต่วันออกตัวเว้นแต่ผู้ส่งจ่ายได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่นตามมาตรา 944 ประกอบมาตรา 928 และเมื่อผู้ทรงยื่นตัวให้ใช้เงินในวันใดวันนั้นก็จะเป็นวันถึงกำหนดให้ใช้เงิน อายุความก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นไป

6.2 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความเมื่อผู้ส่งจ่ายหรือผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ย่อมตกทอดแก่ทายาทตามมาตรา 1599 และมาตรา 1600 ซึ่งสิทธิเรียกร้องนั้นผู้ทรงจะต้องใช้ภายในกำหนด 1 ปี นับแต่เมื่อผู้ทรงได้รู้หรือควรจะได้รู้ถึงความตายของเจ้ามรดกตามมาตรา 1754 วรรคสาม และในกรณีที่ตัวมีข้อกำหนดไว้ว่าห้ามมิให้มีการรับรองเมื่อผู้ส่งจ่ายตายตัวนั้นก็ถือว่าขาดความเชื่อถือทันที ก็จะส่งผลให้ผู้ทรงเกิดสิทธิที่จะนำตัวนั้นไปเรียกร้องเอาแก่กองมรดกของ

ผู้ส่งจ่ายได้ทันทีเช่นกัน และผู้ทรงก็สามารถฟ้องบังคับกับผู้รับอวัลผู้ส่งจ่ายได้ทันทีเช่นกันเพราะผู้รับอวัลย่อมต้องผูกพันเป็นเอกเทศกับบุคคลซึ่งตนประกันตามมาตรา 940 แต่ถ้าผู้ทรงจะฟ้องบังคับคดีเอาแก่ผู้สลักหลัง ผู้ทรงมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวนั้นให้ผู้จ่ายใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนด ถ้าและผู้จ่ายปฏิเสธไม่ใช้เงินและผู้ทรงได้ทำคำคัดค้านถูกต้องตามระเบียบแล้ว ผู้ทรงก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับคดีเอาแก่ผู้สลักหลังได้ โดยเริ่มกำหนดของการนับอายุความตั้งแต่วันที่คำคัดค้านเป็นต้นไป

ส่วนกรณีตัวสัญญาใช้เงินเมื่อผู้ออกตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดยอมส่งผลให้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือ ซึ่งน่าจะทำให้ผู้ทรงเกิดสิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้ตามตัวนั้นได้ทันทีจากกองมรดกของผู้ออกตัว โดยการเริ่มนับอายุความก็ควรจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ผู้ทรงรู้หรือควรจะรู้ถึงความตายของผู้ออกตัว และนอกจากนี้ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้รับอวัลผู้ออกตัวได้ทันทีเช่นกันตามมาตรา 940 แต่ถ้าผู้ทรงจะให้ผู้สลักหลังรับผิดชอบตัวจะกระทำได้อีกเมื่อตัวถึงกำหนดให้ใช้เงินโดยการเริ่มนับอายุความก็ควรจะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดเป็นต้นไป

ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ส่งจ่ายเช็คถึงแก่ความตายก่อนเช็คถึงกำหนด ผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นเช็คนี้ให้ธนาคารจ่ายเงินก่อน ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิเรียกร้องเอาจากกองมรดกของผู้ส่งจ่ายได้ในทันที รวมถึงมีสิทธิเรียกร้องเอาแก่ผู้รับอวัลหรือผู้สลักหลังเช็คนี้ก็ได้เช่นกัน

6.3 การกำหนดและการเริ่มนับอายุความ กรณีที่ผู้สลักหลังถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

กรณีที่ผู้สลักหลังตัวถึงแก่ความตายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้เขียนเห็นว่าความรับผิดชอบของผู้สลักหลังนั้นยังไม่เกิดขึ้นเพราะเนื่องจากผู้สลักหลังเป็นเพียงลูกหนี้ชั้นที่สอง ดังนั้นผู้ทรงจะต้องรอให้ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินก่อนและเมื่อตัวนั้นถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงจะเกิดสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่กองมรดกของผู้สลักหลังได้ โดยอายุความควรจะตั้งเริ่มนับตั้งแต่วันที่ตัวนั้นถึงกำหนดให้ใช้เงินมิใช่ นับแต่วันที่ผู้สลักหลังถึงแก่ความตาย

นอกจากนี้เช็คยังอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 ซึ่งมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้วางหลักไว้ว่า ถ้าผู้ทรงจะให้ผู้ต้องรับผิดชอบเช็ครับผิดทางอาญานั้น ผู้ทรงจะต้องนำเช็คนี้ยื่นให้ธนาคารใช้เงินโดยชอบ ถ้าและธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คความผิดจึงจะเริ่มมีขึ้น อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้ทรงก็จะเกิดขึ้นนับจากวันที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินนั้น

7. ปัญหากรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินตกเป็นคนล้มละลาย

กรณีที่ลูกหนี้ตามตัวเงินตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้ทรงจะสามารถนำตัวนั้นไปไล่เบี้ยแม้ตัวนั้นยังไม่ถึงกำหนดได้หรือไม่ ผู้เขียนมีความเห็นดังนี้

7.1 กรณีที่ผู้จ่ายหรือผู้รับรองตลอดจนผู้ส่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 959 กฎหมายได้บัญญัติให้นำมาใช้กับตัวสัญญาใช้เงินและเช็คตามมาตรา 985 และมาตรา 989 ตามลำดับ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามาตรา 959 ข) ได้บัญญัติถึงกรณีที่ผู้ทรงใช้สิทธิไต่เบี่ยได้ก่อนที่ตัวจะถึงกำหนด ในกรณีของตัวแลกเงินตามมาตรา 959 ข) (2) เมื่อผู้จ่ายหรือผู้รับรองตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยแก่บรรดาบุคคลผู้ต้องรับผิดชอบได้ทันทีเพียงแต่ผู้ทรงจะต้องยื่นตัวให้ผู้จ่ายใช้เงิน ถ้าและผู้จ่ายปฏิเสธไม่ใช้เงิน ผู้ทรงต้องทำคำคัดค้านการไม่ใช้เงินตามมาตรา 960 วรรคห้า จึงจะเกิดสิทธิที่จะไต่เบี่ยได้หรือกรณีตามมาตรา 959 ข) (3) เมื่อผู้สั่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้ทรงก็จะเกิดสิทธิไต่เบี่ยได้ทันทีโดยผู้ทรงจะต้องนำคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้สั่งจ่ายตกเป็นคนล้มละลายออกแสดงตามมาตรา 960 วรรคท้าย

กรณีของตัวสัญญาใช้เงิน ผู้ออกตัวย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับผู้รับรองตัว ดังนั้นเมื่อผู้ออกตัวตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด มาตรา 959 ข) (2) ก็ให้สิทธิผู้ทรงที่จะไต่เบี่ยเอาแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นได้ทันทีแม้ตัวยังไม่ถึงกำหนด โดยผู้ทรงไม่จำเป็นต้องยื่นตัวให้ผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินก่อนเพราะมาตรา 985 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้กับตัวสัญญาใช้เงิน

ส่วนเช็คนั้นเป็นตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้ได้รับรองตกเป็นคนล้มละลาย เมื่อผู้สั่งจ่ายเช็คตายก่อนเช็คถึงกำหนดตามมาตรา 959 ข) (3) ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คนั้นไต่เบี่ยได้แม้ยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน โดยมีต้องนำเช็คนั้นไปยื่นให้ธนาคารจ่ายเงินตามเช็คก่อนตามมาตรา 990 เพราะถึงแม้ว่าผู้ทรงนำเช็คยื่นให้ธนาคารใช้เงินธนาคารก็ย่อมปฏิเสธการใช้เงินตามมาตรา 992 (3) และไม่จำเป็นต้องนำคำพิพากษาซึ่งสั่งให้ผู้สั่งจ่ายเช็คตกเป็นคนล้มละลายออกแสดงตามมาตรา 960 วรรคท้าย เพราะมาตรา 985 มิได้บัญญัติให้นำมาตรา 960 มาใช้กับเช็ค ผู้ทรงก็สามารถนำเช็คนั้นไปไต่เบี่ยแก่กองมรดกของผู้สั่งจ่าย ผู้สละหลังและบุคคลอื่น ๆ ที่ต้องรับผิดชอบตามเช็คนั้นได้ทันที

7.2 กรณีที่ผู้สละหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

กฎหมายมิได้บัญญัติให้สิทธิผู้ทรงที่จะนำตัวยื่นให้บุคคลผู้ต้องรับผิดชอบตัวใช้เงินในกรณีที่ผู้สละหลังตัวตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ดังนั้นถึงแม้ว่าผู้สละหลังตัวจะตกเป็นคนล้มละลายก็ตามแต่ก็ยังมีบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบตัวอยู่และยังไม่ถือว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือ ผู้ทรงจึงยังมีหน้าที่ที่จะต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดก่อนและถ้ามีการปฏิเสธการจ่ายเงินตามตัวผู้ทรงก็จะเกิดสิทธิที่จะไต่เบี่ยแก่บุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบตัวนั้น

7.3 กรณีที่ผู้รับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ถ้าผู้รับอาวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่าให้ผู้ทรงมีสิทธิไต่เบี่ยได้แม้ตัวเงินนั้นยังไม่ถึงกำหนดให้ใช้เงิน อีกทั้งผู้เขียนเห็นว่าตัวเงินนั้นก็ยังไม่ว่าขาดความเชื่อถือเพราะยังมีบุคคลอื่นที่ต้องรับผิดชอบตัวอยู่ ผู้ทรงจึงไม่สามารถใช้สิทธิไต่

เบี้ยได้ทันทีโดยยกเหตุที่ว่าผู้รับอวัลตกเป็นคนล้มละลาย นั้นหมายความว่า ผู้ทรงก็ยังคงมีหน้าที่ต้องยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดตามหลักทั่วไปของกฎหมายตัวเงิน

7.4 กรณีที่ผู้ถูกรับอวัลตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน

ถ้าผู้รับอวัลได้รับอวัลผู้จ่ายหรือผู้รับรองหรือผู้ส่งจ่ายและบุคคลเหล่านี้ตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนด ผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอวัลเลยได้หรือไม่ นั้น เนื่องจากผู้รับอวัลมีความผูกพันเป็นอย่างเดียวกับบุคคลซึ่งตนประกันตามมาตรา 94 วรรคแรก ดังนั้นถ้าผู้ทรงจะฟ้องผู้รับอวัล จะต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ของผู้จ่าย ผู้รับรองหรือผู้ส่งจ่ายที่เมื่อตกเป็นคนล้มละลายแล้ว ผู้ทรงจะต้องดำเนินการยื่นตัวให้ใช้เงินอย่างไรหรือไม่เพื่อที่จะนำตัวนั้นมาฟ้องผู้รับอวัลให้รับผิดชอบเพื่อความแห่งตัวที่ตนได้เข้ารับอวัล ซึ่งผู้เขียนได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 5 ส่วนกรณีที่ผู้รับอวัลได้อวัลผู้สลักหลังและผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลายก่อนตัวถึงกำหนดให้ใช้เงิน ผู้เขียนเห็นว่าแม้ว่าผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลายเมื่อกฎหมายมิได้บัญญัติให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะไล่เบี้ยผู้รับอวัลได้ทันทีที่ผู้สลักหลังตกเป็นคนล้มละลาย ดังนั้นผู้ทรงจึงต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดและเมื่อตัวถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงจะเกิดสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ผู้รับอวัลผู้สลักหลังได้

นอกจากนี้ผู้ทรงยังสามารถนำตัวที่ลูกหนี้ตามตัวตกเป็นคนล้มละลายยื่นขอรับชำระหนี้ได้ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 ตามมาตรา 94 โดยหนี้ที่ขอรับชำระนั้นจะต้องเป็นมูลหนี้ที่เกิดก่อนศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด แม้ว่าหนี้นั้นจะยังไม่ถึงกำหนดชำระก็ตามภายในกำหนดเวลาสองเดือนนับแต่วันที่โฆษณาคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาดตามมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัตินี้

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนเห็นว่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินยังมีบางมาตราที่ยังขาดความชัดเจนในการบังคับใช้ หรือมีบางเรื่องที่ไม่มีกฎหมายลักษณะตัวเงินบัญญัติบังคับไว้ โดยเฉพาะ จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการตีความ ถึงแม้ว่าบางครั้งจะมีการนำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะทั่วไปมาปรับใช้กับเรื่องของตัวเงินก็ตาม ในบางเรื่องเมื่อมีคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ ศาลก็จะนำคำพิพากษาที่ผ่านมานำมาเป็นแนวทางในการตัดสินคดี แต่ในบางครั้งในข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันศาลก็ยังมีคำพิพากษาแบ่งออกเป็นสองแนวทางด้วยกัน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายลักษณะตัวเงินควรจะมีครอบคลุมและชัดเจนมากยิ่งขึ้นในบางกรณี ซึ่งจะช่วยลดปัญหาในการตีความทางกฎหมายได้ดังนี้

1. ในบทบัญญัติมาตรา 910 วรรคท้าย ที่กำหนดให้สิทธิแก่ผู้ทรงที่จะจดวงวันที่ถูกต้องแท้จริงลงในตัวแลกเงินได้ในกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นมิได้ลงวันที่ไว้ และกฎหมายได้บัญญัติไว้ในมาตรา

989 ให้นำมาใช้กับเช็ค ส่วนกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงินก็เช่นเดียวกันตามมาตรา 984 วรรคท้าย แต่กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาที่จะให้สิทธิแก่ผู้ทรงในการจดวันที่ถูกต้องนั้นไว้ ซึ่งจะทำให้ผู้ทรงสามารถที่จะเก็บตัวเงินนั้นไว้นานเพียงใดก็ได้ก่อนที่จะลงวันที่ในตัว ทำให้ลูกหนี้ตามตั๋วไม่สามารถรู้กำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้ที่แน่นอน ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่าควรจะให้ผู้ทรงจดวันที่ถูกต้องแท้จริงภายในเวลาอันสมควร โดยให้พิเคราะห์ถึงลักษณะแห่งตราสาร ประเพณีและพฤติการณ์แห่งกรณีเฉพาะเรื่อง ตามมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงิน ค.ศ. 1882 (Bill of Exchange Act 1882) ของประเทศอังกฤษ เพื่อที่จะทำให้ผู้ทรงไม่เก็บตัวนั้นไว้นานเกินความสมควรเพราะตัวเงินนั้นเป็นตราสารทางการค้าที่มีสภาพคล่องสูง

2. บทบัญญัติมาตรา 973 (1) และ (3) ได้บัญญัติถึงกรณีของผู้ทรงตั๋วที่มีวันถึง

กำหนดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือไม่ยื่นตัวเรียกเก็บภายในกำหนดเวลาสำหรับตั๋วที่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน ซึ่งถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงิน ผู้ทรงก็จะสิ้นสิทธิไล่เบี้ยจากลูกหนี้ตามตัวนั้น แต่มิได้บัญญัติถึงตัวเงินชนิดอื่น ๆ กล่าวคือ ตัวที่สั่งให้ใช้เงินในวันใดวันหนึ่งที่กำหนดไว้ หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ นับแต่วันที่ลงในตัว หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ นับแต่ได้เห็น ซึ่งไม่มีข้อกำหนดว่าไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากฎหมายควรจะระบุผลของตัวเงินชนิดอื่น ๆ ด้วยว่า ถ้าผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดแล้วผู้ทรงจะสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยแก่บรรดาลูกหนี้ทั้งหลายที่ต้องรับผิดชอบตามตัวนั้นเช่นเดียวกับตั๋วที่มีวันถึงกำหนดตามมาตรา 973 (1) และ (3) ซึ่งจะส่งผลให้การตีความของกฎหมายมีความชัดเจนไม่จำเป็นต้องนำมาตราอื่นของตัวเงินมาปรับใช้ อย่างเช่นกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษมาตรา 45 วรรคแรกของพระราชบัญญัติตั๋วแลกเงินของประเทศอังกฤษ ค.ศ. 1882 ได้บัญญัติถึงบทบังคับไว้โดยเด็ดขาดคือ หากผู้ทรงไม่ยื่นตัวให้ใช้เงินในวันที่ตัวถึงกำหนดก็จะส่งผลให้ผู้ทรงสิ้นสิทธิไล่เบี้ยแก่บรรดาผู้ส่งจ่ายและผู้สลักหลังทันที

ดังนั้นหากได้มีการแก้ไขบทบัญญัติของกฎหมายให้ชัดเจนทั้ง 2 กรณี ดังกล่าวนี้อแล้ว ย่อมทำให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นเป็นไปอย่างถูกต้องและชัดเจน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กัญญา ตริเศรษฐเสมา. แนวทางในการพัฒนาตราสารทางการเงินโดยอาศัยปัจจัยทางกฎหมาย (ศึกษาที่ ซี.ดี. เป็นตัวอย่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

จิตติ ดิงศภัทย์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

จี๊ด เศรษฐบุตร. คำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งลักษณะทั่วไปแห่งหนึ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2520.

ฐิตินันท์ มงคลพิทักษ์สุข. บัตรเงินฝาก: ศึกษาถึงความเป็นตราสารเปลี่ยนมือและบทกฎหมายที่นำมาใช้บังคับ. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

ธรรมนิติ. ประมวลรัษฎากรฉบับสมบูรณ์ที่ 2543. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการบริษัทธรรมนิติ, 2543.

นิคม ทั้งสุวรรณ. กฎหมายลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

นิรัตน์ พุกกาญจนานนท์. การส่งจ่ายเช็คอิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ข้อพิจารณาบางประการ: ความรับผิดชอบของผู้ส่งจ่าย. ตุลพาห 1, 46(2542)

ประทีป เฉลิมภัทรกุล. คำอธิบายตัวเงิน บัญชีเดินสะพัด. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

ประมุข สุวรรณศร. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัด ตัวเงิน ประกันภัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2493.

ประเสริฐ เสียงสุทธิวงศ์. กำหนดอายุความในคดีแพ่ง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2549.

พฤติพร เนติโพธิ์. ผู้ทรงตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

เพียบ หุตางกูร. “อายุความเกี่ยวกับมรดก.” ดูเฉพาะ 24 (มีนาคม – เมษายน 2524)

ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2548.

สหธน รัตนไพจิตร. หลักกฎหมายตัวเงิน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.

สุกรี เกษอมรวัดมนา. การบังคับคดีตราสารหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

สุรศักดิ์ วาจาสิทธิ์. ใบตราส่ง (Bill of Lading) และสิทธิของผู้รับใบตราส่ง. บทบัณฑิตย, 2524.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวมรดก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว.. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2514.

เสาวนีย์ อัสวโรจน์. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2542.

โสภณ อรรถพิศาลโสภณ. คำอธิบายกฎหมายตั๋วเงินและบัญชีเดินสะพัด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2506.

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2540.

อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะตั๋วเงิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2543.

อัญญา ถิ่นประวัติ. ความรับผิดของผู้สกลหลังตัวสัญญาใช้เงิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

ภาษาอังกฤษ

Bryan A. Garmer. Black's Law Dictionary. 8 th ed. St. Paul, Minn: West publishing, 1989.

Coningsby, Francis C.. The Law of Bills of Exchange. London: Steven & Sons, 1947.

C.B. Drover and R.W.B. Bosley. Sheldon's Practice and Law of Banking. London: Macdonald and Evans, 1972.

Dudley Richardson. Guide to Negotiable Instruments and the Bills of Exchange Acts. Seventh Edition. London: Butter worths, 1983.

Frank R. Ryder and Antonio Bueno. Byles on Bills of Exchange : The Law of Bills of Exchange : Promissory Notes, Bank Notes and Cheques. London: Sweet & Maxwell, 1998.

Francis C. Coningsby. The Law of Bills of Exchange. London: Stevens & Sons, 1947.

Guest A.G.. Chalmers and Guest on Bill of Exchange Cheques and Promissory Notes. Fifteenth Edition. London: Sweet & Maxwell, 1998.

James McLoughlin. Introduction to Negotiable Instrument. London : Butterworths, 1983.

Korea Exchange Bank v. Debenhams (Certray Buying) Ltd., 1979.

McLoughlin James. Introduction to Negotiable Instruments. London: Yale University Press, 1919.

Paul A. Currubba. Ucc Revised Article 3&4 The Banker's Guide to Checks Drafts and other Negotiable Instrument. Chicago, Illinois: Bankders Publishing Co.,, 1993.

Paul Brown and friends, Halbury's Statutes of England and Wales, Fourth edition, London : Butterwarths, 1983.

Rudof Huebner. A History of Germanics Private Law. New York: Augusts M. Kelly Publisher, 1968.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาววิภาพร พารักษา สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีสาขาบริหารการจัดการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เมื่อปีการศึกษา 2538 และศึกษาต่อระดับปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปีการศึกษา 2542 จบเมื่อปีการศึกษา 2544 ต่อจากนั้นศึกษาต่อเนติบัณฑิตยสภา สำเร็จเป็นเนติบัณฑิตไทยสมัยที่ 56 ปีการศึกษา 2546 และเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเอกชนและธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547 ปัจจุบันมีอาชีพทนายความ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย